

Átálvető

2010. március

Az Erdélyi Körök Országos Szövetségének és az Erdélyi Magyarok Tolna Megyei Egyesületének negyedévi lapja

Tartalom

Márciusi kommentár	5
Csapó E. éveleji elemzője	6
Erdélyi kitekintő	8-11
Szász I. Tas és Sárközy Cs. naplójegyzetei	12-14
Kocsis István franciaországi beszédének II. része	15
Kaslik Péter: Két pogány közt	20
Tóth Károly Antal könyvelemzője	23
A Securitate még mindig szolgálatban	27
Interjú	32-35
Szócs Károly műhelyéből	36
In memoriam...	40
Irodalom	53

♦ ♦ ♦

Melléklet:

Serdült Benke Éva
történelmi esszéi

Reményik Sándor

Veronika kendője

Hogy élünk, száll még ránk sok álom, Egy képtől nem lesz maradásunk,
Még járunk napsütöses tájon, Egy arc ránk mered halaványan,
Ám egy felhő bennünk borong majd. Kendőnk ha kiterítjük lágyan.

Mint Veronika Urunk képét,
Világok véres verejtékét
Mi a lelkeinkkel letöröltük.

EKOSZ

Az EKOSZ elnöke összehívja a Szövetség éves közgyűlését 2010. május 8-9-re Győrbe. A pontos helyszínről minden érdekltet tájékoztatunk.

Elkezdjük, ill. folytatjuk az országos gyűjtést a zsisbói Wesselényi kápolna konzerválásának ill. felújításának céljára. Számlaszám: 52400054-10030826 Orgovány és Vidéke Takarékszövetkezet. Jelölés: „Wesselényi”. Adományokat várunk továbbá a Székely Nemzeti Tanács önrendelkezési statútuma kiadásának céljaira, szintén a fenti számlaszámra. Jelölés: „SZNT”. A körök tagjaitól jelentkezéseket várunk az EKOSZ ifjúságának táboroztatásához. Jelentkezzenek olyanok, akik gyermekeket vagy unokákat küldenének el néhány napra egy másik kör tagjaihoz, hogy az illető várost és térségét megismerhessék. Visszajelzést várunk azon tagjainktól is, akik esetleg fogadnák erre az időre a nyaralni vágyó fiatalokat. Jelentkezni lehet a körök elnökeinél, vagy az: ekoszizsak@gmail.com drótposta címen.

Szekszárd

Húszéves az EMTE - 1990-2010!

2010 évre választott mottónkat Wass Alberttől vettük: „Magyar ma az, ki magyarul érez. Aki vállalja a magyarsággal járó felelősséget. Magyarnek lenni ma hűséget jelent és cselekvést a hűség jegyében”.

Február 26-án tartottuk éves közgyűlésünket. Itt elfogadásra került a jubileumi évi tervünk, melyből két fontos eseményt emelünk ki:

1.- Március 15., nemzeti ünnepünk tiszteletére szervezett találkozónkat Faddon tartjuk. Házigazdánk nt. **Bereczki Zoltán** és kedves felesége, **Ibolya** lesz. 10 órakor Istentisztelet, ünnepi megemlékezés – beszédet mond **Serdült Benke Éva** és **Dr. Kövesdy Pál** – közreműködik a szekszárdi **Bartina** együttes és **Vesztergám Miklós** tárogató művész, majd koszorúzás a 48-as emlékműnél.

2.- Április 17: Hagyományörző batyus bál (immár a 20-ik) Szekszárdon. Meghívott fellépők a sepsiszentgyörgyi **Fenyőcske** ifjúsági néptánc együttes, **Sipos Katalin**, **Lakatos Béla**, **Orbán Gábor** énekesek, Szekszárdról a **Horizont** tánczenekar.

Kese Ferenc, az EMTE elnöke

Sopron

A Soproni Erdélyi kör és az Erdélyi Ház a 2010. évi programját egy igen szép kiállítás megnyitásával kezdte. **Pleidell János** felvidéki festőművész gyűjteményes kiállítását nyitottuk meg január 24-én. A kiállítás anyagát **Takács Péter** százhalombattai műgyűjtő bocsátotta az Erdélyi Kör rendelkezésére. A kiállítást is ő nyitotta meg a szépszámu, műértő közönség előtt.

Február 20-án rendezte meg az Erdélyi Kör 18-ik alkalommal, az immár Sopronban hagyományossá vált Erdélyi Bált, ahol a Soproni Néptánc Együttes táncol erdélyi mezőszéki táncokat. A bált **Firtl Mátyás**, Sopron és környéke országgyűlési képviselője nyitotta meg. A talp alá valót **Fajkusz Attila** népi zenekara szolgáltatta.

Márciusban **Kerekes Árpád** előadására kerül sor „Bukovinából indultam” címmel. Ugyancsak márciusban kerül sor **Eagner Robert Tamás** Székely bumeráng c. könyvének bemutatására.

Dr. Úry Előd elnök

Monor

A Monori Bethlen Gábor Erdélyi Kör 2010. január 16-án tisztújító közgyűlést tartott. Az egyesület (részben új) vezetőtestülete az alábbi: **Dr. Szekeres Sándor** elnök, **Kozákné Székely Ildikó** alelnök, **Dr. Farkas Szabolcs**, **Boros Odett** és **Kocsis Csaba** elnökségi tagok. A közgyűlés szomorúan vette tudomásul, hogy Jakóczy Iván István elnökségi tag (és családja) Zala megyébe költözött és még szomorúbb azért, hogy Benedek István elnökségi tagunk megromlott egészségi állapota miatt nem tud részt venni egyesületünk munkájában. Az egyesület közgyűlése e két további elnökségi tagnak eddigi munkájáért őszinte köszönetét fejezte ki. **Dr. Szekeres Sándor** beszámolt az EKOSZ legutóbbi döntéseiről, a közgyűlésen megbeszélték a 2010. évre vonatkozó terveket, elképzeléseket és programokat. A monori egyesület

legközelebbi rendezvénye a nők tiszteletére megszervezett, március 6-án sorra kerülő kulturális műsorral fűszerezett Nő-napi Batyus Bál. Dr. Szekeres Sándor, aki egyúttal az EKOSZ alelnöke, 2010. február 20-án részt vesz Budapesten a Civil Összefogás Fórum (CÖF) és a Társaság a Kárpát-medence Magyarságáért Közhasznú civil szervezet által szervezett Székely Autonómia Konferencián, melyen többek között jelen lesz **Izsák Balázs**, a Székely Nemzeti Tanács elnöke.

Recsk

A recski Bolyai Farkas Erdélyi Barátok Köre február 25-én jubileumi összejövetelt tartott a baráti kör megalakulásának 10. évfordulója alkalmából. Az est vendége **Vesztergám Miklós** tárogatóművész volt.

Debrecen

Dr. Szentkirályi István leveléből idézzük a következőket:

„...Köszönöm a közel két éve elhunyt jó barátom, Dr. Pongrácz Antal fogorvos halálával kapcsolatos írásom közlését az Átalvetőben. Most ismét híradással lennék. Először is arról, hogy megalakult a Dr. Pongrácz Antal Közhasznú Alapítvány (Marosvásárhelyen G-ral Ion Dumitrache 48, 540142, poszaszi@gmail.com – Magyarországon Dr. Péterffy Lajos, 3571, Alsószolca, Kossuth L.u. 119). Az alapítvány célja többek között: „fiatal tehetséges sportolók (orvosok) szakmai képességének fejlesztése ill. versenyeken való részvételének támogatása”. A díj az elmúlt évben már kiosztásra került, egy orvostanhallgató fiú és lány részére.

Továbbá néhány sor a debreceni erdélyi körről. Sajnos, **Helmezy József**, miután sok éven át lelkesen szervezte a munkát, Budapestre távozott, és a szervezet feloszlott. Ez Erdély közelsége, az Erdélyből áttelepültek nagy száma miatt, és tekintetbe véve, hogy Magyarország második legnagyobb városa Debrecen, szomorú és szégyenteljes. Azért az is igaz, hogy az Erdéllyel kapcsolatos rendezvényeken szép számmal ott vagyunk, ilyen volt pl. **Krisztófi János** (Nagyvárad) csodálatos őszi képkiallítása, színházi vendéjátékok, stb., de tény, hogy szervezett munka nincs. Az itteni erdélyi értelmiségiek inkább egyéni-

Szerkesztőbizottság:

Dr. Kövesdy Pál főszerkesztő, *B. Osvát Ágnes* (irodalom és gyermekoldal)

Kiadja az EKOSZ elnöksége

Alapító főszerkesztő: **Orbán László**

Levelezési cím: *Dr. Kövesdy Pál*, 7100 Szekszárd, Otthon u. 2., tel./fax: (36)74/417-705

E-mail: ekosz@tolna.net

A kiadásért felel a lap főszerkesztője

ISSN 1416-4698

Nyomdai előkészítés: Lugio-press Bt. • Nyomdai munkák: Böcz Nyomda, Szekszárd

leg tesznek ezt-azt, pl. **Csíki József** rendszeresen vezet kirándulásokat Erdélybe nagy szakértelemmel. Mindemellett, úgy érzem, olyanok vagyunk, mint a juhnyáj pásztor nélkül.

Magamról annyit, hogy tíz évig voltam a megyei tenis� szövetség alelnöke, közben szítem, sőt vívtam és vívok is versenyszerűen, a 2009-es EB-n Balatonfüreden ezüstérmet szereztem a 60-70 éves korosztályban. Kilenc unokám meglehetősen leköti...Elégedettnék mondok magam, mert sokakkal ellentétben vallom: a történelmet ismerni, a hagyományokat őrizni, a szülőket tisztelni és a jövőben bízni kell.

MVSZ

Magyar az, akinek fáj Trianon! – idézte fel tíz évvel ezelőtt, a Magyarok V. Világkongresszusának nyitókonferenciáján elhangzott kijelentését sajtótájékoztatóján a Magyarok Világszövetségének elnöke, **Patrubány Miklós**. Június 4-én, Trianon 90. évfordulójára az MVSZ összmagyar emlékező tüntetést kezdeményez Versailles-ba, a békediktátumot Magyarországra erőszakoló konferencia helyszínére, a Nagy-Trianon palota elé. **Rácz Sándor**, a Magyarok Világszövetségének tiszteletbeli elnöke a hazugság századának nevezte a XX. századot. Nyomatékkal kifejtette, hogy Magyarország trianoni feldarabolásának semmi köze az I. világháború kimeneteléhez, hiszen jóval annak befejezése

előtt, 1917-ben, a párizsi szabadtömegkongresszuson döntöttek Magyarországsorsáról.

Hompoth Zoltán, az MVSZ Magyarországi Ügyvivő Testületének elnöke bejelentette, hogy a Versailles-i tüntetést a Hatvannégy Vármegye Ifjúsági Szervezettel, mint társszervezővel közösen szervezik, ezzel is elismerve a HVIM történelmi érdemét, hiszen ez a szervezet volt az első, amely Versailles-ban tüntetést szervezett a trianoni békeparancs miatt. A továbbiakban Patrubány Miklós ismertette a Trianon 90. évében tervezett programokat:

- A Magyarok Világszövetsége kezdeményezi, hogy a 2010-es választások után megalakuló Országgyűlés hozzon törvényt június 4-nek, Trianon napjának nemzeti gyásznaprá, illetve nemzeti emléknaprá való nyilvánításáról, amelyen minden magyarországi iskolában kötelező legyen a trianoni ország- csonkításról megemlékezni.

A Magyarok Világszövetségének Elnöksége kezdeményezi az egyházak felé, hogy ezen a napon 16 óra 30 perckor öt percre szólaljanak meg a harangok.

- Február 13-án, Kolozsváron Felvidéki üzenet Trianon 90. évében címmel a kérdés ismert szakértőinek részvételével kerekasztalt szerveznek, amelynek vitaindítóját **dr. Popély Gyula** újonnan

megjelent könyve – Felvidék 1914-1920 – képezte.

- A 2010. június 4-i, Versailles-i összmagyar tüntetésre a Magyarok Világszövetsége hívja az összes nemzeti érzelmű magyar embert és szervezetet. Kéri, hogy a megyei szervezetek és az Országos Tanácsok szervezzenek utazást a helyszínre. Az utazások budapesti koordinátora Hompoth Zoltán.

- **Dr. Léh Tibor** párizsi ügyvéd, az MVSZ Kárpát-medencén Kívüli Régiója alelnöke vezetésével Párizsban szervező bizottságot hívtak életre. Az MVSZ kezdeményezi és kéri a Versailles-i múzeumot a Nagy-Trianon palota korhű berendezésére.

- Az Aradi Vértanúk mártírsága 160. évfordulójára kiadott emlék-CD mintájára Trianon 90. évében az MVSZ egy Trianon emlék-CD kiadását tervezi. Szándéka szerint az emlék-CD május első napjaiban jelenik meg.

- Trianon 90. évének programkoordinátora **Bottyán Zoltán**, a trianoni és a párizsi béke fölülvizsgálatát kezdeményező Igazságot Európának! című petíció szövegíróje.

A sajtótájékoztatón jelen volt **Tarján Ernő**, aki felajánlotta, hogy halálának 50. évében a Magyarok Világszövetsége állítson szobrot Párizsban Albert Camus Nobel-díjas francia írónak, az 1956-os Magyar Forradalom és Szabadságharc lelkes támogatójának. Albert Camus így fogalmazott A magyarok vére című írásában 1957-ben: „A legázolt, bilincsbe vert Magyarország többet tett a szabadságért és igazságért, mint bármelyik nép a világon az elmúlt húsz esztendőben.”

Gyöngykoszorúk gyöngye

Az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület Maros megyei szervezete 1991-ben kezdeményezte a Gyöngykoszorú néptánc, népdal, népzene és népviselet találkozó megszervezését, és azóta a megye számos településén több mint nyolcvan táncos, zenés együttlére került sor. Az év végi, adventi kiértékelő Gyöngykoszorú-találkozót Marosvásárhelyen szervezték meg.

A rendezvényt **Barabási Attila**, a házigazda Maros Művészegyüttes igazgatója, **Dr. Ábrám Zoltán**, az EMKE Maros megyei szervezete elnöke és **Incze Tünde**, a Folk Dancing Egyesület vezetője nyitották meg. Felléptek az erdőcsinádi, haranglábi, harasztkeréki, kibédi, lőrincfalvi, magyaróri, marosfelfalui, marosludasi, mezőpaniti, nagykendii, vajdaszentiványi néptánc-csoportok, valamint Marosvásárhelyről a Prücskők és a Napsugár együttes. A néptáncosok ünnepi műsorát szakmai megbeszélés és táncház követte.

az EMKE Maros megyei szervezete sajtószolgálat

Az erdélyi írófejedelemeire emlékeztek Verőcén

Wass Albert tiszta emberségre, haza- és népszerűsére tanít

A kettős állampolgárságról tartott népszavazás – a kommunista kormány ellenpropagandája mellett – kudarcot vallott 2004. december 5-én. Verőcén egy év múlva, 2005. december 5-én Wass Albert szobrának avatása alkalmából többbezer tömeg demonstrált, emlékezve e szégyenteljes napra. Az írófejedelemből szobránál azóta hagyományosan minden évben megemlékeznek az író születésének évfordulójáról. Idén 2010. január 9-én tartottak ünnepséget Bethlen Farkas polgármester és a Verőcei Polgári Kör hívogató szavára.

Harrach Péter, az országgyűlés alelnöke, a terület országgyűlési képviselője a jeles író közéleti szerepléséről, valamint az emberről szóló beszédében. Hangsúlyozta: – Noha szeretett szülőföldjéről távozásra kényszerítették, mindig erdélyinek vallotta magát, és szeretettel szolt az otthon maradtokról. Meleg kapcsolatot ápol gyermekeivel, unokáival, s az a spirituális erő, melyet a Jóistentől kapott, elidegeníthetetlené tette elszakított hazájától. Írásaival az egész magyar társadalomnak üzent, melyből tiszta emberség, a szülőföld- és a nép szeretete árad.

Az Országgyűlés alelnöke utalt egy 2003-as országos felmérésre, mely szerint a nyilatkozók 76 százaléka vélekedett úgy, hogy magyar az, aki magyar állampolgár és az országhatáron belül él. Harrach Péter szerint ez az eredmény köszönhető a kádári kommunista önkirekesztő politikának, mely gondolkodásmód ma már elfogadhatatlan. Wass Albert írásaiával épp azt üzeni a fiataloknak, hogy a határainkon túl is élnek magyarok, a legfontosabb érték pedig a tiszta emberség és a szülőföld szeretete. A terület országgyűlési képviselője rámutatott, olyan szemléletre van szükség, melyben megjelenik a nemzeti érdek. A kommunistákat viszont nem érdekli más, csak a harácsoltság – mondta. Isten éltesse Magyarországot – zárta gondolatait Harrach Péter, az ünnepi esemény szónoka. A helyi iskolások szavalataival, valamint csodálatos tárogató muzsikaszóval ért véget az ünnepség.

Frigyessy Ágnes

Ajánlom e gondolatokat egy barátomnak, aki sok pofont kapott mostanában, s azt hiszi, hogy összedőlt a világ. Pánikba esett, menekülne bárhova, ki ebből a romlott világból. Ahogy ő mondja, Nicaraguába. Megvilágosodni bárhol lehet! A hegyekben, hol sok a fa, és jó a levegő. De semmiképpen sem eldugott tiroli villában, színes televízióval és szaunával.

Van itt egy elhagyott bánya Kismuncselen, Dévától huszonnyolc kilométerre. Négyszáz bányász dolgozott ebben az ön- és rézérc bányában, fent a hegyek tetején. Két éve bezárták, s aki tehette, otthagya a náddal és kátránypapírral fődött barakkokat. Sok az összedőlt üres barakk, de vannak még vagy harmincan-negyvenen, akik ott laknak. Egyfelől a csodaszép természet, másfelől a feltépett föld, elvérzett családokkal, emberekkel. Ott megtalálhatod Nicaraguát.

Helyetted lemosnék magamról minden festéket, felöltöznék nagyon egyszerűen, és egy hálósákkal, négy vekni kenyérrel kimennék oda, ahol megállt az élet. Az idióta kisgyermekkel elmennék málnát szedni, gombászni. Megtanulnék kosarat, seprűt kötni Mariska nénitől, aki pont olyan fehér ember, mint mi, csak nincs senkije, és havi 160 ezer lej segélyből kellene megélnie. De ez lehetetlen: ő tudatosan készül az éhhalálra. Elbeszélgetnék szomszédasszonyával, akinek a rák az orrát teljesen leette. Ő nem tesz semmit - szokja a halált.

Megismerkednék Annamáriával, akinek nincs se apja, se anyja. Testvére nevelte fel, 15 évesen szülte első gyermekét egy részes bányásznak, akivel olyan viskóban lakott évekig, amelybe estéként beengedték az állatokat is. Most sok az üres lakás, és máshol laknak, de férje ugyanúgy veri őt is az ostorral, akár az állatokat.

Elbeszélgethetek arról, hogy anyósa hogyan örült meg, és futott meztelenül a földeken, míg meg nem halt. De azt is megbeszélheted vele, hogy valóban medve ette-e meg a négyéves kisfiút az erdőben, vagy talán a kutyák? Ő még nincs húszéves, de két gyermekével már olyan sokat élt, mint más száz év alatt.

Szintén itt lakik egy vénséges nagymamával négy idióta gyermek, egy kimondhatatlanul koszos házban. Fogytékosok, de sokat tudnak mesélni az élet titkairól. Hosszan nézték, ahogy a nagyapjuk a fájdalomba beleőrült és belehalt. Kezdetben csak egy seb volt a lábán, amely üszkösödni kezdett, s ahogy teltek a hetek, a férfinak fekete lett térdtől lefelé a lába, és nagyon bűdös. Lábát lógatva feküdt, és üvöltött - akkor már nem nézett vissza senki a szeméből. Másnap belehalt abba a karcolásba, amelyet felétek egy kis sebfőző vízzel és ragtapasszal elintéztek.

De szóba állhatsz egy tizenhárom gyerekes anyával, aki most veszítette el legnagyobb fiát, az egyetlen, aki munkába állt és dolgozott. Férjénél van a bánya kulcsa, ott tartják a kredencben egy cukros dobozban. Elkérheted, és lemehetsz az aknához.

Minden ott van, a csillék, bennük az érc, a munkavédelmi sisakok, minden, mintha csak most hagyták volna félbe a hajtatást a bányások. Csak a hozzáértő szemek látják, hogy itt meghalt minden.

Először mellbe fog vágni mindaz, amit látsz, hallasz. Lehet, hogy sírni fogsz, és átkozni ezt a világot, amelyben jól fésült alakok háromszáz eurót adnak egy kutyáért, de egy nyomorult gyermek meg kell hogy éljen havi tíz eurónyi segélyből. Nem értem, hogy lehet az, hogy ezeket az embereket a társadalom kivitte a hegyekbe kommunizmust építeni, s most annyi pénzt sem ad, hogy napi fél kenyérre jusson, nem beszélve húsról, buszjegyről, villanyszámláról, orvosságról. Egy örült eszme felsodorta őket a hegy tetejére, s mint az elhaló hullám, lerakta, otthagya őket. Már nem fegyveres örök, hanem a mérhetetlen szegénység, a nyomor s ennek gyermeke, a fogyatékoság meg az emberek közönye tartja

fogva őket. Nagyon furcsa ötleteid lesznek. Lefekvés előtt azon fogsz gondolkodni, hogy rablóbandává kellene átszervezni ezeket az embereket. Magad is csodálod, hogyan önt el a gyűlölet, és lassan felfedezed magadban az anarchistát. Hangosan kimondod, hogy nem érdemli meg az életet az a társadalom, melyben a kutya több húst eszik meg egyszerre, mint egy gyermek egész hónapban. Félelmetes erők szabadulhatnak fel benned, de ne siess, ne kapkodj, és ne dönts, próbálj meg nagyon nyitott lenni.

Másnap sétálj egy nagyot a természetben, nézd a fákat, a felhőket, a madarakat. Közben sírhatsz, káromkodhatsz, imádkozhatsz. A fontos az, hogy dőljenek le falaid. Omolj össze. Engedd be életedbe mindazt, mi körülvesz. Ne te légy, aki belép hozzájuk. Ne csinálj semmit. Ne szervezd ezt a világot. Nicaraguában nem

formálunk, hanem formálódunk, nem tanítunk, hanem tanulunk. Nem adunk, hanem kapunk. Neked előbb meg kell világosodnod, hogy magad is árasztani tud a fényt. Alulról nem látod a perzsaszőnyeg mintáit. Emelkedj fel, a nagy egészet nézd. Vedd észre, hogy a sötétet nem lehet ütni, vágni, törni. A sötét egyszerűen a fény hiánya.

Nem kell harcolni a sötétség ellen, nem lehet erővel összetörni és kilapátolni. Csodálkozz rá a napra, amely megjelenik, és körülötted minden formát, életet kap.

Mindez egyszerű, de át kell élned. Dél felé edd meg száraz kenyered. Lassan, komótosan harapj, ügyelj, hogy egyetlen morzsa se hulljon a földre. Tudj, hogy a napfénynek és a sárnak gyermekét, a kenyeret eszed. Csodálkozz el azon, hogyan tud ilyen finom lenni az üres kenyér. Keress egy forrást, de ne siess! Add meg a módját: ereszkedj térdre, érintsd szádat a forrás vizéhez, mintha csókolóznál, és csak aztán igyál. Érezd, hogy átjár a kristálytisza hegyi forrás vize. Eggyé válsz a földdel, beléd hatol az élet. Nézd a forrást, nézd a sarat a forrás fenekén, lásd, fogd meg a kezeddél. Hunyd be a szemed, és érezd a fényt, a meleget, mely kenyeret, vizet fakaszt. Menj tovább. Talán megérted, hogy te is vagy: marék por csupán. Ha valahonnan fentről rád hull a végtelenül tiszta és szent fény, te is képes leszel néhány magot befogadni, és kenyeret adni, forrássá válni. Mindez végtelenül tiszta és egyszerű: láss, higgy, szeress.

Az idő nem fontos, ne sajnáld a napokat. Az ünnepi ebédhez a szakácsnő sok-sok mindent belevág egy nagy fazékba, ezért te is fogadj be mindent Nicaraguában. Hordozd saját magad és mások fájdalmát, a titkokat, melyek körülvesznek. Ne siess! Az eszmélés lassan, de biztosan, végtelen csendben, derűsen történik...

Környezeted megzavarhatja, de meg nem szakíthatja mindezt. Lassan lehiggadsz, megnyugszol. Kitisztulnak gondolataid, vágyaid, hatalmas béke önt el. Megvilágosodsz. Minden nagyon egyszerűvé, áttetszővé válik. Felsejlik Isten végtelen nyugodt keze vonása a Világon. Mint felhővé szelídült tajték, onnan fentről mindent sokkal tisztábban fogsz látni. Források fakadnak fel benned. Érezni fogod magadban az erőt, amely most már nem magadért: értük, a Világért fakad.

Már nem harcolni akarsz, hanem teremteni. Nem gyűlölsz senkit és semmit, nem pusztítani akarsz, hanem segíteni, alkotni, életet adni, a beléd áramló fényt tovább engedni-árasztani. Hiszed, hogy nemcsak része vagy a világnak, hanem partnere a mindenséget szeretetből szakadatlanul tovább teremtő Istennek. Szelíden belesimulsz az Úr kezébe, a Jó Pásztor lábához kuporodsz. Érzed, hiszed, ha szólít, erőd lesz vezetni a nyáját. Minden a helyére kerül, és már nem zavar semmi. Érzed a hegyeket mozgató erőket magadban, tudod, hogy emberek fognak születni, talpra állni, gyógyulni szavadra. De még ez sem fontos. Semmi sem fontos, csak az a kapcsolat, mely, mint a nap, lassan felkel, és beragyogja világot.

Istennek társa vagy, megvilágosodtál, ott vagy Nicaraguában!

Böjte Csaba

Hol van Nicaragua?

Kétségek és remény között – a nagy változásra várva

Az Átalvető márciusi kommentárja

A szerkesztő Böjte atya fenti írásával köszönti olvasóit a feltámadás ünnepe és nemzeti ünnepünk, Március 15. alkalmából. Úgy véljük, a benne foglaltak nyomán az anyaország, de az összmagyarság jelenlegi anyagi-lelki állapotára is asszociálhatunk, ezért nemcsak erdélyi kötődésünk okán érezzük e sorokat a magunkénak. Az elkövetkező hetek-hónapok pedig olyan változásokat hozhatnak egyéni és nemzeti létünkben, melyekre sok-sok éve várunk. Lapunk oldalain négyévente kifejeztük reményeinket a változásban, helyzetünk, sorsunk jobbulásában, de mindannyiszor csalódnunk kellett. Nos, ha a remény felkeltése az elsődleges kampánycélja a kormányzati hatalom legfőbb várományosának, akkor ezt máris elérte. Csakhogy mi most többet várunk, mint egyszerű kormányváltást, mást, mint rendszerváltást: paradigmavált, szemléletváltást akarunk. Melynek kiemelt része **kell** legyen egy valódi nemzetstratégia kialakítása, szakítás a neoliberális gazdaságpolitikával, a történelmi jogfolytonosság és a magyarság szellemi-lelki egységének visszaállítása, az ehhez elengedhetetlen eszközök, a kettős állampolgárság jogintézményének biztosításával és a leszakított nemzetrészek önrendelkezésének határozott támogatásával.

Jól tudjuk, hosszú és nehéz küzdelmek várhatóak, hiszen nem lehet a változásokat ráerőszakolni egy arra fel nem készült, azok befogadására alkalmatlan közegre. A kádári akol langymelegének emlékeit és reflexeit, kötődéseit és összefonódásait máig zsigereiben hordozó anyaországi tömegek minden kiábrándultságuk és megcsalattatásuk ellenére is – vagy éppen amiatt – hazugsághívó és csodaváró állapotban leledzenek változatlanul, készen arra, hogy a csoda azonnali bekövetkeztének elmaradása után hátat fordítsanak azoknak, akik mellé most talán odaállnak. Messze vannak ők még attól, hogy felismerjék, milyen finom az üres kenyér! Annak az élő példái ők, hogy az isteni szikra az emberben csupán egy lehetőség, az emberré válás elindítója, egy folyamat „primum movens”-e, ami meg is rekedhet valamely kezdetleges stádiumában, vagy vissza is fejlődhet. Miközben - Orbán Viktorral szólva: „**ahhoz hogy lezárhassuk a neoliberalizmus áldatlan korszakát és vele együtt lezárhassuk az átmenet korszakát is, olyan mértékű társadalmi támogatottság szükséges, amire eddig még nem volt példa.**” Szerencsére, lassan, de talán mégiscsak kialakult már az új szemlélet befogadására képes, folyamatosan szélesedő réteg, melynek bármilyen apró siker, az első lépések megtapasztalása is erőt adhat a további munkához, a partneri viszony éltetéséhez.

Ömellettük állunk mi is, erdélyi lelkületű magyar honpolgárok, a magunk sajátos reményeivel és elvárásaival. Elvárásaink két legfőbb fejezete - megismételtem:

1. az annyiszor megígért kettős állampolgárság áttelepülés nélküli, azonnali biztosítása a határon túliak részére (lásd a márciusi 12 pont utolsóját: „Követeljük az uniót Erdéllyel”- ma: minden elszakított magyarral!), ami ma nem jelent mást, mint egy valódi, életerős politikai, eszmei és gazdasági magyar közösség kialakítá-

sának perspektíváját a Kárpát-medencében. (Tehát az EU létrejöttével távolról sem csak lelki összekötő szerepre korlátozódik a kettős állampolgárság jogintézménye!), és

2. tényleges, határozott kiállás, mintegy védőhatalmi státusz gyakorlása az önrendelkezés kivívása céljából.

Ezen utóbbi vonatkozásában különösen a román politikum számára szükséges világossá tennünk, hogy ideje lenne abbahagyniuk a politikai és a kulturális nemzet-nemzetállam fogalmának összekeverését. A romániai magyarság valóban része a román politikai nemzetnek, azaz Románia népének, a román államnak, de folyamatosan erre hivatkozva gyalázatos dolog megtiltani számára saját, a többségtől elkülönülő kulturális-lelki-szellemi nemzeti létének, az ehhez szükséges területi és intézményi feltételek biztosításának jogát. Akik a román alkotmány első pontjára hivatkozva következetesen ezt teszik, azok vagy politikai analfabéták, vagy nemzetünk gyilkosai. Íme a póre igazság, végre szembesítsük hát ezzel őket, és ha kell, a nagyvilágot is! Már ha sikerül megteremteni az ehhez szükséges, eddig teljesen hiányzó anyagi és lelki erőt, elszántságot, motiváltságot.

Hogy azok, kikhez a nemzet most minden reményét köti, mennyire lesznek képesek felnőni a feladat nagyságához, az bizony nagy kérdés, hiszen ők is részei ennek a lepusztított agyú és erkölcsű népnek, egy ilyen nagy gyűjtőpárt elkerülhetetlenül heterogén, továbbá a hatalom birtokosaira, mint legyenek a mézre, úgy tapadnak majd a mindenféle szerencselovagok és szélhámos ügyeskedők, karrieristák. Őket távol tartani, megmaradni az egyenes úton bizony nehezebb lesz, mint rálépni arra.

Az állandó kritikus odafigyelésre a civil szféra részéről ezért föltöbb nagy szükség lesz. A tét ugyanis nagyobb, mint valaha. A fuldokló nemzet levegőért kapkod. Az elfogyás rémével szembesülő nemzet magyar gyermekek megszületésére vár. A leszakítottak az eltaszítás, a megtagadás után, 2004. decembere után kéznýtújtásra várnak. E feladatok megvalósítására adunk majd megbízást a szavazófülkékben a hatalom új viselőinek. Hogy nemzetünket hozzásegítsék az igazság és a rend, a megvilágosodás és a belső béke, az egység útjára lépni. Hogy végre legyen helye a magyarnak is a nap alatt. Ami lassan felkel és beragyogja majd a mi világunkat is. Hogy elkezdődjön végre feltámadásunk hosszú és nehéz, de diadalmas útja.

Az immár két évtizednyi tapasztalat szülte kishitűség és a vele járó önvédelmi reflexek nyomán arra is fel vagyunk készülve, hogy a valóság, mint mindig, esetleg kiábrándító lesz. Csakhogy mára odáig jutottunk, hogy most már tényleg az élet és a halál között kell választanunk. 1848-ban is ilyen választás előtt állt a nemzet, és tudta, mi a teendő, '48-'49 hősei nem haboztak az életet választani, akár életük árán is! Okkal reméljük, hogy 2010 Magyarországnak népe is érzi és tudja a választás súlyát és a helyes választás mikéntjét. Mi biztosan tudjuk.

K.P.

Éveleji látóhatár

Húsz évvel ezelőtt szétbomlott a kétpólusú világrend egyik tartóoszlopa. Az omlás láncreakció-szerűen magával ragadta a birodalomba kényszerített országok politikai rendjét is. De megmaradt mindenütt a megszállást kiszolgáló kiváltságos beamterosztály, mert nem volt annak leváltására kész polgári réteg. Így alakultak ki a kapitalista rendszert megvalósító bolsevik rezsimiek. Új főnökség, új cégtábla, új lehetőségek a régi gárdának.

A változással megindult az egypólusú világrend kialakításának folyamata. Ha valamiféle politikai-ideológiai keretben igyekeznénk elhelyezni ezt a húsz évet, akkor Amerika részéről a „neoliberalizmus” az a meghatározó szó, amivel megjelölhető az a szabadosság, amivel, mint megnyílt lehetőséggel élve az angolszász világban székelő nemzetközi nagytőke rárohant a világra. Míg a Szovjetunió agyonideológizált nyers materializmus volt, Amerika, mint idealizált demokrácia, mindenféle ideológiától mentesült nagytőkés-korporációs keretben merevedett megdönthetetlen materiális világhatalommá. Innét ered az az egyetétű kétpárti váltórendszer, amelyben változatlan marad minden ami lényeges, mind a republikánus mind a demokrata párt uralma alatt. Ez az irányzat igyekszik elfoglalni a postszovjet vákuumot világra szóló méretekben, elsősorban gazdasági térhódítással, de a Közel-Keleten az Egyesült Államok és növekvő mértékben „szövet-ségei” haderejével hódító háborúk sorát elindítva.

Európában főként a baloldali politikai pártok adtak jelleget az egységesülő Európának, francia, angol és német dominanciával, amerikai vezénylet alatt. Európában e Pax Americana húsz éve nem igazán bizonyult sikeres időszaknak. A NATO-felügyelet alatt létrejött Európai Unióba felvett keleti országok elmaradtak a csatlakozástól várt felzárkóztatástól, inkább váltak az amerikai gazdasági terjeszkedés célországáivá. A felszabadításnak elsősorban gazdasági téren, de politikai ellenőrzéssel is végrehajtott gyarmatosító jellege van.

Amerikának érdeke volt Nyugat-Európa talpraállása 1945 után, így megtűrte, elfogadta az európai típusú (államilag ellenőrzött, szociális felelősséget vállaló) kapitalizmus kifejlődését. A Szovjetunió összeomlása után azonban hódító jellegű pénzpolitikára tért át. Kölcsöneivel eladósította a „szocialista” országokat, majd a szabadjára eresztett liberális kapitalizmus bevezetésére kényszerítette ezeket, de ma már egész Európát is annak elfogadására szorítja. Ami pedig a világbéke rendjét illeti, az amerikai béke egyre-másra a „békeharc” fogalmának újjáéledését idézi fel.

Orbán Viktor valami olyant tud, amit mi még nem érzékelünk. Tett néhány utalást arra, hogy ez a fából vaskarika (kommunista-ból lett kapitalista) hibrid állapot zátonyra futott:

„Húsz év elteltével újabb korszakos változás bontakozik ki a világtörténelem horizontján. Súlyos hatalmi és gazdasági változások jégzajlásai sodorják magukkal a világot. Ázsia a tektonikus mozgásokat megillető borzongással vegyes ámulattól kísérve emelkedik egyre magasabbra, hovatovább megfordította a globalizáció mélytengeri áramlatát, ma már nem a Nyugat, hanem Kína a szabadjára engedett világgazdasági folyamatok első számú haszonélvezője, s nemcsak saját hatalmas belgazdaságának pályáján jelentette be visszavételi igényeit, hanem már a Nyugat saját belpiacainak kapuját döngeti, s szakítja be hamarosan. És a sor folytatható. Okkal érezzük úgy: bármerre fordítottuk tekintetünket, a változások rengéshullámai körülöttünk átrendezik a megszokott tájképet. Európában véget ér a neoliberalizmus korszaka. A világ a saját bőrén tapasztalja meg, hogy a piac sem pénzügyi, sem erkölcsi értelemben nem képes önszabályozásra,

és nem is lehet, mert nem tévedhetetlen. A Nyugat most tanulja azt a leckét, hogy az emberi élet néhány létfontosságú területét legjobban megszervezni és működtetni mégis csak a nem piaci, azaz nem profitszerzés érdekében társult közösségek, vagyis a nemzetek és azok ágensei, az államok képesek. A baloldali politikai válságba került, ideológiai űrben találta magát. A baloldaliság cél-talanná vált. A neoliberalis antropológia kikötőjébe kormányozta saját hajóját. A magyar baloldalt felvásárolta egy neoliberális tökéscsoport, amely, illetve akik az elmúlt hét évben elvették a magyaroktól mindazt, amit eddig pártállásra, ideológiai meggyőződésre, származásra, társadalmi, családi háttérre való tekintet nélkül közösen, óriási nehézségek, hatalmas áldozatok árán felépítettünk és átmentettünk az elmúlt hatvanöt évben. Az MSZP radikális neoliberális párttá vált az elmúlt évek során, ezért zsugorodott össze, ezért veszítette el önazonosságát és ezért fenyegeti a jelentéktelenné válás veszélye. Az európai jobboldalnak az angolszászok nyomása ellenére is ki kell tartania saját válságkezelő politikája mellett. Mi kettős korszakváltásban reménykedünk: lezárhatjuk a neoliberalizmus áldatlan korszakát, ugyanakkor lezárhatjuk az átmenet korszakát is, hiszen az elmúlt húsz év számunkra az átmenet korszaka volt.” (Kivonatos közlés.)

Minden eddigi választást a baloldali média (sajtó, rádió, televízió) jobboldalt lejárato propagandája nyert meg. Húsz évre volt szükség ahhoz, hogy a baloldali pártok egyre nyilvánvalóbbá vált országellenes és magyarellenos politikája meghozza az általános csalódást, és ennek a politikának a propagálásában a média nagyobbik része végre hiteltelenné vált. Először történik, hogy a kormányzó pártok biztos bukásra állnak már jóval a választások előtt. Mély nyoma van már a társadalomban annak a szembetűnő állapotnak, a statisztika elhallgatása ellenére is, hogy Magyarország a kevés nagyon gazdagok és a nagyon sok nélkülözők országa lett, és lecsúszott a kevesebbet termelő országok közé –, és hogy ennek az állapotnak az okozói a baloldali pártok kizsákmányoló kormányzása.

Nem róható minden baj az egyébként ugyancsak ártalmas és kizsákmányoló külföldi nagytőke vállalatai, bankjai táblájára. Kellett azok mellé az a bolsevista urasági társadalom, amely a szocializmusnak hazudott munkatábor-rendszert igazgatta, és mint ilyen, úgy bánhatott az állam vagyonával, mint a sajátjával. Azután a bűnös keleti rendszer nyugati bűntársainak jogrendjében ez a kiváltságos osztály az állami vagyont sajátjává is tehetette. Természeként ráják szét az ország életerejét, társas viszonyban a hitelezőkkel. Az államadósság 1980-tól újabb és újabb kölcsönök egyre növekvő kamatfizetéseivel terheli a magyar gazdaságot, az egyébként is fejletlen ipari termelés eredményét, folyamatosan akadályozva a fejlesztés lehetőségeit.

Ez a külső-belső sorvasztó bünszövetkezet kell hogy szembe-süljön az ország számonkérő tekintetével. Nincs más út a teljes összeomlás előtti időben. A Fidesz vállalja az ország gondjainak kezelését, amint láttuk, a Fidesz elnöke ismeri az ország nyomorúságának okait és okozóit. Saját személyes megfogalmazásából megszövegezhető az ország talpraállításának programja, ami most már nem kevesebb, mint szembeszegülés mind a külső, mind a belső kizsákmányolóval. Ha ezt nem teljesítik, elindul a lavina ellenük.

Ha teljesítik, megkaphatják az ország bizalmát és támogatását, amire nagy szükségük lesz. A talpraállás programja tehát megfogalmazható, az ország közvéleménye csak egyetérthet vele, a társadalom jelentős többségének támogatásával már elég erős lehet

leállítani a neoliberális irányzat magyarországi szálláscsinálóinak a mesterkedéseit.

Kételyeink fűződnek azonban Orbán Viktor azon kijelentése valószínűségéhez, ami szerint „Európában véget ér a neoliberalizmus korszaka”. Feltehető, hogy közgazdász körökben a piac önszabályozó szerepének dogmája hitelét veszíti, de az út még elég hosszú lesz addig, amire a piaci arroganciára épített nemzetközi vállalatok elfogadják a „nemzetek és azok ágensei, az államok” irányítását. (L. pl. Bokros Lajos program-nyilatkozatát. A szerk.) Közben még az is előfordulhat, hogy a piac kiszolgáltatását vállaló USA-kormány és annak külképviseletei továbbra is és folyamatosan „rosszalásukat” fejezik ki, mint tették és teszik a magyar jobboldal dolgait illetően, és az nem jó, mert a nagyhatalmi rosszalások nagyon veszélyesek.

Orbán Viktor mintha számolna ilyen ellenzéssel, de – szavai szerint – kész dacolni vele: „Az európai jobboldalnak az angolszászok nyomása ellenére is ki kell tartania saját válságkezelő politikája mellett.” Jó kérdés: van-e már európai jobboldal, amely Európa ellenállását tudja megvalósítani az angolszász gazdasági és politikai nyomással szemben? Nehogy a magyar megint egyedül előre rohanjon...

Még mindig Orbán szavaival szólva, ahhoz hogy lezárhassuk a neoliberalizmus áldatlan korszakát és vele együtt lezárhassuk az átmenet korszakát is, olyan mértékű társadalmi támogatottság szükséges, amire eddig még nem volt példa. A háborús összeomlás óta 65 éven át a baloldal különféle áramlatai uralták a magyar politikát. A baloldal valóban csődbe vitte az országot, igaz, saját magát is. Innen a baloldalnak is és az országnak is új útra kell térnie.

A baloldaliság lényege eredetileg a nemzetköziség, vagyis a nemzetek kapcsolata egymással. Magyar földön a nemzetköziséget hirdető politikai mozgalmak egytől egyig nemzetellenesek, magyarelleneseek voltak, egész történelmük folyamán. Ez ennyire világosan még nem tudatosult a magyar nép számára, mint most, a Gyurcsány-féle ámokfutás éveiben.

Történelmileg a jobboldal is hajlamos a túlzásra, mások gyűlöletére, de a nemzeti eszményt, a nemzeti közösség javát szolgáló szolidaritást mindeddig csak a jobboldal tudta megvalósítani. Meg kell erősíteni azt a szemléletet, amely a XIX. század elején bontakozott ki a reformkorszakban, majd felvirágozott a szabadságharcban, állandósult a hazaszeretetben, a haza védelmében, felvirágoztatásának akarásában.

Sólyom László köztársasági elnök is ezt a változást várja újévi szövegében:

„Lehetetlen, hogy újévkor ne az újrakezdésről beszéljünk. Hiszen karácsony, újév, vízkereszt ugyanannak az ünnepkörnek a tagjai. Ezek az ünnepek a megújulás örömét adják nekünk. A karácsony üzenete is ez: egyszer csak megéri az idő a beteljesedésre, egyszer csak mindenki szívében megszülethet a remény. Magyarország is nagyon megérett már a megújulásra. S mivel 2010 választási év lesz – az új esztendő alkalmat kínál a politikában és a közügyekben is az újrakezdésre.”

Sólyom szerint az emberek ma már tudják, hogy szavazatuknak súlya van. „Az állammal szembeni elvárások és a feladatok világosak: közbiztonság, a törvényes rend garantálása; a gazdaság olyan szabályozása, hogy biztonságosan fejlődjön és adjon munkát, a szegénység enyhítése, az ország tekintélyének helyreállítása a világban” — sorolta.

Tehát az államot kell megerősíteni, azt az intézményt, amely az ország életét képes szabályozni a közös jólét érdekében. Ezért kell az egyedüli kormányzárképes jobboldali pártot nagy feladatokra alkalmas, döntőképes állapotba hozni. Ma létkérdés, hogy jobboldali szavazatokkal ne rövidüljön meg a kormányzási helyzetbe jutott jobboldali párt. Mint ahogy megtörtént két korábbi választás idején – hiányzott az a szavazatmennyiség, amit a koalí-

cióra képtelen, nem baloldali pártok elvittek. Sajnos ilyen eset lehetősége fennáll.

Éppen ezért szólni kell a Jobbikról, arról a pártról, melynek létrejöttét az MSZP–SZDSZ-kormány garázdálkodása váltotta ki. Az elégedetleneknek és a türelmetleneknek a hangján szólalt meg ez a párt, teljes radikális átalakulást hirdet. A jobboldaliságot vallja, azt kisajátítaná. Nemcsak megtagadja azt a Fidesztől, hanem azonosítja őket a baloddallal, mint a neoliberális nyomulás elősegítőit. A Jobbik politikusai támadják a Fideszt, mert úgy gondolják, hogy további szavazókat tőle tudnak elhalászni.

A Jobbik vezetői fanatikusan reménykedők. Vona Gábor szerint a magyar lakosság kétharmada jobbikos, csak még nem tud róla. Abban is biztos a pártelnök, hogy idővel ők irányítják majd az országot. Nem fogadja el azt nézetet, miszerint a Fidesz nélkül 2010-ben nem lehet kormányt alakítani. „Az a célunk, hogy többséget szerezzünk. A Fidesz–Jobbik koalíció lehetőségét viszont egyértelműen kizárom.”

Kétségtől a Jobbik új jelenség a politika terén, az EU-képviselőválasztások alkalmával berobbant a színtérre. Fialatok és radikálisok, a fiatalság körében érhetően népszerűek. Pártként jelen van, és jelen marad. Szerepük a tavaszi választáson azonban veszélyes számszerűségi eredményt hozhat. Magyarország szavazói bázisa minden alkalommal hozott meglepetést. Nem szabad lebecsülni a „szocializmus” híveinek nagyszámú tábort, akik ideológiai kódoltságukban teljesen érzéketlenek pártjuk kapitalista szolgálatba szegülésének tényeire. „Munkásos párt, én is munkásos vagyok!” Ennyi.

Számos alkalommal említettük, hogy egy ország kormányzásában különböző erők működnek. A parlamenti demokrácia, mint a kormányzó hatalmat létrehozó rendszer, a hatalmi erőknek csak egy részét teszi a választók döntése elé. A nép által megválasztott képviselők és azok döntése alapján létrejövő kormány csak úgy tud fennmaradni, ha a gazdasági élet, a tudományos élet, a média terén, a társadalom befolyásos értelmiségi köreiben kiépít magának támogató háttérrel. Ehhez évtizedes jelenlét kell, és kormányhatalmi érettség, nem is szólva még a nemzetközi diplomácia, a nagyhatalmi vezérlés általi elfogadottságról. Jelenleg a jobboldalon a Fidesz ilyen párt. A Jobbik ettől még messze van, még csak most van esélye parlamenti pártként megjelenni.

Ha ebben üzenet van a nemzeti érzésű választók részére, az csak az lehet, hogy szavazatukat 2010-ben a Fidesznek adják, a második fordulóban feltétlenül. Akkor is, ha elkötelezett tagjai a Jobbiknak. Ez nem a szívnek, hanem az észnek a parancsa. A Jobbiknak meglesz a szerepe – miután mindenképpen ellenzék akar lenni – számunkra a Fidesztől annak választási ígéreteit. Ezt követően politikai szerepe annak arányában méreteződik, amilyen arányban a Fidesz sikertelenséget mutat fel. Ez a pártalapú demokrácia mechanizmusa.

Nem valószínű, hogy a Jobbikra leadott szavazatok a Fideszt elűtik a kormányalakítástól az MSZP javára, de mindenképpen gyengítik a Fidesz győzelmét, illetve számszerűsége arányában erősítik a baloldalt. Gyengítve ezáltal a Fidesz képességét abban a szándékában, hogy kiszorítsa a nemzetellenes baloldalt a politikai és gazdasági terepről.

Másszóval: A kormányra kerülésre jelenleg teljesen esélytelen Jobbik minden egyes parlamentbe kerülő képviselőjével tovább gyengíti az ország rendbetételének esélyeit. Arra a kérdésre, hogy a Jobbik parlamenti csoportja támogatja-e majd a Fideszt parlamenti munkájában, egyelőre nem lehet válaszolni. Talán a politika gyakorló terepén megszületik a helyes szemlélet.

Mindezek ismeretében állíthatjuk, hogy 2010 a változás éve lesz, de annak heve, mikéntje még beláthatatlan. Egy egész nemzet is képes a meggondolt, bölcs döntésekre.

Csapó Endre
(Magyar Élet, 2010. január 21.)

Új évtized – régi dilemmák

Meglepetés az elnökválasztás

második fordulójában – az RMDSZ pálfordulása

Az előzetes becslésekkel szemben a tavalyi év végén Romániában megrendezett államelnök-választáson a biztos győztesnek jósolt Mircea Geoana helyett a korábbi elnök, Traian Basescu győzedelmeskedett. Hogy a választást is megnyerte-e, vagy csak a szavazatszámhlálást, soha nem fogjuk megtudni. De ez nem is fontos. A demokrácia így működik, akit győztesnek hirdetnek ki, az szinte biztos, hogy az is marad. Mint várható volt, Basescu győzelme megingatta a szebeni polgármester Klaus Johannis mögött felállt magabiztos koalíciót, megindult az erőátcsoportosulás, amiből a magyarnak mondott érdekképviselő, a Romániai Magyar Demokrata Szövetség sem maradt ki.

Az RMDSZ sokat tanult a balkáni politika módszertanából. Ahogy a liberálisokkal és a posztkommunistákkal megkötött szoros szövetségből átlavírozott az általa korábban oly sokat támogatott Basescu oldalára, azt bizony tanítani lehetne machiavellizmus címszó alatt a politológia-egyetemen. S ez nem is lenne nagy probléma, ha az ügyes manőverből a közösség profitálna, ha közelebb kerülnének távlati céljainkhoz, ha az egész nem egy maroknyi karrierista helyezkedéséről szólna. Mert egymás között szólva: ugyan melyik román politikai erő nem művelt, vagy adott helyzetben ne művelne hasonlókat? Melyik érdemelne meg, hogy kitarson mellette egy magyar párt a végsőkig? Nem azzal van probléma, hogy az RMDSZ elárulta szövetségeseit, hisz a magukat szociáldemokratának mondó posztkommunista pártnál sötétebb társaság alig van.

A probléma az, hogy minden jel szerint folytatódik az 1996-ban intézményesített neptunizmus, az önértékeladás, az apró-cseprő engedményekért való gazsulálás. Ez utóbbira is csak azért van szükség, mert valamit fel kell mutatni a választóknak is, akik aligha fognak meghatódni attól, hogy vezetőik leginkább a vagyonbevallások szintjén tudnak eredményeket produkálni.

A nemzeti oldal reakciója

Jogos kérdés, hogy mit tehet ebben a helyzetben a nemzeti oldal. Tőkés László tavaly december 23-án kiadott egy helyzetelemzéssel felérő politikai nyilatkozatot, melyben rámutatott a kormányba lépés legjelentősebb problémáira, arra, hogy az RMDSZ „*pil-lanatnyi – anyagi – előnyök fejében erdélyi közösségünket kénye-re-kedvére kiszolgáltatja a román nacionalista párt-, illetve nagy-politikának.*” Arra is felhívta az EMNT elnöke a közösség figyelmét, hogy „*a most felálló, új román kormány rendkívül ingatag, és várhatóan rövid életű. Következésképpen az RMDSZ-nek, illetve erdélyi magyarságunknak hosszú távon súlyos árat kell fizetnie a pillanatnyi előnyökért. A nemzeti érdek fölött újból a pártérdek diadalmaskodott.*” Tőkés László a citált nyilatkozatban idézett egy SZDSZ-es ösztintességű¹ megnyilatkozást is: „*Ott van a zso-zsó*” – jelentette ki az SZKT december 18-i ülésén – *a temesvári népfelkelés 20. évfordulóján (!) – a testület egyik szemérmetlenül „egyenest beszélő” tagja. Ez a „zsozso” tulajdonképpen nem más, mint az erdélyi magyar érdekek feladásának, az RMDSZ kli-entúrája megvásárlásának az ára.*” Tőkés László azt is jól látja, hogy mire van szüksége a közösségnek: „*A romániai magyar közösségnek nem miniszterekre, hanem – példának okáért – ma-*

gyar egyetemre van szüksége. Önálló, autonóm magyar oktatási rendszerre óvodától a felsőoktatásig. Továbbá, amint arra Markó Béla elnök úr saját bevallása szerint húsz év után rájött: etnikai arányainknak megfelelő részesedésre a helyi közigazgatásban, állami adminisztrációban és a regionális vezetésben. Arra, hogy anyanyelvünk hivatalos regionális nyelvvé váljon Erdélyben. Há-romszintű autonómiára. És önálló – magyar – külpolitikára. Az RMDSZ vezérkara és a „kiéheztetett” klientúrája viszont éppen-séggel ezekről feledkezik meg – a bársonyszékek és a csurra-nó-cseppenő pénzjuttatások fejében...” (kiemelések az eredeti szövegben.)

E karakán nyilatkozat volt a prelúdium az Erdélyi Magyar Egyeztető Fórum (EMEF) január 8-i üléséhez, melyen az RMDSZ valamint az EMNT delegátusa tárgyalt a magyar sorskérdésekről. Előrelépés nem volt várható, a felek mindenesetre abban egyeztek meg, hogy folytatódhat az Erdélyi Magyar Össze-fogás, amennyiben közös cselekvési terv kidolgozása révén siker-ül azt konkrét tartalommal megtölteni. Tőkés László a Duna TV-nek a tárgyalás után elmondotta, hogy „*Problematikussá vált az együttműködés, az összefogás folytatása. De azzal a szándék-kal ültünk le és álltunk fel az asztaltól, hogy folytatjuk a párbeszé-det. Folytatjuk a közös útkeresést, mert vannak olyan nemzeti cél-jaink, amelyeket nem tudunk elérni, ha külön úton járunk.*” E gyűlés kiértékelésére még visszatérek.

Markóék és a választói akarat

Markóék fő hivatkozási alapja, hogy a közösség helyesli a kor-mányzati szerepvállalást. Ez még akár igaz is lehet, de egy veze-tőnek nem az a dolga, hogy visszhang legyen, amint azt Markó Béla a kétezres évek elején egy SZKT-n nagyon helyesen megál-lapította, hanem az, hogy hang legyen. Más szóval, az, hogy egy adott közvélemény-kutatáson a többség támogat egy bizonyos politikai stratégiát – azért, mert erre szocializálták a média segít-ségével –, attól az még lehet helytelen, távlattalan és lét-esély-csökkentő. A történelmi tapasztalat az, hogy 1996-ban, amikor az RMDSZ kormányra lépett, feladta az autonómia célki-tűzésének kommunikációját külföldön és belföldön, feladta a nemzet önkormányzat elve mentén való működést, az államelvű közösségépítést, feladta az önálló külpolitikát. Román versenypártként viselkedve pozícióért alkudozott, és apró-cseprő en-gedményekért hitelesítette a magyarellenes román hatalmat a Nyugat előtt.

Semmi okunk nincs azt hinni, hogy most mást fog tenni. Rá-adásul most könnyen félrevezetheti az egyszerűbb, sablonos gon-dolkodású polgárokat, akik csak pártlogikában gondolkodnak és a nemzeti önkormányzat modelljének jelentőségét fel sem fogták soha. A zsákmányszerző logika szerint az RMDSZ ugyanis jó egyezséget kötött, a három miniszteri, a miniszterelnök-helyette-si, valamint hat államtitkári pozíció megfelel politikai erejének. Csakhogy amikor ez a szervezet alakult, akkor nem azt tűzte ki célul, hogy becsatornázza a magyar szavazókat a román politi-kum számára, semlegesíti a román etnokratikus hatalom érdeké-ben egy potenciális veszélyt, hanem azt, hogy olyan létkeretet te-remt a képviselt közösség számára, mely szavatolja a hosszú távú fennmaradást és gyarapodást. Az pedig már rég igazolást nyert, hogy a kormányzati szerep nem alkalmas arra, hogy e célhoz kö-zelebb jussunk. Lassan azok a nemzetben gondolkodó idealisták is elgondolkodhatnak, akik nem ismerték el Eva Maria Barki, Csapó József vagy Borbély Imre gondolatmenetét, miszerint ön-magában abszurdum, hogy egy centralista, etnokratikus államban egy kisebbségben élő nemzeti közösség a végrehajtó hatalom ré-

1. Az elmúlt évtized tapasztalatai szerint az SZDSZ egyes képviselőit időnként megszállja az ösztintesség, és ilyenkor fellebbentik a fátylat arról, hogy miként is gondolkodnak valójá-ban. Így tudtuk meg Eörsi Mátyástól a státustörvény vitájának idején hogy „az SZDSZ nem akarja, hogy érdemes legyen magyarnak lenni a Kárpát medencében”, Horn Gábor-tól, hogy neki „sokkal fontosabb az, hogy mi lesz az SZDSZ-szel, mint az, hogy mi lesz az országgal”, továbbá Kuncze Gábertól, hogy legszívesebben ciántablettákat osztogatna azok között, akik sötétben látják a jövőt a Gyurcsány kormány kitűnő politikája dacára.

szeként a közösség számára megszerezze a törvényhozó hatalom egy részét, vagyis közjogi kompetenciákra tegyen szert saját életének megszervezésében, oktatásban, kultúrában, továbbá az általa benépesített régió(k)ban a gazdaságban illetve a véderőt és külpolitikát leszámítva minden államigazgatási területen.

Az Erdélyi Magyar Egyeztető Fórum legutóbbi ülésének tanulságai

Toró T. Tibor, az EMNT ügyvezető elnöke úgy látja, hogy az EMEF tartalmát vesztí, és a közös célok, érdekek, eszközök beazonosítása helyett egy olyan fórum jön létre, ahol a felek pusztán csak tájékoztatják egymást álláspontjukról. S mi tagadás, ennek van a legnagyobb valószínűsége.

Az RMDSZ „a legjobb védekezés a támadás” elve alapján kommunikációs offenzívába ment át, volt államelnökjelöltjük, Kelemen Hunor azzal vádolta az EMNT vezetőit, hogy „megoroltak amiatt, hogy az RMDSZ a kormányzást választotta”, és „kifogásokat keresnek”, hogy az egyeztető fórumból kihátráljanak. Mintha legalábbis szükség lenne kifogásokra... Hiszen önmagában az, hogy az RMDSZ nem egyeztetett az EMNT-vel megannyi fontos kérdésben, tételeken sem az államelnök-jelölés ügyében, sem a tekintetben, hogy az erdélyi magyarság kit támogasson az elnökválasztás második fordulójában, sem a kormányzati szerepvállalásról, éppenséggel elegendő ok (s nem ürügy!) lenne arra, hogy az EMNT felálljon az asztaltól.

Másik irányból az RMDSZ igyekszik összemosni az EMEF-en belüli konzultálást az összefogással. Hiszen ez az érdeke, ettől remélhet a legtöbbet: tovább folytatja a vezetői saját pecsenyéjét sültetgető politikáját, a közösségi érdekek feladását, leül – amikor éppen kedve tartja – a nemzeti oldal legjelentősebb szervezetével,² de lesepri annak javaslatait, elmondja saját elképzeléseit a jövőre nézve, majd úgy kommunikálja az egészet, hogy folytatódik a nemzeti összefogás. Ezt a csapdát kell az EMNT-nek úgy kikerülni, hogy egyrészt ne ő rúgja fel a tárgyalóasztalt, másrészt, hogy a kívülállók számára is világossá tegye a különbséget a tárgyalás és a politikai összefogás között. Miként Toró fogalmazott: „konzultálni lehet a végletekig, megbeszélhetjük, hogy ki mit gondol, de az összefogás azt jelentené, hogy közösen is cselekszünk. Vagyis jogos az RMDSZ szemére vetni, hogy nem konzultáltak, de épp emiatt nem is jöhetett létre közös cselekvés (...) Vagy lesz közös „cselekvési terv” a miáltalunk nemzeti minimumnak nevezett közös stratégiai célok érdekében – és ezáltal tartalommal töltjük meg az összefogást –, vagy megszűnik ez a felállás.”

Az EMNT elnöksége legutóbbi ülésén kiértékelte az EMEF-en történeteket, majd nyilatkozatban szögezte le, hogy „az elmúlt hónapok történései és az EMEF legutóbbi ülésén elhangzottak azt mutatják, hogy az RMDSZ vezetői a Magyar Összefogás politikai programjának ellehetetlenítésével az EMEF intézményét egyszerű konzultációs keretté akarják visszaminősíteni.”³ A nyilatkozat vázlatosan megfogalmazza a magyar összefogás politikai programját is, ami egyben egyfajta feltételrendszere is a további együttműködésnek: a demokratikus rendszerváltás folytatása – a kisebbségpolitikában is; a kulturális autonómia közjogi kereteinek törvény általi szavatolása; alkotmányos és közigazgatási reform – a decentralizáció, szubszidiaritás és az önkormányzatiság elvei alapján, és ennek keretében az autonóm közigazgatási formák, kiemelten a Székelyföld sajátos jogállásának biztosítása; oktatási autonómia – ennek keretében állami finanszírozású ma-

gyar egyetem; anyanyelvünk regionális hivatalos nyelvi státusának kivívása; egységes és méltányos erdélyi magyar támogatáspolitikai kialakítása.”

Hogyan tovább?

„Jósolni mindig nehéz, különösen a jövőre nézve” – tartja az egyik népszerű grafiti-bölcsesség. A kialakult helyzetben szabályt erősítő kivételként elég könnyű felrajzolni, hogy a következő félévben az EMNT-RMDSZ kapcsolat dinamikája miként fog alakulni. Ehhez elég ismerni a szereplőket.

Az EMNT vezetői kompromisszumkészek egy bizonyos határig, de nevüket nemzetátláshoz soha nem fogják adni, s nem híveik az öncélú párbeszédnek sem, különösen akkor nem, ha a szemben álló fél azt kizárólag önlegitimációs céllal folytatja. Az RMDSZ vezetőivel csak és kizárólag a hatalom, az erő nyelvén lehet kommunikálni. Az EMNT-re az RMDSZ-nek annyiban van szüksége a következő megmérettetésig, hogy minden adódó alkalommal hivatkozhasson propagandájában arra, hogy egyeztetett a nemzeti oldallal minden kérdésben. Az egyeztetés persze jelen esetben pusztán tájékoztatást jelent. (Emlékeztet Tabajdi Csaba demagógiája 1996-ból, a magyar-román alapszerződés megkötésének korszakából, amikor azt cáfolandó, hogy az erdélyi magyar közösség feje felett és akarata ellenére kötötték meg az alapszerződést, arra hivatkozott, hogy számtalan konzultáció volt a két szervezet között. Nem akadt akkor riporter, aki szembesítse Tabajdit azzal, miszerint legfeljebb azt cáfolta, hogy nem a közösség „háta mögött” kötötték meg a rosszemlékű szerződést, hiszen kétségkívül megtörtént a tájékoztatás. Az viszont tény, hogy az erdélyi magyarság vezetőinek feje felett írta alá a kommunista múlt két rossz emléké politikusa, Horn Gyula és Ion Iliescu ama bizonyos dokumentumot. Itt is hasonló készül, erre utal az RMDSZ már most körvonalazódó tájékoztatás-politikája.)

Az RMDSZ vezetői számára legfontosabb a pénzben és pozícióban kifejezhető hatalom, ennek érdekében bármire hajlandóak. Vélhető, hogy a román partnerek nyomására bármely nemzetpolitikai törekvést feladnak. Mindazonáltal az EMNT számára az egyetlen út az, ha úgy tesz, mintha mindez nem lenne evidens, és saját következetes, önrendelkezés-elvű, autonomista vonalvezetését megtartva konkrét közösségépítő lépésekre igyekszik kényszeríteni partnerét. Ma ezek közül a legfontosabbak: a szeptemberi székely önkormányzati nagygyűlés memorandumának aláírása minden székelyföldi megválasztott tisztségviselővel (ezt Markóék látványosan szabotálják annak dacára, hogy többszöri vállálást tettek a saját képviselők és polgármesterek aláírásainak begyűjtésére), az EMEF munkabizottságai – közöttük mindenekelőtt az autonómiatervezeteket megfogalmazó bizottság – működésének elindítása, a 2005-ös kisebbségi törvény konszenzuális átdolgozása és az autonómiára vonatkozó részletes kifejtése. Ha ezekben a kérdésekben, melyek szerepelnek a már idézett EMNT elnökségi közleményben is, sikerül előrelépni, akkor megtörtént az a kisebbfajta csoda, ami cáfolni fogja az előzőekben felvezetetteket. Ha nem, akkor folytatódik az áldatlan kommunikációs háború, melyben az RMDSZ, birtokolva a pártpénzen túl az erdélyi magyar közösségnek címzett forrásokat is, meglehetősen előnyben van. Az EMNT viszont végleg megszabadul attól a szerencsére oszlófélben levő hamis látszattól,⁴ hogy legitimálja az RMDSZ vállalhatatlan politikáját és közelebb áll hozzá Markó Béla és csapata, mint természetes szövetségesei, az SZNT és az MPP.

Borbély Zsolt Attila

2. Az EMNT választásokon még nem mértékelt meg. Ezzel együtt feltételezhetjük, hogy elnöke, Tőkés László több szavazót tud mozgósítani egymagában, mint az MPP és az SZNT együttvéve. E hipotézisre nézve, ha nem is bizonyítékot, de megerősítést jelent az által megnyert 2007-es EP mandátum, összevetve az MPP gyenge szereplésével a választásokon, és az SZNT szavazat-érvénytelenítési felhívásának közel teljes sikertelensége.

3. „Közlemény - A magyar összefogás közös céljokért való összehangolt cselekvést jelent - az EMNT bővített elnökségi ülésének határozatai”, aláírja az EMNT elnöksége nevében Tőkés László elnök valamint Toró T. Tibor ügyvezető elnök, Marosvásárhely, 2010. január 9.

4. E hamis látszat mögötteseiről értekeztem a Kapu hasábjain a „Hamis törésvonalak” című írásomban. Itt és most csak annyit szeretnék leszögezni, hogy az MPP ügyében a közeljövőben végre döntés várható. Ha a román bíróság szemet huny a párt tavaly márciusban Gyergyószentmiklóson megrendezett tisztségválasztó gyűlésén, Szász Jenőék által elkövetett szabálytalanságok és törvénytelenések felett, akkor bármennyire is kényelmetlen, de le kell ülni az egyébként vitatható legitimitású vezetőséggel. Ha a bíróság elvi döntést hoz és új Országos Tanács gyűlés összehívására kötelezi az MPP-t, akkor meg kell várni az új vezérkar felállítását.

Az Erdélyi Magyar Kezdeményezés RMDSZ-platform elnöksége

„Legyen a magyar bátor és gerinces” – kívánta Bajcsy-Zsilinszky Endre, Sopronkőhidán, 1944. december 24-én, a felakasztása előtti órákban fogalmazott búcsúzó üzenetében. „Féltem magyarságunkat – írta, még a béke idején –, féltem a magyar szellemet, a magyar művelődést, a magyar európai hivatást, a magyar állameszmét és államiséget. Ez mozdit meg annyiszor, hogy sorsadta őrhelyemen elkiálttam Zrínyi Miklóssal: »imhol a veszedelem!«”

Most, a XXI. század első évtizede végén már kevesen maradtak azokból, akik testükben-lelkükben hordozták az utolsó világ-háború ütötte sebeket. Tömeges fizikai agresszió tájainkon, Erdélyben tán már nem fenyeget magyarokként bennünket a marosvásárhelyi „Hodák-járás” óta. Mégis – különösen erős megfoghatóságunk és erkölcsi gyarlóságaink miatt – érvényesnek tartjuk a három Zrínyiével rokon, izzó magyarságtudatú, mártír-politikusunk kiáltását 1936-ból: „Féltjük magyarságunkat!”

Nehéz – kevés sikert és sok kudarcot görgető – esztendőkre emlékezünk most az RMDSZ 20. születésnapján, és kételyek gyötörnek nem csupán a romániai, hanem az összmagyarság jövője miatt is. Pedig két évtizede, amikor összefogtunk tényleges és vélt elvarárainkkal, hogy megteremtsük a romániai magyar nemzeti közösség közképviselési és érdekvédelmi Szövetségét, úgy vélekedtünk, hogy túléljük az igazán nagy veszedelmet, a világtörténelem legmocskosabb, legvéresebb diktatúráját, a bolsevizmust.

Azokban a napokban a Székelyföldön is néhol valódi forradalom volt. Karácsony-tájt alig győztük kitölteni a Magyar Demokrata Szövetség (az MDSZ) „Tagtoborzó” íveit. A jelentkezők ezrei-tízezrei csupán annyit kérdeztek a belépésüket hitelesítő aláírásuk előtt: „Úgy-e, nem lesz belőle párt?” S hittek ígéretünknek, mert már december 22-én, a Székely Anyaváros lakossága nyíltan és közösen hitet tett nemzeti önrendelkezésünk mellett! De aztán siettek visszajönni az elvtársak...

Szövetségünk nevét Kolozsvárra, a legelső összejövetelünkön, 1990. január 7-én meghatottan MDSZ-ként emlegettük, bár sor került az első kinos belső konfliktusokra is: Domokos Géza nem engedte részt venni megbeszélésünkön az Antall József vezetésével Székelyudvarhelyről érkezett „fórumos” küldöttséget, Csóóri Sándort, Csóti Györgyöt meg társaikat – mint „illetéktelen külföldieket”. Majd néhány perccel utóbb a meghitt hangulatúnak remélt tárgyalásunkon tiltóan közbe kellett kiáltani, amikor Balogh Edgár példaképünknek a kommunista társutas Magyar Népi Szövetséget ajánlotta. Egy héttel ezután, Marosvásárhelyen, az első konferenciánkon még élesebb vita folyt: sikerült itt Domokosnak a Szövetségünket átkeresztelni (így került az MDSZ elé az „R” betű), viszont mi némi lobbizással elértük, hogy akkor még megmaradt Szövetségünk fő céljaként az önrendelkezés. Aztán Domokos emberei a Vatra Românească meg az RMDSZ között Kolozsvárra találkozókat szerveztek. S akik „ezt a barátkozást” nem vállaltuk, „szélsőséges” jelzőt kapunk. (Talán még manapság is érvényes ez a minősítésünk, amikor ugyancsak nem lelkesedünk a Vadim Tudorral való decemberi választási paktumért?) Ügyészek és RMDSZ-es törvényhozók egymással versengtek megbélyegezni bennünket az „agyagfalvi autonómia-kísérlet”

miatt 1991 októberében, s mi lettünk „a boszorkányüldözők”, amikor szóvá tettük Szövetségünk vezetőségének megtisztítását a szekus érdekeltségű és „mogul” tisztségviselőktől, majd „nacionalisták”, amikor keresztény-nemzeti platformunkkal előálltunk a kettős állampolgárság igényével (elsőként a Kárpát-medencében!) és 1997-ben a hagymakupolás veszedelem elképesztő, több évtizedes adatsoraival. Néha mindenkitől cserbenhagyottaknak éreztük magunkat, olyankor Lech Wałęsa példájával próbáltunk vigasztalódni, aki tizenheted magával indította 1980-ban a Szolidaritást.

Viszont megért nekünk bármilyen érdemrendet, címet, bármennyi pénzt, amikor több mint 40 ezer támogató aláírás összegyűlt és elment Strasbourgba az igazságtalanul bebörtönzött székely testvéreink érdekében, és amikor (ugyancsak anyaországi segítséggel) eredményt hozott éhségsztrájkunk is a többi nyolc elítéltért; amikor az ún. utódállamok valamennyi nemzeti elkötelezettségű magyar pártjának vezetősége, majd 1995-ben az RMDSZ is programjába foglalta a háromszintű autonómiát; és az Szövetség egyik legmélyebb erkölcsi válsága idején, 2002 decemberében Tőkés László püspök vállalta, hogy tiszteletbeli elnöke lesz a „sorsadta őrhelyén” oly sok vihart túlélte Erdélyi Magyar Kezdeményezésnek.

Az ilyen örömteli pillanatokban feledni tudtuk, hogy az RMDSZ vezetése gyakran (Balogh Edgár álmát teljesítve) pártként dirigálja Szövetségünket az egymást követő kormányba lépésekre (a végképp kifizetetlenül maradt libák árával: a sok elszálasztott lehetőséggel), sőt a neptuni herézist meg a december elseji hódolatokat a Kempinszkyben és Cotroceni-ben, Mucuskáékat, a máig meg nem szavazott autonómia státútum-tervezeteinket, a hagymakupolás honfoglalást, Sólyom László cserbenhagyását; mostoha-anyaországunk közéleti fertőjét: a kettős állampolgárság-szavazást, Balatonöszödöt, Románia feltétel nélkül támogatott EU-tagságát...

És most – sok, jól meglepésült „érdemes harcossal” együtt – mi is megkapjuk „a húség jutalmát”.

Amely természetesen nem egy személyt illet, hanem valamennyi társunkat. Különösen azokat, akik nem lehetnek közöttük, a néhai Fábíán Ernőt, Jakabffy Attilát, Kolumbán Tihamért, Szöcs Csaba Ubult és a még élő barátainkat, az eszményeinkhez máig hűséges tagságunkat, illetve sok-sok ezer támogatónkat.

Adjon az Isten erőt a jövő veszedelmeinek túléléséhez minden bátor és gerinces magyarnak!

Székelyudvarhely, 2010. január 15.

Bakk László, Katona Ádám,
Sántha Pál Vilmos, Vargáné Pál Róza

Átalvető

Negyvenkét éve szűnt meg a székely autonómia

2010-et írunk, a székelység pedig közel ugyanolyan tömbben él ősi földjén, mint a Trianont megelőző időkben. 1952-ben született meg az az alkotmány Romániában, amely – bár névlegesen – de lehetővé tette a Székelyföld autonómiáját. Az autonóm tartomány 42 éve, 1968-ban szűnt meg.

Az utóbbi időben tapasztalom, hogy sokak számára a meglepetés erejével hat Stefano Bottoni olasz történész Sztálin a székelyeknél című tanulmánykötetének felidézése. Ebben a neves olasz szaktekinetly az 1952-1960. időszakban létezett székelyföldi Magyar Autonóm Tartomány (MAT) történetét írja le, részletes levéltári kutatómunka alapján.

Ennek a tényfeltárásnak számunkra rendkívül nagy jelentősége van, mert megvilágosodik az a történelmi keret, amelyben, alig 50 éves távlatban, törvényes, alkotmányos feltételek között Romániában létre lehetett hozni a tömbben élő székely-magyarság területi autonómiáját.

Máig is vitatott kérdés: ki, mikor és miért hozta létre a székelyföldi autonómiát 1952-ben.

Arra a kérdésre, hogy ki, viszonylag pontos válasz adható a dokumentumokban nyomon követhető tények alapján. Az biztos, hogy nem belső kezdeményezésről volt szó, se magyar, de még kevésbé román részről nem. Ugyanis azt az alkotmánytervezetet, amely magában foglalta a MAT létét is, Moszkvában véglegesítették. Ennek a folyamatnak megkülönböztetett figyelmet szenteltek, már csak azért is, mert minden valószínűség szerint a végleges szöveget személyesen Sztálin hagyta jóvá.

A legfelső szintű odafigyelés eredőjét Észak-Erdély II. világháború utáni hovatartozásában kell keresni, amikor is a „területért jogokat” elvet próbálták érvényesíteni.

Köztudott, hogy közvetlenül a háború befejezése után a román adminisztráció sietett beépülni Észak-Erdélybe, és ennek kapcsán sok törvénytelen, megtorló túlkapásra került sor, lásd például a szárazajtai véres eseményeket.

Ezeket látva a szovjet katonai vezetés azonnal intézkedett és a továbbiakban is fokozottan figyelt az erdélyi fejleményekre. Úgy gondolták, hogy a nemzetiségi kérdést is szovjet mintára kell megoldani. Így lett az akkori Románia – alkotmányában is rögzítve - többnemzetiségű ország, majd a Sztálin halála utáni években nemzetállam, ahol együtt élő nemzetiségek is léteznek.

Napjaink politikusai számára mozgósító erejű tény kell legyen, hogy a székelyföldi autonómia már létezett és alkotmányos keretek között működött! Esetünkben a területi autonómia intézményét mint már megszerzett jogot kell kezelni, amitől az akkori kommunista uralom megfosztotta az erdélyi magyarságot.

A mai, demokratikusnak mondott rezsim csak azért nem helyezi vissza jogaiba az autonómiát, mert az erdélyi magyar politikai elit nem követeli ezt olyan hangerővel, amire egész Európa odafigyelne.

Maholnap húsz év telt el a rendszerváltás óta, de a területi autonómia ügyében nem történik semmi, vezető politikusaink puhány, cselekvésképtelen magatartása miatt.

Nemrég az egyik RMDSZ-es parlamenti képviselő sajtótájékoztatón a következőképpen nyilatkozott: „Azok, akik az autonómia-referendumot kezdeményezik, nagyon jól tudják, hogy nem

lehet azokat megszervezni a jelenlegi törvények szerint. Úgy vélem, hogy a nemzetközi válság idején mind a polgármestereknek, mind a községek vezetőségének sokkal fontosabb gondjai vannak az illető referendumnál. Szerintem azok, akik ki akarják használni ezt a pillanatot, nem csupán felelőtlenek, hanem kissé alávalók, mivel pont most nincs türelmük várni.”

Az ilyen önfeladós és ráadásul sértő megnyilatkozás csak elodázza az autonómia kérdésének napirendre tűzését.

Ha most nem követeljük vissza nyomatékosan az önrendelkezés jogát, történelmi lehetőséget mulasztunk el, könnyen lehet, hogy örökre.

Legyen intő példa Marosvásárhely nemzetiségi helyzetének gyors változása, vagy az az összevont támadás, amely az utóbbi időben a Székelyföld ellen szerveződött, és amelynek fókuszában most Sepsiszentgyörgy áll.

Vajon a fent idézett képviselő nem figyelte fel a hagymakupolás templomok gyors elszaporodására, vagy arra az erőfitogtató katonai keretre, amelyben a Hargita-kovácsnai ortodox érsekség tízéves évfordulóját ünnepelték a napokban, Csíkszeredán?

Nem győzzük hangsúlyozni: az autonómia ma létkérdés a Székelyföld és áttételesen az erdélyi magyarság számára! A cél elérésének érdekében maximális erőbedobással alkalmazni kell minden lehetséges eszközt és minden módszert. A siker nem marad el, ha az erdélyi magyarság egységesen lép fel és maga mögött érzi, mint védőhatalmat, az anyaországot.

Egy dolgot nagyon fontosnak tartok megjegyezni: továbbra is demokratikusan és békés úton akarjuk megvédeni jogainkat és nemzeti identitásunkat.

Az erdélyi székely-magyar nacionalizmus lényege, hogy nem szecesszionista, azaz nem célunk az elszakadás. A mi nacionalizmusunk befogadó és nem kirekesztő.

Az erdélyi magyarság pozitív nacionalizmusa nélkül már elveszítette volna történelmi önazonosságát, nyelvét, kultúráját, egy szóval magyarságtudatát.

A szó elszáll, az írás megmarad - tartja a bölcs mondás. Ennek szellemében elő kell venni sürgősen az 1952-es alkotmányt, ki kell jelölni azokat a részeket, amelyek a MAT-ot törvényesítették. Az így összeszerkesztett dokumentumot legalább román, angol, francia, német és magyar nyelven sokszorosítva mind belföldön, mind Brüsszelben ismertetni és terjeszteni kell. Fel kell hívni a világ figyelmét arra a gazdasági elmaradottságra, amelyben a magyarok régiók vergődnek Románia többi megyéjéhez képest. Gazdasági érvekkel nehéz megmagyarázni, hogyan jutott a Székelyföld ebbe az állapotba. Az autonómia keretében el kell érni, hogy az itt megtermelt vagyonból minél több maradjon helyben.

Az autonómia az erdélyi magyarság előrehaladásának biztosítéka. A jelenkori világgazdasági válság átmeneti jelenség, de az autonómia és benne a magyar egyetem létének szükségessége örök érvényű.

Tudatában vagyunk annak, hogy jogos követeléseink itthon oldódnak meg, de az Európai Unió az a fórum, ahonnan világgá kiálthatjuk kiszolgáltatott helyzetünket.

Az elkövetkező napokban időpontokhoz kötött cselekvési tervet kell összeállítani. Ehhez jó támpont lehet Dr. Kincses Elemérnek a Népújság hasábjain megjelent véleménye.

Szabó László
Marosvásárhely

A nemzetstratégia szükségességéről

2009. december 8-án nemzetstratégiai kötetet mutatott be a Magyar Konzervatív Alapítvány. A könyv immáron a második ilyen tanulmánygyűjtemény, témakörökbe rendezetten s már feladatokra is összpontosítva. Az első egy évvel ezelőtt készült.

Mint a kötet társszerzője, fokozott izgalommal lapozgatom a tanulmányokat, s bele-belekapok olvasásukba. Aztán leteszem a könyvet és elgondolkodom.

Mi lehet az oka annak, hogy eddig kellett várnunk ennek az igények s az azt részletező gondolatoknak e papírra rögzített változatára?

Mint kisebbségből származó egyed, természetesen fogékonnyabb vagyok erre, ami alatt azt értem, hogy fokozott mértékben él bennem az igény, talán mert erősebb a veszélyérzet.

Magyarország világviszonylatban is egyik első olyan állam, ahol az alkotmányosság igénye testet is öltött, s ez a magyar nemzetstratégiát évszázadokon át meghatározta.

Itt látszólag azonnal adva van a lehetőség – azok számára, akik ezt nem tartják értéknek és szükségesnek –, hogy kijelentsék: Lám. Lám! Volt, és mire mentünk vele!

Én azonban visszakérdezek. Vajon azok a rettenetes körülmények, melyek között e vérzivataros évszázadokban sikerült megmaradnunk és (mai számbeli fogyatkozásunkat nem feledve) szakemberek szerint több mint harmincszorosára szaporodnunk – ami európai viszonylatban is teljesítmény –, mit tettek volna velünk, ha nincs valamiféle, hol jól látható, hol csak lappangó stratégiánk? És - tenném hozzá - sikerült volna-e, sajnos, „belaknunk” kerek e világot is?

Vagyis valamiféle nemzetstratégia létezett. Élt és hatott.

Az igazsághoz az is hozzátartozik, hogy ennek – szerény ismereteim szerint – talán egyik utolsó példája, mely meg is valósult, Klebelsberg Kunó műve. Ennek szétverése éppen most érkezik el a végjátékához.

Az ezt követő közel évszázadnyi időszakban a mindenkori magyar hatalom inkább idegen nemzetstratégiák megvalósításán munkálkodott. Ki kényszerűségből és oldalazva, kerülgetve, ki a méltó jutalom reményében, tehát nem ingyen, és ahogy még hozzáteszik: dalolva.

Mert másoknak volt és van nemzetstratégiája. Mégpedig, ha a szomszédokra és más ellenérdekelt hatalmakra gondolunk, akkor olyan, amelynek része egy mi ellenünk irányuló fejezet. Ez pedig kinél-kinél aszerint nyilvánul meg, hogy már birtokában van „egy darabunknak” vagy sem, s hogy milyen tervei vannak velünk. Területi, gazdasági, piaci, direkt-indirekt és még ki tudja hányféle.

Vagyis itt élünk egy olyan harapófogó szorításában, melynek minden része pontosan tudja, hogy mit akar, s azt is, hogy velünk mi a terve, miközben nekünk nincs nemzetstratégiánk, sőt, ami ennél is szörnyűbb, van nemzetellenes stratégiánk, öngyilkos, önpusztító, komprádorok által kidolgozott terv. És ennek már nem csak lólábai lógnak ki egyre kendőzetlenebbül, hanem gyakorlati példái és eredményei kitöltik hétköznapijaink híreit, meghatározák életünket. S ezt a kiszolgáltatottságunkat csak tetézi a tervszerűen feledésre szánt nemzettudat hiánya.

Ki mondhatja ezek után azt, hogy nincs szükség nemzetstratégiára?

Nyakatekert észjárással egyes vitapartnerek, egyes szomszédainkra gondolván, elmondhatják azt, hogy egy rossz nemzetstratégiánál a semmi is jobb. Hiszen nézzük csak meg, hogy a rossz nemzetstratégia szerves részét képező hamis nemzettudat hova vezet ilyen helyeken. Van olyan szomszéd, ahol már elkezdődött a

nagy tudati zűrzavar, mert a rendszerváltás lehetővé tette más vélemények felbukkanását is, és a gondolkodó egyedekben fájdalommasan dül a kétely az előző rendszerek táplálta mesterséges mítoszok összeomlását látván.

Csak hogy ez nem érvényes még a tömegekre, és ennek valódi összeomlása, annak minden áldásos következményével együtt oly hosszú történelmi időszakot ölelhet fel, amelyik már számunkra „túlélhetetlen”. Ott élő nemzetrészeink számára legalábbis. A szomszédok viszont a hamis tudatot majd újra cserélhetik, hiszen lesz még népesség, amelyik ezt megélje.

Mindebből újra csak az következik, hogy létszükségletünk a nemzetstratégia, a modern, a ma tényeit tudomásul vevő, sőt, azokat mélységükben ismerő, ellenük védekezni képes nemzetstratégia, mely ugyanakkor szervesen illeszkedik az elmúlt évszázadok megmaradásunk által is igazoltan sikeres nemzetstratégiáihoz.

Ha pedig azt kérdezik tőlem, hogy mi a véleményem az engem még közelebről érintő részletről, a nemzet egészségéről, akkor mindenekelőtt azt kell elmondanom, hogy ennek gondoljai s az ezt ápoló egészségügy gondoljai soha nem fognak az eredményes megoldás reményével terítékre kerülni, ha nem történik meg egy nagy és mindenki által elfogadott nemzetstratégia kidolgozása. Vagyis egy hatalmas paradigmaváltás. A most bemutatott könyvben erre hívja fel a figyelmet Bene Éva, Éger István és a magam írása.

Az egészségügyet évtizedekig vállukon hordozók idősebb generációja, akiket régi hasznos reflexek még áldozatra sarkalltak és régi hasznos félelmek némaságra készítettek, gyorsuló iramban hal ki. A liberalizmus nevelte nemzedék nem fogja felvenni a keresztet. Ez lehet rövidesen a legnagyobb keresztkérdés. Elmennek és bejelentik, hogy rabságunknak vége már. Néhány hős – vagy ahogyan erre mondani szokás – kalandvágyó, persze majd még akad.

Zétényi Zsolt, a kérdéskör kiváló szakértője, egy remélt új alkotmányban is az alapelvek között említi a stratégiaileg kialakítandó törvényalkotási terveket és azok végrehajtását: „...akár a népesség megfordíthatatlannak látszó csökkenésének megállítására, akár a meglevő népesség egészségének és műveltségének megfelelő szinten tartása érdekében.”

Az egészségügy mai napszámosai már alig képesek erejük megmutatására. Kivéreztek anyagilag és lélekben egyaránt, s ezzel nem sérteni akarom őket, hanem kétségbeejtő szakmai, munkahelyi és egyéni helyzetüket ecsetelni. Sikerült elérni, hogy már nem képesek messzire tekintő terveket szőni, stratégiaileg gondolkodni. A napi gond, a pillanatnyi túlélés eszközeire koncentrálnak, vezetőiktől is elsősorban erre várnának megoldást. Apátia és indulatok között vergődnek, csapdáról-csapdára menetelnek. E csapdák közül a legaljasabbak pedig a megosztásuk, egymás ellen fordításuk és a társadalom előtti lejáratásuk. E módszerek sikerének bizonyítékai folyamatosan észlelhetőek.

Mindez csak az említett nagy szemléletváltással állítható meg, s csak ezt követően lehet elkezdni a rombolás utáni helyreállítást, ami sokkal nehezebb az egyszerű építkezésnél.

Forgatom hát a könyvet és bele-belecsapok a gondolatokba, mint keserves zenész a húrokba.

Csak ajánlani tudom másoknak is ezt az olvasmányt, s e húrok pengetését.

Egy egész nemzetnek kellene meghallania.

2009 december 10.

Óvatos mérlegeléseink közhelyes ismételése

Egymás közt folyik a bizalmas beszélgetés és egymástól várjuk a megerősítő reményt. Már féllábon is...mondogatják. És ezzel van a baj.

Harmadszor is túlduzzadóan elkényelmesítő önbizalommal megy neki a remélt változást hozó tavasznak a konzervatív, a nemzetben gondolkodó magyar. S már itt elakad a gondolat. Minek nevezzetek, teszem fel magamban a rólam is szóló kérdést. Már azt sem mondhatom, hogy magamfajtanak (az utóbbi időben megterhelhet szó). A szavak a politika bűvös – de inkább szennyes – konyhájában más ízeket kaptak. A szép magyar nyelv fűszeres árnyalatai nem azt jelentik, mint valaha, Mi az, hogy árnyalat! Alapértelmüket is elvesztették, sokszor az ellenkezőjébe fordult egy-egy kifejezés, és számos szakrális szavunk ma szitokszó gyanújába keveredett. Ez a jelenség, akár az a bizonyos csepp a tengerben, mutatja meg a nagy egészet. A szavak és fogalmak manipulálása a hazugság diadalának egyik területe, és jelzi, hogy miként lehet a tömeget már az alapvető érthetőség szintjén is megvezetni.

De kik is vagyunk mi, a fél lábon várakozók? Kik tartoznak hozzánk és miért? És hányan vagyunk? Hányan vannak közöttünk, kik képesek átlátni a mesterséges ködökön, túl indulaton és fájdalomon, sérelmen és csalódásokon? Kikre lehet számítani mindenféle kampánytrükk és kampányszenny ellenére és hány közöttünk az ingatag? És hány máshol ingadozó fogadhatja el utolsó percben a mi igazságunkat, mint AZ IGAZSÁGOT? És hányan lesznek, akik nem veszik észre az egység imperatívuszának e pillanatban sorsdöntő időszerszerűségét? Ha másból nem, legalább az ellenfél megosztásunkra tett kétségbeesett kísérleteiből. Kérdések és kérdések. És biztos válasz nincs.

Ami azonban mégis bizonyos az az, hogy ami most folyik, az nem folytatható az oly régen emlegetett közös nagy pusztulás rémének megkísértése nélkül. Vagyis változásért kiált a magyar élet (újabb félrefacsart régi fogalom).

Megdöbbentő, hogy amint a világ globalizációs elitje – az emberiség létének kockázatát is felvállalva – nem hajlandó a profitból áldozni, úgy a hazai komprádorok sem törődnek a nemzet jövőjével. Nem tekintik magukénak. Ezért illeti meg őket a komprádor jelző. Sőt, mintha valami gonosz és ismeretlen ösztönző erő biztatná őket, kimondottan ennek előmozdítását segítő intézkedéseket hoznak. Ezeket mostanság szokás a liberalizmus ideológiájához kötni, ami tagadhatatlan tény. De kik ennek az elméleti megalapozói, s kik a haszonélvezői? Vagy higgyük el, hogy csupán elméletek gyakorlati kipróbálásának vagyunk alanyai? És érdekes módon minden esetben olyan eredménnyel, amely számunkra gyászos! Véletlenül sem fordítva – bár egyszer!

A válság fényesen igazolta ennek az eszmerendszernek a bukását, s lám, a fő támadási pontjaik egyikét jelentő állam megmentette ellenségeit. Azok pedig – egyelőre úgy látni – a tanulságot le sem vonva, folytatják ahol abbahagyták. S az állam sem vonja le a konzekvenciákat. Sem itt, sem máshol.

Ryszard Legutko lengyel politikai filozófust idézem a Hitel idei első számából. Ő gyakorló politikusként is megélte amit leír:

„...Mikor Kelet-Európa felszabadította magát a szovjet uralom alól, elsőként azt értették meg vele – és nem kevesen magyarázták neki –, hogy a liberális minta követendő. Hogy mit jelentett a „liberális minta”, nem volt világos, Ami világos volt azonban, hogy ennek az ajánlatnak bármilyen elutasítása – legyen az mégoly leplezett is – vagy akár a „liberális” kifejezés átgondolt cseréje „nem liberálisra”, kellemetlen következményeket vonna maga után a nemzetközi intézményrendszerben és a külföldi közvéleményben egyaránt.

Vagyis, ha ki is bírjuk fél lábon, ha úgy is történik, miként reméljük, a folytatásban a megmentésünkre felesküdő bárkinek durva ellenséges nemzetközi és nem elhanyagolható erejű, hasonlóan ellenséges hazai környezetben kell megkísérelnie a lehetetlent. S mindezt egy tudományos alapossággal előkészített aknamezőn közlekedve.

Ha létezik életösztön, akkor most van itt az ideje, hogy megmutatkozzon. Ösztönről beszélek, mert tudatosan nem sokat remélhetünk. Túl hosszú volt a tudat leépítésének időszaka. Ennél is hosszabb idő kellene (kell) felépítéséhez. Tévedéseket elkerülendő – a nemzettudatról beszélek (a gyanúba került fogalmak közül).

Ha csodával határos többszöri megmaradásunk nem véletlen volt, akkor most ismét megmutathatjuk. S legfőbb erényünknek a türelemnek kell lennie. Ilyenkor eszembe jut egy általunk jól ismert másik megvezetett nép, a román. Elképesztő türelemmel viselte a diktatúra kinjait, mert területi integritását féltette. Tudjuk, hogy azt a türelmet egy hazugságokkal a végletekig felfokozott tudati állapot tette lehetővé. Nálunk az ellenkezője történt. Itt a nemzeti önazonosság tudatát hazugságokkal és (el)hallgatással a végletekig legyengítették.

Lesz-e türelem a fájdalmas évekhez, a rombolásnál lassúbb építkezéshez, a szabadon megnyilvánulni engedett indulatok nem fognak-e azok ellen irányulni, akik nem alkalmazzák a lovasrohak módszereit? Mit fog tenni az a magyar választó, amelyik néhány forintos benzin-áremelésért a taxisblokádnál állott, s amelyik ennek sokszorosát elsenvedve, kétszer is hagyta magát becsapni?

Igen! Fél lábon is kibírjuk! De utána lesz-e energiánk folytatni erőkezálásban? Hiszen a legyőzni remélt erő már e jövőnket is felélte jó időre előre.

Ilyenokról beszélget manapság egymás közt bizalmasan a gondolkodás képességével még megvert, s ezért korszakos gondokkal küzdő magyar. (Legbesározottabb szavunk).

Sárközy Csaba Naplójegyzeteimből

1. Egy főre egyszerűsítve.

Az Átlagos Magyarországi Munkavállaló hó elején felveszi az átlagos 120.000 forintos fizetését. Ennyi nem fedezi az államunkat terhelő „adósságszolgálat” éppen ráeső részét, hozzá kell még tennie félszázazret. Mivel nincs miből hozzá tenni, kénytelen kölcsönt kérni a hazánk területén ideiglenesen állomásozó, idegen országokból, ám egyszínű bankoktól. E két összeg ezután ugyan hová is kerül? Természetesen a „bennünket finanszírozó külföldi befektetőkhez”. Ugyanazokhoz.

De így az Átlagos Magyarországi Munkavállaló nem tudja elartani sem magát, sem családját, nem tudja fizetni a saját banki tartozásait, a közműveket, közlekedést, a lakás fenntartását, a gyógyszert. Ismét kölcsönért folyamodik, egy fizetésnyi kölcsönért – ugyanazokhoz. Nem tehet mást.

És hová is kerül ez a voltaképp második fizetésnyi összeg? A multicég E-onhoz, Suezhez, Tescohoz, Auchanhoz. Ugyanazokhoz. A magyarországi állapotoknak nincs közgazdasági megoldása.

Sárközy Csaba: Naplójegyzeteimből

2. Választás előtt, után, közben.

Végig kéne gondolni, hogy mit is jelent a „jobboldali” meg „baloldali párt.”

A végtelenül rosszlelkű Nagy Francia Anarchiáig (ugyan forradalomnak hívta még szegény Petőfi is) a politikai szótárban ilyesféle szavak fordultak elő: becsület, nemzet, hazafi, erkölcs, (megváltó) áldozat. Ezek nem pusztán szavak: értékeket jelölnek, a görög-római állameszme és a nyugati keresztény erkölcs értékeit. A magyarság számára különösen meghatározó volt közülük a megváltó áldozat a Csaba-legendától a Himnuszig, Zrínyitől Teleki Pálig.

Lassan harmadik évszázada, hogy az érték helyére az érdeket helyezte néhány sérült személyiségű gondolkodó (Rousseaut naponta verte a felesége...), és még sérültebb személyiségű nyaktiló-vallású „forradalmár”.

Ez a váltás természetesen hosszú folyamat volt, s mára a „politikai korrektség”-ben és a (hazai) parlamenti viszonyokban elérte az irracionális legfelső fokát. A valóságtól elrugaszkodott, önmagát erőszakosan tökéletesnek hirdető primitív érdekeltség tesztel meg a mai parlamenti pártpolitizálásban.

Csupán ebben az érdekelvű, mesterségesen életben tartott gondolkörben (érdekrendben) léteznek a ma egyedül valónak hirdetett fogalmak: baloldal, jobboldal, - és persze szolgálóleányai: a haladó, a reakciós, a rasszista, a homofób, a kirekesztő.

A most szemétdombra vetett görög-római állameszmény és a (nyugati) keresztény erkölcs meghatározta értékrendben csak két politikai kategória létezik: nemzeti és nemzetellenes.

Ugyan jobboldali vagy baloldali volt Marcus Aurelius? Coriolanus? Hérosztratosz? Mátyás? Rákóczi? Kun Béla? Teleki Pál? Szoltsenyicin?

De ugyanígy leszögezhetjük: nem jobboldali, nem baloldali az a párt, amelyik elolvasás nélkül megszavazza az ország maradék függetlenségét is felszámoló lisszaboni szerződést, hanem nemzetellenes. Sapienti sat.

3. Ötszázezer “szocpol”-gyerek?

Elgondolkozott-e a csupán a végtelennek gondolt jelen időben gondolkodni képes hazai országlakosunk azon, hogy a „pozitív diszkrimináció”, meg a „rasszizmus elleni küzdelem” jegyében mesterségesen szaporított cigányság két évtized alatt legkevesebb félmillió, neveltetése és a nemzetellenes politika okán zabolátlan, „paraszt”gyűlölő, erőszak-kultusznak élő purdét szabadított ránk?

Még csak néhány brutális rablógyilkosság jutott el az ingerküszöbünkig, azon túl ezek sem.

Mi lesz velünk öt, tíz év múlva? Cseh Tamással szólva: ki fog itt beszélni magyarul?

4. A múlt végképp-eltörléséről

Nyilatkozik a Hír TV-ben a fideszes megyei önkormányzati elnök, aki egyúttal parlamenti képviselő és a Vízgazdálkodási Társulatok Országos elnöke is. Vagyis roppant jelentős személyiség. A téma: megyéje vízellátása a szomszédból, a romániai Arad megyéből.

A téma stratégiai jelentőségű, így jogos a műsorvezető okvetetlenkedése, melynek során szóba hozza, hogy azért valamikor „egy ország voltunk”.

És most következik a meglepetés. A cseppet sem szadeszos-maszopos Fontos Ember (majd azt írtam: Fontos Elvtárs) - híven az emlékeztető „trianoni fidesz-kivonulás” szellemiségéhez - kiigazítja a műsorvezetőt: - Sose voltunk egy ország, az csak Habsburg birodalom, meg török megszállás volt....

5. Magyar mise

Egy hétezer fős kisvárosban kitiltotta a magyar szót s a katolikus magyarokat a plébános a saját maguk által, 1969-ben épített templomukból. Még karácsonykor is.

Hogy ez nem újdonság, hanem megszokott dolog Pusztinán, Lészpeden? Nem vitatom.

Csakhogy a hírből szereplő város kicsit odébb van, a nyugati végeken. Felsőőr ez a város, a honfoglaláskor székelyek által alapított település, az Őrvidék s az egykorvolt Lajtabánság fővárosa - és az ország Ausztria.

Ha valaki nem hinné: írta pedig ezt a Bécsi Napló 2010. január-februári száma. De én sajnos nemhogy elhiszem, már nem is csodálkozom.

6. Merünk kicsik lenni

Nagy-nagy siker az élenjáró amerikai filmipar legdrágább-leglátványosabb terméke: az “Avatar” című térhatású csoda, újlipótvárosi nyelven: mozi. Hazai sajtókritikusaink az önfeledt ájuldozás mellett szerét ejtik a térhatású (régebben: plasztikus) filmek története rövid és feltűnően hiányos ismertetésének is.

Nem sokat várok azoktól a trendi újságíróktól, akik folyvást mozinak írják a filmet, nem akarván tudni, hogy Heltai Jenő nyelvi leleménye magát az intézményt s nem az előadott darabot jelenti. (Amúgy Heltai is gyanús figura: nem átalotta annak idején visszautasítani nagybátyjának, Herzl Tivadarnak a cionizmushoz való csatlakozásáról szóló ajánlatát. Mi több: még a nevét is magyarosítani merészelt....). Sajnálattal kell közölnöm, hogy a térhatású, akkoriban plasztikusnak nevezett filmet voltaképpen mi magyarok találtuk ki. A harmincas években Németországban (ő jaj! Épp ott...) eredményes kísérleteket folytattak a térhatás elérésére. A világháború elsodorta a kísérletet, a résztvevőket - a német tudósok vélhetően tömegsírban vagy a Gulágon végezték. De a munkacsoportnak magyar tagjai is voltak, s a megszerzett ismeretekkel újra kezdték a kísérletezést.

Így történt, hogy 1952 poétikus nyarán kiskamaszként magam is beültem a plasztikus mozivá átalakított Toldi moziba. A székek hátára állványt szereltek, az állványon elénk hajtható piros-kék üvegablak - ezen keresztül nézve vált valóban térhatásúvá a film. Néhány címre máig emlékszem: „Színes szóttés”, „Állatkerti séta”, „Artista vizsga” - de még plasztikus híradót is vetítettek a filmek előtt! A rendező pedig a méltatlanul elfeledett Bodrossy Félix volt.

Másfél évig működött a magyar plasztikus filmgyártás. 1954 elején még díszbemutatóra érdemesítette Pártunk és Kormányunk a „Sportoló ifjúság”-ot. Aztán egyetlen vetítésre sem - néma csend következett. Épp úgy, mint ma...

Megértem a csendet! Hisz valóban rettenetes volna, ha a végtelenségig elbutított országlakosok egy pillanatra büszkének lehetnének egykorvolt nemzetükre - vagy akár csak arra, hogy az első, egész estét betöltő térhatású filmet (Viaszbabák tánca) is egy - a sors által nyugatabbra vetett - magyar, André de Toth rendezte 1953-ban.

2009. július 26-a és július 30-a között rendezték meg Franciaországban, a La Salette-i Miasszonyunk kolostor dísztermében Az európai nemzetek megbékélésének útjai című, francia nyelvű konferencia-sorozat 4. ülészakát, amelyen a magyar nemzetet ért sérelmekről tanácskoztak. A vitaindító előadás megtartására Kocsis Istvánt kérték fel.

Alább az író-történész előadásának második, befejező részét közöljük.

Kocsis István:

A megbékélés kulcsa: az igazmondás

(La verité fait la paix)

A trianoni pszichózis, különösen a nem magyar – a román, a szlovák, a szerb – trianoni pszichózisok kérdése tulajdonképpen nem is közelíthető meg, ha csupán a racionális összefüggéseket vesszük tekintetbe.

Legnehezebb éppen annak az oknak a megvilágosítása, amely a mai nem magyar trianoni pszichózisokat meghatározza. Induljunk ki abból, ami köztudomású: a román, a szerb és a szlovák politika az utóbbi években is számtalan bizonyosságát adta annak, hogy ellenséggé szükségletét a magyar nemzet és a magyar állam rágalmozásával próbálja kielégíteni. De az újabb és újabb magyarellenes propaganda-hadjáratot, gyűlöletszítást stb. nem lehet pusztán olyan ésszerű okkal megmagyarázni, mint az ellenséggé-keresés. Ha úgy egyszerűsítjük le a kérdést, hogy országuk belső gondjairól akarják elterelni a figyelmet „a bűnbak keresésével”, azaz az ellenséggé-kereséssel, akkor csak a kérdés elhomályosításához járunk hozzá.

Hogyan alakultak ki a trianoni pszichózisok?

A román, szlovák, szerb trianoni pszichózisok kialakulása azal kezdődik, hogy a román, szerb, szlovák (akkor még csehszlovák) politika egyszerűen megtagadja azt az elvet, amelyre legalább annyit hivatkozik a háború előtt, alatt és a békétárgyalások idején, mint a történeti elvre: az etnikai elvet. Miért tagadják meg?

Nézzük román vonatkozásban:

Eddig a román nemzeti mozgalmak célja a román nemzeti egység megteremtése. E cél 1920-ban megvalósult. Ám nemcsak e cél valósult meg. Románia több mint kétszer akkora területet kap 1920-ban, mint amekkorára a román irredenták számítottak a világháború előtt. (Ők nagyjából az 1940. évi határrevízió, az ún. második bécsi döntés alkalmával meghúzott, etnikainak tekinthető határokat tartották elfogadhatónak és kiharcolhatónak.) A 137 000 km²-es Románia váratlanul és mindenki, a román politikusok számára is érthetetlenül 295 000 km²-es országgá válik. És az új ország nem nemzeti állam, hanem soknemzetiségű. A románság az összlakosságnak kb. 65%-át teszi ki.

A világháborúban való részvételüket és a világháború vége és a békeszerződés megkötése között eltelt, ma még igen titokzatos két év eseményeit nem tárgyalhatjuk e rövid előadásban, mindössze néhány olyan összefüggésre hívjuk fel a figyelmet, amelyeknek ismerete nélkül nem lennénk képesek megérteni a román trianoni pszichózist.

Azt még viszonylag könnyű megmagyarázni, miképpen szánta el magát 1916-ban a román kormány, hogy megtámadja a központi hatalmakat, és miképpen válik Románia rövidesen az első világháború első vesztes államává. (1918. május 7-én különbékét köt az Osztrák–Magyar Monarchiával és Németországgal is. Az antant vezetői bejelentik, hogy a különbékével a szövetségi hűséget is megszegte, s a különbéke a belépésekor kötött szerződéseket is semmissé teszi.) Csak azt nem könnyű felfogni, hogy egy vesztes állam, amely a különbékével a szövetségi hűséget is megszegi, s amely e különbékével a belépésekor kötött szerződéseket is semmissé teszi, miképpen növelheti 137 000 km²-es területét 295 000 km²-esre. S a háborúban való részvétel kérdését még az is bonyolítja, hogy a román irredenta mozgalom legerősebb szárnya (a fekete-sárga, a Habsburg-párti) előbb annak a birodalomnak a határain belül képzeli el a román egységet, amelyet Románia 1916-ban megtámad.

Vegyük még tekintetbe a következőket:

– A világháború utáni két esztendő (a békeszerződések évei) legnagyobb talánya az, hogy a békefeltételek diktálóinak miért olyan fontos, hogy rákényszerítsék a világra a legésszerűtlenebb elképzelést, a Kárpát-medence gazdasági és politikai létfeltételei tönkretételének a tervét.

– A békediktátum előkészítése idején eluralkodó cinizmus dialógusának egyik legjobb példája: Románia nem azért kap 2 900 000 románra hivatkozva nagyobb területet Magyarországból, mint

Lapszámunkat a Wass Alber Kalendárium oldalaival díszítettük

Igen, nagy tévedés azt feltételezni, hogy a szlovák, román vagy szerb agresszív nacionalista minden cselekedete mögött ésszerű politikai megfontolás áll.

Aki a nem magyar trianoni pszichózisokat nem tanulmányozza elmélyülten, az sose fogja megérteni, hogyan alakulhatott ki a legésszerűtlenebb és legindokolatlanabb gyűlölet: a szomszédos országok nemzeteinek magyargyűlölete. A nemzeti identitás zavarainak – mint amilyen a trianoni pszichózis – tanulmányozása közben felfoghatatlannak tűnő dolgokra is rájöhethetünk, például arra, hogy a nemzetek viszonyában az agresszió nem feltétlenül válasz az agresszióra, hogy engesztelhetetlen gyűlölet lelkiismeret-furdalásból is kinőhet.

amekkora Csonka-Magyarországnak a 11 millió magyarra hivatkozva megmarad, mert Romániát meg akarják jutalmazni! Románia e hatalmas területet azért kapja meg, mert végrehajtják azt az elképzelést, hogy Magyarországtól pontosan annyi területet vegyenek el, amennyit akármire (hamisra, igazra, ésszerűre, ésszerűtlenre) hivatkozva el lehet venni tőle.

De figyelembe kell még vennünk 1918 őszének más rejtélyes történéseit is:

– November 13-án a magyar Károlyi-kormány olyan fegyverszüneti egyezményt írt alá a balkáni francia haderő parancsnokával, amely előírta, hogy a magyar kormány köteles kiűriteni a Szamos felső folyásától keletre, valamint a Maros vonalától délre eső erdélyi és bánági területeket, továbbá a Szeged–Baja–Pécs–Varasd vonaltól délre eső vidékeket.

A Károlyi-kormány ezt átmeneti megoldásként fogadta el, s a gyermek Károlyi valóban bízott abban, hogy a végleges rendezést jelentő békeszerződés az ország szuverenitását és területi épségét egyaránt szavatolni fogja.

– 1918. december 1-én a magyarországi románok Gyulafehérváron nagygyűlést tartanak, s ezen kimondják Kelet-Magyarország (Erdély, Partium és a Tiszántúl keleti része, valamint a Bán-ság) Romániához való csatolását.

A nagygyűlések kérdése a legfelfoghatatlanabb a fegyverszüneti egyezmények és a békediktátum közötti másfél esztendőben.

A nagygyűlés mindenféle jog és mindenféle nemzetközi egyezmény szerint határozatképtelen területeknek egyik államtól a másikhoz való csatolása kérdésében, s csak egy célja lehet: az önrendelkezési jog (azaz a népszavazás intézményének) a megcsúfolása. A gyulafehérvári román nagygyűlés szervezői céljukat el is érik: sem Erdélyben, sem Magyarországon többi, Romániának ajándékozott területen nem tartanak népszavazást. Pedig az erdélyi magyarság megtette a szükséges ellenintézkedést: Kolozsvárott hasonló nagygyűlést tartott, amelyen Erdélynek és Kelet-Magyarország többi kérdéses részeinek Magyarország szerves részeként való megtartása mellett foglalt állást. Az adott helyzetben mindkét határozat azonos értékű.

Nem véletlen, hogy közel azonos időben jut eszükbe szerbeknek, románoknak és szlovákoknak a megoldás (nagygyűlés szervezése) a népszavazás elkerülésére: bizonyos mindegyiküknek ugyanazok sugalmazzák a nagygyűlések megtartását. Azok, akik tudják (előrejelzésekből, titkosszolgálati jelentésekből), hogy a világháború utáni népszavazásnak mi lett volna a végeredménye: a történelmi Magyarország területi egységének a megmaradása. Hogy a népszavazás megtartását elkerülhessék, cselhez folyamodnak. A csel: a népszavazás nagygyűlésekkel való helyettesítése. A korabeli román politika másik hatalmas vállalkozása: miután a fegyverszüneti egyezmény alapján Románia területét elhagyják a német csapatok, a román vezetés úgy tesz, mintha elfe-

lejtette volna, hogy a fegyverszüneti egyezmények megkötöttek és a világháborúnak vége, sőt azt is, hogy fél éve, 1918. május 7-én Románia különbékét kötött, s megszálló csapatokat indít Magyarország felé.

Még különösebb, hogy a román hadsereg nem áll meg a demarkációs vonalnál, s ami legfelfoghatatlanabb: fokról fokra felszámolja a magyar közigazgatást, s ezzel megszegi a belgrádi konvenció legfontosabb pontját, amely szerint egész Magyarország területén, a demarkációs vonalon innen és túl a békeszerződésig sértetlenül helyén marad a magyar közigazgatás.

A román csapatok hosszú ideig semmiféle ellenállásba nem ütköznek, hisz a Károlyi-kormány – láthattuk – úgy hitte, hogy a későbbi békeszerződés alapja a wilsoni elv lesz.

A békekonferencia még nem döntött – a terület, amelyet megszállva tartanak, hivatalosan még a Magyar Királyságé –, de a román közigazgatás berendezkedik, és elkezd az erdélyi magyarság megfélemlítését. (Mindezt nyilván csak ezért követhetik el, mert tudják, milyen döntés fog születni 1920-ban a trianoni tárgyaláson.)

Ami ekkor történik, nyugat-európai ember számára felfoghatatlan.

E kérdések megértéséhez a gazdag, de nehezen hozzáférhető szakirodalomból elsősorban két nagyon jelentős könyv elolvasását ajánlom. Az egyik angol nyelvű: Charles Seymournak a rejtélyes House ezredes (Edward Mandell House) tevékenységét bemutató könyve. (The intimate papers of colonel House. I–IV. Boston and New York, 1926: I–II. és 1928: III–IV.). A Seymour könyvében közölt levelek, visszaemlékezések, feljegyzések olvasása közben mintha nyilvánvalóvá válna számunkra, hogy House fontosabb személyiség volt Wilsonnál, az Amerikai Egyesült Államok elnökénél! Mintha az ő állásfoglalása lett volna a meghatározó Wilson elnökségének három nagy döntésében: a központi bank magánosításában, az Amerikai Egyesült Államoknak a világháborúba való belépésében és a Nemzetek Szövetsége létrehozásában. És bár nem lépett a kulisszák elé Versailles-ban és Trianonban, a béketárgyalásoknak is ő a meghatározó személyisége. Wilson az ő hatására fordul szembe eszméivel, tagadja meg nyilatkozatait, tervezeit, a híres 14 pontját is, az ő hatására mond le az önrendelkezési jog érvényesítéséről, a népszavazás intézménye támogatásáról. Megválaszolatlan kérdések azért maradnak: House kinek az akaratából „uralkodott” Wilson helyett? Mi készítette Wilsont arra, hogy elviselje House felügyeletét? Kinek, kiknek az állásfoglalását képviselte House? A magáét? A szabadkőművességét, mint a korabeli szabadkőművesség egyik vezéregyénisége? (House ezredes mintha szigorú felügyelőként ellenőrizte volna, miképpen felel meg Wilson a szabadkőművesség elvárásainak.)

A másik könyv francia nyelvű: Fejtő Ferenc Rekviem egy hajdanvolt birodalomért című könyve. (Első kiadása: François Fejtő: Requiem pour un empire défunt. Histoire de la destruction de l'Autriche–Hongrie. Lieu Commun, 1988.) Fejtő ebben arról ír, milyen mértékben felelős a szabadkőművesség azért, hogy a klasszikus háború ideológiai háborúvá alakult, valamint azért is, hogy a béketárgyalások idején központi céllá vált az Osztrák–Magyar Monarchia feltdarabolása.)

De még felfoghatatlanabb, ami a trianoni döntés után történik. Kialakul a román trianoni pszichózis, és mindent meghatároz.

Nehéz kérdést is tegyünk itt fel: könnyű lett volna szembefordulni e pszichózissal a korabeli román politikának? Hiszen a trianoni döntést Trianon kedvezményezettjei is igazságtalannak tartják. Miért? Mondottuk: Románia több mint kétszer akkora területet kap 1920-ban, mint amekkorára a román irredenták számítottak a világháború előtt.

Különös dolgot lát a román szem, ha az 1920 előtti és utáni Európa-térképet összehasonlítja. 1920 előtt Magyarország területe

(Horvátország nélkül) 282 000 km² volt, Trianon után 93 000 km², Románia területe pedig 1920 előtt 137 000 km², ám 295 000 km² Trianon után. Ez az összehasonlítás csak azért okoz gondot persze, mert akárhogy számoljuk, a magyarság és románság lélekszáma akkor azonos ebben az öreg Európában: kb. 11 milliós mindkettő.

Az is igaz, hogy senki sem lett volna képes meggyőzni a román politikusokat arról, hogy az I. világháború után igazságosan jutott a 2,9 millió magyarországi románra hivatkozva Romániának nagyobb terület Magyarországból, mint amennyi megmaradt a 11 millió magyarnak... És különös dolog történik: a román politikusok gyűlölni kezdik a magyarokat, mégpedig a magyarokat ért igazságtalanság miatt... Pszichózinak nevezzük ezt vagy kényszerűségnek? Mindegy... Miképpen fordulhatott volna szembe e pszichózissal (vagy kényszerűséggel?) a korabeli román politika?

El lehetett volna várni a román politikusoktól, hogy a gyűlöletűktől úgy szabaduljunk, hogy ők maguk javasoljanak igazságosabb rendezést?! El lehetett volna várni, hogy az igazságot ők maguk érvényesítsék, ők maguk, az igazságtalanság kedvezményezettjei?! Hát ilyen valóban nem lehetett volna elvárni. És marad a másik megoldás, ha az igazságtalansággal való szembefordulás útja az igazságtalanság kedvezményezettjei számára járhatatlan. E másik megoldás: az igazságtalanság igazsággá való átalakítása az igazságtalanság kárvallottjainak megsemmisítése által.

Népirtás végrehajtását tervezik tehát be, mégpedig kényszerűségből. Mert mikor válik a trianoni igazságtalanság igazsággá? Ha eltűnt a föld színéről az igazságtalanság utolsó kárvallottja.

És elkezdődik mindaz, amire a trianoni pszichózis ösztönzi a román politikát...

Felsorolok néhányat mindabból, ami történt, annak ellenére, hogy tudom, nyugat-európai ember számára mindez felfoghatatlan.

Ha a román politika nem vállalhatja az igazságos rendezést, akkor az ellenkező előjelű megoldást vállalja: sürgősen övintézkedéseket tesz bármiféle igazságos rendezés óhaja ellen. Például mielőbb színromán falvakat telepít az új magyar–román határ közelébe, aztán csökkenti mindenáron, akár földreformra, akár másra hivatkozva a magyar földtulajdont. A városok románosítását is elkezd. A legabszurdabb ötlet is eszükbe jut: építtetni kell a színmagyar Székelyföld minden nagyobb és kisebb városába egy-egy hatalmas román templomot, és minél gyorsabban, hisz gyorsan el kell jönnie az időnek, amikor az új templomok környékén már nem magyarok, hanem románok fognak lakni. (E templomok a trianoni pszichózis legfelfoghatatlanabb emlékművei. Azok a román görögkeleti templomok, amelyeket azért építettek a székely városok főterére, mert e városoknak nem volt román görögkeleti lakosságuk.) A szerb és a szlovák trianoni pszichózis úgy alakul ki, mint a román.

Különösebb az osztrák trianoni pszichózis. Ez hogyan alakult ki?

Az Osztrák–Magyar Monarchia egyik része, a történelmi Ausztria számára is területeket szakítanak ki Magyarországból, s hogy ezt megegyezhessen, az Ausztriával szomszédos megyéket kettévágják, és akik ezt eldöntik, azok tudván tudják még azt is, hogy a Magyar Királyság e megyéiben nem laknak osztrákok (néhány vasutas vagy orvos vagy kereskedő stb. kivételével), de azt is tudják, a világgal könnyű elhitetni, hogy az Ausztriának szánt országrész osztrák többségű, hisz azt lehet hazudni, hogy a törökvilág után odatelepített svábok (egy részük még németnek vallja magát, de nem osztráknak) osztrákok.

És a magyar trianoni pszichózis?

A magyar trianoni pszichózis mélységét az határozza meg, hogy már 1920-ban is nyilvánvaló volt mindenki előtt, hogy a történelmi Magyarország feldarabolása nemcsak hogy nem volt sem szükségszerű, sem ésszerű, de teljesen váratlanul érte az orszá-

lakosságát. Hisz ellentétben állt a meghirdetett (és Magyarországon komolyan vett) önrendelkezési joggal. A források egyértelműen igazolják, hogy a trianoni döntés nem állt összhangban a történelmi Magyarország nem magyarjainak akaratával sem. Így Harry Hill Bandholtz tábornok Naplója. (Bandholtz, Harry Hill: Napló nem diplomata módra. Román megszállás Magyarországon. Budapest, 1993.)

A történelmi Magyarország megmaradt volna, ha megtartják a népszavazást, de megmaradt volna akkor is, ha méltóképpen védekeztek, amikor román és cseh csapatok megkezdték területének a megszállását. (Teljes mértékben jogtalanul, hiszen a világháborúnak már vége volt, a fegyverszüneti egyezményeket már megkötötték.) E méltó védekezés legfőbb akadálya az volt, hogy alkalmatlan, illetve méltatlan politikusok jutottak hatalomra Magyarországon. Semmi sem felfoghatatlanabb a magyar történelemben, mint a Károlyi–Jászi-féle magyar (éppen a legrosszabb pillanatban hatalomra jutó) politikusok magatartása, akik a honvédelem megszervezése helyett a magyar önvédelmi ösztönt ébren tartó Szentkorona-tant (és az egész magyar közjogot, közjogi intézményrendszert) taposták el nagy diadallal. Csak úgy mellékesen feloszlatták a hadsereget is, persze. Aztán a tragikus következményeket látván, sértődötten, hisztérikus hangulatban átadták a hatalmat az Oroszországból meghatározott feladattal hazaküldött ügynököknek. Ha Károlyi Mihály irányításával 1918-ban

nem kezdődött volna el a magyar történelem legfélelőtlenebb, legostobább belpolitikai duhajkodása, ha Károlyiék nem taposták volna el önszántukból a magyar alkotmányt és az egész közjogi intézményrendszert, akkor a világháború utáni zűrzavarban román vagy cseh katona nem lépte volna át a magyar határt, Kun Béláék pedig a hatalom közelébe sem kerültek volna.

Trianon után a magyar politika legjobbjai a jogfolytonosság elfogadtatásával, azaz a méltán nagyhírű történelmi magyar alkotmány és a Szent Korona közjogi tana hatályosságának elismerésével, megbecsülésével és megbecsültetésével próbálták megszabadítani a magyar nemzetet a trianoni pszichózistól.

A jogfolytonosság helyreállításának köszönhető, hogy Magyarországon nem juthat uralomra a fasizmus az ország német megszállásáig. Nem véletlenül nevezi John Flournoy Montgomery korabeli amerikai nagykövet Magyarországot oázisnak Hitler sivatagában. (Montgomery, John Flournoy: Hungary, the unwilling satellite. New York, 1947.)

„1944 márciusáig – írja – Magyarország volt az egyetlen európai ország a Pireneusoktól keletre, ahol a zsidók élete biztonságosnak volt tekinthető.” Magyarország ez időpontig, az ország megszállásáig hatvan-hetvenezer zsidó menekültet is befogadott. Kifejti azt is, hogy „Hitlernek Magyarországgal szembeni haragját nagyrészt a zsidóknak nyújtott védelem provokálta ki.”

A továbbiakban megállapítja:

„... hősieség volt a rendszer részéről, hogy megengedte külföldi zsidók, főleg lengyelek, szlovákok és osztrákok letelepedését az országban. Elégséges bizonyítéka lett volna a bátorságnak, ha a kormány, a német nyomásnak ellenállva, a saját zsidóit védelmezte volna és ugyanakkor lezárta volna a határokat. Magyarország többet tett, mint amennyire erkölcsileg kötelezve volt, amikor a saját zsidói mellett menedéket nyújtott külföldi zsidóknak is. A sors nem engedte meg, hogy megmaradjon az együttérzés oázisa az elnyomás sivatagában. De amikor engedett is a nyomásnak, lassabban és nagyobb méltósággal tette azt, mint a szomszédai.”

Amit még fontosnak tartok hangsúlyozni:

A Trianon utáni kényszerpályáján a magyar politika a jogfolytonosság helyreállításával, a Szentkorona-tan megbecsülésével nemcsak a magyar trianoni pszichózis legyőzésének teremtette meg a feltételeit, hanem a magyar állam megerősödésének, valamint Trianon revíziójának is. A magyar külpolitika ki tudta harcolni, hogy a világpolitikának az első világháború után deklarált és elfogadott elvei a magyar nemzetre is vonatkozzanak. 1938 és 1940 között így szerezhette vissza a Trianonban elvett területek egy részét. Az etnikai határt húzták meg a magyar nemzet számára. Mindegy, kik döntőbíráskodtak. Akik döntőbíráskodtak, a Nemzetek Szövetsége helyett cselekedtek: úgy foglaltak állást, ahogy a Nemzetek Szövetségének kellett volna állást foglalnia, ha mer ragaszkodni az alapításakor meghirdetett elvekhez. (Azért is mindegy, kik döntőbíráskodtak, mert az etnikai elvet és az önrendelkezési jogot minden korabeli nagyhatalom elismerte.)

Erősíti a trianoni pszichózist, hogy a trianoni békediktátum 1947. évi „megismétlésekor” a békekötés diktálói sok tekintetben felülmúlták első világháború utáni elődeiket. Mi is történt 1947-ben Párizsban? Minél több hiteles dokumentumát ismerjük meg az 1947-es párizsi békediktátumot előkészítő tárgyalásoknak, az egész 1945-től 1947-ig tartó színjáték annál abszurdabbnak, annál felfoghatatlanabbnak tűnik.

A következőket vegyük legalább figyelembe: Jugoszlávia és Csehszlovákia újjáteremtése és megjutalmazása Magyarországtól elvett területekkel a II. világháború után éppoly igazságtalan volt, mint az I. világháború után, de könnyebben indokolható, mint annak a Romániának a Magyarországtól elvett területekkel (43 591 km²-rel) való megjutalmazása, amely Németország oldalán (tehát a békefeltételeket diktáló, ún. „Szövetséges és Társult Hatalmak” ellenségeként) nagyobb haderővel vett részt a világháborúban, mint Magyarország. Romániát a magyar többségű Észak-Erdéllyel ajándékozzák meg.

Vegyük itt figyelembe a következőket is:

Észak-Erdély 1944. november 8-tól 1945. március 13-ig tulajdonképpen sehova sem tartozott, se Romániához, se Magyarországhoz. Valóban, Észak-Erdélyben 1944 őszén olyan helyzet alakult ki, hogy lakói – magyarok, románok, németek stb. – már-már elhitték, hogy a közel 50 000 km²-es területnek önálló államisága van. S a 126 nap alatt meg is teremtték az önálló államiság feltételeit. S bebizonyították, hogy az erdélyi nemzetek – mint régen, mondjuk Bethlen Gábor vagy I. Rákóczi György korában – ismét képesek lennének a békességes, hasznos együttműködésre. Ha mertek volna hinni a nemzetek önrendelkezési jogában, akkor a 126 nap egyikén talán ki is kiáltják Észak-Erdély Független Köztársaságát. Pontosan akkora volt egyébként, mint Svájc.

Milyen felfoghatatlan dolgok történtek a II. világháború után a trianoni pszichózis hatására?

A Maniu-gárda néven hírhedtté vált román szabadcsapatok hozzáfogtak az észak-erdélyi magyarság „megbűntetéséhez”, azaz a válogatás nélkül összefogdosott magyar lakosság lemészárolásához. A szakirodalomban legtöbbet a szárazajtai, a csík-szentdomokosi, az egeresi és a gyantai vérengzésről olvashatunk. Szárazajtán favágótóknak favágófejszével vágták le teljesen ártatlan helybeli magyar férfiak fejét.

Délvidéken is, Felvidéken is elszánják magukat a trianoni pszichózis politikai fertőzőttjei a magyar kérdés végleges megoldására. A szerbek háborítatlanul tizedelik meg azt a délvidéki magyarságot, amelynek nem tudják megbocsátani, hogy elődeik hajdan, a török világ idején befogadták az ő, török elől menekülő elődeiket. A délvidéki népirtás magyar áldozatainak száma meghaladja a 40 000-et. (A délvidéki genocídiumot a felületesebb szakirodalom bosszúvágygal magyarázza, pedig nem nehéz kimutatni, hogy az agresszió itt sem agresszióra adott válasz: az engesztelhetetlen gyűlölet itt is lelkiismeret-furdalásból nő ki.)

A Felvidéken elsősorban a kitelepítést, a jogfosztást, valamint a vagyonelkobzást sugalmazza a feléledő szlovák trianoni pszichózis.

Mik történtek a későbbi esztendőkből, mi történik ma?

Emlékezzünk mindarra, amit előadásom elején elmondtam. Felvettem: a Kárpát-medencében minden előrejelzés ellenére erősödik a gyűlölködés szelleme, pedig Magyarország szomszédai közül már nemcsak Ausztria, hanem Szlovákia és Románia is tagja az Európai Uniónak. Most már tudjuk a magyarázatot. Nem történhetett másképpen, mert ma is hat a trianoni pszichózis.

Szóltam a román alkotmánynak az első paragrafusáról, mely felszólítás az etnikai tisztogatásra. Felülbírálnak-e, módosítható-e egy alkotmány, amely népirtást rendel el, illetve amely tiltja a népirtás megakadályozást? Természetesen igen. De egyelőre nem tették meg. Megakadályozta a trianoni pszichózis. Szóltam arról, hogy Szlovákiában a gyűlöletszítás és a népirtás támogatása az egyházakban is teret hódít. Igen, mert a szlovák katolikus egyház sem tud méltóképpen szembenézni a trianoni pszichózissal.

Mondottam: immár semmiféle politikai oka nem lenne a történelemhamisításhoz való ragaszkodásnak, jöhetne az igazmondó történelemkönyvek megírásának ideje. De nem jöhet. Megakadályozza az egyre erősödő trianoni pszichózis.

Hozzáteszem mindahhoz, amit elmondtam: az 1990. év márciusi marosvásárhelyi pogromot is azért szerveztette meg a román politika, mert nem tudott ellenállni erősödő trianoni pszichózisának ösztönzésének. Mit sugalmazott? Hogy meg kell akadályozni a magyar–román barátság megszületését. Miért? Kiknek árt a magyar–román barátság? Csak azoknak, akik elsőrendű román nemzeti célnak még mindig az erdélyi magyarság felszámolását tartják.

A trianoni pszichózisok határozzák meg a nemzetiségi autonómia körüli felfoghatatlan bonyodalmakat is. Miért félnek Romániában, Szlovákiában vagy Szerbiában a nemzetiségi autonómia-

tól? No nem azért, mert tartanak az önrendelkezési jog alapján végrehajtandó határmódosítástól. Az elsőrendű nemzeti célt fél-
tik. Félnék, hogy a kollektív jogok, az autonómia megteremtik a
feltételeit a Magyarországtól elcsatolt területek magyarsága meg-
maradásának.

A Felvidéken elsősorban a kitelepítést, a jogfosztást, valamint
a vagyonelkobzást sugalmazza a feléledő szlovák trianoni psi-
chózis. (Másféle megnyilvánulását is bemutatom a következők-
ben.)

Az osztrák trianoni pszichózis is felerősödik a második világ-
háború után, de fertőzöttjei elsősorban azok a svábok (illetve utó-
daik), akik még mindig nem tudják felfogni, miképpen változtatta
át Nyugat-Magyarországot Kelet-Ausztriává a trianoni döntés, és
miközben öntudatos magyar állampolgárból öntudatos osztrák ál-
lampolgárokká váltak, az ő lelkiismeret-furdalásukból is kinőtt a
gyűlölet. (A Lajtán túli valódi osztrákokban nincs magyarellenes
indulat, mert büntudatuk sincs.)

Igazolom ezt is egy példával: az Ausztriához tartozó Lékán le-
szerelték a táblát, amelyben a mai lékaiak elődei megköszönték
egy magyar főúrnak, hogy szép, nagy templomot építtetett szá-
mukra – igazán nagy anyagi áldozatot hozván. Magyarazatuk:
azért szereltették le a táblát, mert a templom építtetője ma-
gyar... Nekik magyar csak ne építsen templomot... Hogy felépi-
tette 400 esztendeje, és tette magasztos volt, az már nem számít.
Csak az számít, hogy egy magyar nagylelkűségének ne maradjon
meg a bizonyítéka...

A magyar trianoni pszichózis milyenné vált a II. világháború
után?

1944 márciusában külföldi hatalom – a német harmadik biro-
dalom – erőszakkal vonta ki Magyarországot a Szent Korona vé-
dőboltozata alól, de az 1945. évi nemzetgyűlés bizonyára mindent
megett volna, hogy ugyanúgy határozassa meg a jövőendő Ma-
gyarországa politikai életét, mint az 1920. évi nemzetgyűlés. De
1945-től 1990-ig a Szovjetunió hadseregének a fenyegető jelenlé-
te tette lehetetlenné Magyarországon a törvényes jogalkotást.
(1946-ban az államforma-változást elrendelő törvénycikket már
Sztálin parancsára terjesztik elő.) A magyar trianoni pszichózis
erősödött – és a magyar nemzet képtelen volt oly méltóképpen
szembenézni vele, mint az I. világháború után.

De mi történt a rendszerváltozás utáni években, 1990 után?

Az 1944 márciusában megszakadt jogfolytonosságot
1990-ben lehetett volna helyreállítani. Ám a rendszerváltoztatás
hangadói a jogfolytonosság jelentőségét nem tudták felfogni:
nem állították helyre a jogfolytonosságot, elfogadták azt a ké-
nyelmesnek tűnő megoldást, hogy a történelmi magyar alkot-
mány és a Szent Korona tana helyét továbbra is a szinte ötletsze-

rűen kölcsönzött és ötletszerűen – és persze gyakran – változtatott
idegen jog foglalja el.

És a magyar nemzet kiszolgáltatottsága tovább erősödött.

Még egy példát felhozok arra, miképpen rombol a trianoni
pszichózis. A trianoni pszichózis szlovák fertőzöttjei is félelmes
emlékművet emeltek Trianonnak: a bösi erőművet. Miért kellett
ezt az emlékművet megalkotni? Miért ragaszkodik a szlovák tri-
anoni pszichózis fertőzöttje a Szlovákiához tartozó Csallóközt is
halálosan fenyegető bösi erőműhöz? Mert nem érdekli, hogy
Csallóköz tönkremegy. Nem érdekli, mert nem szereti Csallóközt.
Miért nem szereti, és miért lép fel ellene oly ésszerűtlenül, pusztán
érzelmeire hallgatva? Egyszerűen azért, mert nemzeti identi-
tásának zavarai által meghatározottan döntötte el, hogy tönkreté-
telének cselekvő részese lesz. Ő óvná Csallóközt, ha el lehetne
vele hitetni, hogy Csallóköz végérvényesen Szlovákia szerves ré-
sze. De ezt nem lehet vele elhitetni. Hiszen ő csak abból tud kiin-
dulni, hogy a trianoni békediktátum idején majdnem teljesen ma-
gyarlakta Csallóköz igazságtalanul került Csehszlovákiához. Ha
igazságtalanul került oda, akkor – az ő tudata szerint és saját maga
kreálta ellenségképe alapján – minél virágzóbb, minél kevésbé
tönkretett terület, annál nagyobb a veszélye annak, hogy valami-
féle igazságtételre valamikor egyszer csak sor kerül. Ezt nem le-
het kiverni a fejéből, s ezért a bösi erőmű kérdésében ésszerű poli-
tikai döntést ő sohasem fog támogatni. Az sem vall ésszerűségre,
hogy Szigetközött éppúgy (azaz tulajdonképpen érdek nélkül)
tönkre akarja tenni, mint Csallóközt. Szigetköz Magyarországon
van, akkor miért? Mert a magyarországi magyaroknak éppúgy
nem tudja megbocsátani, hogy Dél-Szlovákia igazságtalanul ke-
rült annak idején Csehszlovákiához, mint a szlovákiai magyar-
ságnak. A nemzeti identitásnak e súlyos zavarát nyugodtan ne-
vezhetnénk ellenségkép-keresésnek is, de pontosabb, ha szlovák
trianoni pszichózisnak hívjuk.

Mindannak ellenére, amit elmondtam, a trianoni pszichózis le-
győzhető, a megbékélés feltételei megteremthetők. Két feltétel
teljesítésével:

a/ Tiszteletben kell tartani az egyenlő esélyek elvét.

Megismétlem a belgiumi gondolkodó bölcs mondását: Az
egyenlő esélyek elve, ha hagyják érvényesülni, csodákra is képes:
a gyűlöletet szeretetté tudja változtatni, miképpen az egyenlőtlen
esélyek elve, ha érvényesül, gyűlöletté változtatja a szeretetet.

b/ Vállalni kell minden igazság, a teljes igazság kimondását.
Mert a gyűlöletnek nincs jobb ellenszere, mint az igazság. (Az
egyenlő esélyek elve – melyből kinőhet a szeretet virága – mikép-
pen érvényesülhetne az igazmondás vállalása nélkül?)

A gyűlölködés szelleme a Kárpát-medencében csak addig ural-
kodhat, amíg az itt élő nemzetek – magyarok, románok, szerbek,
szlovákok és a többiek – nem ismerik meg, illetve nem fogadják
el múltjuk és jelenük minden igazságát.

Két pogány közt – a harmadikról ne is beszéljünk

A magyarok helyzetét a Kárpát-medencében kezdettől fogva az határozza meg, hogy rokontalan nép vagyunk, és értünk nem állnak ki nagy testvéreink. Illyés Gyula Magyarok című naplójegyzeteinek második kötetében azt írja, hogy emiatt a magyar nemzet helyzete, s így lelki magatartása századokon át csaknem ugyanaz.

„Egész múltunk eleven...a jelent is állandóan történelmileg kell élnünk.” A határon túli magyarok megmaradási küzdelmére vonatkoztatva ez azt jelenti, hogy a „két pogány közt egy hazáért ömlik ki vére” – kuruc népdalunk sajtó panasza ma is naponta elszenvedett eleven igazság. A „két pogány közt” fenti igazságát, a kuruckort megelőzően már Pázmány Péter is megfogalmazta: „Az a mi nyomorult nemzetünk szerencsétlensége, hogy az oltalomtól majd annyit kell félnie, mint az ellenségtől.” A határon túli magyar nemzeti közösségek azonban ma már nem csak az ellenség – az utódállamok (utódállamainak) – nacionalista kormányainak megsemmisítő szorításában vergődnek, és nem csak az őket oltalmazni hivatott Európai Unió nemtörődömségének áldozatai, hanem a nemzetietlen magyar kormányok rideg és elutasító magatartásának ellenében igyekeznek megmaradni magyarnak – édes hazánkért.

A hivatalos szlovák kormány jelenleg nyílt, államilag irányított, barbár, megsemmisítő jellegű kampányt folytat a felvidéki magyarok ellen. Az Európai Unió nem nyújt „oltalmat” a számukra. Az „anyaország” külügyminisztere pedig megígéri, hogy a kormány nem ígér meg semmit. A kettős állampolgárság ellen annakidején foggal-körömmel harcoló „körmös Bauer” fia, Bauer Tamás pedig jelleméhez hűen odailleszti száját a trianoni nagyhatalmak alfeléhez, csücsörít és cuppant, vagyis azt írja, hogy Trianon igazságos volt, mi itt belül szófogadó magyarok vagyunk, minket támogassatok. A felvidéki magyarok elleni jelenlegi szlovák kampány két légiütközőbb mozzanata Sólyom László révkomáromi látogatásának megghiúsítása, valamint az államiság eszméjét, a törvény fogalmát megcsúfoló szlovák „nyelvtörvény”, mely a szabad nyelvhasználatot és ezzel a magyarok honpolgári jogait tagadja.

A szlovák kormány „nem engedte be” Magyarország köztársasági elnökét Szlovákiába. Az eset magyarországi bírálói szerint Szlovákia ezzel az Európai Unió tagjaként megszegte a schengeni egyezményben vállalt kötelezettségét. Na, és... mondaná a szlovák kormányfő, ha az EU kérdőre vonná. De nem vonja kérdőre.

A szabad mozgás egyetemes emberi jogainak megtestesítőjeként emlegetett schengeni egyezmény első paragrafusa szerint a schengeni egyezményhez tartozó országok közötti „belső határok személyi ellenőrzés nélkül bárhol átléphetők”. A második paragrafus szerint azonban, ha a „közrend” vagy a „nemzetbiztonság” úgy kívánja, az egyes országokba való belépésének szabályozása terén minden marad a régi, és az illető ország illetékes szervei megtehetik a „szükséges intézkedéseket.” A második paragrafus tehát olyan feltételeket tartalmaz, amelyek teljes egészében értelmetlenné teszik az első paragrafust. Az olyan fogalmak, mint a „közrend”, a „nemzetbiztonság”, bármikor és bármire alkalmazhatóak. A „szükséges intézkedések” pedig azt jelentik, hogy minden állam kormánya ezután is azt tesz, amit akar, illetve, amit megengedhet magának. Vagyis, minden ország továbbra is azt engedhet be, azt tartóztathat fel a határon, akit akar, mint a

régi, nemzeti színűre mázolt szálfasorompók idejében. A schengeni egyezmény Európai Unióval kapcsolatos szóhasználatát az is sugallja, hogy az Európai Unió által szavatolt jogokról és kötelezettségekről van szó, holott csupán olyan államok közötti szerződésekről beszél, amelyekről a második világháborút megelőzően bebizonyosodott, hogy annyit sem érnek, mint a papír, amelyre íródtak.

I. „Beszélj szlovákul, hogy az egész világ megértsen”

A szlovák parlament 2009. június 30-án elfogadta az 1995. évi 175. számú Nyelvtörvény módosítását. A szlovák nyelvtörvény alapját képező bevezető paragrafus, valamint az egyes rendelkezések tartalma, mint „jogi dokumentum”, függetlenül annak a felvidéki magyarok ellen irányuló céljától, önmagában is a jog és a törvényesség fogalmának durva megcsúfolása. A 2009. szeptember 1-én életbe lépő módosított szlovák nyelvtörvény ütőereje, annak méregfoga a „törvény” bevezető paragrafusában található. Vizsgáljuk meg közelebbről a szlovák nyelvtörvény bevezető paragrafusát:

„A Szlovák Köztársaság Nemzeti Tanácsa abból a tényből kiindulva, hogy a szlovák nyelv a szlovák nemzet egyediségét kifejező legfontosabb ismertetőjegy, kulturális örökségének legbecsebb értéke, és a Szlovák Köztársaság szuverenitásának kifejezője, valamint állampolgárainak olyan általános érintkezési eszköze, amely szavatolja szabadságukat, egyenlő jogait és egyenlő méltóságukat a Szlovák Köztársaság területén, a következő törvényt alkotta”. A fenti paragrafus valójában nem is nyelvtörvényt vezet be, hanem egy kirekesztő és jogfosztó nemzetiségi törvénynek felel meg. A szlovák nyelvnek ez, a nemzet meghatározásának központjába helyezése másodrendű állampolgárokká minősíti Szlovákia magyar és más anyanyelvű állampolgárait, mert azok anyanyelve nem fejezi ki a szlovák nemzet egyediségét. Vagyis a fenti paragrafus alapján Szlovákia, a szlovák anyanyelvű egyének országa. A „szlovák nemzet egyediségére” épülő nemzetfogalom teljesen értelmetlen, mert, amint minden egyén, úgy minden nép és nemzet is egyedi.

Jogilag és logikailag is értelmezhetetlen az is, hogy miként lehet a szlovák nyelv a Szlovák Köztársaság szuverenitásának kifejezője. Az állam szuverenitását állampolgárainak az egységes akarata biztosítja. Teljesen érthetetlen az is, hogy egy olyan törvény, amelyet büntetések terhe kényszerít rá az ország más anyanyelvű őshonos lakosságára, miként biztosíthatja „Szlovákia állampolgárainak szabadságát, egyenlő jogait, és egyenlő méltóságukat.” A szlovák nyelvtörvény fenti paragrafusának logikája két fordulat után tragikomikumba fullad. Ennek ellenére maga a törvény és a mögötte lévő állami erőszak valódi, és ezért roppant veszélyes.

A fenti paragrafusnak a szlovák nyelv és a szlovák nemzet „egyediségét” hangsúlyozó felmagasztaló hangja kísértetiesen emlékeztet a Slobodan Milošević által a végtelenségig ismételt, a szerbek, mint mennyei nép (nebeski narod) fogalmára. Erre a fel-ső sugallatra azután Milošević „isteni népének” legalja Srebrenicán lemészárolt néhány ezer védtelen foglyot. A szeptember 1-én életbe lépő szlovák nyelvtörvény a felvidéki magyarok nemzeti identitásának megsemmisítésére irányuló, végső megoldást jelző ultimátum. Ha a szlovák törvényhozókat megkérdeznék, hogy

mit tehetnek az őshonos felvidéki magyarok annak érdekében, hogy a jelenlegi Szlovákiában megmaradhassanak magyarnak ott, ahol több, mit ezer éve élnek, - a szlovák törvényhozók válasza erre az lenne, hogy semmit.. Ez szintisza, kegyetlenkedő tirannizmus.

És lőn este, és lőn reggel, és következik a második, a harmadik és a többi paragrafus. A fenti törvény rendelkezéseinek botrányos előírásai egytől egyig a fenti, bevezető paragrafus rasszista és támadó szándékának következményei. A szlovák nyelvtörvény egyes rendelkezéseinek átfogó ismertetése külön tanulmányt érdemel, de magának a törvénynek a magyar nyelven is olvasható szövege alapján bárki közvetlenül is meggyőződhet annak az egyetemes emberi jogokat durván sértő rendelkezéseiről, meghatározásainak zavarosságáról, és támadó jellegéről. A Felvidéki Magyar Koalíció, valamint a Felvidék Ma honlapokon sok értékes anyag található a nyelvtörvény foganatosításának veszélyéről. Többek között: Bíró Ágnes: „Nyelvoktatás parlamenti fokon” c. írása. A Magyar Tudományos Akadémia Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézete szintén készített egy elemző, de talán túlságosan is tartózkodó, és a kisebbségi lét tényleges ismeretét nélkülöző tanulmányt a szlovák nyelvtörvényről (Kardos Gábor, Majtényi Balázs, Vizi Balázs). A fenti tanulmány legnagyobb mulasztása, hogy nem ismeri fel azt a tényt, hogy a jogokat elvonó törvényeket, s az ide vonatkozó jogi szigorítási elveket a hatalom mindig szélesen igyekszik alkalmazni, s ez jogtalanságot és általános félelmet kelt. A szlovák nyelvtörvény rasszista jellegének és jogi otrombaságainak két legjellegzetesebb példája a sírkövek és az emlékművek kétnyelvű szöveggel való kötelező ellátása, valamint a kétnyelvű konferálás kötelező előírása. Hogyan valósul meg a sírkövek és az emlékművek feliratainak az államnyelven írott feliratokkal való utólagos ellátása, és hogyan egyeztethető ez össze az elhunytak iránti tisztelettel, az emlékművek épségének védelmével, valamint a törvények retroaktív hatályának a tilalmával? Hogyan teljesül mindez a valóságban? A szlovák Kulturális Minisztérium tagjai járkák a régi temetőket, és keresik a magyar feliratú fakesztréket? Klasszikus magyar íróink nagy részének szülőháza és sírhelye ma a trianoni határokon túl található, többek között a mai Szlovákia területén is. „*Ne tapossatok rajtuk nagyon.*”

A kétnyelvű konferálás kötelezettsége a nyilvános összejöveleket és magát a műsort is a nemzetközi repülőterek hangzavarának szintjére süllyeszti. Mi történik, ha valaki szlovákul is konferál, de nem tud tökéletesen szlovákul, vagy kifejejt valamit a szlovák fordításból? Hol a határ a fordítások minőségének és pontosságának tekintetében, és ki dönti el, hol, és mikor? A helyszínen? Előzőleg? Mi történik az esetleges rögtönzésekkel, vagy a pillanatnyi bejelentésekkel, például, ha egy nyilvános rendezvény résztvevője rossz helyen parkolt és kérik, hogy mozgassa el a kocsiját? Az általános szabadságjogok szempontjából a „nyilvános rendezvény” fogalma is új értelmezést igényel.

A „művelt” Európában ma Szlovákia az egyetlen ország, amelyben ténylegesen megvalósult George Orwell 1984 c. regényében leírt rémlátomása, mely szerint a Kulturális Minisztérium közvetlenül üldözheti és büntetheti az állampolgárokat. (9a. §Bírságok) A Kulturális Minisztérium büntetőjogi illetékessége ellenkezik a hatalom megosztásának és a független bíróságok elvével is. Ha a feljelentést, a vádat, a szabálysértés tényét és a büntetést is ugyanaz a hatalmi szerv végzi, akkor jogállamról nem is beszélhetünk. Rögtönítélő bíróságról van szó.

II. Európa, te vén szajha

Az Európai Unió mibenlétét legjobban az a vicc szemlélteti, mely szerint, ha a németek és franciák közötti vitás kérdésben egy angol bírónak kell döntenie, akkor az angol bíró legnagyobb gondja az, hogy miként dönthetne úgy, hogy mindkét fél veszít-

sen. Európa népei évezredek óta harcban álltak egymással, és minden viszály, minden csata és háború még több megoldatlan kérdést, vélt vagy valóságos igazságtalanságot hagyott maga után. A második világháborút követően semmi sem történt, ami ezt a helyzetet megváltoztatta volna. Az Európai Unió erre a mai napig megoldatlan történelmi tehertételre, és az úgynevezett „szabad kereskedelem” fikciójára épül. A tervezet elgondolói mindezt a pusztá akarattal és minden - szerintük nem kívánatos - viselkedés agyonszabályozásával igyekeznek megvalósítani. Ebben az újnak nevezett régi Európában a magyarok továbbra is „idegen test Európában” (Hongrois: corps étranger l'Europe); vagy Beneš szerint, „tüske Európa oldalában.” A legújabb nyugati történelemkönyvek ma is ezt a felfogást visszhangozzák. Az Európai

Unió meta-bürokráciája a volt gyarmatosító tagországok bürokráciájára és a baloldali európai elit elvont gondolkodásmódjára épül. Ezzel magyarázható az, hogy amit az Európai Unió rossznak vagy nem kívánatosnak minősít, azt törvényileg, vagy a tagországokra ráerőszakolt szerződések formájában „betiltja” A törvények azonban nem alkalmasak az emberi viszonyok minden területének hosszú távú és sikeres szabályozására. A szlovák nyelvtörvény az Európai Unió túlszabályozási hisztériájának fasisztoid, lezüllesztett vetülete.

Robert Conquest világhírű történész szerint az Európai Unió a szellemileg steril és bürokratikus Bizánc útján halad a lejtőn lefele:

- egy intellektuális réteg kísérlete arra, hogy egy eszme nevében egyesítse az európai nemzeteket, holott nincs egy olyan egyesítésre alkalmas eszméje, mint a szocializmus, vagy más eszmék voltak;
- egy erőltetett kísérlet arra, hogy egy olyan területen államot létesítsen, amelynek nincs sem közös államalkotásra irányuló múltja, sem közös etnikai vonásai ahhoz, hogy nemzetet alkot-hasson;
- egy szertelenül költséges és költséges bürokratikus rémálom, amely a távoli eszményképek, sőt transzcendentális célkitűzések nevében az előírások és törvények szövevényével igyekszik szabályozni az élet minden megnyilvánulását. Az Európai Unió egy fentről ráerőszakolt építmény, amely hamis képviseltre épül.

Robert Conquest a Reflections on a Ravaged Century (Elmélkedés egy feldúlt század nyomán) c. könyvében megállapítja, hogy az Európai Uniónak nevezett szuperállamnak nincs sem eszmei, sem tényleges alapja. „Európai nemzet nincs. Ami van, az a különböző értelmiségi csoportok tagjainak összekuszált egyvelege, akik azt gondolják, hogy a nemzet fentről megteremthető. Demokrácia nem lehetséges démosz nélkül.”

Az Európai Unió szervezeti felépítése alapján nincs kapcsolat a hivatalok sokasága és a feladatok között, melyek ellátására létrehozták. A csúcson van az elnök és húsz európai biztos, akiket az egyes országok kormányai jelölnek ki egy olyan folyamatban, amely ismeretlen a nyilvánosság számára. Tekintettel arra, hogy az európai biztosokat nem választják, azokat demokratikus úton nem is lehetséges visszahívni. Az európai bizottság tagjait és alattvalóit, a miniszteri tanács tagjait az egyes országok kormányai jelölik ki. Annak ellenére, hogy a fenti hivatalnokoknak törvényhozó, végrehajtó és bizonyos esetekben bírósági hatalma van, azok senkinek sem felelősek. Ez az egyedüli testület a demokratikus világban, amely titokban ülészik.

Az Európai bíróság a fenti bizottság határozatainak végrehajtásának a céljából alakult. Az Európai bíróság tagjai is kijelölés útján kerülnek hivatalba, ennek ellenére az egyes államokra vonatkozólag kötelező ítéleteket hozhatnak. Az Európai Uniónak majdnem harmincezer fizetett hivatalnok és körülbelül hétszáz állandó bizottsága van. Ezek több mint kétszáz különböző épületben tevékenykednek. Amíg ez a Leviathán mindent és mindenkit irányít és ellenőriz, addig saját magát képtelen ellenőrizni. A magas fizetések és költségek megtérítése ellenére a korrupció és a sikkasztások elterjedtek. Balázs Péter, Magyarország jelenlegi külügyminisztere és korábbi európai biztosa szerint az EU azért nem tett eddig semmit sem Sólyom László Szlovákiából való kiltásának ügyében, sem pedig a szlovák nyelvtörvény kérdésében, mert „az Európai Unióban nyáron hosszú szünet van, gyakorlatilag nem is működik ilyenkor.” Az Európai Unió oltalmazásától ments meg uram engem!

III. „Én rólatok, akiket erőszakkal leszakítottak rólam, lemondok.”

A társadalmaknak történelmük során gyakran két rossz között kell választaniuk, és a sikeres társadalmak legtöbbször meg is találják a - Scylla és Charibdis között célba vezető utat. A magyarok jelenlegi kényszerhelyzetét azonban az súlyosbítja, hogy ellenséges szomszédaik és Európa elutasító magatartása mellett saját nemzetietlen kormányaik nemtörődömségével vagy kimondott ellenséges szándékával is szembekerülnek. A határon túli magyarok veszélyeztetett helyzetére vonatkoztatva ez azt jelenti, hogy az utódállamok szorításának enyhítésére varázsszer nem csak a bűvös Brüsszelben nem terem a számukra, de Budapest szíve sem dobog értük. A határon túli magyar nemzeti közösségek újabb kori történelme az utódállamok (utódállamainak) ellenük alkalmazott elszorvasztó intézkedéseinek és Magyarország (az „anyország”) elutasító magatartásának, illetve nem-cselekvésének a története.

Ide sorolandók többek között az utódállamokkal kötött úgynevezett alapszerződések, amelyekben Magyarország külön megerősíti a trianoni határok sérthetetlenségét anélkül, hogy cserében hatásvédelmet biztosítana az ott élő őshonos magyarok számára. Az alapszerződések szerint a magyar kisebbség sérelmeit a nemzetközi jog szabályozza. Vagyis, a trianoni nagyhatalmak által deklarált hatástalan általánosságok.

Ezen a helyen kell ismét megemlíteni a 2004-es népszavazás elleni kormánykampányt, valamint a magyarországi magyarok kétes és végső fokon önmaguknak ártó elutasító magatartásának nemzettestvéreik kinyilvánított akaratának elutasításában. Ide sorolható a magyarországi balliberális sajtónak és értelmiségnek a határon túli magyarok elleni véget nem érő agitálása, valamint a nemzetietlen magyar kormányok nemtörődömsége és átlátszó hazugságai. Emlékezzünk: a határon túli magyarok kérelme elleni kampányt a Szabad Demokraták Szövetségének akkori szószólója, Bauer Tamás, budapesti ügyvéd nyitotta meg a Népszabadságban 2004. január 8-án megjelent Kettős kapituláció című írásával. A Népszabadságban ugyanakkor kiegészítésül megjelent egy

testre szabott, túlságosan is egybehangzó „olvasói levél”, melynek címe: Kell ez nekünk? volt. Bauer Tamás írása meghatározta az alaphangot, felkeltette a félelmet, és megadta a zavart keltő kulcsszavakat, - a baloldali média malmai pedig tették a dolgukat.

Emlékezzünk: a határon túli magyar nemzeti közösségek kettős állampolgársági kérelmének elutasítását követően Somogyi Ferenc, akkori külügyminiszter 2004. november 4-i kétértelmű kijelentést tett, hogy a magyar kormány a kettős állampolgárság helyett „csomagot” készít a határon túli magyaroknak a szülőföldjükön való megmaradásuk érdekében. Azóta eltelt hat év, és a határon túli nemzettestvéreink azóta is hiába várják a postást.

A jelenlegi, elszorvasztó jellegű szlovák nyelvtörvénnyel kapcsolatban Magyarország jelenlegi külügyminisztere, Balázs Péter ismét megígér valamit, mert ilyenkor ez a szokás. Balázs Péter szerint: „Magyarország monitorozni fogja a szlovák nyelvtörvény alkalmazását.” A fenti kijelentés az értelmes emberek gondolkodását sértő, buta és semmitmondó, mert a szlovák nyelvtörvény önmagában olyan gorombán sérti a legalapvetőbb emberi és állampolgári jogokat, hogy annak alkalmazásán nincs mit „monitorozni.” A 2009. szeptember 1-én életbe lépő szlovák nyelvtörvény akkor okozza a legnagyobb károkat, ha azt betű szerint alkalmazzák. Amit „monitorozni” kellene, az a magyar kormány tagjainak magyar nyelvhasználatát. Balázs Péter még azt is kijelentette, hogy „a szlovák nyelvtörvény bírálatához külföldi támogatásokat szerez Magyarország”, vagyis, majd a külföldi partnerek megsegítenek bennünket.

„Majd a Magyar Állandó Értekezlet”, „majd az EU, „majd a FUEV”, „majd a szerb, a román, vagy a szlovák demokratikus erővel egyetemben”... Majd ha fagy. Szerencsések azok a hazajutóltól erőszakkal elszakított népcsoportok, amelyek „csak” két pogány közt vívják harcukat megmaradásukért.

Kaslik Péter

András Zoltán

ÖRÖK NAGYPÉNTEK

*Kifosztott homlokon
vörös abroncs a fájdalom.
A csontos bolt alatt
elhamvadt a gondolat.*

*Vak lett a szép igaz, vak és süket.
Tótágasba áll: csal a becsület.
Ropja az ördög cimborája,
áll a biznisz dús orgiája.
Jó vigéc, most minden megkapható:
kitartott cafka már
a tiszta szó,
három aranyért foglalóba
pucér a rongy világ,
hull a szoknya.
nyisd a bukszát,
csak harminc ezüst
az Isten ára!...*

*A jámbor ácsot rászegezik
a vérisszamos durva fára.*

A romboló hatalom ellenében

Múltról és jelenről Molnár János egy könyve¹ kapcsán

A romániai falurombolás korszakába visz bennünket vissza ez a kötet. Szerzője a magyar diplomácia iratanyagának, a román állambiztonsági szervek (Securitate, olv.: szekuritáte; népies rövidítéssel: szeku) archívumának gondos tanulmányozása, és az akkori sajtó anyagai segítségével tárja fel az erdélyi református egyház egy tiltakozó akciójának hátterét, a titkosszolgálat ma már megismerhető ezzel kapcsolatos tevékenységét, valamint hogy az miként szerezte be információit az ügy menetéről és az abban szerepet vállalókról. A körülmények leírásában természetesen fontos szerepe van az emberi emlékezetnek is.

Nicolae Ceaușescu, a kommunista párt első titkára a néptanács elnökök 1988. március 2. és 4. között tartott értekezletén hirdette meg az új településrendezési tervet. Ennek értelmében az eltüntetésre kijelölt falvakat lerombolják, azok lakóit újonnan épített, tömbházakból álló úgynevezett agráripari városközpontokba telepítik. Összesen 588 ilyen központot szándékoztak létrehozni. Eredetileg az ezredforduló lett volna a végrehajtás határideje.

A magyar külügyminisztérium egy nyilvánosságra nem hozott jegyzékben tiltakozott a terv ellen, melyet Románia a belügyének nyilvánított. A magyar álláspont szerint ez a gyorsított asszimilációt szolgálta, tehát jogot sértett, amit a Helsinki egyezmény értelmében már nem lehetett belügynek tekinteni. Mintegy válaszként április 29-én a Politikai Végrehajtó Bizottság bővített ülésén Ceaușescu nagy beszédet mondott; ebben megerősítette a terv végrehajtására vonatkozó eltökéltségét.

A szándék az volt, hogy a 13.000 romániai faluból mintegy hét-nyolcezer megszüntetnek. Megyékre vonatkozó számszerű (ideiglenes?) tervek is felbukkantak, így Hargita megye 240 falusi településéből százharminc, Maros megyében 487 faluból 226-ot készültek lebontani vagy összevonni. A rendezés végleges tervének kidolgozását egy bizottság végezte volna Constantin Dăscălescu miniszterelnök vezetésével.

A falurombolási akciónak több mozgatója is volt. Mindenekelőtt nem tartották gazdaságosnak a háromezernél kevesebb lakossal bíró helységek intézményeinek és infrastruktúrájának a fenntartását. Ugyanakkor úgy vélték, hogy a falvak lerombolásával mintegy négyszázezer hektárral növekszik majd a termőterület. A terv nem számolt azzal, hogy a mezőgazdasági szövetkezetektől különálló, intenzív családi művelésben maradt területeknek a nagygazdaságba való beolvasztása az ország termelésének a csökkenését eredményezi. A tömbházakba tömörítéssel a hatóságok minden bizonnyal a lakosság politikai ellenőrzésének nagyobb hatékonyságát is remélték.

A legkiemelkedőbb szempont azonban kétségtelenül az etnikailag homogén ország kialakítása volt. A zsidókat gyakorlatilag már eladták Izraelnek, de még javában folyt az erdélyi svábok és főleg a szászok kiürítése. Minden kivándorolni engedett németért Nyugat-Németország több mint nyolcezer márkát fizetett a román államnak. A magyarok eltüntetése azonban a türelmetlen románok számára túlságosan lassan haladt előre, annak ellenére, hogy igen alacsony gyermekszaporulatuk, a nagyszámú vegyes házasság és a román iskolákba való beiratkozásuk révén (az utóbbira bőven akadtak önkéntesek olyan helységekben is, ahol egyébként volt magyar iskola) a többséghez való asszimilációjuk sebessége nem volt lebecsülendő. Ehhez számítsuk hozzá, hogy a Kárpátokon túlról (Óromániából), főleg a hetvenes évektől nagy-

számú román telepítettek Erdélybe, akik ehhez segélyként nyolc-tíz havi fizetést (akkoriban kétezer lej körül lehetett az átlagbér), valamint lakást is kaptak az államtól. Értelmiségiek esetén a juttatott összeg elérhette a harmincezer lejt. Viszont a Kárpátokon túli munkahelyekre előszeretettel áthelyezett erdélyi magyarok semmiféle beilleszkedési segéllyel nem számolhattak. A magyar falvak nagy részének lebontása az etnikai közösségek megszüntetését, a hagyományok eltűnését, a lakosság vegyes voltának növelését és a még mindig létező magyar történelmi és kulturális épületek lebontását, mintegy a „helytelen” múlt nyomainak további eltörlését is jelentette volna.

Az emberek lényegében a szülőföldjük idegenné válását élhették meg, és nőtt a késztetésük, hogy ha kell, minden követ megmozgatva megpróbáljanak átkerülni Magyarországra vagy valamely nyugati államba. A falurombolás meghirdetése után a kitelepülő erdélyi németek száma is jelentősen emelkedett.

Az erdélyi magyarok Magyarországra való áttelepedése a hetvenes években indult igazán növekedésnek, mindenekelőtt látogatból kötött házasságok által, amelyeket egy bizonyos idő letelte után az erdélyi fél visszatoloncolásának veszélye nélkül fel lehetett bontani. A helyzet rosszabbodása következtében a nyolcvanas évek elején mind gyakoribbá vált, hogy némelyek barátoknál - rokonoknál rejtőzve szabotálták el a Romániába való visszatérést. A nyolcvanas évek második felében turistaként érkezettek (köztük románok és más nemzetiségűek is) már formálisan menedékgjogért fordulhattak a magyar államhoz, amelytől ideiglenes tartózkodási engedélyt kaptak. Mások kihasználták azokat a változó lehetőségeket, amelyek révén nyugati államokba utazhattak tovább.

Volt, aki Romániában nem kapott útlevelet; közülük nem egy a zöld határon próbálkozott Magyarországra jutni. S bár a román hatóságok számára örömdolog volt minden magyar távozása, a határ közelében megesett, hogy olyat is lelőttek, akiről indokolatlanul feltételezték, hogy illegálisan kíván távozni. Hullákat hoztak az Erdélyből érkező folyóvizek.

A két ország közötti kapcsolatok sohasem voltak jók. A nyolcvanas évek elején a románok szerették volna, ha felső szintű hivatalos találkozót tartanának. Kádár ebbe azért nem ment bele, mert az 1977-es nagyvárad-i debreceni egyezményből gyakorlatilag semmi nem valósult meg. Három év késéssel ugyan létrejöttek a kolozsvári, illetve debreceni főkonzulátusok, de a nemzetiségek „híd szerepére” vonatkozó együttműködés pontjait a román fél szabotálta. A romániai menekültek magyarországi befogadása, valamint a magyar vezetésnek a falurombolást illető bírálata, a magyar tömegkommunikációban megjelenő és nyugati visszhangokat is tükröző vélemények a román hatalmi köröket, főként magát a vezért és feleségét rendkívül felingerelték. Ezzel egyidőben Ceaușescu úgy érezhette, hogy a gorbacsovi „glasznosztj” (nyíltság) és „peresztrojka” (gazdasági-társadalmi átalakítás), melyek mindkét szomszédjánál napirenden voltak, országát elszigetelik, a liberálisabb magyar gazdaság pedig veszélyesen rossz példát mutat a merev, diktatórikus jellegét megtartó vagy abba még inkább belesüllyedő Románia számára. Ebben a légkörben, ilyen viszonyok között indult meg az erdélyi reformátusok között a fa-

1. Molnár János: *Az aradi állásfoglalás – a magyar-román diplomáciai kapcsolatok és a "Vasile-dosszié" tükrében.* Partium Kiadó (Nagyvárad, 2008).

lurombolás kárainak mérséklését célzó akció, amelyet a szóban forgó könyv szerzője, Molnár János javasolt Tőkés Lászlónak 1988 júniusában, és amelyre rövidesen részletesebben visszatérünk.

A román vezetés ezzel a területi átszervezéssel, „szisztematizálással” állítólag a falu és a város közötti különbséget kívánta megszüntetni. Igaz, hogy líceum és szakiskola, kórház, sport- és művelődési központ is szerepelt az „agráripari központokban” megépítendő létesítmények között, azonban a Bukarest közelében fekvő Ilfov 1986 óta folyó „próbaépítkezései” azt bizonyították, hogy ezekben a két- vagy négyemeletes panelházakban vízvezeték, fürdőszoba, vécé vagy központi fűtés nem létezett. Az illemhelyek lenn sorakoztak az épületen kívül, a vizet és a tüzelőt pedig a lakosok kellett felhordják maguknak. Vagyis tisztos falusi házak helyett nem összkomfortos lakásokkal, hanem emeletes nyomortanyákkal igyekeztek „ellátni” a gyéribben lakott vidékeken élőket.

Románia a magyarországi és külföldi tiltakozásokat, mi több, még a róluk szóló híradásokat is a belügyeibe való beavatkozásnak minősítette. Ezek csúcspontja a június 17-i budapesti fáklás tüntetés volt, amelyen sok tízezer ember vett részt. Megtorlasként Románia már másnap elrendelte a kolozsvári magyar főkonzulátus azonnali megszüntetését. Ettől kezdve a határnál a magyar turisták tömegét fordítják vissza, zaklatják a magyar diplomáciai személyzetet is, átvizsgálják a diplomáciai postát stb.

Időközben az elaggott Kádár Jánost leváltották, utódja május végén Grósz Károly lett, akinek véleménye szerint a románokkal az együttműködés többé-kevésbé zavartalan, és kinyilvánította készségét, hogy szívesen utazik a szomszéd országba egy találkozóra. Ajánlkozására azonban a románok nem siettek válaszolni. Valószínűleg a Szovjetunió többszörös biztatása is közrejátszott abban, hogy végül augusztus 25-én (egy csütörtöki napon) a hétvégére javasolták, mi több, csak akkor tartották lehetségesnek a találkozót megtartását. Végül 28-án került rá sor Aradon.

A határnál a magyar küldöttséget kiszállították kocsijaikból, és román autókba kellett átszállniuk. A könyv szerzője úgy véli, ez azért történt, hogy a magyarokat megfosszák „a biztonságos beszélgetés lehetőségétől”. Sokkal valószínűbb azonban, hogy csak megalázni akarták őket. Ezt bizonyítja az a tény is, hogy a Ceaușescuval folytatott négy szemközti beszélgetéseken Grósznak azt sem engedélyezték, hogy magával vigye a saját tolmácsát.

A magyarok tízpontos javaslattal érkeztek. Ebből kettőt, a kolozsvári főkonzulátus, valamint a falurombolás kérdését a románok eleve törölték. A megmaradt nyolcból hat pont megegyezett az 1977-es Kádárral történt találkozó olyan célkitűzéseivel, amelyekből az azóta eltelt évek folyamán semmi nem valósult meg.

Utólagos nyilatkozataiban Grósz nagyra becsülte a román fél „fogékonyságát” olyan kérdésekben, amelyek elősegíthetik annak tisztázását, hogy egyáltalán van-e valamilyen probléma a két ország között. A korábban Grószról terjedő híresztelések sokkal több erkölcsi és szellemi kvalitással ruházták fel őt, mint amit ezen a napon (meg a még hátralévő rövid politikusi pályafutása során) magáról bizonyított. Szűts Pál, az akkori bukaresti magyar követ találóan jellemezte a helyzetet: „Ismét igazolódik, hogy minden engedményt, határozatlanságot, békülékenységet gyengeségünk jeléül fognak fel.” Ez a mondat a magyar külpolitika régtől mindmáig érvényes lényegét foglalja össze. Mintha semmiféle, időközben szerzett tapasztalat nem tudná megingatni politikusainknak bármely más országgal, de mindenekelőtt a szomszédainkkal szemben megnyilvánuló gyáva élehetetlenségét.

Ebben a nyomasztó légkörben született meg a Temesvári Református Egyházmegye Lelkészi Közösségének a falurombolás ügyében megfogalmazott állásfoglalása. Kár, hogy a szövege kimaradt az itt ismertetett könyvből, amely végül is ennek az állás-

foglalásnak a történetéről szól, ezért ebben a recenzióban okvetlenül fel kell idéznünk a tartalmát. A beadvány végleges szövege közös munka eredménye, melynek mozzanatai Molnár János *A Nagyváradi (Királyhágómelléki) Református egyházkerület története 1944-1989* (kiadta a Királyhágómelléki Református Egyházkerület, Nagyváradi, 2001) 463-465. oldalain bontakoznak ki.

Molnár az állásfoglalás bevezetőjében megállapítja, hogy a meghirdetett területrendezés 8000 falu és a hozzájuk kapcsolódó értékek pusztulását eredményezi. „A tervnek politikai, gazdasági, társadalmi, etnikai vonatkozásai mellett egyházi vonatkozása is van.” Mivel egy helységben több felekezet él együtt, a „fálvak felszámolása templomok és gyülekezetek ezreinek” a felszámolását is jelenti. Ezért javasolja, hogy a két református egyházkerület nagyváradi, illetve kolozsvári vezetői vegyék fel a kapcsolatot a

többi elismert felekezettel, és közösen alakítsák ki azokat a szempontokat, amelyeket a felszámolás során érvényesíteniük kell. Az ezzel kapcsolatos javaslatokat pontokba szedve találjuk. Ragaszkodni kell ahhoz: 1. hogy a kialakítandó új központok közé tartozzon minden olyan település, ahol műemlékek, történelmi vagy kulturális szempontból jelentős épületek vannak; 2. hogy egy gyülekezet tagjai valamennyien a legközelebbi új központba települhessenek; 3. hogy a lerombolt templomok, parókiák helyett az állam építtessen újakat. Tőkés Lászlónak ez utóbbi ponthoz készített kiegészítése a gyülekezetek létszámának függvényében négy csoportba sorolva részletezi azok templomépítéshez való jogát.

A következő két pontot Tőkés László írta. A 4. az „előnyösség elvének” érvényesítését hangsúlyozza: az áttelepítettek egyházi szempontból sehol se kerülhessenek az előzőnél hátrányosabb helyzetbe. A szöveg hét alpontban sorolja fel az ezzel kapcsolatos konkrét kívánalmakat, majd megállapítja: az egyházak „egyenként és együttesen” ki kell dolgozzák erre vonatkozó követelményeiket. Az 5.: „Ki kell dolgozni a gyülekezetek átmentésének komplex programját.”

A 6. és utolsó pont (ez eredetileg Molnár János 4. pontja) azt igényli, hogy a területi átrendezés idejére „jelöljenek ki az egyházak részéről biztosokat, akiknek jog- és hatáskörük legyen arra, hogy megakadályozhassák az esetleges visszaéléseket...”

Ezt a szöveget 1988. szeptember 6-án olvasta fel Molnár János az aradi esperesség évi rendes gyűlésén. A jelenlevők egyetértettek a beadvánnyal, és a megbeszélés során elhangzott javaslatokból született annak Függeléke: 1. A lelkipásztorok ezen folyamoddással nemcsak saját aggodalmaiknak adnak kifejezést, hanem „gyülekezetük tagjai iránti kötelességüknek is eleget kívánnak tenni”. 2. Mivel a területrendezéssel kapcsolatban a lelkipásztorok tájékozatlannak érzik magukat, „mértékadó – központi – tájékoztatást kívánnak az ügyben”.

Az állásfoglalást *A Temesvári Református Egyházmegye Lelkészi Közösségének folyamodványa* néven a kolozsvári és a nagyváradai református egyházkerületek igazgatótanácsainak, valamint a romániai Református Egyház zsinatának címezték. A végleges szöveget az érdeklődő megtalálhatja Tökés László Temesvár ostroma 1989 című kötetének (Hungamer Kft. Budapest, 1990) 10-13. oldalain is.

Az eredeti elképzelés az volt, hogy az akció országos méretű legyen, vagyis a szöveget felolvassák, és lehetőleg elfogadják valamennyi (mind a tizenhárom) esperességben. Erre végül kizárólag Aradon került sor. Az a tény, hogy ott Molnárt senki nem akadályozta meg a felolvasásban, a szervezőkben azt a benyomást keltette, hogy a szekuritáé nem is tudott az egész akcióról. Feltételezhetjük, hogy a többi hasonló összejevetelen talán a papság óvatossága és a bizalmas kapcsolatrendszer hiányosságai miatt nem lett valóság a tiltakozási tervből.

Molnár János levéltári kutatásaiból azonban kiderült, hogy a szekuritáé pontosan tájékozódott a szándékukról, valamint a megvalósítás fejleményeiről, és folyamatosan ellenőrizte, kézen tartotta – mindenekelőtt az egyház papi vagy egyéb funkciót betöltő tagjai közül beszervezett ügynökei által – az eseményeket. A legfontosabb ügynök fedőneve Petrescu volt (Bányai Ferenc rettegő lelkész), akiben Tökés László megbízott, és akinek számított a segítségére. (Az ügynökök nevének megfelfedezéséről, valamint a szekuritáénak az üggyel kapcsolatos belső intézkedéseiről Molnár János könyvének 26 – 35. oldalain olvashatunk.) Ez az ember hívta fel először a biztonsági szervek figyelmét a készülő akcióra. De Pásztori Tibor sepsiszentgyörgyi esperes (fedőneve: Zsolt) is bevitt hozzájuk a felhívásnak azt a szövegét, amelyet Tökés Erzsébet kolozsvári tanárnő vitt el neki.

Tökés Lászlónak a szekunál már egyetemi éve alatt volt egy évig dossziéja (1975-76). Miután *A református egyház helyzete Erdélyben* című tanulmánya megjelent az Ellenpontokban, 1983-ban „Vasile” (a László román megfelelője) címmel újabb dossziét nyitottak neki, amelynek tartalma folyamatosan gyarapodott az évek folyamán, és több mint negyven ügynök róla szóló jelentéseit tartalmazza. Köztük olyanokét, mint Csutak Csaba Vilmos kolozsvári esperes, majd főjegyző (fedőneve Péter, Péter András, máskor Péter János), vagy dr. Bartha Tibor ortopéd orvos és orgonaművész („Stelian”) aki benősült a Tökés családba, és ott szerzett ismereteit a szervek számára kamatoztatta. (Dr. Bartha ma Budapesten él.)

Molnár János feltárta, hogy az ügynökök egymást is ellenőrizték. Ilyen volt Nagyváradon a „Păun” (magyarul: páva; Papp László püspök) – „Felszegi” (Eszenyei Gyula személyzeti tanácsos) párosa.

A falurombolással kapcsolatosan kidolgozott álláspont tehát csak Aradon hangzott el, az ottani egyházmegyei gyűlés el is fo-

gadta, és a felsőbb egyházi szervekhez terjesztette. A szervezők állami megtorlás helyett (amelynek lehetőségével Romániában akkor számolni lehetett – különösen hogy mind Molnár János, mind Tökés László már előzőleg „kompromittálta” magát írásainak az Ellenpontok című nagyváradi földalatti lapban történt közlésével), csak püspöki írásbeli intést kaptak.

Sajnálatos, hogy a szervezőknek és egyáltalán az aradi esperességnek ez a bátor akciója szélesebb körben szinte ismeretlen.

A falurombolás történetére érdemes egy pillanatra még visszatérni, mivel a jelenség történeti vizsgálata során izgalmas és a romániai eseményekhez nem igazán kapcsolt vonatkozásai is feltárulnak előttünk. Molnár János megemlíti, hogy magyar diplomáciai források értesülései szerint már 1972-ben szóba került Romániában egy társadalom-átalakítási terv, amely azonban lekerült a napirendről. Ugyanezen források szerint 1986-ban egy gazdasági tárgyaláson Ion Dincă miniszterelnök-helyettes említett egy tervet, amely révén 500 ezer hektárral lehetne növelni a termőterületet. Ezek a '88 márciusában meghirdetett falurombolás gondolatának előfutárai, melyeknek kiszivárogtatott formájából még nem érzékelhető egyértelműen az ország egyneműsítésére irányuló szándék.

A meglepetés akkor ér minket, ha a fenti tényeket magyarországi történésekkel vetjük egybe. A hatvanas évek elején ott is felvetődött a településrendezés kérdése. A tervező munka a VÁTI (Városépítési Tudományos és Tervező Intézet) keretében folyt, amely az építésügyi és városfejlesztési miniszteri tárcát akkor betöltő (nyilván kommunista) Bondor József hatáskörébe tartozott. A munkacsoportot Szelényi Iván és Konrád György városszociológusok vezették. Róluk Makovecz Imre több interjújában is olvashatunk. Részlet az egyiktől: „ezek az emberek „a kormányzat megbízásából kidolgozták, hogy 3300 magyar faluból 1300-at hogyan lehet szerep nélkülivé minősíteni.” Ez „úgy történt, hogy először az iskolát, majd az önkormányzatot (illetve akkor a tanácsot), aztán az egészségügyet, majd a kereskedelmet számolták fel az adott településen, hogy az embereket elkényszerítsék onnan.” (A térré váló dramaturgia, Ökotáj, 39-48, 2008. 149-157. o.)

Konrád és Szelényi az akkor ellenzékieknek tudott szabad demokrata csoport tagjai voltak. Miután megírták *Az értelmiség útja az osztályhatalomhoz* című, nagy port felvert művüket (1974), hamarosan – több-kevesebb időre – mindketten nyugati országokba távoztak.

Mintha akkor senkinek nem tűnt volna fel, hogy Magyarországon a rombolás terveit dolgozzák ki, és igyekeznek azokat gyakorlatba is ültetni. Mára már nem csak a faluról van szó. Ezért egyre többen látják, hogy a mind szélsőségesebbé váló (többnyire gazdag) liberális rétegek különböző politikai megnevezések alatt összefonódnak, az embereket, valójában az emberiséget csak haszontermelőnek tekintik, és hatalmukat globálisan kiterjeszteni törekednek.

A mai helyzet pontosabb felméréséhez menjünk kissé vissza az időben. Olvassunk bele egy Faluvég című, az állam gazdasági szerepvállalásával foglalkozó, a Magyar Nemzetnél 2006. május 20-án zajlott és a <http://www.mno.hu/portal/355292> címen megtalálható kerekasztal-beszélgetésbe. Ekkor hat nappal vagyunk Gyurcsány Ferenc balatonöszödi beszéde előtt, amely csak majd szeptemberben fog nyilvánosságra kerülni. Viszont csaknem egy hónapja megjelent már az *Utolsó esély* című dolgozat, amely – annak ellenére, hogy a világgazdaság válsága majd csak két esztendő múlva jelentkezik – drasztikus anyagi megszorításokat javasol a magyar társadalomban. Szerzői: Bokros Lajos, Csillag István, Bauer Tamás és Mihályi Péter. Közülük ez utóbbi volt jelen a megbeszélésen.

Mihályi Péter kvalitásairól röviden: közgazdász, egyetemi tanár, a szabaddemokraták szakpolitikusa. Ő az egészségügyi reform egyik fő teoretikusa. Az Utolsó esély szerzőinek ultraliberalizmusa kiderül a tanulmány szövegéből is, amely szerint a túl magas bérek rontják a magyar feldolgozóipar versenyképességét. Egyik vitapartnere felméréseket idézve bebizonyította, hogy Magyarországon a világ legszegényebbjeinek szintjén van a bérezés. Állítólag ezt kellett volna tehát tovább csökkenteni.

Mihályi szerint a szociális piacgazdaság fogalma, melyet ott találunk alkotmányunk preambulumban, „*pusztán politikai legenda, szurnaliztikai fordulat, közgazdasági definíciója nincs. A dolog tehát nem létezik, ettől függetlenül tényleg benne van a magyar alkotmányban.*”

A szociális piacgazdaság Konrad Adenauer, a Német Szövetségi Köztársaság első kancellárjának (1949 – 1963) idején született, aki teljesen szétrombolt országát ezzel a gazdaságpolitikával tudta talpra állítani. A fogalmat először Alfred Müller-Armack politikus, a kölni közgazdasági iskola megteremtője használta 1946-ban. Röviden így foglalta össze: „*a szabadpiaci elvekkel összhangban lévő, szociális biztosítékokkal kiegészített piacgazdaság*”.

Tudjuk, hogy a liberalizmus a szabadpiaci elvekkel és a piacgazdasággal tökéletesen egyetért. Ezért Mihályi Péter a szociális biztosítékok létét, sőt létjogosultságát kérdőjelezte meg, kétségtelenül annak az elterjedt felfogásnak az alapján, hogy a szabadpiaci mechanizmusok önmagukat eredményesen szabályozzák. A mostani válság kitörése után több neves szakember felismerte ennek téves voltát, de a gazdasági élet résztvevőinek értékrendjében továbbra is a profit utáni hajszá marad az elsődleges, ezért a gazdaság emberi tényezőjét figyelembe vevő szociális biztosítékokat továbbra is elkerülendő teherként tekintik. Talán csak a legközelebbi gazdasági összeomlásig.

Arra a felvetésre, hogy a közszolgáltatások elvonásával a lakosság tíz éven belül elköltözik, Mihályi csak ennyit válaszolt: „*Költözzön el.*” A vitavezető kérdésére, hogy: „*Szűnjön meg a falu?*” – ez a válasza: „*Persze. Középkori hagyomány, miért kellene fenntartani? (...) A magyar települések többsége háromszáz főnél kisebb, életképtelen.*”

A hajdani romániai tervek szerint, amely ellen tömegek mozdultak Magyarországon is, tömbházlakást kapott volna, akinek a házát központi parancsra lerombolják, és városi létesítmények együttesét ígérték hozzá.

Ma a magyarországi kistelepüléseken nincs erőszak, csupán anyagi okokra hivatkozva eltűnik minden, ami eddig az életet lehetővé tette, mindenekelőtt az iskola és a közlekedés. Az ott lakó „önszántából” kénytelen nagyobb helységbe költözni, ahol napjainkban munkát nehezen talál. Megélhetésért és lakhelyért küszködve tengődnek ma már családok, és számuk csak nőni fog. Pedig megélhetnének családi gazdálkodásból, ahogy az a példaként emlegetett nyugati országokban szokás, ha ők is némi segítséget kapnának hozzá. A kiürült vidékeket talán mezőgazdasági nagyüzemek fogják felvásárolni. De lehetséges, hogy bevándorlók kezébe kerülnek majd, s akkor érdemes lesz újraszervezni a közlekedést, és visszatelepíteni a bezárt intézményeket. Immár nem magyaroknak.

Ceausescu Romániájában bátorság kellett ahhoz, hogy valaki a falurombolás ellen felemelje a szavát.

A mai Magyarországon is vannak bátor emberek. Össze kellene fogniuk, mint az aradiak tették 1988-ban, hogy megpróbálják megmenteni a nemzetnek azokat az emberi, közösségi, kulturális értékeit – beleértve a vallásiakat is –, amelyeket a demokrácia köntösébe öltözött önkény – szinte az országgal együtt – pusztulásra ítélt.

Tóth Károly Antal

Van remény

Budapestre tíz éve nem hullott ennyi hó, mint az utóbbi 24 órában; megnyílt minden sípálya... A jó perspektíva e gyönyörű hó-függönyön át látható? Megnyílt? Kinyílt az ég? Hökken a hó a hideg havason, jut eszembe Áprily Lajos verssora. A hó alatt már moccan minden korai virág, felemelt fejjel hinni, remélni kell, nem kell annyit hunyorogni Kárpát-medence szerte!

– Mi az, Kárpát-medence? Hol van? – kérdezi a négy és fél éves Csaba fiam.

– Kérdezd meg anyádtól, ő szokott mindent elpakolni – vágom rá spontánul, rögtön röstellem temetői szellemességemet, előző szép gondolataimat fertőzöm vele, az imént lett vége a komoly rádióműsornak (Vasárnapi Újság). Popély Gyula, felvidéki történész nyilatkozott új könyve kapcsán, eddig nem ismert, új dokumentumokat közölt 90 éves országvesztésünkkel kapcsolatban, hisz jól beszél szlovákul és csehül.

Hökken a hó! Hökken a magyarországi Középhegységektől a Déli-Kárpátokig. A Kisalföldtől a Nagyalföldre (földrajzilag a Patium is benne van). Ilyen csodálatos tájat, zúzmara és hó-süveges fákkal, házakkal, az elmúlt években csak kanadai és amerikai bemutató-képeken láttam.

Hógolyózik a fiammal a kertben, nagyokat kacagunk. A legnagyobb hóban szedegeti a lábát, méregeti a havat, alig tudom meggyőzni, hogy nem kell megnyalni, akkor sem, ha friss, tiszta

és ennivaló, mint fiatal korunkban látni vélt habléány-szerelmünk télen-nyáron, akit ellentmondás nélkül, szenvedélyesen, igazán tudunk szeretni! A megannyi hópelyeg egyre csak szállingózik, temeti a jelen szürkeségét, a madáretető tetején több mint húsz centiméter a vastagsága, mondom a fiamnak, hogy nekünk a cinkek a háziállataink, a fiam sorolja: van vörösbegy, zöldhasú, fakopácsunk. Ennyit a gazdaságról.

A napokban lehülés várható.

Mit hozhat 2010? – jut eszembe az e-mail, amit nagyváradi születésű barátom küldött nekem az év elején.

Az Inforádió kérdése, és az adott válaszok (2010. január 4., 13:58): Ön mit kíván az új évre?

Nyugodtabb légkört az országban (9%)

Békes együttléteket a családdal és a barátokkal (6%)

Munkát (9%)

Magasabb fizetést (5%)

Az ország felemelkedését (44%)!

Egészséget (27%)

Talán mégis van remény!

Juhos-Kiss János

Herta Müller idei irodalmi Nobel-díjas írónő a Securitate és a román titkosszolgálat még ma is üldözi

A Securitate még mindig szolgálatban

Számomra minden romániai utazás egyben időutazás is, mert sohasem tudom, hogy a velem történetek megrendezettek, vagy csak véletlenek sorozata. Ezért is követeltem betekintést minden lehetséges fórumon a rólam szóló titkosított dokumentumokba, de különböző okokra hivatkozva mindig elutasítottak. Közben egyfolytában olyan jeleket tapasztaltam, amelyek arra utaltak, hogy már megint, vagyis még mindig megfigyelés alatt állok.

Az elmúlt év tavaszán Bukarestben jártam az NEC (New European College) meghívásából. Az első nap a hotel társalgójába ültem egy újságíróval és egy fényképessel, amikor egy izmos testfelépítésű biztonsági őr az engedélyünk felől érdeklődött, majd megpróbálta a fotós kezéből kicsavarni a fényképezőgépét – „Tilos engedély nélkül fotózni az épületet, vagy az itt tartózkodó vendégeket!” – hözöngött. Következő este vacsorára voltam hivatalos. Ahogy telefonon megbeszéltük, egy barátom hat órára értem jött a hotelbe. Amint befordult a szállodához vezető utcába, észrevett egy férfit, aki őt követte. Majd amikor a recepciót kérte, hogy telefonáljanak fel nekem, közölték vele, hogy előbb töltsön ki egy látogatói ívet. Ez megijesztette, mert erről még a Ceausescu korszak alatt sem hallott.

Az ismerősömmel ezek után elsétáltunk az étteremig, de közben folyamatosan arra kért, hogy menjünk át az utca másik oldalára, majd vissza. Először nem is gondoltam semmi rosszra, csak másnap, amikor az eseményeket elmeséltük Andrei Plesunak, az NEC igazgatójának. Mélyszélesen felháborodott a látogatói nyomtatvány kitöltésén és azon, hogy követtek bennünket. Azonnal elküldte a titkárnőjét a szállodába, hogy mondja le az összes foglalásukat. A hotel igazgatója az esettel kapcsolatban azt hazudta, a recepciónak ez volt az első napja ott, és ezért hibázott. A titkárnő viszont ismerte a szálloda alkalmazottját és tudta, hogy évek óta ott dolgozik. A szállodaigazgató erre azt elmondta, a tulajdonos korábban a Securitate munkatársa volt, és „sajnos már nem fog megváltozni”. Majd mosolyogva hozzátette, hogy a NEC töröltheti a foglalást, de minden hasonló kategóriájú szállodában így lesz. A különbség, hogy ott nem tudnánk róla.

Kiköltöztem. Ezek után már nem vettem észre, hogy követnének. A titkosszolgálat vagy visszafogta magát, vagy észrevétlenül, profibban dolgoztak.

Ahhoz, hogy a titkosszolgálat tudta, hogy este hat óra után engem követni kell, le kellett hallgatniuk a szobatelefonomat. Ceausescu titkosszolgálat, a Securitate nem oszlott fel, csak egyszerűen más nevet kapott, ez ma az SRI, amely saját bevallása szerint személyi állományának 40%-át a Securitate-től vette át. A valóságban ez a szám valószínűleg jóval magasabb. A maradék 60% pedig vagy nyugdíjba ment (háromszor magasabb nyugdíjjal,

mint mások) vagy a gazdasági élet tevékeny résztvevői lettek. A mai Romániában a diplomáciai állások kivételével egy korábbi ügynök szinte bármilyen pozíciót betölthet.

Aki betekintést követelt az aktáiba, az idegeire ment a barátainak is.

A romániai vezetők a tönkretett életek ellenére is teljes érdek telenséget mutattak a titkosított adatok nyilvánosságra hozatala ügyében, ahogy nem látják szükségesnek a pártvezetés vagy a titkosszolgálati vezetők lecserélését sem. Éppen ez volt az oka annak is, hogy évekig elfeküdtek az akták a régi-új titkosszolgálatnál, ahelyett, hogy az EU nyomására 1999-ben nagy nehezen létrehozott felügyeleti szerv – a kimondhatatlan nevű CNSAS megkapta volna a Securitate archívumainak aktáit. Ez a régi-új titkosszolgálat kontrollálja az adatokhoz történő hozzáférést. A betekintési kérelmeket a CNSAS továbbítja a szolgálat felé, amelyeket nagy ritkán engedélyeznek, de az esetek túlnyomó részében elutasítanak azzal az indokkal, hogy a kért adatokon még dolgoznak. 2004-ben Bukarestben jártam, hogy az ismételt beadott betekintési kérvényem ügyét előre lendítsem. Meglepődtem, hogy a CNSAS épületében három mini ruhás lány fogadott, mély dekoltázzsal, csillogó neon színű harisnyában, mintha a hivatal valami erotikus központ lenne. A lányok mellett egy géppisztolyos katona állt, mintha egy

katonai kaszárnya lenne. A hivatal vezetője letagadta magát, holott előre egyeztetett időpontom volt vele.

Idén tavasszal néhány kutató a „Bánáti Akciócsoport” Románia német íróival foglalkozó dossziéira bukkant. A Securitate minden kisebbségi csoportra létrehozott egy osztályt, a német kisebbségre a „német nacionalisták és fasiszták”, a magyarokra a „magyar irredenták”, a zsidókra pedig a „zsidó nacionalisták” elnevezéssel. Kizárólag a román szerzők kapták azt a megtiszteltetést, hogy őket a „művészet és kultúra” osztály vonta megfigyelés alá.

Egyszer csak előkerült a rólam szóló dosszié „Cristina” fedőnév alatt, három kötetben 914 oldalon. Állítólag 1983. március 8-án nyitották – ennek ellenére korábbi évekből származó anyagokat is tartalmazott. A dosszié nyitásának indoka: „A vidéki élet, kifejezetten a falusi környezet szándékosan eltorzított bemutatása”, amely a Niederrungen című könyvemben megjelent írásokon alapszik. Ezt a besúgók szövegelemzései támasztják alá. Megállapították, hogy „azon német nyelvű írók köréhez” tartozom, amely „ismert az ellenséges írásairól”.

A dosszié a SRI műve, melyet a régi Securitate nevében készített. Tíz éven keresztül rengeteg idejük volt dolgozni rajta, egyszerűen megtisztították a tényleges tartalomtól.

Az a három év, amíg a Tehnometal traktorgyárban dolgoztam tolmácként, egyszerűen hiányzik a dossziéből. Németországból,

A mai napig üldözött, hányatatott sorsú író nő megismertetésére leginkább az általa írt, és a Die Zeit német hetilapban és online kiadásában 2009. július 28-án megjelentetett, „Die Securitate ist noch im Dienst” című, azóta már angol nyelvre is lefordított „Securitate in all but name” című írása alkalmas. Itt közöljük az írás magyar fordítását.

Ausztriából vagy Svájból importált gépek használati utasításait fordítottam. Két éven keresztül négy könyvelővel dolgoztam egy irodában. Ők a munkások fizetését számolták, én pedig a vastag technikai szótárt forgattam. Semmit sem értettem a különböző hidraulikus vagy nem-hidraulikus présekhez, emelőkhöz, csavarmentekhez. Ha a szótár egyszerre három, négy vagy akár hét kifejezést is említett, egyszerűen lementem a csarnokba, megkérdeztem a gyári munkásokat, akik a gépek ismeretében német tudás nélkül megmondták, melyik a helyes kifejezés. A harmadik évben létrehoztak egy „protokoll irodát”, ahova a vállalatigazgató engem is átköltöztetett az újonnan felvett francia és angol tolmácsok mellé. Az egyik egy egyetemi professzor felesége volt, akiről már az én egyetemi éveim alatt is azt tartották, hogy a Securitate-nak dolgozik. A másik a város második legbefolyásosabb titkosszolgálati tisztjének volt a menyje. Csak nekik volt kulcsuk az irattárolóhoz. Ha külföldi küldöttség jött tárgyalni, nekem el kellett hagyni az irodát. Ezután, hogy megfeleljek az elvárásoknak, átestem két alkalmassági beszélgetésen is, ahol egy Stana nevű titkosszolgálati tiszt akart beszervezni. A második visszautasítás után elköszönésként csak annyit mondott, „*még meg fogod bánni, belefojtunk a folyóba*”.

Egyik nap, amikor megérkeztem a munkahelyemre, a szótárait az irodám elé tették a földre – az asztalom egy mérnök foglalta el – én pedig be sem mehettam az irodába. Haza se mehettam, mert azonnal kirúgtak volna. Nem volt se asztalom, se székem. Két napig, dacolva mindennel, nyolc órán át a földszint és az emelet közötti lépcsőn ültem, és megpróbáltam fordítani, hogy senki ne mondhasza, nem dolgozom. A munkatársaim némán mentek el mellettem. Jenny barátnőm mérnökként dolgozott a gyárban, vele minden nap együtt mentünk haza. Elmeséltem neki mindent részletesen. Ebédidőben odajött hozzám a lépcsőre, együtt ettünk, miközben a hangszórókból a munkáskórus énekelt az emberek boldogságáról. Olyankor Jenny sírt miattam, én viszont nem, nekem erősnek kellett lennem.

A harmadik napon Jenny íróasztalának egyik sarkán rendezkedtem be, ahol helyet tudott nekem szorítani. A negyedik napon is ott ültem. Nagy iroda volt, elfértünk ketten. A következő reggel az irodája előtt várt rám, és azt mondta, megtiltották neki, hogy beengedjen. „*Képzeld, a munkatársaim azt mondják te besúgó vagy.*” „*Hogy lehet ez?*” – kérdeztem. „*Tudod milyen időköt élünk most*” – mondta. Fogtam a szótárakat, és ismét leültem a lépcsőre. Most én is sírtam. Amikor lementem a gyárba egy kifejezést megkérdezni, a munkások kifütyültek és hangosan szekusnak neveztek. Ez összeesküvés volt. Ki tudja mennyi ügynök volt az irodákban és a gyárban! Felülről azt az utasítást kapták, lehetetlenítsenek el, hogy a végén felmondják. E zürös időszak elején halt meg az apám. Nem tudtam összeszedni magamat, meg kellett győződnöm arról, hogy igenis létezek, és elkezdtem leírni a velem történeteket, amelyekből később a *Niederungen* című könyvem született.

Hogy ügynökként kezelt a környezetem, mert visszautasítottam a beszervezést, rosszabb volt a beszervezési kísérletnél és a halálos fenyegetésnél. Azok kezdtek el kitaszítani, akiket védeni akartam azzal, hogy nem kémkedek utánuk. Jenny és pár munkatársunk tudta, hogy milyen játszma folyik itt valójában. Akik nem ismerték, azok nem tudták, mi folyik körülöttem. Hogyan is magyarázhatnám el nekik, hogy mi folyik itt, hogyan tudnám az ellenkezőjét bebizonyítani? Teljesen lehetetlen helyzet volt, amit a Securitate irányított a háttérből. Pontosan tudták, hogy ez a helyzet sokkal kártékonyabb rám nézve, mint bármilyen fenyegetés. A halálos fenyegetésekhez hozzá lehet szokni, a szorongást is lehet győzni, de ha a mindennapi életed ilyen nyomasztó légkörben telik, az lassan felemészt. Nem tudom, meddig tarthatott ez az állapot, de nekem egy örökkévalóságnak tűnt. Valószínűleg csak hetek teltek el. Végül mégiscsak kirúgtak az állásomból.

Ezután jöttek a kihallgatások. A vádak: hogy nem keresek munkát, feketepiacból és prostitúcióból élek, élősködő vagyok. Olyan neveket említettek, amelyeket soha az életben nem hallottam. Kémkedéssel vádoltak a BND részére (Német Szövetségi Hírszerzőszolgálat – B.N.D. Bundesnachrichtendienst rövidítése. A szerk.), csak mert jó viszonyban voltam a Goethe Intézet egyik könyvtárossával és a német nagykövetség egyik tolmácsával. Órákon keresztül záporoztak a kitalált vádak. De nem csak ez súlyosbította a helyzetet. A végén már nem is kellett beidézniük, egyszerűen az utcáról vittek be.

Egy nap épp fodrászhoz indultam, amikor egy rendőr megállított és egy keskeny fém ajtón keresztül egy épület alagsorába vitt. Az asztalnál három civil ruhás férfi ült, akik közül egy alacsony, csontos ember volt a főnök. Elkérte a személyi igazolványomat és azt mondta: „*Na, te kurva, megint találkoztunk.*” Sohase láttam azelőtt. Azt állította, hogy nyolc arab diákkal volt szexuális kapcsolatam kozmetikumokért és harisnyáért cserébe. Még csak nem is ismertem arab diákokat. Amikor ezt elmondtam, csak annyit válaszolt, „*Ha akarjuk, bármikor találunk akár húsz arab tanút is. Majd meglátod milyen szép kis tárgyalás lesz belőle.*” Többször ledobta a földre az igazolványomat, nekem le kellett hajolnom, és felvennem. Ezt vagy harminc-negyven alkalommal is megcsinálta, és amikor lassabban vettem fel, egyszerűen belém rúgott. Az ajtó mögül egy nőt hallottam sikítani. Kínózzák, vagy épp erőszakolják, vagy remélem csak egy hangfelvétel – gondoltam. Ezután meg kellett ennem nyolc főtt tojást hagymával és sóval. Valahogy leerőszakoltam a torkomon. Ezután a csontosabbik kinyitotta a vasajtót, és kirúgtak az ajtón. Arccal a bokrok közé estem, ahol még fekve elhánytam magam. Lassan összeszedtem az irataimat és elindultam hazafelé. Az, hogy az utcáról egyszerűen berángattak, rémisztő volt. Senki se tudta volna, hol vagyok, akár el is tűnhettem volna. Ahogy korábban már megfenyegettek, akár a folyóból is kihúzhatták volna a holttestemet, majd megállapították volna az öngyilkosság tényét.

A dossziékban viszont egyszer sem említik meg a kihallgatásokat, a beidézéseket, sem pedig az utcáról történt berángatásokat.

A dossziében egy 1986. november 30-i bejegyzés az alábbiakat tartalmazza: „*Cristina minden Bukarestbe vagy más helyre történő utazásait időben jelezni kell az I/A Igazgatóság (belbiztonság) és a III/A Igazgatóság (kémelhárítás) felé, hogy az állandó ellenőrzés végrehajtható legyen.*” Más szóval, nem utazhattam sehova anélkül, hogy ne követtek volna. Így hajtották végre a „*nyugat-német ismeretségi körömmel kapcsolatos kötelező biztonsági intézkedéseket*”.

A megfigyelés mértéke a szándékaiktól függött. Néha észre se vettem, néha csak gyanúsak tűnt a környezetem, olykor meg kifejezetten erőszakosan tették. Amikor a könyvem megjelenése már közel volt, a nyugat-berlini Rotbuch Kiadó egyik munkatársával találkoztam beszéltem meg a figyelem elterelése miatt a Kárpátokban, Poiana Brassóban. Külön utaztunk oda, mint a téli sportok szerelmesei. Férjem – Richard Wagner – a kéziratot Bukarestbe ment, én pedig egy éjszakai vonattal követtem. A temesvári állomáson két férfi várt rám, hogy elvigyenek. Mondtam nekik, hogy nem megyek sehova, csak ha letartóztatási parancsuk van ellenem. Elvették a jegyemet és az igazolványomat, és mielőtt eltűntek volna, azt mondták, el ne merjem hagyni a helyszínt, amíg vissza nem jönnek. Amikor a vonatomból beérkezett, még nem jöttek vissza, én pedig kimentem a peronra. Ez a nagy áramtákarékosági időszakban történt éppen, és a vonat hálókocsija a peron végén várakozott a sötétben. Csak indulás előtt nem sokkal szállhattak fel az utasok, így az ajtó még mindig zárva volt. A két férfi is ott volt, fel-alá sétált. Amikor észrevettek odajöttek, és háromszor durván a földre löktek. Piszkosan és összezavarodva álltam fel, mintha semmi sem történt volna. A bámészkodó tömeg is úgy tett, mintha semmi se történt volna. Végül kinyílt a hálókocsi ajta-

ja és a tömegbe vegyülve én is felszálltam. A két férfi is felszállt. Bementem a hálófülkébe, csak félig levetkőzve magamra vettem a pizzámamat, hogy feltűnő legyen, ha kirángatnak. Ahogy elindult a vonat, kimentem a mellékhelyiségbe és a mosdó mögé rejtettem az Amnesty International részére írt leveletem. A két férfi a folyosón állt, a kalauzzal beszélgetett. Az alsó ágyat kaptam meg a hálófülkében, talán azért, mert onnan könnyebb kirángatni - gondoltam. Amikor a kalauz bejött a fülkénkbe, magával hozta a jegyemet és az igazolványomat. Megkérdeztem, hogyan kerültek ezek hozzá, mit akart az a két férfi. Erre csak annyit válaszolt: „Milyen férfiak? Van itt pár tucat.”

Egész éjjel le sem hunytam a szemem, azon járt az eszem, hogy mekkora meggondolatlanság volt felszállnom a vonatra. Arra gondoltam, akár ki is dobhatnának valahol útközben a havasokban, aztán szokás szerint beállítanak öngyilkosságnak az esetet. Ahogy hajnalodott, a szorongásom is enyhült, ha meg akartak volna ölni, akkor azt éjjel tették volna - gondoltam magamban. Még mielőtt az első utas felébredt volna, kimentem és visszavettem az elrejtett leveletem. Aztán felöltöztem, és az ágy szélén ülve vártam, hogy a vonat beérkezzen Bukarestbe. Úgy szálltam le a vonatról, mintha semmi se történt volna. A dossziém erről az incidensről sem tartalmaz semmilyen információt.

A megfigyelések kihatottak ismerőseimre is. Egyikükre a könyvem egyik felolvasóestjén figyeltek fel, amit a bukaresti Goethe Intézetben tartottam. Megállapították az adatait, dossziét nyitottak rá, és onnantól kezdve ő is megfigyelés alatt állt. Ezt az ő dossziéjából tudtuk meg, míg az enyémbe erre vonatkozóan semmi említés nem volt.

Ha nem volt otthon senki, a titkosszolgálat a lakásomban is úgy járt-kelt, ahogy és amikor akart. Gyakran hagytak ott jeleket, cigarettacsikket, falról levettek képeket és az ágyra dobták, székeket mozdítottak el. A legborzongatóbb eset heteken át tartott. Az egyik ilyen alkalommal a földön lévő rókabőrt vágták darabokra. Minden héten csak egy darabot vágtak le belőle. Először a farkát, majd a lábait, végül a fejét. Nem lehetett észrevenni a vágásokat, csak takarítás közben tűnt fel, hogy a farka a hasán fekszik. Először a véletlenre gyanakodtam. Hetekkel később, amikor a hátsó lábát vágják le, elkezdtem borzongani. Ezután szokásommá vált, hogy ha hazamentem, először a rókabőrt néztem meg. Tudatosult bennem, hogy bármi megtörténhet, a lakásom már nem volt biztonságos, ott nem lehetett magánéletem. Minden étkezéskor azon gondolkodtam, vajon megmérgeznek-e. A dossziében természetesen erről a pszichoterrorról sem esik említés.

1986 nyarán Anna Ionas író nő látogatott meg minket Temesváron. Egy 1985 novemberében a Romániai Írószövetséghez írt levelében – amely csatolva volt a dossziémhoz – több más szerzővel egyetemben tiltakozott az ellen, hogy megtiltották számomra a Könyvvásárra, az Evangélikus Napokra és a kiadómhoz történő kiutazást. Látogatását részletesen dokumentálták a dossziémhoz. Benne található ezzel kapcsolatban egy telex (1986. augusztus 18-i keltezéssel) is, amit a határőrségnek címeztek, hogy kutassák át részletesen a csomagjait és jelentsék, amit találtak. Ezzel ellentétben a Die Zeit munkatársa, Rolf Michaelis látogatásáról semmilyen információ nem található. A Niederungen című könyvem megjelenése után riportot szeretett volna készíteni velem, érkezését táviratban jelezte nekem, bízva abban, hogy így otthon talál. A táviratot elfogta a titkosszolgálat, és erről semmit se tudva vidékre utaztunk látogatóba a férjem szüleihez. Hiába csengett az ötödik emeleti lakásunknál. A második napon három férfi várta, az előtérben és a szeméttárolóban brutálisan összeverték. Mindkét lábán eltörték a lábujjait. Az ötödiken laktunk, a lift nem működött, mert nem volt áram. Otthagyták, és négykézláb kellett a sötét lépcsőházban lemásznia az utcára. Maga a távirat hiányzik a dossziéból, de van benne számos másik nyugatról érkezett levél. A dokumentumok tanúsága szerint ez az eset meg sem történt. A

távirat hiánya is azt jelzi, hogy a titkosszolgálat megsemmisítette tevékenységének bizonyítékait, így egyik tagjuk sem tehető felelőssé a történetekért. Ez a tény is azt mutatja, hogy a Ceausescu utáni titkosszolgálat egy tettes nélküli absztrakt szörnyeteg.

Rolf Michaelis a mi védelmünk érdekében ezekről a támadásokról nem írt addig, amíg el nem hagytuk Romániát. A dossziéból ma már tudom, hogy ez hiba volt, mert minket nem a hallgatás, hanem a nyilvánosság védett volna meg Nyugaton. Azt is megtudtam, hogy ellenem a német hírszerzés részére történő kémkedés vádjával egy koncepciót pert készítettek elő. Csak a könyveim sikerének és a német irodalmi díjammak köszönhetem, hogy tervüket nem valósították meg, és nem tartóztattak le.

Látogatása előtt Rolf nem tudott hívni minket, mivel nem volt telefonunk. Romániában ugyanis éveket kellett várni egy vonalra. Nekünk mégis kérés nélkül felajánlották. Elutasítottuk, mert tudtuk, hogy a telefon a legkézenfekvőbb módszer a lehallgatásunkra. Ha olyan ismerőseimet látogattam meg, akiknél volt telefon, akkor azt azonnal a hűtőbe tettük, és a beszéd elnyomására zenét hallgattunk. Mint kiderült, a telefon elutasítása fölösleges volt, mert a lakásunk be volt poloskázva. A férjem dossziéja tartalmazza a lehallgatási jegyzőkönyveket.

Richard Wagner aktájában található egy feljegyzés 1985. február 20-i keltezéssel, amelyben azt írták, hogy mikor nem voltunk otthon. Az is szerepel benne hogy „a lakásba speciális eszközök is beépítésre kerültek, melyeken keresztül az operatív érdeklődésnek megfelelő információkhoz jutunk.” Férjem aktájában van a poloska beépítésének terve is. Ebből kiderül, hogy lyukakat fúrtak a padlónkba az alattunk lévő lakás mennyezetéből. Mindkét szobában a szekrények mögött voltak elrejtve a lehallgató készülékek.

A lehallgatási jegyzőkönyvek gyakran üres sorokkal vannak tele, mert a háttérzene zavarta a lehallgatást. Azért hagytuk a zenét folyamatosan szólani a háttérben, mert azt gondoltuk, hogy a Securitate ránk irányított mikrofonokkal dolgozik. Fel sem tételeztük, hogy éjjel-nappal lehallgatnak minket. Igaz, a kihallgatások során olyan dolgokkal is szembesítették, amelyekről másképpen nem tudhattak volna. De az akkori iszonyúan szegény és elmaradott Romániában nem is gondoltuk, hogy a Securitate megengedhet magának modern lehallgató készülékeket. Pontosabban inkább azt gondoltuk, ugyan a rendszer ellenségeinek számítunk, de nem éri meg miattunk ekkora költségeket vállalni. Félelemben élve is olyan naivak maradtunk, hogy fogalmunk sem volt a megfigyelésünk mértékéről.

A tízemeletes lakóházunkban a Securitate leellenőrizte mindenki lakhelyét, munkahelyét, politikai megbízhatóságát, és dossziét vezetett róluk – feltételezhetően azért, hogy beszervez-

zen közülük valakit. Akik pedig később kerültek a titkosszolgálat látókörébe, azokat egyszerűen „ismeretlennek” bélyegezték.

A lehallgatási jegyzőkönyvek naponta készültek. Főleg tartalmi összefoglalók voltak, de a lényegesnek tartott beszélgetéseket szó szerint idézték. Az ismeretlen látogatókat kérdőjellel jelölték, és megjegyzésként a személyazonosságuk megállapítását kérték. Ezek a lehallgatási jegyzőkönyvek is hiányosak.

Egyik legközelebbi barátunk Roland Kirsch volt, aki csak egy sarokra lakott tőlünk és majdnem naponta meglátogatott. Egy vághídon dolgozott mérnökként, mellette fényképezett és kis novellákat írt. Regénye - halála után - 1996-ban jelent meg Németországban Traum der Mondkatze címmel, ugyanis 1989 májusában felakasztva találták meg a lakásában. A szomszédok azt mondták, hogy hangokat hallottak a lakásából kiszűrődni a halála éjszakáján. Én sem hiszek az öngyilkosságában. Romániában egy haláleset után a papírmunka nagyon hosszadalmas, és egy öngyilkosság esetében még boncolni is szoktak. Roland esetében az volt a furcsa, hogy a szülei nagyon gyorsan megkapták a szükséges papírokat, és a temetés is boncolás nélkül, nagyon hamar lezajlott. A dossziémban lévő lehallgatási jegyzőkönyvek gyűjteményében egyszer sem említik Rolandot, személye egyszerűen törölve lett, mintha sosem létezett volna.

Dossziém egy fájdalmas titokra viszont fényt derített. A gyárban történtek után Jenny volt az egyik legközelebbi barátnőm. Még azt követően is naponta láttuk egymást, hogy kirúgtak. Egy évvel Románia elhagyását követően Jenny eljött hozzám Berlinbe, látogatóba. Mikor megláttam az útlevelét a konyhánkban, benne a francia és görög vízumokat, nyíltan feltettem neki a kérdést: „Ezeket nem kapod csak úgy meg, mit tettél azért, hogy ezeket megkapjad?” A válasza az volt: „A titkosszolgálat küldött, és én már nagyon látni szerettelek volna.” Jenny rákos volt, már régen meghalt. Azt mondta, az volt a feladata, hogy körülnézzen a lakásunkban, megfigyelje napi szokásainkat, mikor kelünk, fekszünk, mit és hol vásárolunk. Megígérte, csak arról számol be, amiben megegyezünk, hogy elmondhatja.

Velünk élt akkor, úgy tervezte, hogy egy hónapig maradna Berlinben, de minden nappal nőtt a bizalmatlanságom. Pár nap múlva átkutattam a csomagjait és megtaláltam a Román konzulátus telefonszámát és egy másolatot a lakáskulcsunkról. Ezután már abban a hitben éltem, mindig is utánam kémkedett, a barátságunk csak álca volt. A dossziéból tudom, hazatérését követően SANDA néven jelentett szokásainkról, lakásunkról.

A zaklatások rágalmozással bővülnek

Egy 1984 decemberi lehallgatási jegyzőkönyvben Jenny neve mellett szerepel egy széljegyzet, ami szerint további feldolgozás céljából azonosítani kell, ki ő, mert láthatóan igen bizalmas a kapcsolatunk. Ez a barátság, ami olyan sokat jelentett nekem, a berlini látogatásával ment tönkre. A halálosan beteg Jennyt vették rá az áruházi kemoterápiás kezelése után. A lemásolt kulcs bizonyította, hogy Jenny végrehajtotta a megbízását. Megkértem, hogy azonnal hagyja el a lakásunkat.

El kellett fordulnom a legközelebbi barátomtól, hogy megvédjem magamat és a férjemet. A szeretet és az áruházi keveredése felfoghatatlan volt számomra. Sokszor gondoltam a látogatására, újra és újra lejátszva a fejemben az eseményeket. Gyászoltam a barátságunkat, és hitetlenül álltam a tény előtt, hogy az emigrálásom után Jennynek kapcsolata volt a Securitate egy tisztjével. Ma már boldog vagyok, mert tudom, hogy barátságunk természetesen és nem a titkosszolgálat utasítására indult. Jenny nem kémkedett utánam az emigrálásomig. Ez egy kis jó is hoz a sok rossz közé, mert tudom, hogy a barátságunk igazi volt, ami valamennyire boldoggá tesz.

A könyvem németországi megjelenése után érkeztek az első meghívások, de nem utazhattam sehova. Aztán, amikor ezek a

meghívások különböző díjátadó ünnepségekre szóltak, a Securitate megváltoztatta stratégiáját. Nem volt munkám, ezért nagy meglepetésemre 1984-ben felajánlottak egy tanári állást, és rögtön az első munkanapomon kaptam az igazgatómtól egy ajánlást, ami az utazásaim feltétele volt. 1984 októberében végre utazhattam és személyesen vehettem át az irodalmi díjat. A hirtelen engedékenység mögött aljas módon egészen más húzódott meg. Ahelyett, hogy a kollégáim disszidensként kezeltek volna az iskolában, a rezsimből hasznot húzó ember lettem és a Nyugat felé kémmel próbáltak meggyanúsítani. A titkosszolgálat keményen dolgozott az ügyön. Számos külföldi utam után kezdték elhinteni azt a hamis információt, hogy Nyugatra kémkedő ügynök vagyok. Az 1985 július elsején keltezett intézkedési tervben elégedetten állapítják meg: „Gyakori külföldi utazásai hatására a Temesvári Német Állami Színház színészei között elkezdett keringeni az a szóbeszéd, hogy Cristina a román Securitate ügynöke lehet. Alexander Montleart nyugat-német rendező, aki néha Temesvárott is rendezett, elmondta a gyanúsítást a Goethe Intézetben Martina Olczykknak és több német nagykövetségi alkalmazottnak is.”

1987-es emigrálásom után a kompromittálásomra és elszigetelésemre tett intézkedések fokozódtak. Egy 1989 márciusi feljegyzés szerint „a kompromittáló akciók során együttműködünk a D-szolgálattal (dezinformációs részleg), melynek során külföldön néhány cikket jelentetünk meg, vagy néhány memorandumot küldünk - mintha az a német emigránsok köréből származna - németországi befolyásos körök, személyiségek részére. A feladattal megbízott ügynökök egyike a Sorin fedőnevű személy, aki a végrehajtáshoz szükséges újságírói és irodalmi vénával rendelkezik.” 1989 július 3-án az I/A részleg jelentést küldött a bukaresti Securitate központba. Damian Ureche romániai író az ő utasításuk alapján levelet írt, amelyben a férjemet és engem kémeknek titulált. A központtól a levél engedélyezését kérték. Egy Németországban turnézó néptánc együttes egyik tagjának kellett volna németországi útja során eljuttatnia a levelet a Szabad Európa Rádiónak és az ARD-nek.

A legfontosabb „partnerük” Németországban a Bánáti Svábok Egyesülete volt. Egy 1985-ös jelentésben a Securitate elégedetten állapítja meg: „az egyesület vezetése Németországban negatív kritikát fogalmazott meg a könyvről (Niederungen) éppen úgy, mint a németországi román nagykövetség munkatársai is.” Ez eléggé komoly volt. Könyvem megjelenése óta az egyesület rágalmozási hadjáratot folytatott ellenem a rendszeresen megjelenő Bánáti Post című lapjukban. „Szar szöveg, ocsmány írás, saját fészkébe rondító” vagy egyszerűen „a párt kurvája” jelzőkkel illettek engem és a munkámat irodalomkritikájukban. Az ő szemükben is ügynök lettem, sőt, szerintük a könyvemet is a Securitate megbízásából írtam. Amíg én a gyár kemény lépcsőjén ültem, ők már nyilvánvalóan együttműködtek a Ceausescu rezsim nagykövetségével. Én ezzel ellentétben sose mertem betenni a lábam arra a követségre, mert féltem, nem jönnek ki élve.

Ebből a szemszögből nézve nyilvánvalóvá válhat, hogy az egyesület miért nem írt soha egy sornyi kritikát sem a romániai rezsimről. A rezsimmel szövetkezve az egyesület kiárusította a romániai németeket, a fejpénz – Románia minden Németországba áttelepült romániai német után 12 000 DM-t kapott a Szövetségi Államtól – nem zavarta őket. Mint ahogy az sem, hogy ez az embercsempészet végül is devizaforrássá lett a romániai diktatúrának. A romániai rezsimmel folytatott tevékenységük mellett osztották a gyűlöletet irányomban, és együttműködtek a lejáratásomban. Első számú közellenséggé váltam, állandó célpontja lettem szinte minden megnyilvánulásuknak. Aki engem megrágalmazott, az hazaszeretetéről tett tanúbizonyságot. Az egyesület tehát hagyományörző szerepét kiegészítette a gyalázással. A besúgó kifejezés egyet jelentett a nevemmel. Dossziémban ez is olvasható:

„Írásai – amelyek a Bánáti Svábokra rossz fényt vetettek – Románián kívüli körökben izolálták és blamázták.” Továbbá: „Ezekben az akciókban szervezetünk is részt vett, felhasználva azon lehetőségeket, amelyekkel külföldön rendelkezünk.” Az aktából ismét: „kompromittáló anyagokat kell küldeni Horst Fasselnek is az Intézet címére, azzal a kéréssel, hogy terjessze.” Az Intézet alatt a Tübingeni Duna-menti Svábok Intézetét értették, amelynek akkor Fassel volt a vezetője. Ő a nyolcvanas években a Banater Post szerkesztője volt.

Jelentéseikben a román titkosszolgálat tagjai az egyesület szerepét felnagyították, túlzott jelentőséget tulajdonítva neki. A nagy földrajzi távolság ellenére ügynök és tartótisztje között tapasztalható függőségi viszonyban voltak. A háttérben ugyanaz az engedelmisségi kényszer és a leleplezéstől való félelem húzódott meg.

Az egyik legaktívabb ügynökük Sorin fedőnéven szerepelt, aki 1983-ban jelent meg a temesvári írói körökben. Egy ismerősöm már elhunyt apjának dossziéjában 38 jelentést számolt meg. Irataim között mintegy harminc rólam jelentő ügynök van, Sorin volt közöttük a legaktívabb. 1982-ben Sorin azt a feladatot kapta, hogy minden tervemet fűrkéssze ki, és térképezze fel romániai, valamint külföldi kapcsolati körömet. Egyszer a bukaresti Neuer Weg újság kultúrrovatának vezetője Walther Konshitzkyvel együtt meglátogatott minket Temesváron. A lehallgatási jegyzőkönyv elemzésekor Padurariu hadnagy – aki engem rendszeresen kihallgatott – széljegyzetként odaírta, hogy a látogató azonosítója Sorin.

A diktatúra alatt Sorin rendszeresen utazott Németországba, és mint a többi hasonló ügynök, még Ceausescu bukása előtt emigrált. 1992 és 1998 között a Bánáti Egyesületnek Kulturális tanácsadója lett, majd miután az egyesület müncheni központját felszámolták, önkéntesként folytatta ezt a tevékenységét.

Az egyesület soha nem tisztította meg sorait az ügynököktől. 1950-es megalakulása óta elismertségét a fűvös zene, nemzeti fesztiválok, a díszes parasztházak és a faragott fákuk hagyományának ápolásával szerezte. A hitleri és a Ceausescu-diktatúrában játszott szerepét agyonhallgatják. Az egyesületet ugyanis a bánáti népcsoport egykori nemzeti-szocialista vezetői alapították.

Az egyesület ma azzal az indokkal utasít el bármilyen vizsgálatot arra vonatkozóan, kinek milyen kötődése volt a Securitate szervezetéhez, hogy már elévült. Ez elfogadhatatlan a Németországban betöltött politikai szerepe, súlya miatt. Annak ellenére, hogy a bánáti emigránsok alig 10%-a csatlakozott valamilyen formában a szervezethez, mégis igen jelentős véleményformáló tényező rádió-, TV-felügyeltestületeknél és kulturális körökben. Az emigrációmát követően egyes rádiós újságírók arról számoltak be, hogy a szerepeltetésem miatt nehézségeik támadtak, mert az egyesület tiltakozott személyem ellen. Mindezek mellett a kivándorlásokat is megpróbálták megnehezíteni. Emmerich Reichrath irodalomkritikus kitelepülését is megpróbálták megakadályozni, mert nem tetszettek nekik írásai. Kitelepülésem előtt én is kaptam leveleket Németországban élő honfitársaimtól, amelyekben azt írták: „nem látjuk szívesen Németországban.” A bevándorlási hivatal ideiglenes szállásán Nürnbergben az egyesület irodája közvetlenül a BND irodája mellett volt. Az egyesület bélyegzőlenyomata a bevándorlási engedély része volt. Engem így üdvözöltek: „A német levegő nem lesz Önnek jó.” Erősen meg voltam fáva egy éjszakai utazás miatt, mert egy traktor utánfutóján ültem egészen a határig. Február volt. A következő ajtónál a BND-nél még durvábban bántak velem. Ma már tudom, miért. A Securitate áskálódása beérett: „Volt valami ügye az ottani titkosszolgálatl?” Válaszom: „Nekik volt ügyük velem. Van különbség” – nem kápráztatta el a hivatalnokot. „Azt majd én döntöm el, ezért kapom a fizetésem.” – mondta ő. Majd hozzátette: „ha van valami megbízása, most még megmondhatja”. Miközben min-

denki más néhány perces benntartózkodás után a lepecsételt engedéllyel a kezében ártalmatlannak nyilvánítva elhagyhatta az irodát, Richard Wagnert és engem külön-külön napokig hallgattak ki. Mialatt édesanyám automatikusan megkapta a honosítási papírjait, nekünk hónapokig azt mondták, alapos vizsgálódásra van szükség. Elégge groteszk volt. Egyfelől a Német Alkotmányvédő Hivatal óvott a Securitate ellenlépéseitől, figyelmeztetett, hogy ne a földszinten lakjunk, utazásaink során ne fogadjunk el semmiféle ajándékot, cigarettás dobozt ne hagyjunk elő az asztalon, idegekkel ne menjünk be soha egy lakásba se, vegyek egy riasztópisztolyt stb. Másfelől az ügynökgyanú akadályozta a letelepedésem.

Gyakran kérdezem magamtól, hogy a BND miért kezelt gyanúsítottként, ugyanakkor az egyesületben és az emigránsok között tevékenykedő ügynököket miért nem fűlelte le. Valószínű, hogy a BND is hitt az egyesülettől származó információk valóságtartalmában. Ezért is lehetséges, hogy ma is számos volt Securitate ügynök él Németországban. Ha összehasonlítom a bánáti írócsoport tagjainak aktáit, számos fedőnevet használó személy beazonosítható: „Sorin”, „Voicu”, „Gruia”, „Marin”, „Walter”, „Matei” és még sokan mások. Ők mindannyian tanárok, professzorok, közalkalmazottak, újságírók, színészek. Soha senki nem zavarta őket. A berlini fal leomlása utáni Stasi-vita miatt róluk is csak hallgatnak. Nagy valószínűséggel ők már mind német állampolgárok, mégis elérhetetlenek a német hatóságok számára. Ügynöki múltjuk kívül esik a német szervek hatáskörén. A Stasi ügynökökkel ellentétben ők nem szakadtak el a volt tartótisztjeiktől, hisz azok most is az új román titkosszolgálatban tevékenykednek.

A Bundestag finanszírozta az egyesület munkáját a diktatúra alatt és az azt követő időszakban. Vajon bárki is kezdeményezett nyomozást abban az ügyben, hogy milyen mértékű volt az összefonódás köztük és a romániai diktatúra között?

1989-ben Ceausescu bukása után azt gondoltam, hogy az ellenem intézett támadásoknak vége szakad. De folytatódtak. 1991-ben még fenyegető telefonhívásokat is kaptam a Villa Massimo-ban, amikor egy ösztöndíjjal voltam Rómában. A Securitate által küldözgetett levelek a jelek szerint saját életüket élték. Amikor 2004-ben a Konrad Adenauer Alapítvány irodalmi díját átvettem, nem csak az alapítvány kapott mocskolódo leveleket, hanem a Bundestag házelnöki hivatala és a Baden-Württemberg-i szövetségi állam vezetői, Erwin Teufel főbíró, Brigit Lermen és Joachim Gauck is, akik a díjátadó ünnepségen mondtak beszédet. Ismételten román ügynökként, a romániai kommunista párt tagjaként és árulóként állítottak be. Bernhard Vogel alapítványi elnöknek éjjel előtt negyedórával, Birgitnek éjjelkor és Joachimnak éjjel után negyedórával szólalt meg több napig is a telefonja, és mocskolódo, fenyegető üzeneteket kaptak.

A telefonhívások idején a háttérben a náci himnuszt lehetett hallani. A zaklatások addig folytatódtak, amíg a rendőrség meg nem találta a hívót.

A rágalomhadjárathoz kitalált személy önállósodott.

A dossziém alapján én két különböző egyén vagyok. Az egyik, akit Cristinának hívnak és a román állam ellensége, aki ellen harcolni kell. Hogy ezt a Cristinát kompromittálják a dezinformációs D-részleg hamisító műhelyének segítségével, a legnagyobb kárt okozva nekem, létrehozták a hasonmásomat, aki hithű kommunista, és gátlástalan ügynöke a Securitatenak. Ez a kettősség elkísért, bárhova is mentem, gyakran a hírem még meg is előzött. Annak ellenére, hogy a kezdetektől fogva írásaim diktatúra ellenesek voltak, a hasonmásom saját külön életet élt. Húsz évvel a Ceausescu-i rendszer bukása után is még mindig bolyong. Még meddig?

Áldozatok

A kommunizmus eszméje, annak gyakorlati megvalósulása közel sem annyira egyértelmű, ahogyan azt még napjainkban is igyekeznek a köztudatba sulykolni. A kutatásra alkalmas anyagok egy része megsemmisült (mert megsemmisítették!), vagy meghamisították, így mint objektív bizonyítékokra tekinteni nem lehet. Ezért különösen fontos azok megszólaltatása, akik e kor szenvedő alanyai, túlélői, hiszen sorsuk – a halál kivételével – csaknem azonos mindazokéval, akikről jószerével semmit nem tudunk. Hortobágyról, Recskről, a Duna-deltáról évtizedekig beszélni nem volt szabad. Akik túléltek a gulágokat, megfélemlítve, testben – lélekben megtörve jöttek haza. Itthon a rendszer olyan pecsétet nyomott ajkukra, amely hosszú hallgatásra kényszerítette őket, s csak hosszú évek múltán mertek emlékezni bátoritanul – koruknál fogva sokan már a halál árnyékában. Rosszabb esetben szenvedésük borzalmas titkait magukkal vitték a sírba. S vannak, kiknek száma ma sem ismert, emberhez méltatlan, nyomorúságos körülmények között múltak el a világból – nélkülözve hazát, otthon, családot. Földi maradványaik jeltelen tömegsírokban vádolják az egész világot, amely hitvány hatalmi alkukban koncként dobta oda őket egy embertelen eszmerendszernek. A „legfőbb érték az ember” jelszava mögött az emberi életnek semmi értéke nem volt. Farkasbőrbe bújt fenevadak tomboltak országlás címén egy nemzet felett és senki ne gondolja, hogy ez már a múlté.

Az alábbiakban Kuklay Antal katolikus pap emlékezik vissza 1956. utáni üldöztetéseire, s posztumusz „szólal meg” Bendász István, kárpátaljai görög katolikus pap, s ugyancsak pappá szentelt fia.

– *A fasizmussal egyenértékű, legalább azonos szinten pusztító kommunizmus áldozatairól feltűnően kevés szó esik. Kuklay atya miben látja ennek okát?*

– Világosan kell látni, az elmúlt kétszáz év története négy fajnak a küzdelme – kelták, frankok, germánok és a szlávok – a világ-hatalomért. Aszerint, hogy ez a küzdelem milyen fázisban volt, hol szövetséget kötöttek, hol egymásnak estek. A győzők mindig igazolták létüket. A második világháború azt jelentette, hogy az említett három faj összefogott a germánok ellen. (Jelzem, már az első világháborúban is ez történt.) Ez felülbírálta azt az ellentétet, ami a nyugati civilizáció és a keleti impériumok között volt. Ahhoz, hogy legyőzzék Hitlert, a barna diktátort, szövetséget kötöttek a vörös diktátorral, Sztalinnal. Ez a magyarázata annak, hogy ezt az egész nyugati világ szégyelli. Ezért tesz különbséget. Ezért hallgatja el a kommunizmusnak a bűntetteit. Mert ők is bűnösök benne.

– *Milyen emlékeket őriz azokból az időkből, amikor személyesen is megtapasztalta, mit tesz a kommunizmus üldözöttjének lenni?*

– Hálát adok Istennek, hogy testileg és lelkileg épségben megúsztam és gazdagodtam belőle.

A forradalomban való részvételem miatt következő év májusában letartóztattak. A börtönben több paptársammal találkoztam. Négy pap volt egy 2 x 4 méteres zárkába bezárva, s bennünket még azzal is büntettek, hogy egyetlen sor nyomtatott betűt sem láthattunk. Elszigeteltek bennünket mindentől és mindenkitől. Egy négyszemélyes kolostorban éltünk ott. Tizenkét ilyen kolostor volt. Olyan tapasztalatokra, élményekre tettem szert ez idő alatt, hogy egyszerre világos lett az emberi testnek a törékenysége, másrészt a nagysága. Óriási egyéniségeknek lehettem a köz-

vetlen testvéri, baráti közösségében, akik nagyon sokat jelentettek, jelentenek számomra. Pálos Antal, a jezsuita rendfőnök az illegálisban. Faddi Ottmár, a híres népszónok, Szigeti József Imre domokos atya – óriási szellemi nagyság. Lányi János bácsi, a győri székesegyház kanonokja, plébánosa – szent ember. Belépek a zárkába és ott van előttem a második gimnazista, piarista hittanár, Juhász Miklós A közösségi létnek olyan mélységeit élte ott meg az ember, amit a házastársak sem tudnak olyan intimitásban megélni. Képzelnék el: egy 4 x 4,5 méteres bitumenes zárkában, egy kübli társaságában huszonketten vagyunk. Nem lehetett hátra feküdni, csak oldalt, s csak fejtől, lábtól. Egy takaró, egy falat is egzisztenciális probléma volt. Ugyanakkor a szolidaritás is megnyilvánult. Hallatlan nagy és jó tapasztalatok voltak, nagyon jó szellemi gazdagodás volt. Találkozhattam néhányszor Bibó Istvánnal. Egy fiatalember számára –ekkor voltam 24 éves– mindez nagyon sokat jelentett. Ennek következtében sokkal mélyebben látom az emberi, társadalmi problémákat. Nagyobb türelemmel, részvétellel tudok lenni mindenki iránt. De mondhatom, hogy ezek az idők nyitották meg a szememet, érzékenységemet Pilinszky János költészete iránt.

– *Ebben a mélységesen kiszolgáltatott helyzetben, ahol életük minden pillanatában jelen volt az igazságtalanság, a megalázottság, az ember hogyan tud megbocsátani, feldolgozni, túllépni?*

– Úgy, hogy az ember azt látja, ezek mind áldozatai voltak egy gépezetnek. Ők a szegényebbek. Láttam, hogyan kerülnek be a gépezetbe, s az hogyan örli fel őket. Saját lelkiismeretük ellen kell először cselekedni, aztán eltorzul a lelkiismeretük, s akkor már szenvedélyes gyűlölettel néznek azokra, akik nem voltak hajlandók feláldozni az egyéniségüket.

– *Tulajdonképpen ezek az emberek a másokban önmagukat gyűlölték...*

– Ez a folyamat a mai napig látszik. Tudják, hogy ez rossz volt, de azt mondják: mindenki egyformán volt rossz.

– *De hát ezt nyilván önmaguk mentségére mondják. Mielőtt elmegyünk ebből a világból, a legtöbbet készítünk valamiféle leltárt. Vajon ezek az emberek miféle leltárt tudnak készíteni majd?*

– Cinikusak lesznek. Kiábrándult, keserű emberek, akik pontosan tudják, hogy ők is áldozatok, akikkel végigcsináltatták ezt a mélyen szégyenteljes időszakot...Hóhérok lettek. Kínzók, akik

később az alkoholba menekültek. Meg kell nézni a recski filmet. Végig mentegetőzőnek. Aki hajlandó volt a kamera elé állni, látszott, mennyire szétroncsolt személyiség. Mindenkinek minden nap, minden órában meg kell vívnia a maga szabadságharcát, az autonómia és a szolidaritás jegyében. Aki ezt megéli saját magában, családjában, hivatásában, ebben a küzdelemben kiteljesedik személyisége és rájön, nagyobb boldogság adni, mint kapni. Ez az emberi léleknek az alaptörvénye. Ez a szolidaritás szabadjára fel az emberi lélekben az örömet. Az antropológia legnagyobb eredménye, hogy bebizonyította Jézus szavainak az igazságát: nagyobb boldogság adni, mint kapni. Az etimológusok megállapították, az ember a legszelídebb állat, mert kétezer óra alatt az emberi egyedtet éri a legkevesebb agresszió fajtársai részéről. Szociológusok folytatták: ismeretlen emberek szignifikánsan többen voltak hajlandók anyagi áldozatot hozni számukra ismeretlen humanitárius célokért. Vagyis az adakozás az emberi társadalomban pozitív modell. Jöttek a pszichológusok és megállapították, hogy már két órával a születése után a csecsemő aktívan kommunikál az anyjával. Tehát társas lény. És akkor jöttek az agykutatók és kimutatták, hogy ha az ember a közösségért áldozatot hoz, akkor az agyában dopamin, boldogsághormon szabadul fel. Ugyanaz a hormon, ami fel szabadul a kábítószer, alkohol fogyasztáskor is, csakhogy az kiürülés után egy keserű, kiábrándult érzést hoz, ez a boldogsághormon pedig épít és megmarad tartósan.

Mert egy egészséges tevékenység gyümölcse. Az ember egy értelmes lény, aki akkor boldog, ha életének értelmét látja. A filozófusok megállapították, hogy az ember a valósággal, az igazsággal, a jóssággal, a szépséggel és a szentséggel táplálkozik. Ezt az öt tényezőt hívják transzcendentálnak, mert minden dologban megvan. Ez megvan Istenben, s a világban. Ez van a szívek mélyén. Nem az ösztönöknek a dominanciája. Ettől leszünk boldogok, ha ezzel táplálkozunk. Ettől vagyunk emberek. Felfedezzük a valóság erejét – szemben a látszattal. Az igazat, szemben a hazugsággal. A jósságot, szemben a gonoszossággal. A szépséget, szemben a rúttal, és a szentséget, szemben a gonosszal.

Azoknak a negatívumoknak is lehet értéke, melyek mindenkit fenyegetnek: a szegénység, a magány, az öregség és a halál. Ezeket a negatívumokat a megtestesülés és a megváltás titka az ember számára értékékké tudta változtatni. Itt van a kereszténység óriási hatása.

A másik történet elszenvedője Bendász István, görög katolikus pap. Kárpátalján teljesített szolgálatot. A történelem nem sok időt adott számára, hogy hitbéli szolgálatát teljesítse. A második világháborút követően Kárpátalján is irgalmatlan hadjáratot kezdtek a szovjet hatóságok az egyházak ellen. Romzsa Tódor püspök meggyilkolását követően három év alatt harmincöt görög katolikus pap esett áldozatul a vallásüldözésnek. A cél: hivatásuk megtagadására, vallásuk elhagyására kényszeríteni őket, s áttéríteni az állam hivatalos vallására, a görög keletire. Voltak, akik nem bírták elviselni a testi, lelki terrort, a kínzásokat, családjuk fenyegetett-

Rab Zsuzsa:

Otthagytott városomban

Valaki énhelyettem ittmaradt.
Elcseréltem vele a sorsomat.
Futamoz álmosan a zongorán,
Temetőbe sétál ki délután
Gyereket pólyáz, szekrényben matat.
Valaki énhelyettem ittmaradt

Az énnem szánt sorsot pengeti.
Ezt a kisutcat hagytam itt neki,
ezt az ecetfát nyarai felett
hitvesi ágyat, dombos szigetét,
halál-ig-biztos társat hagytam itt,
ki ősszel rá meleg kendőt terít,
keresztelőket, temetéseket,
boros-toros bő nevetéseket,,
Víg névnapokat, apró gondokat,
Sereg rokant, derék utódokat,
Lángok-falta, vad esztendő helyett
Tisztes nyugalom, hosszú életet,
s csak néha egy névtelen sajdulást:
ezt akarta- vagy mást?Valami mást?

Valaki énhelyettem ittmaradt.
Küszöbére csempésztem sorsomat.
Ha tudna rólam, hogy gondolna rám?
Nem merek benézni ablakán

ségét. Ők aposztrofáltak. S voltak, akik Isten saját hitük szerint való, mindennek feletti szolgálatát tekintették az egyetlen lehetőségnek. Utóbbiak közé tartozott Bendász István. „A görög katolikus papok Istenbe vetett mély hitükkel és a római Szentszék iránt tanúsított hűségükkel nemcsak a saját szabadságukat veszítették el, hanem erkölcsi és anyagi nyomorba sodorták családjaikat is, amelyekben többnyire 8 – 10, sőt ennél több gyermek nevelkedett. A magukra maradt görög katolikus papnék (családanyák) mélyen együtt éreztek férjeikkel, vállalták és elviselték a rendszer megaláztatásait. Miközben férjeik elszántan mentek a halálba hitükért, és mialatt a gulágok rabjaiként építették a 'szebb és boldogabb jövőt', addig ők otthon küzdöttek az élet nehézségeivel, gondoskodtak gyermekeik részére a mindennapi kenyérről, megmentve őket az éhhaláltól.” –írja Bendász Dániel, a fiú, aki követte édesapja nyomdokait, s maga is pap lett.

Bendász István egyetlen „bűne” az volt, hogy nem tagadta meg hitét. Ezért 1949. májusában letartóztatták, majd törvényi hivatkozással 25 évi javító munkatáborra ítélték. A nem túl erős fizikumú papot omszki, karagandai, rudniki lágerekben szénbányában, építkezéseknél, rézbányában robotoltatták. Hogy túlélte, kész csoda. Közönhette mélyeséges istenhitének, s felesége nem szűnő segítő szeretetének, mellyel gyermekeit is megrövidítve küldte férjének a pénzsegélyt, amely a családfőt a gulágokon megmentette az éhenhalástól. Egészsége azonban súlyosan

megrendült. Hat évvel később szabadult. Dolgozott latinistaként a levéltárban, Karagandában a száműzött németek és ukránok között teljesített illegális missziót. Később Beregszászon éjjeliőrként dolgozott, majd a kilencvenes évek elején megjelentette Őt év a szögesdrót mögött című könyvét. Nyugdíjazását követően a görög katolikus egyház rehabilitálta, amit nagy örömmel fogadott. 1991. augusztus 13-án halt meg Beregszászon. Öt nappal halála után az állam is rehabilitálta. ...Gyermekei: Katalin, Magdolna, Dániel ma is élnek. Az unoka, aki ma főiskolás, tiszta tekintetű, nyílt arcú fiatalember. Amikor kértem, mit jelent számára nagyapja, hozzátartozói tragédiája, azt feleli: számára ez már inkább csak egy érdekes történet. Időben ugyan távol van tőle, de Bendász István legidősebb lányát, a nagymamát, akivel együtt élnek, gyakran faggatja. A történelemkönyveket meg hiába forgatja, mert a kommunizmus áldozatairól szóló fejezeteket sehol sem találja.

A szenvedésnek nincs színe. Csak fonákja. A kommunizmus ugyanolyan totalitárius rendszer, mint a fasizmus. Mindkettő mélyeséges embertelen, gonosz, velejéig romlott. Ráadásul az előbbi messze több áldozattal járt. Gondoljunk a felvidéki kitelepítésekre, a délvidéki magyarirtásokra, a romániai börtönökre, a kárpátaljai mészárlásokra. S Sztalin egyik hírhedt mondatáról se feledkezzünk meg: a magyar kérdés csupán vagonok kérdése... Az évtizedeken át előre eltervelt, tudatos elbutítás kétségtelenül „eredményes” volt. Ideje megtudni az igazat, a valót.

Lehoczy Leopoldina

Egy elkötelezett, tudós ember

Kolumbán Zsuzsánna beszélgetése Szabó M. Attila helységnév-kutatóval

– Szilágyosomlyón született, jelenleg Székelyudvarhelyen él. Mennyire volt hosszú és göröngyös az ide vezető út? Melyek voltak az életkezdetek fontosabb állomásai?

– A Szilágy-megyei Szilágyosomlyón születtem 1938. november 15-én. A szülőházam mondhatni történelmi környezetben található, mintegy 50-60 méterre a somlyói Báthoryak várától. Szüleim megbecsült tagjai voltak az akkori somlyói társadalomnak, apám kiváló géplakatos, dieselmotor szakértő, anyám kistisztviselő volt. Az a somlyói népesség, melybe belecsöppentem, nemzetiségileg kevert volt, a többségi magyarok mellett ott voltak a románok, zsidók, szlovákok és a cigányok is. Városom az etnikai békesség színhelye volt, nem volt ismert a nemzetiségi gyűlölködés, a régiék ismerték, beszélték a másik nyelvét, tisztelték a szomszédok szokásait, kultúráját. Ilyen környezetben írtattak be 1945-ben a helyi református felekezeti iskolába. Itt mindössze három évet tanulhattam a ma is élő Fodor László igazgató-tanító irányítása alatt. Az 1948-as esztendő több más mellett az iskolarendszer felbolygatását is jelentette. A felekezeti iskolákat államosították, így kerültem többedmagammal a 2. számú magyar 7 osztályos elemi iskolába. Az itt eltöltött első iskolai év a semmittevés esztendeje volt. Mi, a tanulók nagyon szerettük ezt az állapotot, nem volt tanterv, nem volt tankönyv. Az osztálytanítónk, nehogy valamilyen tévedjen, a közelben lévő római katolikus templom toronyórájának segítségével oktatta nekünk az idő mérését. Az iskolánknak jól képzett tantestülete volt, megtanítottak viselkedni, gondolkodni, ismereteket felhalmozni és ezeket felhasználni. Tisztelettel és szeretettel gondolok mindazokra, akik életem első szakaszában oktatóim, nevelőim és irányítóim voltak. Az iskolán kívül rengeteget tanultam anyai nagyapámtól és nagybátyámtól, ők a közeli nyomdában dolgoztak, szabad időm nagy részét ott töltöttem, a betűk, a nyomtatott oldalak világában. Ők tanítottak meg arra, hogy mi a haza és nemzetszeretet, segítettek nemzeti történelmünk főbb állomásainak megismerésében, megtanítottak a könyv szeretetére, az olvasni vágyásra, egyszóval közel hozták mindazon ismereteket, amelyeket az osztályharcos és internacionalista iskolapolitika mint károst kivetett. Jól emlékszem arra, hogy milyen körülmények között jutottam IV. osztályosként az első könyvem birtokába. Magyar könyvek vásárát rendezték meg városomban, megtakarított pénzceskémből egy tanulók számára készült magyar helyesírási szótárt vásároltam. 1952 őszén, mivel Szilágyosomlyón megszüntették a középfokú oktatást, a legközelebbi városban, Zilahon, a volt Református Wesselényi Kollégiumban folytathattam tanulmányaimat. Az akkori nevén Zilahi 2. számú Elméleti Líceumban, majd 1953-tól az Ady Endre Elméleti Líceumban a szovjet iskolai modell szerint, gyorsított eljárásban 10 osztály után kaptunk érettségi oklevelet. Itt nem sokkal maradtunk annak ellenére, hogy kitűnő tanáraink voltak; alacsony tudásszint mellett, parancsra „elfelejtettek” egy sor tantárgyat órarendbe iktatni. Hiányzott az anatómia, növénytan, állattan, az algebra és trigonometria felsőbb szintje, rajz, ének, művészettörténet, a magyar irodalom költőinek, íróinak színe-java stb. Ha jól emlékszem, a román irodalomból három év alatt jutottunk a Sadoveanu által megírt Mitrea Cocor végére, ebből írtuk az érettségi dolgozatot, ebből felvételiztünk az egyetemre is. Ellenben egy sor olyan ismeretre tettünk szert „sorok” között, melyet az akkori generációk soha nem felejtettek el. A Wesselényi Kollégiumnak több évszázados múltja volt a hátunk mögött, a hagyományok őrződtek és mentődtek nemzedékről nemzedékre, szabályozva volt a tanár-diák viszony, íratlan szabály követelte a tanár

tiszteletét, a tanáriba, vagy netán az igazgatói szobába való behívás rendkívüli és sokáig számon tartott eseménynek számított. A diákotthon szervezése és működtetése a régi szokásokra épült. Manapság egy fiatalnak nem sokat mond a konviktus, az apparitor, a szilencium, a szolgálatos diákok rendszere, a szobafőnök, az iskolakezdés ünnepélyessége, a végzős diákok búcsúztatása, a ballagás, a diákénekek, az iskola nagycsengőjére függesztett borosüveg, ezt az iskola kapusa kapta, hogy az utolsó kicsengetés minél hosszabb legyen. Így kerültünk ki a „nagyéletbe”, amikor még a 17. életévünket sem töltöttük be.

A családban kapott indíték alapján a jövőmet a történelem szakon képzeltem el. 1957-ben kezdtem meg tanulmányaimat a Bolyai Tudományegyetem történelem- és magyar karán. 1961-ben a Babeş-Bolyain végeztem és lettem okleveles tanár. Az egyetemi évek során kitűnő egyetemi tanárokkal, professzorokkal hozott össze a sors. Szeretettel gondolok vissza dr. Imreh Istvánra, dr. Jakó Zsigmondra, dr. Ferenczi Istvánra, a tragikus sorsú dr. Borbáth Károlyra, dr. Pataky Józsefre, dr. Szabó T. Attilára. Szomorú élményként megemlítem a Bolyai Tudományegyetem erőszakos egyesítését a Babeş Tudományegyetemmel, amit akkor a román-magyar barátság megerősítése címen hajtottak végre.

– Hosszú időn keresztül a Szeben megyei magyar művelődési élet meghatározó személyiségeként tevékenykedett. Miért vállalta fel a szervezői szerepet, melyek voltak a munka nehézségei, szépségei?

– Tanárként több helységben tevékenykedtem. Tanítottam Szilágy megyében Szilágyosomlyón, Percsenben, Szeben megyében Erzsébetvárosban (Elméleti Líceum és Mezőgazdasági Líceum), Kiskapuson (Elméleti Líceum, majd Vegyipari Líceum) és Medgyesen (Báthory István Általános Iskola, Axente Sever Líceum magyar tagozata). Szeben megyébe medgyesi származású feleségem révén jutottam 1969-ben, áthelyezéssel. Itt egy más világba csöppentem, a szilágysági életvitel merőben különbözött a Szeben megyei állapotoktól. Ebben az új környezetben magyarként kétszeresen kellett bizonyítani, sokkal többet kellett felmutatni ahhoz, hogy emberileg, szakmailag elismerjenek, értékeljenek. Itt a magyar és román nyelv mellett illett ismerni a német nyelvet is. A városban akkor megközelítőleg 10.000 magyar és közel 13.000 német anyanyelvű élt. A szász környezet, a szász műveltség, a hagyományok meghatározták az emberi kapcsolatokat, a társasági szokásokat. Akiiket a szászok befogadtak, azok hosszú időn át élvezhették barátságukat. Amikor 40 évvel ezelőtt Medgyesre kerültem, ott egy gazdag művelődési élettel találkoztam. Működött a háromnyelvű szabadegyetem, a háromnyelvű népszínház, kórusok, néptánc-együttesek, zenekarok stb. A szabadegyetem magyar tagozatát akkor Koncz Ilona tanárnő vezette a Szeben Megyei Magyar Dolgozók Tanácsának támogatásával. 1970 őszén feleségemmel, Mayer Erzsébettel bekapcsolódtunk a szabadegyetem szervezésébe majd vezetésébe. Koncz Ilona nekünk adta át a stafétabotot, az intézményből rövidesen országszerte ismert népi egyetemet alakítottunk ki. Előbb a Városi Művelődési Ház, később a Városi Szakszervezeti Művelődési Ház keretében működöttünk, élvezve az intézmények anyagi és erkölcsi támogatását is. Nem hagyhatom ki Hudea Achim, az akkori művelődési ház igazgatóját, aki szívügyének tekintette szabadegyetemünk működését. Hetente tartottuk összejöveteleinket, mindig azon a hétköznapon, amikor nem volt magyar adása a román televíziónak. Abban a szerencsés helyzetben voltunk, hogy meghívhattuk és megismerhettük az akkori erdélyi és bukaresti magyar tudományos-

ság, az irodalmi és művészeti élet kiválóságait. A teljes felsorolás igénye nélkül, az 1980-1981. év előadói: Banner Zoltán, Balázs Imre, Szilágyi Júlia, Kántor Lajos, Ritoók János, Fodor Sándor, Ferenczi István, Dáné Tibor, prof. dr. Spielmann József, Ráduly János, Bartis Ferenc, Beke György, Tonk Sándor, Lászlóffy Csaba, Varró János, Imreh István, Ditrói Ervin, Tóth Sándor, Egyed Ákos, Benedek Zoltán, Méhes György, Prof. dr. Pálffy Béla, Vofkori László, dr. Újvári József, Bartha Levente, Binder Pál, Szegő Júlia, Dávid László, Kányádi Sándor, Wessely Tibor, Sebestyén-Spielmann Mihály, Veress Magda, Veress Zoltán, Dávid István, Benkő Elek, Herédi Gusztáv, Kerekes György, Dacia Könyvkiadó, Benczédi Sándor, Csép Sándor, Szentimrei Judit, Aniszi Kálmán, Pillich László, Dehel Gábor, Sylvester Lajos, Beder Tibor, Kovács Nemere, Csávossy György, Gálfalvy György, Boér Ferenc, prof. dr. Módy Jenő. A hallgatóság a város magyarságának minden rétegéből származott, hetente 50-100 érdeklődő is eljött, nem volt ritka a nagy eseményeken megjelenő 300 hallgató sem. Intézménnyé nőtte ki magát ez a szabadegyetem, az egyházakon kívül ez a népfőiskola találkozóhelyet biztosított fiatalnak, idősnek egyaránt, nagyon sok magyar házaspár a szabadegyetemnek köszönhette a megismerkedés lehetőségét. Főiskolánk történetének egy szakasza 1984. május 10-én zárult, ekkor az államvédelem a leváltásomat indítványozta, a fő vádpont az volt, hogy 1983. dec. 8-án, az országos tiltás ellenére meghívottunkkal, Kántor Lajossal együtt megemlékeztünk Kós Károly 100. születésnapjáról (szül. 1883. dec. 16.)

Az előadások sora nem szakadt meg, 1984. szept.-1989. dec. között Jakab Elek mérnök vette át az irányítást. A rendszerváltás után ismét jómagam kíséreltem meg a folytatást, de néhány előadás után rájöttünk, hogy pénzbeli támogatás híján ez nem lehetséges, és 1991. májusában ténykedésünket feleségemmel együtt befejeztük.

Pályám állomásai közé tartozik a Szeben megyei RMDSZ vezetésében való részvétel, előbb oktatási-művelődési alelnökként, később megyei elnökként ügködtem 1996-ig, utána megyei EMKE elnökként. Kiss Károly unitárius lelkésszel Illyés Alapítványi támogatással tető alá hoztuk a medgyesi székhelyű Szeben Megyei Magyar Házat. Szerkesztőbizottsági tagja voltam a néhány évig megjelenő Nagy-Küküllő havilapnak, ezt Medgyes és Segesvár magyarsága jelentette meg.

– *A helységnévsztár összeállítása hatalmas munka. A feleségével, Szabó M. Erzsébettel összeállított Erdélyi helységnévsztár című munka 1992-ben jelent meg, az Erdély, Bánság és Partium történeti és közigazgatási helységnévtára című kétkötetes munka 2003-ban került kiadásra. A kötetek hatalmas információanyagot tartalmaznak. Összeállításakor milyen munkamódszereket alkalmazott, akadt-e segítség?*

– Diákjaim között pályám során voltak magyarok, románok, szlovákok, németek, cigányok, részemről nem volt felállítva külön mérce. Elbeszélgetve velük mindig visszatérő kérdés volt, melyik helységből származnak, van-e annak a románon kívül más neve is. Nagyon bosszantott, amikor magyar vagy esetlen német gyermek a faluja nevét románul adta meg. A 80-as évek elején elkezdtem cédulákon gyűjteni a Medgyes környéki helyneveket, a tevékenységemet kiterjesztettem később egész Erdélyre. Az elkészült és legépelt névanyaggal 1987 táján jelentkeztem a kolozsvári Kriterionnál, ahol jóindulattal eltanácsoltak, a Ceausescu éra legvégén nem volt ildomos nemzetiségi helységnév-gyűjtéssel foglalkozni. 1992-ben jelenhetett meg 10.000 példányban a Kriterion Kézikönyvek sorozatban első, három nyelvű (román, magyar és német) helységnév-sztárom. A kis könyv sikerén felbuzdulva kutatni kezdtem Erdély, Bánság és Partium helységeinek névanyagát, történeti és közigazgatási múltját. Több mint 400 kiadvány (népszámlálási kiadványok, monográfiák, oklevéltárak, lexikonok, helységnév-sztárak, statisztikák, folyóiratok, stb.) a

brassói, marosvásárhelyi, kolozsvári, szatmárnémeti, budapesti, bécsi levéltárak, megyei könyvtárak anyagai, a németországi Erdély Intézet – Siebenbürgen Institut, Gundelsheim/Neckar fénymásolt anyagai, a budapesti Hadtörténeti Intézet térképtára, a budapesti Központi Statisztikai Hivatal központi könyvtára, levéltára, a Teleki László Intézet könyvtára segítettek az anyag összeállításában. Külön köszönet illeti a Teleki Intézet főmunkatársát, Bárdi Nándort, aki állandó segítóm és támogatóm volt. A székelyudvarhelyi Dokumentációs Könyvtár vezetője Róth András Lajos támogatását és segítségét külön köszönöm. A tanyavilág és telepkek mai állapotának felmérésére több mint 300 postán elküldött levélben érdeklődtem a települések lelkészeinél, pedagógusainál, a kisebb létszámú nemzetiségek (csehek, szlovákok, szerbek, horvátok, bolgárok, ruszin/ukránok, lengyelek, zsidók) esetében az illető nemzetiség demokrata szövetségeinek kértem a segítséget. 15 év kemény munkáját fektettem be a kétkötetes Erdély, Bánság, Partium történeti és közigazgatási helységnévtárába, 2004-ben jelent meg. A 3,5 kg súlyú, kétkötetes, 1400 oldalt tartalmazó mű 5818 település adatait tartalmazza, román, magyar, német, szász és sváb helynévanyagot, és a fentebb említett kisebb létszámú nemzetiségek helynévrendszerét is. A II. kötetben számos térkép segíti az olvasót a tájékozódásban. Ennek a munkának rövidített változatát adta ki a kolozsvári Kriterion Könyvkiadó 2003-ban Erdélyi helységnévsztár címen 534 oldalon. A nagyszótáram digitális formátumban is megjelent Budapesten, az Arkanum Kiadó CD-én adta ki 2006-ban. A kolozsvári Transindex portálon jelen van szótáram Erdélyi és moldvai helységnévsztár címen.

– *Milyen volt a kiadványok visszhangja?*

– Hát igen vegyes! A nagy médiumok (Duna TV (már akkor volt udvarhelyi szerkesztősége), M1, M2, kolozsvári, bukaresti tv, központi lapok) egy percet, egy sort sem áldoztak rá, az erdélyi A Hét, a kolozsvári Vasárnap, a budapesti Élet és Irodalom, a történelmi profilú Korall, a bukaresti Revista de Istorie egy-egy írása értékelte pozitívan a munkámat. Könyvbemutatót tarthattam Székelyudvarhelyen, Csíkszeredában, Brassóban, Medgyesen, Szilágysomlyón. Vigasztal szótáram jelen vannak a magyarországi, németországi, romániai egyetemi könyvtárak polcain.

– *Hatalmas munkát tudhat maga mögött. Melyek a jövőre vonatkozó tervei, még mit szeretne megvalósítani?*

– Jelenleg az erdélyi szászok történetével foglalkozom, köztes munkaként szülővárosom, Szilágysomlyó Római Katolikus Püspöki Főgimnázium történetét írom, mert ezt a témát még nem dolgozta fel teljességében senki.

Névjegy

Szabó M. Attila

Történész, helységnévkutató. Született Szilágysomlyón, 1938. november 15-én. Kutatási területe Erdély, Bánság és Partium helységeinek névanyaga, történeti és közigazgatási múltja, az erdélyi szászok története. Életműve: Erdély, Bánság és Partium történeti és közigazgatási helységnévtára (Csíkszereda, 2003.)

(Megjelent Szótárai ott vannak a magyarországi, németországi, romániai egyetemi könyvtárak polcain címmel az ÖRÖKSÉGÜNK. Történelem. Népélet. Néphagyomány c., Székelyudvarhelyen negyedévenként megjelenő folyóiratban. III. évfolyam. 2009. 3. szám.)

Dr. Szőcs Károly írásai

Gondolatok a kézművességről

»Az egyre sokasodó tudományos-technikai megvalósítások paradoxális módon együtt járnak az emberi intelligencia és fantázia hanyatlásával.«

(Stanislaw Lem, lengyel esszéíró és filozófus; 1921-2006)

A képernyőn szibériai riport. Erdő, és csak erdő, ameddig a szem ellát, és persze hó, nyakig érő, körös-körül. Az úton régi, nagyon régi teherautók, a mindennap szükséges árut szállítják települések és ipari kitermelő helyek felé. A riportert és filmoperatőrt egy ilyen autóhoz szegődve kelt útra, hogy ellásson bennünket, a képernyőn képekkel és emberekkel, akik panasz nélkül élnek mindennapjaikat, mi pedig hajdani gyermekkorunk nagy telekre gondolunk, nem kis nosztalgiával, persze, kényelmes szobáinkban. Az utak járhatók, hiszen nagy motoros hóekék gondoskodnak arról, hogy a teherkocsiak jelentette vérkeringés meg ne szakadjon. Aztán, a motor leáll. A kabinban megszűnik a fűtés is, kint egyébképpen mínusz 30°C van, de gyakori a mínusz 40° is, így most éppen enyhének számít az idő. A riporterek izgatottak, hiszen itt nincs szervíz szolgálat, műhelykocsi; a sofőr pedig sztoikus nyugalommal lát neki a motorhiba megjavításához. Háromnegyed óra múlva a motor újból működik, indulnak tovább. A járgány több mint 30 éves, egyszerű, megbízható, mint azok a bizonyos T-34-esek is voltak. A sofőr pedig azt mondja, a motorblokkon és a kapcsolószekrényen kívül mindent meg kell, és meg is lehet reperálni.

Ismertem egy férfiút, aki egyik lábát – combközépen – munkabaleset folytán elveszítette, és utána még negyven évig élt a saját maga készítette mülábal, ahogyan a faluban mondták. A protézis szót akkor még nem használták. Bandi bácsi géplakatos volt, vasból majd mindent meg tudott csinálni és javítani. Ma nap még Németországban is él itt-ott egy-két géplakatos, műasztalos, akiket úgy mutogatnak a tv-ben, mint kővületeket, akik túléltek korukat, nem tudják abbahagyni mesterségüket, jóval túl a nyolcvanon sem. Őket a munka élteti, a szó legszorosabb értelmében. Ezzel szemben van egy mai fiatalember – olvasható R. Sennett¹-nél –, aki több mesterséget is gyakorol: kenyeret süt, cipőt csinál és nyomdai munkát is végez, különben egy nagy pékség alkalmazottja. Irigylésre méltó is lenne, ha mindezt nem egy számítógép kezelésével művelné. Kalapáccsal, csipőfogóval, csavarhúzóval és cső- meg villáskulcsokkal valószínűleg nem sokat tudna kezdeni. A kézművesség mai alkonya a futószalag bevezetésével kezdődött, ami valójában a modern ipari társadalomhoz és a szélesebb rétegek jólétéhez vezető első lépés volt. Emlékeztetőül: a Ford autógyárban bevezetett futószalag-munkával sikerült a termelékenységet annyira fokozni, hogy a T-modell eladási ára révén elérhető lett a köznép számára, amivel megnyílt a mai, motorizált világunkhoz vezető út.

A futószalagot azonban hevesen elleneztek a szocialisták, mivel egyszerű kiszolgálóvá degradálja a munkást, megfosztva emberi méltóságától – így a kifogások a 20. sz. elején. És ma, globalizált világunkban – amikor minden futószalagon készül, minden munkás 8 órán keresztül ugyanazt ismételi mechanikusan, amitől eltérés nem lehetséges – változott-e valami? Elvileg semmi, csupán a körülmények, rend és tisztaság, valamint a munkaszünetek, immáron a civilizált világ tartozékai.

Sennett említett munkája a kézművességről ugyancsak megborzolta a kedélyeket, nem az általa boncolt helyzettel és megállapításainak okán, mint leginkább a levont következtetéssel.² Kétségtelen, hogy a mai, egyre nagyobb mértékben automatizált termelési folyamatokban nincs sem szükség, de sem hely tehetséges és kreatív személyeknek, akik a haszontalanság állapotának tudatába vagy beletörődnek, vagy miatta szenvednek. Ezen állapot súlyosan károsítja a jellemvonásokat, mint: öntudat, ragaszkodás, elkötelezettség és hűség; a kapitalizmus, a napjaink modern, turbónak is nevezett formája károsítja az egyént, a kultúrát, s magát a demokráciát. Így a levonható, egyik következtetés.

A valamit csinálni kényszerérzete, mert elkövetőjének benne kedve telik s ezért szívesen csinálja, lassan-lassan csak a fenntebb említett öreg szakik esetében tapasztalható. A futószalag mellett dolgozó munkások – pl. a Ruhr-vidék hatalmas ipari telepein – otthon barkácsoltak fémről és fából, vagy – és ez az ipari munkások ugyancsak kedvelt otthoni foglalatossága volt – galambásztak, amit magas szinten műveltek.

Mindazonáltal, amit Sennett leír, folytatása annak, amit már Marx is látott a szerszámok, a munka és az ipar történetében. És a dolgok lekerekítését adják a neuro-fiziológia eredményei igazolta tények, miszerint a Homo faber a Homo sapiens³ előtt járt, pontosabban: az agyvelő és a kéz fejlődése szorosan összefügg, és ez a gyermek szellemi fejlődése során is nyomon követhető: a gyermek céltudatos és kauzális gondolkodási módja mind az öt érzékszerv révén (látás, hallás, szaglás, ízlelés és tapintás) az anyagi világgal való közvetlen kapcsolat alapján alakul ki, a "kézügyességi -művességi" intelligencia (: megfigyelőképesség, fantázia, rögtönzés és kombináció) igenis az ember veleszületett stafirungja. Ennek volt köszönhető a nemcsak kultúrtörténelmi jelentőségű fazekaskorong feltalálása is, aminek margóján Sennett a műhely további szocio-kulturális jelentőségét emeli ki, ami nemcsak autoritásnak adott helyet, hanem társasági és szociális erények elsajátításának is helye volt. Nota bene: az új ételreceptek sem a szakácskönyvek tanulmányozása során születnek, hanem a konyhában, a zöldséggel való foglalatosság során.

Mindezek után emlékezzünk csak az ipar előtti időszak zseniális mestereire, pl. Benvenuto Cellini⁴, az aranyműves, Stradivari⁵, a hegedűs, a zseniális üvegfüvő mesterek, és, nem utolsósorban, a precíziós mérő- és optikai eszközöket készítő kézművesekre, és mester-szakácsokra. De Adam Opel-re is érdemes emlékezni.⁶

És itt következik Sennett olyan állítása, amivel sem hívei, sem kritikusai nem tudnak érdemben valamit is kezdeni, ugyanis azt mondja, hogy az excesszív gépesítés negatív következményei három foglalkozás gyakorlóinál mutatkoznak: az orvosoknál, műépítészeknél és a mérnököknél. Sennett vitapartnerei és kritikusai azonban nem ezek közül valók! Így pedig azok, akik recenzálják

1. Richard Sennett (*1943-) US-amer. szociológus, orosz kommunista bevándorlók gyermeke; csellóművészként indult, egy balsikerű kézműt után szociológiára váltott, Hanna Arendt tanítványa; heves vitát kiváltó művei: *The Fall of Public Man* /1977/ (n: Verfall u. Ende des öffentlichen Lebens; m: ~ A közélet leromlása és vége) - *The Corrosion of Character* /1998/ (m: ~ A jellem károsodása) - legutóbb a *The Craftsman* /2008/ (n: Das Handwerk /2008/ m: ~ A kézművesipar)

2. *Hirn und Hand*, von Matthias Greffrath, in: *Die Zeit* Nr. 6, 2008, Seite 55

3. Homo faber: a cselekvő, a kézműves; Homo sapiens: az értelmes ember szokásos, latin megnevezése;

4. Benvenuto Cellini (1500-1571) ol. aranyműves és szobrász, a renaissance uomo universale-ja, író és zenész is, különben rendkívül mozgalmas, a bűnözésbe is lesiklott, viharos életet élt; a Saliera di Francesca /Francesca sótartója/ c. világhírű munkája a bécsi Szépművészeti Múzeumban van; emlékezetes a két évvel ezelőtti ellopása, majd megtalálása;

5. Antonio Stradivari (~1644/48- 1737) ol. hegedűkészítő mester, mindmáig a legfelsőbb mérce a nevével jelzett márká; olyan nevek egészítik ki a jeles kézművesek lajstromát, mint Nicolo Amati (1596-1684), továbbá a Guarnieri családi dinasztia több tagjai: Andrea (1623/26- 1698); Pietro/primus/ (1655-1720); Giuseppe (1666--1730/40); Pietro/secundus/ (1695- 1762/63)

6. Adam Opel (1837-1895) n. kézműves, apja műhelyében tanulta a lakatossgot, majd a német kézműveseknél szokásos vándorútra kelt és egy párizsi varrógépgyárban dolgozott. Hazatérése után a tehénpajtában berendezett műhelyében kézi munkával megcsinálta – fejből, tervrajzok nélkül – az első varrógépet; ezután varrógép manufaktúrát alapított (1868), majd az apához hasonló, kitűnő kézműves fiai 1886-ban kerékpárgyárat és 1898-ban az Opel-autógyárat alapították;

és vitatják őt, vagy kitérnek a dolgok elől, vagy mellébeszélnek, vagy pedig olyan konfekciós típusú szellemi anyaggal állnak elő, ami mindig, mindenre és mindenkre elmondható.

Amennyire az említett háromféle szakit megítélhetem, kétségtelen, hogy a modern technikának – bár nem egyedül – de az orvosi tevékenységre van a legkifejezettebb nemkívánatos hatása is: ma kihaltak a nagy klinikusok, akik képesek voltak jóformán labor- és sok műszeres vizsgálat nélkül helyes kórismét felállítani. Ez volt az ún. ars medicus (orvosi művészet) kora, ami azonban sajnálatos módon azon időkre esett, amikor nem álltak rendelkezésre sem hatékony gyógyszerek, sem kellő műtéti lehetőségek. A mai műszerezettség mellett azonban nem, vagy alig szabadna tévedni. A valóság azonban mást mutat. Az elmondottak utáni kérdés így fogalmazható meg: miért tűntek el az orvosok között a jó szakik? A válasz három pontban foglalható össze:

- megszűnt az agyvelő stimulálása, a műszerezettség az értelem elsatnyulásához kellett vezessen;
- mivel az orvos gyengébb szellemi teljesítőképessége révén gyakrabban is hibázhat, kialakult az úgy- nevezett deffenzív medicina gyakorlata, vagyis minél több labor és műszeres vizsgálat felsorakoztatásával egy védő pajzsot kiépíteni, az egyre gyakoribb támadások elleni védelem érdekében;
- a védekező medicina gyakorlata azonban az anyagi bevétel fokozásával kitűnően szolgálja a pénz utáni hajszát is, ami a gyógyszeripar hasonló törekvéseivel együtt az egészségügyi rendszert az anyagi csőd szélére juttatta.

Nem maradhat megemlíteni nélkül, hogy a technika uralta medicina mely borzalmas mellékhatásokat eredményezett. Az egyik: szívatültetés csecsemőkorban, olyan esetekben, amikor 2-3 nappal születés után meg szokott halni az újszülött, s most immunszuppressziós kezelés is szükséges, életfogytig, de közben még egy szív-átültetés, mivel az átültetett csecsemőszív nem növekszik. Az ilyen gyermek élettartalma valószínű nem haladja meg a tizenéves életkort. A másik: epehólyag-, gyomor- és veseeltávolítás hüvelyi (vaginális) úton! Magától értetődik, hogy csak nőknél lehetséges. Utána a nő orgaszmus nélküli lénné válhat, de megnyugtatja őt, hogy nincs a hasán műtét utáni hegesedés.

Mindkét esetben orvosi akrobatizmusról van szó, semmi köze az értelemmel folytatott medicinához, kizárólag az excesszív becsvágy kielégítését szolgálja.

Így néz ki a helyzet, ha nevének nevezzük a dolgokat.

A másik két szaki esetében úgy a gépesítés, mint különösen a digitális technológia – nyilván, akár csak a medicina esetében – nagy haszonnal is járt, de úgy a formatervezés, mint a kivitelezés továbbra is kitűnő kézművességet is igényel. (NB: az érintett szakik azért sem hallatják hangjukat, mivel túlságosan el vannak foglalva a pénz utáni hajszával. Nyugi, nemsokára mindenki ezt fogja tenni.)

Napjainkban az elemes formában vásárolt butor összeszerelése kezd az egyéni kézügyesség gyakorlati mércéje lenni. És bármennyire is velünk született adottságokról van itt szó, kb. 85%-ra teszik azon német munkások arányát, akik elégedetlenek munkahelyi tevékenységükkel – s a hétfégi otthoni barkácsolásban élnek ki jobb sorsra érdemes adottságaikat. És itt elhangzik Sennett konzekvenciája: A jó kézmű szocializmust kíván – amivel ugyan csak felborzolja a kedélyeket. Mivel Sennett az EÁ-ban született és nőtt fel, saját tapasztalata a szocializmussal nem lehet, ugyanakkor – minden jel szerint – meg van győződve arról, hogy lehetséges az ún. emberarcú formának a megvalósítása. Egyre többen úgy vélik azonban, hogy a jövő a két rendszer valamilyen kombinációja lehet, hiszen nem nehéz belátni, hogy a jelen(legi) met(et)elés) egyenesen a falnak tart.

Megemlítenék még két érdekes dolgot. Az egyik: manapság a telefonhívásainkra egyre gyakrabban nem valaki jelentkezik, hanem valami; a számítógépes kérdés-válaszolás, majd több perces várakozás után valaki élőben fog jelentkezni; a több perces haszontalan várakozást persze a kliens fizeti. A másik: a képzőművészetbe is betört a digitális technológia, a számítógéppel készített "műalkotások", sőt szobrok korát kezdjük élni. Márpedig sem a festészet és grafika, sem a szobrászat nem vehető ki az emberi kézből. A konyhai gépek sokasága, pláne a számítógép vezérlésű hűtőszekrény, amelyik automatikusan küldi a megrendelést a főző tételek alapján, levett az asszony(ok)ról sok gondot és időmegtakarítást is jelentett, de a gyermekek számának emelése helyett inkább azok csökkenését segítette elő: az emancipált nő immáron maga akar rendelkezni a szabadidő-többlettel, amibe a gyermeknek hely már alig jut.

Nos, minden eddigi próbálkozás a standardizált munkafolyamatok humanizálására eredménytelen maradt és az is fog maradni, és pedig a termelékenységi mutatók determinatív szigora miatt. A képlet egyszerű: magas termelékenység = magas(abb) profit. Ami nem ezt szolgálja, szemetes kukában a helye. Marad azonban három olyan kézműves mesterség, amelyek meg fognak maradni: órás/ékszerész, fogorvos/fogtechnikus (itt a fogorvoslás kézművességi összetevőjéről van szó), és az üvegfüvők. (A felsorolás nyilván nem teljes.) Manapság egész Európában félkézen megszámolható azon üveghuták száma, ahol a hagyományos fűvással bámulatra méltó kreatív és művészi munkát folytatnak.

Az elmondottak nem egyféle, amolyan múlt- letűnőfélben lévő dolog feletti nosztalgia, netán halotti beszédként értelmezendő, hanem az emberiség eddigi szellemi fejlődését döntő módon befolyásoló tényezőre való emlékeztetés, és a felette való elgondolkodásra sarkallás. Így pedig jogosult a felmerülő kérdés is:

Milyen jövő előtt állunk?

Ha ma Huxley⁷ és Orwell⁸ megjelenének rövid vizitációra, legfennebb emlékeztetnék a feledékenyeket arra, ami beigazolódott. Új előjelzésekkel nem hozakodnának elő, azt reánk, ma élőkre hagynák.

Tehát, milyen lesz a világ, mondjuk úgy ... kilencven év múlva? Íme: A fizikai munka messzemenő kiküszöbölődése okán az emberiség leginkább csak saját magával lesz elfoglalva. Majd mindenki szép lesz, minekutána megvalósul az intelligent design, ami az utódok precíz formai megtervezését teszi lehetővé. Egyetlen hátrány-helyzet leszen, ha ugyanis valaki nem olyan okosra sikerül, mint az immáron standardnak számító nagyon okos. Iskolai oktatásban csak a zseniként felismert gyermekek fognak részesülni, másokba kár invesztálni; standard életviteli forma a hedonisztikus lesz. (NB: A mai tömegturizmus a trópusi és szubtrópusi országok felé sem egyébb, mint a hedonisztikus életforma próbálgatása.) A nemek közötti, a mai formában szokásos kapcsolat helyet ad a totális libertinizmusnak. A születés és halál között a betegség ismeretlen lesz, hiszen a kórokozó gén elimináltatik. Mivel pedig Istenre senkinek szüksége nem lesz, értelmét fogja veszíteni a benne való hit bármilyen formája. De hát akkor miben fognak hinni? – hiszen tudjuk, hogy valamiben hinni kell. Az imádott új szentháromság a három p: pénz, piac és profit. (Persze, ennek a 3 p-nek van közismerten egy vulgárisabb változata is!) A pénzintézetek pedig lesznek a szentháromság modern templomai.

És mit fognak jelenteni az olyan fogalmak, mint az emberi, valamint a humanizmus? Kár ezen rágódni, vannak fontosabb tenni-valóink is egyfelől, másfelől pedig úgyis olyan világ lesz, amilyent megérdemlünk.

⁷ Aldous Leonard Huxley (1894-1963) US-amer.- angol író; lásd: Brawe New World/: Schöne neue Welt/: Szép új világ;

⁸ George Orwell (1903-1950) angol újság- és esszéíró; lásd: Animal Farm (: Állatfarm) és 1984 c. munkái;

200 éve született, 160 éve halott a zongora poétája, Frédéric Chopin

2010 Chopin-év

»Miután Chopint játszottam, úgy éreztem, mintha el nem követett bűneim miatt sírtam, és mások tragédiájáért gyászoltam volna.«
(Oscar Wilde)

Chopint bécsi búcsúhangversenye közben éri a lengyel szabadságharc híre. Megszakította játékát és vad, magával ragadó ritmusú darabkát rögtönzött: a közönség felállt és önfeledten tapsolt. A hangverseny után papírra is veti a rögtönzött darabot „Forradalmi etüd” címen. Így a legenda.

A lengyel szabadságharcot leverték, Chopin varsói barátai közül alig néhányan éltek túl. Vége a szabadság illúziójának, és ezzel szertefoszlik minden álma, hogy visszatérjen Varsóba. És a gyötrellem, vajon ifjúkori szerelmét, Constanca Gladowskát viszont fogja-e még valaha is látni? Ezek a gondolatok kínozzák, immáron a postakocsiban, Párizs felé.

Párizsban pedig lüktető kultúrellet és fiatal művészek körébe kerül, akik között egycsapásra egészen otthonosan érzi magát. Nyomban egy neves kiadóhoz viszi néhány zongoradarabjának kottáját, majd pár nap múlva – 1832. januárja lehetett – benéz újból a kiadóhoz, a kották sorsáról érdeklődni. Mikor azonban belép a kiadó üzletébe, majd megáll szíve dobogása: valaki az emeleten az ő darabját játssza zongorán és ragyogóan, holott senki nem ismerhette a darabot! Gyors léptekkel rohan fel az emeletre, ahol egy fiatalember önfeledten játsza az ő darabját, és annyira a kottába merül, hogy fel sem néz. A nagy meglepetés ellenére leül a szobában lévő másik zongorához, és így együtt játszanak tovább.

Pár pillanat múlva a fiatalember bal kezét átnyújtja Chopin felé, mondván: »Aki ezt a gyönyörű darabot kívülről tudja játszani, bizonyára a zeneszerző kell legyen!«

Chopin válasza azonnali: »Aki ezt az ismeretlen darabot ilyen magával ragadóan tudja játszani, Liszt kell legyen!«

A végén egyszerre ugranak fel és összeölelkeznek: Chopin 22, Liszt pedig 21 éves. Ekkor, itt és így kezdődött két halhatatlan zeneszerző életre szóló barátsága. Liszt, korának zongoravirtuóza sans pareil felismeri Chopin rendkívüli tehetségét, bevezeti a párizsi körökbe, megnyitva az érvényesüléshez vezető utakat: rövid idő után Chopin köz- és elismert lesz.

Talán éppen a két ifjú titán közötti különbség emeli ki nagyságukat: Liszt, akinek a keze alatt szakadtak a zongora húrjai is, viharos temperamentumával magával ragadja a közönséget; véle szemben Chopin a csöndes, finom modorú, dallamainak álmodó és meghatóan melankolikus hatása alól hallgatói nem vonhatják ki magukat. Liszt a zongora virtuóza – Chopin a zongora poétája

Chopin éppen 160 éve halt meg, nagyon fiatalon, úgy tudni tbc-ben. Szerelme és élettársa George Sand azt mondotta, hogy kecsesen (charmant) köhögött. Sajnos, megbízható és a kor orvostudományának állása szerint megfogalmazott lelettel nem rendelkezünk, de köhögése és sovány testalkata alapján – hiszen 170 cm magassága mellett testsúlya alig 40 kg volt – nem volt nehéz feltételezni a kor népbetegségének a lehetőségét. Halála után szívét nem szúrták át, ahogyan azt végső akarata szerint kívánta, hanem kivették és Varsóba vitte a leánytestvére, ahol mind a mai napig őrzik, a Szentkereszt-templomban. A tüdők állapotáról feljegyzés (amire a mellkas megnyitása lehetőséget adott volna) tudvalevőleg nem történt. Hogy Chopin

szíve túlélte Varsó majd teljes pusztulását a 2. vh-ban, Erich von dem Bach SS-tábornoknak is köszönhető.

Chopin szíve körül azonban most egy új probléma borzolja a kedélyeket. Lássuk röviden.

Nos, Wojciech Cichy lengyel orvos megfogalmazta a Chopin sírba döntő betegség diagnózisát, és pedig a következők alapján: kora gyermekkor óta gyenge testfelépítésű, gyakori tüdőgyulladások, folytonos köhögés-köhécseles, a gyenge fizikum, alacsony testsúly és a korai halál beleillik a Mukoviscidosis diagnózisába, amit továbbá kiegészít az infertilitás is, hiszen a George Sand-al való viszonyuk gyermektelen maradt – így az érvelés.

A kibontakozott érzékeny vita során a hatóságok vonakodnak engedélyezni a mintavételt a genetikai vizsgálatra, amit Cichy azal támaszt alá, hogy a feltételezett Mukoviscidózis dg.-al nem saját becsvágyát akarná kielégíteni, hanem az ebben a betegségben szenvedők számára rendkívüli támaszt jelentene arra, hogy a harcot az életért feladni nem szabad. A kultúrminisztérium álláspontja szerint a ”megfelelő” döntést gondos mérlegelés alapján fogják meghozni. Erre azonban az azóta eltelt egy év alatt még nem került sor.

Az egyházi szervek is hallatták hangjukat – hiszen ők őrzik Chopin szívét – és két kifogást fogalmaztak meg. Felső, hogy a mintavétel során akár szét is eshet a szív, mihelyt hozzányúlnak. Második ellenérv: a halott nyugalmanak megzavarása. Ma azonban olyan világi kultúrában élünk – fűzték hozzá –, amelyben mindenről és mindenkiről abszolút mindent akarnak tudni. Bármibe és bármennyibe is kerül – szabadjon ezt így még hozzáfűzni.

Kurt Pahlen: Die große Geschichte der Musik, Cormoran Verlag, 1998; 395-398 old.
Frédéric (pol: Fryderyk) Chopin, szül.1810. 02.22, Zelazowa-Wola-megh.1849. 10. 17, Párizs; sírja a párizsi Pere-Lachaise temetőben, néhány lépésre barátja, Vincenzo Bellini sírjától;
Knut Kron /írja Varsóból/: Wird Chopins Herz exhumiert? in: Sächsische Zeitung, 1. 07. 2008; és további Wiki-források.

Támogatóink

Adorjáni Imre István	Budapest	1 500 Ft	Dr. Szilágyi Gizella	Farkasgyepű	3 500 Ft
Asztalos Dénes	Szekszárd	3 500 Ft	Dr. Szővérfy Károly	Jászberény	3 500 Ft
Bakos Gyula	Vértesszőlő	1 500 Ft	Dr. Szűcs György	Kecskemét	8 500 Ft
Balázs Imre	Vác	1 000 Ft	Dr. Újlaki Ildikó	Szedres	3 500 Ft
Balázs József	Gödöllő	500 Ft	Dr. Úry Előd	Sopron	8 500 Ft
Bányai Attila	Zalaszentiván	1 500 Ft	Dr. Vékás Júlia	Németkér	1 000 Ft
Bedő Árpád	Budapest	8 500 Ft	Dr. Péterffy Pál	Budakalász	3 500 Ft
Biczó Erzsébet	Márok	1 000 Ft	Erőss Miklós Csaba	Siófok	4 000 Ft
Bólyai Károly	Budapest	1 500 Ft	Ferencz Dezső	Kazincbarcika	1 500 Ft
Boross Tibor	Fadd	500 Ft	Fogarasi Lajos	Szekszárd	1 500 Ft
Csergő Vilmos	Paks	3 500 Ft	Gácsér János	Örvényes	3 500 Ft
Csibi Zoltánné	Budapest	1 000 Ft	Gallo Edit	Budapest	500 Ft
Csizmadia Attila	Szombathely	1 500 Ft	Gazda István	Nyiregyháza	500 Ft
Csizmadia Attila	Szombathely	1 500 Ft	German Anna	Budapest	1 000 Ft
Csupor Dezső	Jakabszállás	3 500 Ft	Gönczy Irén	Nagykőrös	500 Ft
Csutoros Albert	Pécs	2 500 Ft	Gulyás Imre	Kecskemét	500 Ft
Dalmai Árpád	Nyiregyháza-Sóstóhegy	1 500 Ft	Gyémánt Mihály	Mosonmagyaróvár	1 500 Ft
Dénes László	Szentendre	2 500 Ft	Hegedűs Pál	Budapest	3 500 Ft
Dr. Ádám Sára	Budapest	500 Ft	Helmecky József	Budakalász	3 500 Ft
Dr. Andrásovszki Barna	Mosdós	2 000 Ft	Holányi Zoltán	Zalaegerszeg	3 500 Ft
Dr. Andrásy Gyula	Újkígyós	3 500 Ft	Horváth Tivadarné	Leányfalu	3 500 Ft
Dr. Antal László	Csetény	1 500 Ft	Juhos Kiss János	Budapest	1 000 Ft
Dr. Babos Éva	Cece	5 000 Ft	Kádár István	Budapest	500 Ft
Dr. Bálint Géza	Tolna	3 500 Ft	Kapitány Wagner Ágnes	Budapest	3 500 Ft
Dr. Bartha Levente	Szentgotthárd	1 500 Ft	Kastal András	Villány	500 Ft
Dr. Bartha Sámuel	Balatonendrőd	8 500 Ft	Kegyes Attila István	Pécs	3 500 Ft
Dr. Bay Miklós	Budapest	1 500 Ft	Kemenes Ármin	Tárnok	1 500 Ft
Dr. Bencsik József	Cegléd	1 500 Ft	Király Károly	Mezőkovácsháza	1 500 Ft
Dr. Bíró Gábor	Szigetvár	3 500 Ft	Kristyák Istvánné	Oroszlány	1 000 Ft
Dr. Bogdán Mihály	Császár	1 500 Ft	Kriza Kálmán	Budapest	500 Ft
Dr. Brumár Mihály	Karancsság	3 500 Ft	Kutrovác Anna	Budapest	500 Ft
Dr. Budaházi György	Mosonmagyaróvár	8 500 Ft	Magdó Attila	Monor	1 500 Ft
Dr. Buzás János	Oroszlány	2 500 Ft	Mester Lajosné	Szekszárd	500 Ft
Dr. Czákó József	Göd	3 500 Ft	Mets László	Budapest	500 Ft
Dr. Csídei Mária	Budapest	500 Ft	Molnár Szabolcsné	Budapest	1 500 Ft
Dr. Dóczy Katalin	Budapest	1 500 Ft	Orbán Szilveszter	Göd	3 500 Ft
Dr. Elekcs József	Debrecen	10 000 Ft	Orsós István	Budapest	5 000 Ft
Dr. Farkas Mária Felicia	Veszprém	1 500 Ft	Palkó Gizella	Békéscsaba	500 Ft
Dr. Farkas Szabolcs	Monor	5 000 Ft	Palkó László	Csongrád	500 Ft
Dr. Gál Mihály	Budapest	500 Ft	Pánczél József	Pécs	1 500 Ft
Dr. Gönczy Béla	Nagykőrös	3 500 Ft	Pauny Ernőné	Szentlőrinc	1 500 Ft
Dr. Gyarmati Ferenc	Székesfehérvár	1 500 Ft	Pável László	Szekszárd	500 Ft
Dr. Horváth Zsolt	Székesfehérvár	3 500 Ft	Perdy Zsuzsánna	Budapest	1 000 Ft
Dr. Inceffy Zsolt	Ócsa	3 500 Ft	Pintye Tamás	Győr	1 000 Ft
Dr. Kaizler László	Mátranovák	5 500 Ft	Podolyák József	Budapest	500 Ft
Dr. Kasza Margit	Iregszemcse	1 500 Ft	Prof. Dr. Istvánfi Gyula	Szigetmonostor	3 000 Ft
Dr. Kevey Miklósné	Pécs	1 000 Ft	Prof. Dr. Kindler József	Dunakeszi	2 500 Ft
Dr. Király József	Komló	3 500 Ft	Prof. Dr. Péterffy Árpád	Debrecen	3 500 Ft
Dr. Kiss András	Pócsmegyer	1 000 Ft	Prof. Dr. Szabó T. Attila	Balatonfüred	1 500 Ft
Dr. Kiss János József	Tatabánya	1 500 Ft	Puskás Ibolya	Budapest	3 500 Ft
Dr. Kiss Kálmán	Berettyóújfalu	3 500 Ft	Rácz Sándor	Zsámbék	500 Ft
Dr. Kliment László	Budapest	5 500 Ft	Sándor Kerestély Ferenc	Békéscsaba	500 Ft
Dr. Kovács Ibolya	Örkény	3 500 Ft	Schmid Sándor	Budapest	500 Ft
Dr. Könczöl Kálmánné	Budapest	500 Ft	Sedlmayer Ella	Sopronhorpás	3 500 Ft
Dr. Lakatos László	Budapest	1 500 Ft	Serbán Dezső	Mór	1 500 Ft
Dr. László Dénes	Sz. udvarhely	50 RON	Sipos Sándor	Esztergom	3 500 Ft
Dr. Máté Barabássy Lajos	Veresegyház	3 500 Ft	Spaller Árpád	Gyál	500 Ft
Dr. Mezei László	Tolna	2 500 Ft	Szabó Gyula	Paks	500 Ft
Dr. Molnár csaba	Szekszárd	1 500 Ft	Szabóné Mátyus Ella	Tatabánya	500 Ft
Dr. Molnár József	Szentendre	3 500 Ft	Szakáll Károly	Enying	500 Ft
Dr. Nagy Jenő	Kalocsa	500 Ft	Székely Lajos	Budapest	1 000 Ft
Dr. Nagy Major Gábor	Nyírbátor	1 500 Ft	Szűcs Lajos	Kozármisleny	1 500 Ft
Dr. Opra Béla István	Mór	10 500 Ft	Szűcs Lóránd Gyula	Siófok	1 000 Ft
Dr. Ótós János	Szekszárd	1 500 Ft	Tamássy Károly	Budapest	8 500 Ft
Dr. Ördög István	Környe	10 000 Ft	Tánczos Ferencné	Budapest	500 Ft
Dr. Pálffy Márta	Budapest	3 500 Ft	Tringer Lászlóné	Budapest	1 500 Ft
Dr. Pataky Géza	Sopron	1 500 Ft	Tunyogi Károly	Budapest	1 500 Ft
Dr. Péterffy László	Budapest	500 Ft	Vajda László	Vasalja	2 500 Ft
Dr. Puskás Lajos	Budapest	3 500 Ft	Varga István	Tengelic	500 Ft
Dr. Sebestyén Gyula	Nagyvázsony	3 500 Ft	Varró Gábor	Szentpéterszeg	500 Ft
Dr. Sipos József	Szentendre	1 500 Ft	Végh Péter	Pilisjászfalu	500 Ft
Dr. Szabó Éva	Pápa	1 500 Ft	Vigh Ildikó	Budapest	1 000 Ft
Dr. Szekeres Sándor	Monor	5 000 Ft	Zsombori Ilona	Pécel	8 500 Ft
Dr. Szemes Ferenc	Szekszárd	3 500 Ft	prof.dr.Kisgyörgy Árpád,	Marosvásárhely	50 RON
Dr. Szentkirályi István	Debrecen	3 500 Ft	Szabó László, ny.mérnök,	Marosvásárhely	50 RON
Dr. Szilágyi András	Barnag	3 500 Ft			

Búcsú Dezső Istvántól

Búcsúzom Dezső Istvántól, a tisztelt és szeretett orvostól, az írótól: szép emlékiratok szerzőjétől, a jó, igaz, önzetlen barától, de nemcsak barátai, orvos- és íróársai nevében, hanem mindazok nevében, akikért minduntalan aggódott: a mai kiszolgáltatott, ki-semmizett magyarság nevében, a csonka-magyarországi és a Kárpát-medencei magyarság nevében.

Nagy, áldozatos, sikeres, de rejtélyes élete volt Dezső István-nak.

Élete rejtélyeit ő maga segítette megérteni: szép könyveivel, emlékiratával, melynek a harmadik, Az üllőn vert sebészkes című kötete a legfontosabb – s még nem jelent meg. Ebben vall leg-szebben gyermekkoráról és ifjúkoráról... Csodás gyermekkoráról...

Élete utolsó korszakának rejtélye: azok közé tartozott ő is, akik képesek voltak átélni, hogy kizökkent az idő. Hogy mit jelent, hogy kizökkent az idő...

És aki látja, hogy kizökkent az idő, de képtelen helyretolni, arra iszonyatos magány nehezedik... Ez a magány őt nagyon megviselte élete utolsó éveiben...Az emlékeibe menekült. Emlékirataiba menekült a magány elől.

Életének legismertebb rejtélye: Erdély egyik legjelentősebb személyisége volt nagyváradi orvosként, de Csonka-Magyarországon nem vált azzá, ami Erdélyben volt. Élt ott mint trónját veszített király. Megkeseredetten...Élete utolsó esztendeiben, ott Csonka-Magyarországon nagyon megviseltek, megtörtnek, kiszolgáltatottnak látszott. Igen, mert felfogta, milyen veszedelem fenyegeti Magyarországot, a magyar nemzetet.

Igen, Nagyváradon a rendkívül nehéz hetvenes-nyolcvanas években Erdély egyik legjelentősebb személyisége volt – orvosként és mecénásként, a legkiszolgáltatottabb erdélyi magyarok – többnyire írók, művészek – pátfogójaként...

Emlékiratából megtudjuk annak a titkát, miképpen lehetett méltóképpen válaszolni Nagyváradon a legnehezebb évtizedekben a rettenetes kihívásokra – magyarként, orvosként, irodalombarátként, művészetpártolóként. Miképpen lehetett a régebbi korok magyar hagyományai, misztériumai csodaköveiből bevehetetlen várat építeni Nagyváradon.

Szívesen írt és beszélt erdélyi, nagyváradi életéről... És egyre többet szülőfalujáról, Vajdakamrásról...

Szerette Nagyváradot... Nemcsak azért, mert ott vált Erdély egyik legjelentősebb személyiségévé, orvos-mecénássá...

Egyszer arról beszélgettünk Vele, hogy Váradon más volt az idő és a tér, mint Erdély más városaiban...Nem vették igazán komolyan Nagyváradon, hogy milyen országban élnek és melyik esztendőben...Pontosabban: Dezső István és nagyváradi barátai nem vették tudomásul, legalábbis akkor, amikor együtt voltak, hogy Nagyvárad már nem az, ami Ady Endre idejében, a XIX. és XX. század fordulóján volt...

Időutazás résztvevői voltak? A XX. század legelejére utaztak vissza... Abba az időbe, amikor Trianon réme még nem fenyegetett...

Egy alkalommal – néhány esztendeje – azt a következtetést vontuk le beszélgetés közben, hogy a hetvenes években senki nem lepődött volna meg Dezső István és barátai – Szabó Ódzsa, Bölöni Sándor, Szilágyi Sándor, Mottl Román és mások – mindennapi fehérasztalánál, ha Ady Endre leült volna közéjük...Vagy ha eljött volna az Ady-körbe...Vagy a színházba...Dezső István talán megkérte volna, hogy vállalja el a színház igazgató-

sát...Vagy indítson egy új lapot, hisz a váradi embert őszinte, igaz szavak illetnék meg...

Milyen volt tehát ez a Nagyvárad, amelyet Dezső István és barátai teremtetek?! Melyet a rettenetes, elviselhetetlen hetvenes évek elején rejtélyes módon visszamenekítették a XX. század első éveibe?

Visszavarázolták a XX. század első éveibe – és bizonyosan nem tudatosan, hisz a tudatosság megtöri a varázslatokat.

Milyen volt ez a Nagyvárad?

Dezső István nagyváradi baráti körében senki nem volt tekintélytisztelő...Az alárendeltségi viszony teljes hiánya tette döbbenetesen különössé az életüket.

Igen, úgy éltek Nagyváradon – a hetvenes éveket visszavarázsolva Ady Endre korába –, mintha a Szent Korona misztériumában élnénk, mégpedig a Szent Korona teljes jogú tagjaként...Mintha semmit sem vettek volna komolyabban, mint azt, hogy a Szentkorona-tan nem az alattvalói tudatot, hanem a Szentkorona-tagság közjogi fogalma meghatározta felelősségérzetet, valamint az egyenrangúság és a méltóságteljes magatartás kultuszát erősítette...

És ráadásul Nagyváradon közösségi életet élve mintha naponta különös katarzist éltek volna át. Azt a katarzist, mely ellenállhatatlan erővel sugalmazta, hogy aki meg akarja tartani életét, elveszti, aki pedig földi céloknál nagyobbakon tartja tekintetét, az megnyeri... Azt a katarzist, mely a halhatatlanság itala... Azt a katarzist, mely más minőséggé formálja az embert... Azzá, aki megvívja szent háborúját a sáttannal...

Tisztában voltak persze a XX. század második felének a veszélyeivel. De ők mindannyian, Dezső István és nagyváradi barátai a legkisebbik királyfi szerepét élték át – bizony nem játszották, hanem átélték: mindannyian a legkisebb királyfi voltak –, és éppen útban voltunk kiszabadítani az elrabolt királykisasszonyt és... és megmenteni a magyar nemzetet. Na és ráadásul megtalálni a rejtőzködő szellemi központot: a titokzatos körülmények között eltűnt rejtélyes, láthatatlanná vált Királyi Várat... A szellemi központot, a Szentföldet...És miért ne hitték volna hitnek hitével azt is, hogy Nagyváradon magyar Szellemi Központ: Beavató Központ: Szentföld, azaz egy Fehérvár rejtőzködik, hisz sosem feledték, hogy Nagyvárad Szent László városa...

Dezső Istvánnak miért volt olyan természetes, hogy elvarázolt városban él Nagyváradon a XX. század hatvanas-hetvenes-nyolcvanas éveiben?

Mert ő már ismerte az elvarázsolás ősi tudományát. Hol tanulta meg?

Szülőfalujában, a varázslatos Vajdakamaráson.

Legtöbbet Dezső István barátommal Vajdamarásról beszélgettünk, a vajdakamarási gyermekkoráról...Gyermeckora kalandjairól. E kalandok nem kalandok voltak, annál sokkal jelentősebbek...

Vajdakamarási gyermekkorának nem voltam tanúja, de látom... Mert hitelesen írta meg emlékiratainak harmadik kötetében... És ez esetben – bizonyosan akaratlanul – csodákról írt. És varázslatokról.

Gyermeckora legnagyobb csodája nem más volt, mint az, hogy mintha nem is a XX. század közepén lett volna gyermek, hanem legalább egy évszázaddal előbb... Igen, rejtélyes módon visszavarázolt, élhetővé visszavarázolt időben élt Dezső István barátom ott is. Ezért élhetett át számtalan csodát. A csodák középpontjában szakrális idő, szakrális hely, szakrális hierarchia szakrális –

de trónus nélküli – királlyal... (A történelem egyik legnagyobb titkával nézhetünk itt szembe... Azzal, hogy két hierarchia létezik a történelemben – egyidejűleg, egymással párhuzamosan, de egymással ellentétben – a *hivatalos hierarchia* – melynek csúcán királyok, államfők állnak – és az *archaikus, a szakrális hierarchia*. Utóbbit ma már rejtőzködőnek is nevezhetjük. A tisztségnek, amelyet visel az archaikus hierarchia feje – akkor is, ha Széchenyi Istvánról van szó, akkor is, ha egy vajdakamarási bölcs öregről –, e tisztségnek a neve: szakrális fejedelem trónus nélkül.)

Ki volt ez a különös, trónus nélküli szakrális király? Öreg vajdakamarási gazdaember vagy kovácmester?

Dezső Istvántól búcsúzunk fájdalommal telt szívvel, és az elvarázsolt Vajdakamarás és az elvarázsolt Nagyváradszék jut minduntalan eszünkbe. Miért? Mi az összefüggés? A vajdakamarásiak ismerték az elvarázsolás tudományát, és Dezső István elleste tőlük e tudomány titkát, majd elindult mint legkisebb királyfi Nagyváradra, és ott is visszavarázsolta az időt?

Könyvét olvasván bizony ámulatlan kiáltunk fel, hogy a vajdakamarásiak dehogyis abban a térben és időben éltek a két világháború között vagy az ötvenes években, dehogyis abban a térben és időben éltek, amelyben az újságok meg a történelem – meg a földrajz – könyvek szerint léteztek, hisz abban a térben és időben nem is létezhetek volna, mert abban a térben és időben élni lehetetlen lett volna.

Sokat beszélgettünk bizony – könyvét szerkesztvén – az elvarázsolás ősi tudományáról.

Egyetértettünk abban, hogy Erdélyben és Csángóföldön sok volt az olyan falu, amely – önvédelemből – egyszerűen nem vett tudomást saját koráról: a magyar mitológiába, a híres magyar szerves műveltségbe, a népköltészetbe, népmesébe, népdalba, népi táncba visszamenekülve élte méltóságteljesen a maga régiesen-régi (még az is előfordult, hogy nem is múlt századi, hanem XV. századi, Mátyás király korabeli vagy még régebbi: Árpád-kori) életformáját...

Elindult a vajdakamarási legkisebb királyfi – útba ejtven Kolozsvárt, Marosvásárhelyt és Szilágysomlyót – Nagyváradra. Mindenki azt hitte, hogy a kovácmester fia érkezett, pedig a legkisebb királyfi volt, aki képes visszavarázsolni az időt...

Nagyváradra, ahol még azt is tudta, miképpen lehet méltóképpen válaszolni a legnehezebb évtizedekben a rettenetes kihívásokra – magyarként, orvosként, irodalombarátként, művészet-pártolóként... Ahol még azt is tudta, miképpen lehet a régebbi korok magyar hagyományai, misztériumai csodaköveiből bevezetetlen várat építeni.

Nagyváradon Dezső István és barátai méltóképpen átélték, mit jelent magyarnak lenni, miért érdemes magyarnak lenni... Mit jelentett?

Mi is volt az értelme a magyar lét vállalásának Nagyváradon a XX. század hatvanas-hetvenes-nyolcvanas éveiben, amely évtizedeket sikerült visszavarázsolniuk 1900-ba? Gyarló, kicsinyes, kényelmes, rablelkű önmaguk legyőzése egy nemesebb énük által, ennyit jelent? Vagy többet?...Ki akkor a magyarságát vállalta, az tudatosan áldozatot vállalt... Megvilágosító áldozatot? Beavató áldozatot? Így fogták fel: a magyarság vállalása földi nemtelen vágyaik, érzelmeik legyőzését is jelenti, a milliárdéves égi léthez képest percnyi földi lét magasztos meghaladását, az örökkévalóság kiérdemlését...Aki a magyar létet választja, Isten felé közeledik. Isten közelségében erőssé, legyőzhetetlenné válik. Isten tekintetében változik át szén-minőségűből gyémánt-minőségűvé...

Dezső István is Isten tekintetében változott át szén-minőségűből gyémánt-minőségűvé.

De ez csak elvarázsolt városban volt lehetséges a XX. század hatvanas-hetvenes-nyolcvanas éveiben.

És Dezső István a fénykorába visszavarázsolta Nagyváradon vídám volt, nagy volt az önbizalma, munkabírása...Elvarázsolt városban élhetett, mégpedig Szent László lovagjaként.

Mindenki azért bízott annyira az orvos Dezső Istvánban, mert Szent László lovagja volt.

Nagyváradon orvosként nem kapott hivatalos kitüntetések, de nagyon sokan bíztak benne, tartották legjobbnak, legmegbízhatóbb, nagy tudású és lelkiismeretes sebésznek...

Betegei is Szent László lovagjának tartották bizony. Egyik beteget mesélte, hogy világított is, mint a lovagok néha a mesékben: ha belépett egy körterembe, a körterem világosabb lett...

Dezső István barátom mintha mindent értett volna...Írhatott volna még a metafizika nagy kérdéseiről is, a szakrálisról, a csodákról...Még azt is tudta, hogy akkor történnek a csodák, amikor a rejtélyes szakrális hierarchia úgy képes felragyogni, hogy elhomályosítja a hivatalos hierarchiát...Az Ő élete rejtélyei közé tartozik az is, hogy ahol Ő irányíthatta a hétköznapiakat, ott úgy történt meg a csoda, hogy a hivatalos hierarchia szakrális hierarchiává vált.

De utoljára Nagyváradon irányíthatta Dezső István a hétköznapiakat.

Miután áttelepült Magyarországra, gyakran találkoztunk. És beszélgetéseinken nem diadalokról számolt be. És egyre gyakrabban beszélgettünk a legsúlyosabb kérdéseiről, a kizökkent idő új fenygetéseiről. Kizökkent az idő...

A kizökkent időben mik történhetnek? A kizökkent időben a világ meghasad, s a meghasadt világ mindent elnyel, mindent, ami szent, ami értékes. Az emberi lét megromlik, az ember visszafejlődik: gyémánt-minőségűből válik szén-minőségűvé. (Kizökkent idő = éltető hagyományok eltűnése, a szakrális hagyományok semmibevétele.)

Teltek az évek, s egyre szomorúbb hangon beszélgettünk a kizökkent idő helyretolásának esélyeiről.

Az időt Magyarországon a rendszerváltoztatással nem sikerült visszahozni a helyére, s a magyar politikusok nem védelmezték méltóképpen a magyar érdekeket a rendszerváltozás után sem. Nem sikerült az időt visszahozni a helyére, s a magyar nemzetet kisémmizték a privatizáció során.

A kizökkent időben tapasztalhatta az áttelepült Dezső István, hogy nemcsak a Trianon teremtetette országokban létezik magyar-ellenes politika, hanem Magyarországon is! Láthatóvá vált a csonka-magyarországi magyar politika legfélelmetesebb arca: a magyarellenesség.

Ez az arc 2004. december ötödikén volt a legfélelmetesebb...

Ő, Dezső István még hitte, hogy a régebbi korok magyar hagyományai, misztériumaiba mint bevezetetlen várba kell menekülnünk. A régebbi korok magyar hagyományai, misztériumai csodaköveiből kell építenünk bevezetetlen várat. Emlékiratait azért kezdte el írni, mert tanítani akarta a mai fiatalokat varázskasztélyt építeni, a megmaradás varázskasztélyát...

Az orvoslás tudományának magyarországi várában is szívesen vállalt volna vezető szerepet – de e várban nem becsülték meg. Nem folytathatta méltóképpen azt, amihez legjobban értett.

Írta emlékiratait, de a harmadik, a legfontosabb kötetet már nem adta ki...Reménykedjünk abban, hogy barátai, egykori tárogatottjai, egykori betegek kiadják...

Menekült az emlékirataihoz Dezső István barátom – a magyarországi életben csalódván. Mintha emlékirataival a kizökkent időt akarta volna helyretolni...

Miért nem éled fel a magyar önvédelmi ösztön? – kérdezte minduntalan kétségbeesetten.

Mondottam: az Ő életének egyik nagy rejtélye, hogy ahol Ő irányíthatta a hétköznapiakat, ott úgy történt meg a csoda, hogy a hivatalos hierarchia szakrális hierarchiává vált. De utoljára Nagy-

váradon irányíthatta az áldozatos életű orvos, Dezső István a hétköznapiakat...

És Dezső István nagyváradi környezetében mindenki döbben-ten tapasztalhatta, hogy a biztonság varázskastélyában él...Ha valaki bajban volt – ha beteg volt, ha pénzsűkében volt, ha csak a lelke fájt – rohant segítségért Dezső Pistához.

– Orvosok királya – mondotta róla egy nagyváradi ismerősöm.

Mindazonáltal arra, ami legfontosabb volt Dezső István életében, csak most hívom fel a figyelmet, mégpedig arra, hogy ha valamiért a legnagyobb díjat lehetett volna neki odaítélni, az szülőfalujának, Vajdakamarásnak és szüleinek a szeretete.

Gyermekkorában minduntalan csoda történt...Csodákat teremtetted édesanyja, aki néha mintha a mesék Tündér Ilonája lett volna...Csodákat teremtetted édesapja, a rejtélyes kovács, aki mintha a Kalevalából lépett volna ki. És csodateremtő ereje volt, mert ő is szakrális király volt trónus nélkül...

Úgy írt Dezső István Vajdakamarásról, mint aki tudja, hogy mi az archaikus, a szakrális hierarchia titka...

Nem véletlen, hogy arról beszélgettünk legtöbbit, hogy a magyar nemzetnek ragaszkodnia kell hagyományaihoz, éltető, szakrális hagyományaihoz...Nagyon fontos ez, mert ha hagyományainkat nem becsüljük meg méltóképpen, akkor a nemzethalál ellen nem tudunk már küzdeni...Soha ennyire nagy szükség nem volt bizony az erőfeszítésre, hogy helyretoljuk a kizökkent időt, azaz hogy felélesszük a szakrális hagyományokat...

A magyarságnak s minden keresztény nemzetnek bizony méltóképpen válaszolnia kell egy nagy fenyegetésre. Nem volt még ennél nagyobb veszedelem. Ma már nemcsak magyarok beszélnek a magyar nemzethalál rémképéről, és nemcsak németek beszélnek a német nemzethalál elkerülhetetlenségéről, hanem franciák is a francia nemzethalál, angolok is az angol nemzethalál fenyegető réméről. Fogynak, öregsznek az európai nemzetek, és

lelkiismeretes gondolkozóik már sejtik, hogy csak akkor menekülhetnek meg, ha visszafordulnak a régi éltető hagyományokhoz, a szent hagyományokhoz. Tudják, hogy ha az idő „nem tolatik vissza a helyére”, a nemzethalál ellen nem tudnak küzdeni...És eszükbe juthat a magyar történelem. Eszükbe juthatnak mindazok az éltető, szent hagyományok, amelyekhez a magyar nemzet segítségével térhetnek vissza.

Dezső István tudta, hogy semmi sem fontosabb, időszerűbb ma, mint a kizökkent idő helyretolása...Kizökkent az idő, nem sikerült „visszatolni” a helyére, és a romlás folytatódik.

Nem könnyű annak, aki érzékeli, hogy az idő kizökkent...

De most, a vigasztalhatatlanság órájában – búcsúvén Tőled, István barátom – eszünkbe juthat az is, hogy a Mindenség Ura nagyon szereti azokat, akik segítenek neki helyretolni a kizökkent időt, s jutalomképpen bizonytalansággal leeresztette a Fény-hidat a Te Fény-lelked számára is...

Igen, áldozatos életéért jutalmul bizonytalansággal leeresztett Fény-hídon lépett be Dezső István az Égi Világba, s most onnan tekinthet le Vajdakamarásra, Kolozsvárra, Nagyváradra, Magyarországra, az egész Kárpát-medencére, az egész Földre...Onnan, ahol már az Igazi, a valódi Hatalmasokkal beszélgethet. És mert ők valódiak, meg is hallgatják.

Beszélgess el velük, István, a magyar nemzet mai gondjairól...Tanácskozzatok arról, miképpen folytathatjátok a küzdelmet érettünk, kiszolgáltatott erdélyi, csonka-magyarországi, Kárpát-medencei magyarokért – tanácskozzatok erről ott, az Örök Világosságban...

Bízván mindezekben csak e szavakkal búcsúzzatok Tőled:

– Vigyázz reánk: gyermekeidre, családodra, barátaidra, Vajdakamarásra, Kolozsvárra, Nagyváradra, Magyarországra, az egész Kárpát-medencére – ott, az örök Világosságban.

Kocsis István

SORSTÁRSÁK

In memoriam Dr. Nagy Béla

Vannak emberek, akik az élre verekedik magukat, bármilyen munkaterületre sodorja is őket az élet. Ők azok, akik nyughatatlanságukkal olykor kényelmetlenek, akiknek pontossága és kitaratása idegesítő lehet, hisz gyengeségeinkre emlékeztetnek, akik nem taktikáznak az életnek nevezett színjátékban, s ha szót kapnak, azt mondják, amit a közösségi érdek diktál, nem pedig azt, ami pillanatnyilag éppen jó az egyénnek. Ezek az emberek élő felkiáltójelként vonulnak végig a közös színtereken, s ki tudnak bányászni magukból annyi erkölcsi energiát, hogy tartásuk ne lazuljon akkor sem, amikor az avatatlanok át akarják sodorni őket sorsuk árnyékos oldalaira.

Vannak emberek, akiknek csendes szava és áldozatkészsége felér mások kemény hangoskodásával, kikről nézésük, pusztán létük hirdeti, hogy itt vannak és velük számolni kell. Szóval vannak erős jellemek. Ilyennek éreztem én mindig Dr. Nagy Béla barátomat, kollégámat és magyar sorstársamat.

Mindketten itt születünk, itt éltük le életünket és mondhatom, hogy itt, ebben a megyében, hivatásunk mély alázatával istápoltuk anyák és gyermekek bajait, megőrizve a végvár magyarjainak tisztességét. Ebben a városban, a Kárpát-medence északi csücskének fővárosában, Szatmárnémetiben, a valamikori Szabad Királyi Városban vívtuk meg a magunk sajátosan nehéz, küzdelmes napjait.

Közel száz évre visszatekintve mondhatom hogy már anyáink iskolatársak, barátnők voltak, amint erről ez év márciusában tájé-

koztattál, hogy találtál egy képet kettőjükről és nekem ajándékoztad.

A kor érzésvilága, erkölcsi rendje, hite, haza-és szülőföldszerepene már akkor beívódott erkölcsi énkünkbe és végigkísért mindaddig, amíg el nem hagytál bennünket, hogy morzsoljuk a hátralévő napjainkat, mint nagyanyáink a rózsafüzért. Ők - és mi még - tudtuk történelmünk ismérveit. Nem tudunk, nem akarunk megszabadulni tőlük. Mindketten, sok más barátunkkal együtt, tetünk is ezért.

Még egy megfellebbezhetetlen ténnyel szembesülnünk kell, mégpedig azzal, hogy könnyen senki nem lehet próféta saját házában. Ez egy átkozottul embert próbáló mondat azok számára, kiknek a sorsa ezt hozta. Mint nálad, kinek génjeibe ivódott a bizonyítási kényszer, hogy létezel és veled mindenkor számolni kell. A kényszer, hogy megfelelő gyökereid elvárásainak és a tudatnak, hogy törzsöd erős lesz és magasra nő. És embert próbálóak voltak a botladozások kegyetlen, kíméletlen útvesztői, a talpra állás megpróbáltatásai, az újrakezdés és építkezés az alapoktól kezdve. Végül a keserűség, hogy a rád szabott, rövid évek során többször lerombolják gyermekkori homokvárakat illetéktelen, mocskos kezek, és felnőtt fejjel úgy kell alkotnod, hogy mindezek ellenére kitűzhesd a zászlót, még ha megfakulva, megszagatva is, itt, saját szülőföldeden. Ahol a gyarmatosítók és ejtőernyősök hada mindennemű valótlán titulussal felcícomázva elképesztő gyorsasággal a csúcsra ér és igyekszik elködösíteni mindazt, ami

ennek az ezeréves városnak történelmét, hagyományait és emberi értékeit képviseli. Ez volt életünknek egy másik fejezete, a lokál-patriotizmus, a történelmi igazságkeresés.

Valaki azért mindig bedobta a mentőövet, hogy partra vergődjél. Egy szerető, életednek tartalmat adó család, egy iskola a maga történelmi erkölceivel, rendjével, az autentikus értékek gondozásával. Ez az iskola kötelezett arra, hogy tarsolyodban hordozd a ketyegő órát, kötelezett rá, hogy egész életeden át becsülettel, tiszta kézzel és egyenes gerinccel dolgozz a kirótt penzum teljesítésén. Ezt adta neked a Református Főgimnázium, nekem a Királyi Katolikus Főgimnázium, mindkettőnknek az Állami Magyar Fiúliceum - a mai Kölcsey Kollégium, és ezek értékeit még hosszú ideig megőrző tanári karuk. Ezen iskoláknak mindig volt egy hangsúlyos erdélyi magyar szellemisége, ami egy életre meghatározta diákságának életfelfogását, akik aztán ezt az értékrendet képviselték olyan időkben, amelyekben az egysíkú, fanatizált értelmiségi modelltől eltérni eredendő bűn volt. Ez az intézmény nemes, önzetlen, mindenkor segítőkész, életre szóló barátságokat alakított ki tanulóinak között.

Ez volt az a Kölcsey-s szellem, amit megéltünk és vallottunk iskolatársainkkal és barátainkkal, közöttük Dr. Nagy Bélával is, és azt érzem mindennap, hogy szakmai, orvosi gondolkodásmódomat, a beteg ember sorsáért érzett felelősséget is ettől az intézménytől kaptuk. 1998 őszén az 50 éves évfolyam-találkozón betegségem megakadályozott abban, hogy aranydiplomádat átvegyed, de nagyon büszke voltál arra, hogy nevedben az akkor első éves műépítész hallgató Áron unokád vette azt át. Aki az ünnepség után meghatódva, büszkén telefonált: „PUPU, neked ilyen Tanáraid, ilyen Barátaid vannak!”

Osztályvezető főorvosok voltunk mindketten, az orvosi ténykedés két olyan nehéz határfelületén, mint az anya és gyermekvédelem. Nem cicomáztuk sem szakmai, sem tudományos ténykedésünket. Mindig az volt a véleményünk, mint minden józan szakembernek: döntő az, hogy ki mit tesz le az asztalra, és annak mi a tudományos értéke. Szabványos orvosi ténykedésünkkel, az ügyeletek, a fehér éjszakák, a minden érzelmi és szellemi tartalékunkat felemésztő munkánkkal annyit nyújtottunk a társadalomnak és legkevésbé magunknak, amennyit erőnk engedett. Kis eltéréssel hasonló módon éltük meg hivatásunk eszmei és erkölcsi oldalait, hisz mindketten az anya-és gyermekvédelem csúcsemberei voltunk a megyében, hasonló szellemi és lelki értékrendű orvosok. Egész szakmai létünk egyik meghatározója volt a mindennapos feszültség-állapot, amelynek oka a felfokozott felelősségtudat. Ezért a kimondhatatlanul nagy felelősségtudatért tartom hivatásunkat a legelső vonalba valónak egy becsületes és tiszta ítélőképeségű társadalomban.

1997. május 1-3. között rendeztük meg az Erdélyi Múzeum Egyesület Orvostudományi Szakosztályának Tudományos ülését. A magyar anyanyelvű és kultúrájú erdélyi magyar orvosok 5 szekció keretén belül 68 tudományos dolgozatot mutattak be. A résztvevők száma körülbelül 420 volt. Megalapítottuk a Páskándi Géza Baráti Társaságot, ami a Kárpát-medencei magyarok hagyományos évenkénti találkozó helye lett. Ezek a megemlékezések minden alkalommal irodalmi rendezvényeknek is helyt adtak. Minden év május 16-án virágzó orgonatengertől átölelve vándoroltunk az emléktáblához, majd később a Szatmárhegyi szoborhoz, hogy áldozzunk Géza életművének. Minden év mélyen emlékeztetünkbe vésődött, és minden tavasz új hitet és erőt adott az elkövetkezendőkre.

A Szentgyörgyi Albert Társaság alapítói között is ott voltunk, számos más kollégával, egészségügyi munkatársakkal, számos szellemiségű emberrel. Jómagam annak idején a fiatal magyar orvosok továbbképzését vezettem, Dr. Tallián Ferikével, Dr. Kiss Lászlóval és Vele. A Szatmár Megyei Római Katolikus Püspökség adott helyt e továbbképzéseknek. Ez volt a társaság fénykora,

aztán következett az elvándorlás olyan méretekben, hogy az már második Trianonnal ért fel, tudniillik 1 millió magyar hagyta itt Erdélyt, a drága szülőföldet. Mi már itt pihenünk meg, druszm. Még ebben az évben is a Karitás rendelőiben mindketten halgtuk az ízes magyar szót a Szatmár megyei magyarok szájából. Még akad egy-két magyar szakorvos, aki tud magyar nyelven értekezni betegeivel.

Mi úgy végeztük orvosi hivatásunkat, mintha nem lenne szükségünk anyagiakra, és úgy szeretjük az embereket, mintha sohasem bántottak volna meg. Mindig úgy végeztük a gyógyító munkánkat 50 éven át, mintha azt senki nem látná. Mindig nagy öröm és ünnep volt a hála egy szava vagy leírt mondata egy megmentett életért. Nekünk pedig, itt maradónak, közös a hálánk, Bélánk, minden tetteidért.

Kollégád és barátod

Dr. Bauer Béla

Megrendült szívvel tudatjuk mindazokkal, akik ismerték és szerették, hogy szerető, gondoskodó drága férjem, édesapánk, nagyapánk

Prof. Dr. Kasza László
nyugdíjas egyetemi tanár

életének 95. évében, 2010.február 9-én
eltávozott szeretteitől.

Emléke örökre megmarad szívünkben.

A gyászoló család

Részlet a szerkesztőnek Dr. Kasza Margithoz, az elhunyt lányához intézett leveléből:

...Neked nyilván a szerető édesapát jelentette, nekünk ifjúságunk egy darabját, az elvesztett, mert elveszejtett otthon részét, ami visszavonhatatlanul süllyed a múltba, és sajnos - a semmibe. Amikor az általunk olyannyira tisztelt, és - utólag érezzük csak, hogy mennyire - szeretett nagy elődök sorra elmúlnak, akkor nemcsak magunkat látjuk előre lépni az első sorba, ami után most mi következünk majd, hanem azokat a nagy alakokat veszítjük el, akik a mi valamikor volt világunkat létrehozták, meghatározták, fenntartották, és nekünk nemcsak utat mutattak, de valamiképpen biztonságot is jelentettek a könyörtelen, idegen, gyarmatosító áradattal szemben. Jól tudtuk persze, hogy ők is porszemként lefújhatók a sakktabláról, de emberi, erkölcsi tartásuk és szakmai tekintélyük számunkra mégis felruházta őket valamilyen lelki-szellemi véd-hatalommal. Édesapád pedig mintegy vegytiszta rendelkezett e tulajdonságokkal.

Magam az aránylag rövid idő nyomán, amíg szerencsém volt tanulni tőle, felejthetetlen emlékekkel, benyomással maradtam egész életemre. És - mint mondtam - megszerettem őt. Ezért most veled együtt gyászolok, és gyászol a marosvásárhelyi orvosegyetem megannyi volt hallgatója. Isten kegyelmének részeseként bizonyára birtokosa már a jól megérdemelt jutalomnak...

Kiss J. Botond

Suttog a természet

Az alábbiakban a könyv előszavát idézzük

A könyvesboltban a lehetséges vásárló először a kinézet könyv címét és a szerző nevét olvassa el, azután kerül sor a hátlapra - megtudni az árát -, s ha még mindig érdeklődik, bele is lapoz, elsőnek rendszerint a tartalomjegyzékhez, megtudni, mit is tartalmaz.

Jelen esetben is joggal kérdezi az Olvasó, milyen kötetet tart a kezében. A címek változatosak, vajon rátalált az érdeklődésének, izlésének megfelelő könyvre?

Mintegy évtized terméséből válogattunk ki egy kötetrevaló cikket, amelyek szétszórta, feltucat sajtó fórumban, elsősorban az Erdélyi Nimród hasábjain kerültek közlésre. Bár a folyóirat szélesebb olvasótábornak szól, a könyv, mint az ismeretanyag tárháza, még egyre inkább elektronizált korunkban is inkább marandó, hisz pl. maga az Erdélyi Nimród is, nyomtatott formájában a 10. évfolyam során megszűnt. Ezért szedtük csokorba azokat az írásokat, amelyekről véltük, az adott időpontban reális információkat nyújtottak, vagy mondanivalójuk később is helytálló, értelmük beigazolódt. S mivel mindenki olyan ismereteket kíván, amelyek érdeklik, vagy szüksége van rájuk, a válogatásban nem szorítottunk csupán egyetlen műfajra. Így találhatunk e kötetben jeles napokra, vagy a Nagy Öregekre való emlékeztetőt, idegen tájak leírását, esszé típusú megközelítéseket, természetvédők, vagy pedig akár a vadászok szemszögéből nézett fajismertetést stb. Egyvalami azomban mindannyiunkban közös: központi helyen mindig a Természet, vagy valamelyik parányi része, illetve az Ember és Természet viszonyulása áll. Mert sajnos, ez a kapcsolat

lat egyre inkább romlik, mindjobban elidegenedünk az élővilágtól is. Ugyanakkor rohamosan fejlődő technikánk egyre félelmetesebb eszközöket ad kezünkbe, amelyek lehetővé teszik környezetünk átalakítását, rombolását.

Az alábbiakban nem a világvégéről szándékszunk huhogni, hisz úgysem a döntéshozó hallja, aki esetleg valamit segíthetne. Vagy talán nem is érdekli e téma, hisz a hatalom és dús anyagi lehetőségek biztonságérzetet adnak, a Zöldek akadékoskodása pedig csak a profitot csökkenti. A köznap emberét meg csupán lehangolja, esetleg mehökkenti hagyományos energiaforrásaink közeli kimerülésének gondolata, a nagyméretű környezetszennyeződésről, vagy az ózonpajzs elvékonyodásáról szóló hír, a kedvenc tópartján földből kinövő, kacsalábon forgó luxusvilla látványa. És a mindennapi gondok között rövidesen elfelejti az egészet. Még azt a kellemetlen igazságot is, hogy éleledik fejük fölött az általános fölmelegedés Damoklesz-kardja, valahol ismét meghal egy darab Földünk testéből, az emberi felelőtlenség, nemtörődomség és haszonlesés újabb áldozatokat ejtett, földig letarolták a kedves erdőt, eltűnt egy pótolhatatlan természeti érték, véglegesen kihalt egy növény- vagy állatfaj stb. Pedig általánosan tudott, hogy mindez végső fokon ellenünk fordul, hisz az Ember szerves része az élővilágnak, jelene és jövője elválaszthatatlan emezétől.

Igy olvasóinkat inkább azok között reméljük megtalálni, akiknek még nem közömbös tágabb értelemben vett környezetünk, meg a biológiai sokféleség jelenlegi és további sorsa. Azoknak, akiknek a szeme egyebet is lát, mint a pillanatnyi anyagi szükségletet vagy a bankszámla kerekedő nulláit.

Akiknek még suttog a Természet, derűs naplemente vagy virágzó rét formájában, akik örömet lelik a fagyalbokor illatában, a zöld levelek közül kimosolygó szamóca zamatában, a füstifecske szerény dalában. Olyanoknak, akik továbblendítik a lábukat, hogy ne lépjk le a fű között vánszorgó csigát, észreveszik az elsurranó gyíkcokkát, van egy percük rácsodálkozni a jégvirágos ablakra. Azoknak a gyermekeknek, akiket még nem igazított le véglegesen a komputer vonzó, de virtuális univerzuma. A középkorúaknak, akik még változtathatnának a világ során, s az időseknek, akik szeretnének visszaemlékezni valami szépre, ami elmúlt, mint az ifjúság.

S mindezek között remélhetőleg lesznek olyanok is, akik valamikor fölemelik szavukat és kezüket a közömbösség és mohón harácsoló karmok ellen, akik tesznek is valamit, hogy a Természet suttogása ne váljk jajszóvá s majdan mennydörgő, pusztító dübörgéssé.

Tulcea, 2009 májusa

Dr. Kiss J. Botond

Kiss J. Botond

Román Vadászattudományi Társaság tagja, a Pro Delta Group alapító tagja, a Magyar Madártani és Természetvédelmi Társaság, a nagy-britanniai Woodcock Research Group, valamint a franciaországi Club National de Becassiers tagja. A tulceai Duna-delta Múzeum muzeológusa, főmuzeológusa (1967–1972), a Duna-delta Bioszféra Rezervátum Természetkezelőségének igazgatója, illetve főinspektora (1990–1995), a tulceai Duna-delta Kutató- és Tervezőintézet tudományos főkutatója (1972–1986, majd 1995-től). 2008-ban jelent meg Így láttam Indiát című könyvének a második kiadása. Legsikeresebb műve, A Delta könyve öt kiadást ért meg. Legutóbb megjelent munkája A Suttog a természet (Didaktikai és Pedagógiai Könyvkiadó, Bukarest, 2009).

Dr. Sipos József

A szilágysági fazekasság

Napjainkban népművészettel, népi mesterségekkel foglalkozni nem divatjelenség. Bár felületes tanulmányokkal lépten-nyomon szembetaláljuk magunkat könyvekben és a világhálón, a nagy energiákat felemésztő alap kutatások az időigényességük és drágaságuk miatt egyre ritkábbak. Pedig hatalmas szükségünk van ezekre az alap kutatásokra.

Erdély népművészetéről roppant felületes a tudásunk. Összefoglaló munkákra sem tud senki vállalkozni, míg el nem készülnek az ezekhez nélkülözhetetlen helytörténeti feltárások.

Éppen ezért forgatjuk meg hatottan Sipos Józsefnek a félszáz oldalas, 67 képpel dokumentált hatalmas munkáját a szilágysági fazekasságról.

A szerző, Sipos József Szentendrén élő orvos, aki húsz esztendei szilágysági pályafutása alatt szinte megszállottként járta a vidéket, gyűjtötte a híres zilahi, désházi, szilágysomlyói fazekasok hihetetlen gazdag forma- és motívumkincsű remekműveit. Közel félszázados, egész Erdélyt átfogó gyűjtői tevékenysége nyomán hatalmas összehasonlítási alapra tett szert.

A tanulmány a Szilágyságon átvonuló kereskedelmi utak ismertetésével indít. Szükséges ez a vargabetű, hogy átláthassuk a Szilágyságot elárasztó, magas színvonalú felvidéki fazekastermek és a Kolozsvárról Magyarország és Felvidék felé tartó erdélyi díszkerámia szilágysági jelenlétének okait. A kereskedelmi útvonalak mentén elhelyezkedő helységekből, a magas színvonalú árukkal való szembesülés miatt mindig nagyobb igény alakult ki az esztétikusabb termékek készítése iránt.

Szilágyságban erre megvoltak az adottságok. A zilahi fazekas céh jegyzőkönyveinek alapos áttekintése nyomán a vidék fazekasságának eddigi legalaposabb dokumentálását nyújtja szerzőnk. Megismerkedhetünk a fazekasok érdekvédelmi hálózatainak működésével, az árukészletre vonatkozó rendeletekkel, a céhben dolgozó mesterekkel, az árusítás útvonalával. A zilahi dísz- és használati kerámiát eddig senki nem ismerhette meg ilyen alaposan, nagyon jó minőségű fotók dokumentálják vizuálisan is a tanulmányt.

Bár a tanulmány legalaposabban a messze földön híres zilahi kerámiaművészetet ismerteti, a szilágysági fazekasság ismertetése szegényes lenne a désházi, szilágysomlyói, vármezői, krasznai és tihói fazekasság ismertetése nélkül. Szerencsére Sipos József

ezeket a központokat is igyekszik ismertetni. Sajnos, ezekről nem állt rendelkezésére annyi levéltári dokumentum, így nem tudta akkora történeti háttérbe beágyazni e központokat, mint Zilah esetében láthattuk. De kárpótolja a gazdag képanyag és a motívumkincs alapos összehasonlító elemzése ezt a hiányt. Különösen fontos a désházi fazekasságról írt fejezete a tanulmánynak, hiszen a rendkívül alapos gyűjtésnek köszönhetően e helység divatirányzatok hatására gyorsan változó fazekasságát is sikerült nagyon gazdag képanyaggal érzékeltetni.

Bár a szilágysági népművészetéről írt monográfiában dr. Kós Károly már említette Szilágysomlyó fazekasságát, eddig teljesen ismeretlen volt az, mit készíthettek e helységben. Sipos Józsefnek sikerült ezt is megragadnia. A magyar szakirodalom által nem ismert tihói román fazekasgóc ismertetése is gazdagította eddigi ismereteinket.

Kevesen mernek szembeszállni az eddigi néprajzi irodalom klasszikusaival. Sipos József ettől sem riad vissza. A zilahi fazekas céh iratainak alapos áttanulmányozása és a több évtizedes gyűjtői tapasztalat feljogosítja arra, hogy a fazekasművészet nagy klasszikusának számító Kresz Mária észrevételeit is megkérdőjelezze, és helyette alaposan dokumentált hatalmas munkával bizonyítsa: Szilágyság olyan hihetetlenül gazdag népművészetet tudott előteremteni, amely Erdély élvonalába tartozik.

Olvasóinkkal együtt gratulálunk e hatalmas munkához Sipos József doktor úrnak!

*Szőcsné Gazda Enikő – Kerámiakutató,
Székely Nemzeti Múzeum, Sepsiszentgyörgy
(Megjelent a zilahi Árkád c. folyóiratban)*

Könyvajánló Újdonság

Kárpáti Képek sorozat

A sorozat célja: a Kárpát-medence tájainak részletes megismertetése tájegységekre bontva. Vizuális kedvteremtés, értékmegőrzés, a természeti látnivalók bemutatása. A könyvek útikönyvként is használhatók. A teljes sorozat előreláthatólag tizenöt kötetből áll majd, átfogva az egykori Magyarországot, vagyis a Kárpát-medence jelentős részét.

Az eddig megjelent kötetek: Székelyföld – a legendák világa, Szászföld – a várak világa, Erdélyi Medence – Kalotaszeg, Mezőség, Torockó, Székelyföld ízei, Örök Erdély, Csángók – az elfelejtett magyarok, Máramaros – ahol megáll az idő.

Tervezett kötetek: Partium, Dél-Erdély és a Bánság, Kárpátalja, Felvidék I-II, Órvidék, Vajdaság, Mai Magyarország I-II, Horvátország, Budapest.

A megjelent könyvek gondozója a Székelykönyv Kiadó, ahol a bolti árnál kedvezőbb áron lehet vásárolni. Tel: +36 1 430-1809 Fax: +36 1 430 1810 Internet: www.szekelyko.hu www.csangok.hu E.mail: titkarsag@szekelyko.hu

Katona Szabó István

Tájékoztató új kötetem megjelenéséről

Az erdélyi magyarság XX. századi sorsáról, a kisebbségi élet hétköznapijairól és azok nagyobb összefüggéseiről, a jelen életünkre is kiható hátterekről és következményekről alig van fogalom a mai nemzedékeknek. Még az Erdélyben élő mai fiatalabb értelmiség is csak töredékesen ismerhet egyet-mást a közvetlen elődök, szülei, nagyszülei életéről, küzdelmeiről, ma sommásan ítélkezik: bírál, vádol mindenkit, akik a kommunizmus éveit éltek és dolgoztak. Egyszerűen fogalmaznak: miért tűrték az elnyomást? A kor történelméből alig ismerve valamit, nem értik azokat a folyamatokat, melyek a magyar értékek kifosztásához vezettek és máig is méltatlan helyzetben tartják az ott élő magyarságot és napi létküzdelemre kényszerítik. E folyamatoknak a mindennapokra kiható történéseire igyekeztem rávilágítani, feltárva olyan eseményeket, melyeket magam éltem át, emberi sorsokat, melyeket közelről figyelhettem, hogy közel hozzam a mai és utánunk jövő nemzedék számára az akkor átélt valóságot. Történetesek bizonyára feltárnak és máris feltártak ismeretlen részleteket, de azokat aligha olvassa a széles olvasóközönség. Az önéletírás előnyét és hatását éppen az adja, hogy közvetlen élményt sugároz és közel hozza az eseményeket, melyeket csak hosszas kutatás tárhatna fel, de akkor sem nyújthatná az élmény közvetlen hatását és hitelességét.

Élettörténetem egy részét eddig két kötetben tártam fel. A 1990-ben a Magvető Kiadónál a Tények és tanúk sorozatban megjelent kétkötetes, A nagy remények kora (Erdélyi demokrácia

1944-1948) című önéletírásban tártam fel azt a korszakot, mely illúziókkal és megtévesztő, hamis reményekkel kezdődött az erdélyi magyarság életében.

Felhívom olvasóim – különösen a Magvető Kiadó egykori népszerű sorozatának (Tények és tanúk) gyűjtőinek – figyelmét (akik az 1990-ben a sorozatban megjelent A nagy remények kora (Erdélyi demokrácia 1944-1948) című művet megvették, olvasták) a kolozsvári Stúdium Kiadónál (www.studiumkiado.ro) megjelenésre kerülő A nagy hazugságok kora (1948-1968) című folytatásra. A kötet feltárja a román kommunista hatalomnak a korra jellemző eszközeit (pl. az erdélyi magyar egyházi, kulturális, gazdasági intézmények, a Magyar Népi Szövetség, a Bolyai Tudományegyetem és a Magyar Autonóm Tartomány felszámolását, magyar vezetőök meghurcolását).

Magyarországi és más, külföldi olvasók akkor juthatnak hozzá, ha előre jelzik előfizetési szándékukat a következő e-mail címen: katonaszabo@gmail.com

A kötet ára kb. 10 euró lesz. A jelentkezők címét eljuttatjuk a kiadóhoz (terjesztő vállalatához) és a megrendelőket tájékoztatjuk arról is, hogy a küldés költségével együtt a szükséges összeget milyen bankszámlára kell átutalni. A magyarországi olvasók a könyvet majd a Xantusz Könyv Kft.-nél (1089 Bp. Lövéde tér 4., www.xantusz.hu) vehetik meg.

A kötet kiadása semmilyen támogatásban nem részesül, ezért a megjelenési példányszámát a megrendelők száma határozza meg.

Részletek Katona Szabó István közéleti és írói tevékenységéből

Katona Szabó István családjának, rokonsági körének élete és egész tevékenysége szorosan összefonódik az erdélyi magyarság XX. századi történetével. Kézdivásárhelyt született, 1922. november 10-én. Szülővárosában kezdte tanulmányait, a középiskolából anyagi okok miatt két évig kimaradt, ezalatt szabóinas Kolozsvárt, kereskedő inas Óradnán, gyári munkás Nagyszebenben. 1939-ben a marosvásárhelyi Református Kollégiumban folytatta tanulmányait. Megismerte és tapasztalta a kisebbségi sorban működő mindkét felekezeti iskolarendszer helyzetét.

1943-ban részt vett a balatonszárszói konferencián, majd a kolozsvári Ferenc József Tudományegyetemre iratkozott be. 1944 őszén Kós Károly elnöksége alatt szervezte a Magyar Népi Szövetség ifjúsági szervezetét Kolozsvárt. A diákbizottság tagjaként részt vett a Kolozsvári Magyar Egyetem kiűritési parancsának végrehajtásának megakadályozásában, majd az ebből átalakított Bolyai Tudományegyetem szervezésében. 1947-ben végzett, közgazdaság tanári diplomát szerzett. Mint egyetemi hallgató az erdélyi népi kollégiumok szervezője. Egy évig tanár a bánffyhunyadi magyar gimnáziumban, majd 1948-tól egy évtizeden át a Falvak Népe szerkesztője, munkatársai Szatalos István, Horváth István, Kós Balázs és Sütő András. 1958-tól Sütő András meghívására a marosvásárhelyi Művészet, majd Új Élet főszerkesztő-helyettese 1967-ig, amikor a jogtalanul letartóztatott Bözödi György melletti kiállítása miatt alacsonyabb beosztásba került, majd nyugdíjazásáig (1982) a művészeti rovat vezetője volt.

1986 óta Magyarországon, Gödöllőn lakik. Számos cikket, tanulmányt közölt a Hítel, Napjaink, Magyarok, A Céh, Erdélyi Magyarság és más lapokban. 1990-ben jelent meg a Magvető Kiadó Tények és tanúk című sorozatában két kötetben A nagy remények kora (Erdélyi demokrácia, 1944-1948); 1991-ben,

A megtévesztettek – Életem Erdélyben; 1993-ban a Lélekharangok című önéletírás, ezekben az erdélyi magyar kisebbség valós helyzetét tárta fel saját élményei alapján, gyermekkorától kezdve. Megjelenésre kész „A nagy hazugságok kora (1948-1968)” című önéletírása, a Tények és tanúk sorozatban megjelent két kötetes műve

folymatásaként a „szocializmust építő népi demokratikus” rendszer romániai és magyarországi hazugságait leplezi le, átélt tapasztalatai alapján. Ennek anyagában kiemelt helyet kapnak a román kommunista diktatúra kisebbségnyomorító politikájának legjellemzőbb tényei, mint az erdélyi magyar egyházi, gazdasági, kulturális intézmények, a Magyar Népi Szövetség, a kolozsvári Bolyai Tudományegyetem, a Magyar Autonóm Tartomány felszámolása, és magyar vezetők meghurcolása, mindezek háttére. Az Ítélet a történelem c. készülő önéletrajza pedig a Ceaușescu-korszak évtizedeit tárja fel, a megmaradásért folytatott küzdelmekkel.

1997-ben emlékkönyvet szerkesztett és adott ki a Kolozsvári Magyar Egyetem létesítésének 125. évfordulójára. 1998-ban Egy év címmel két kötetben jelent meg Rádió-naplója, mely a nyugati román nyelvű rádióadások magyar kisebbségre vonatkozó anyagát tartalmazza. 1999-ben kiadta a Röpirat a Kolozsvári Magyar Egyetem ügyében című füzetet, melyben felhívta a figyelmet a Bolyai Egyetem egykori erőszakos megszüntetésére és a magyar egyetemi oktatás létesítésével kapcsolatos hazug törekvésekre és politikai visszaélésekre. 2000 karácsonyán jelent meg a „Mi történt Erdélyben? 1918-2000” című kötete, mely 1989-2000 között folyóiratokban közölt tanulmányait, cikkeit, visszaemlékezéseit tartalmazza. Ezekben dokumentáltan foglalta össze mindazt a jog- és vagyonszétválasztást, melyet a román állam, különösen a kommunista diktatúra korszakában az erdélyi magyar kisebbség ellen elkövetett és emléket állított a kommunizmus áldozatainak, tudósok írók, egyházi vezetők jogtalan üldözésének, meghurcolásának.

A Bolyai Egyetem Barátainak Egyesülete elnökeként több ünnepi megemlékezést, vitafórumot szervezett a Kolozsvári Magyar Egyetem ügyében.

A Magyar Értékvédelmi Szövetség ügyvezető elnökeként az elrabolt magyar egyházi, intézményi és magánvagyonok visszaadása, különösen az áttelepültek vagyoni jogi követelése érvényesítése érdekében számos beadványt juttatott el hazai és külföldi illetékes fórumokhoz. 2000-től alapítója és felelős szerkesztője a Magyar Égtájak „Kárpát-medencei figyelő” című folyóiratnak.

Elméleti bolyongás az Érmellék múltjában (4.)

(folytatás decemberi lapszámunkból)

Érszalacs

Magyar mezőváros az Érmelléken. Lakosainak száma 5300, akik közt 900 római katolikus, a többi református, s mindkét felekezetnek van anyaszentegyháza. Tágas határa mindennel megáldott, az Ér mentén kővér rétje, jó bort termő szőlőhegye, erdeje van. /F.E./

Az utolsó bivalyfogat Érszalacson

A település szülöttei:

- **Lengyel József** /Tiszaszöllős, 1770. márc. 31.- Szalacs, 1822. márc. 15./ református lelkész, költő, egyházi író. A debreceni református kollégiumban tanult. 1786-87-ben Aszódon a német nyelvet igyekezett elsajátítani. 1795-ben a debreceni református kollégiumban szenior, 1795-98-ban külföldön, főként a göttingeni egyetemen tanult. 1798-1802 között a debreceni kollégiumban a bölcsész tanára, de kantiánus felfogása miatt állásából távozni kényszerült. Nagyszalontán, Nagyváradon, majd 1813-tól Szalacson lelkész, egyúttal 1813-tól az érmelléki református egyházmegye helyettes esperese volt. Már diákkorában is írt és fordított verseket (főleg német nyelvről). Az 1806-ban kiadott debreceni református énekeskönyv 38 eredeti és 2 fordítását tartalmazza, amelyekből több mint 20 máig megtalálható a református énekeskönyvekben. /Új MÉL IV. köt./
- **Kovács János** /Szeghalom, 1816. nov. 9.- Szalacs, 1906. dec. 7./ tanár, természettudós. A debreceni református kollégiumban, majd a berlini egyetemen zoológiát tanult. 1846-56-ban a Tisza-család háztanítója és nevelője, 1856-96-ban a debreceni református főgimnázium tanára, 1896-ban nyugdíjazták. Az első magyar Afrika-kutató természetbúvár, 1855-56-ban Egyiptomban a Nílus partvidékén végzett gyűjtőmunkát. Gyűjteményét a Magyar Nemzeti Múzeumnak ajándékozta. A magyarországi tudományos barlangkutatás előfutára. 1847-55-ben hat alkalommal – 1854-ben Petényi Salamon Jánossal – Bihar vármegye barlangjaiban végzett földtani, őslénytani, zoológiai vizsgálatokat. Arany János közeli barátja volt. Élete utolsó 10 esztendejét Szalacson töltötte. /Új MÉL III. köt./
- **Gyalokay Lajos**, szentgyörgyi és gyalokai /Szalacs, 1825. nov. 13.- Nagyvárad, 1899. febr. 2./ Apja Gyalokay Antal földbirtokos, uradalmi jószágigazgató. Jogot végzett, 1847-ben ügyvéd Nagyváradon. 1848. áprilisától Beöthy Ödön, Bihar megyei főispán titkára. 1848 nyarán őrmester, majd hadnagy Bihar megye I. nemzetőr-zászlóaljában a bánsági hadszíntéren. Novemberben főhadnagy az 55. honvédszászlóaljnál Erdélyben. A piski csatában, 1849. február 9-én megsebesül. Márciusban százados és segédtsízt Beke ezredes, háromszéki főparancsnok mellett. Májustól őrnagy és Bem tábornok hadsegéde. Részt vett a fehéregyházi ütközetben, 1849. júl. 31-én, ahol ő volt az utolsó, aki szót váltott Petőfi Sándorral, és az erőszakosságig kérte, hogy vele együtt meneküljön kocsin, Székelykeresztúr irányába. Gyalokay Zsibónál tette le a fegyvert. A szabadságharc után bujkált, majd birtokán gazdálkodott. 1861-ben Bihar megye főjegyzőjévé választják, 1867-68-ban a megye honvédegyletének tagja, 1872-től a nagyváradai törvénytörvények elnöke és országgyűlési képviselő. /B.G. és D.-M./ 1871-ben Gyalokay javaslatára hívják életre a Bihar megyei és nagyváradai Régészeti és Történelmi Egyletet, melynek mindjárt a múzeumát is megszervezik. 15 évvel később a gyűjtemények elhelyezésére helyet és épületet kérnek és kapnak Schlauch püspöktől, ahol 1896-ban megnyitják a múzeum új épületét. /Murádin J.: Váradi Főnix- A Hét, 1974. nov. 15./
- **Simay István** /Szalacs, 1833. júl. 10.- Abbázia, 1910. júl. 10./ tanár. Középiskoláit Nagyváradon végezte, de Aradon érettségizett. Az 1848-49-i szabadságharcban mint honvéd vett részt. Utána egy ideig bujdosott, majd jegyzőség, később segédtanító. 1852-től Érkeserűn, később Almosdon tanító. 1853-55-ben Szatmárnémetiben tanítóképző tanfolyamot végzett, s az árvaház iskolájában tanított. 1858-ban Nagyváradon főtanítói oklevelet szerzett. 1863-tól Gyulán tanított, 1872-től az aradi polgári iskola tanára, 1878-tól igazgató, később iskola-felügyelő. Megalapította az Arad-vidéki Tanítóegyletet. Cikkeiben – melyek főleg pedagógiai szaklapokban jelentek meg – didaktikai és felnőttoktatási kérdésekkel foglalkozott. /MÉL II. köt. és Új MÉL V. köt./
- **Andrássy Ernő** /Szalacs, 1894.- Érmihályfalva, 1968./ orvos, madártani, őslénytani, régészeti, éremtani gyűjtő, illetve megfigyelő. Budapesten és Münchenben tanult, 1919-ben orvosi diplomát szerzett. 1922-ben a Magyar Madártani Intézettel vette fel a kapcsolatot, mely 1924-től a „rendes megfigyelők” sorába iktatta. 1934-ben a londoni Oológusok Társasága tagjai sorába vette fel. Az 1920-as évek elején Szalacról Érmihályfalvára költözött. Általános és szülész orvosként munkáját olyan szakmai tudással és lelkiismerettel végezte, melynek emléke ma is él az Érmellék népeinek tudatában. Ornitológiai és régészeti munkájában Dobay László, Erdély híres ornitológusa és Roska Márton régész jelentős mértékben segítette, de jelentős volt a gyermekkori indíttatás is, melyet Kovács Jánostól /Szeghalom, 1816.- Szalacs, 1906./, anyai nagyapjától kapott. Az orvosi tevékenysége mellett Andrássy Ernő legnagyobb érdeme az Érmellék széleskörű „tudományos kincstár” jellegének felismerése és a vonatkozó anyag gyűjtése volt. Gyűjteményeinek és adatainak feldolgozásában az a körülmény akadályozta meg, hogy az 1956-os magyarországi forradalom „utórezgéseként” 1958-ban letartóztatták, gyűjteményét elkobozták, és hazaárulás vádjával életfogytig tartó fogságra ítélték. Bár 1964 tavaszán hazaengedték, a megtört ember 1968. május 1-jén meghalt. Érmihályfalván, Kovács János - nagyapja - sírja mellett, az Andrássy családi kriptába temették el. /Kovács Lajos: Az Érmellék jeles kutatójáról, Romániai Magyar Szó, Bukarest, 1993. nov. 20-21./
- **Szalacsy-Rác Imre** /Szalacs, 1900. nov. 22. v. 23.- Debrecen, 1956. nov. 26./ költő, író, újságíró. Az I. világháborúban az olasz, majd a román fronton harcolt. A háború után gazdálkodó, 1920-tól újságíró. 1925 körül Erdélyből áttelepült Magyar-

országra. A debreceni egyetemen teológiát és bölcsészetet tanult, és bölcsészdoktori oklevelet szerzett. Debrecenben felsőkereskedelmi iskolai tanár, 1939-44 között a tanonciskola igazgatója. A Debrecen c. lap belső munkatársa, a Tiszántúli Diákélet szerkesztője. 1945 után jobboldali politikai magatartása miatt eltiltották a tanítástól, ekkor tisztviselő lett. Romantikus stílusú regényeket írt. /MÉL II. köt. és Új MÉL VI. köt./

- **Balaskó Nándor** /Szalacs, 1918. aug. 30.- Tauberischofsheim (Németország), 1996. jún. 28./ szobrász. 1937-40-ben a bukeresti szépművészeti akadémián, 1940-43-ban a budapesti képzőművészeti főiskola rajztanárképző szakán tanult. 1945-ben Érmihályfalván, 1946-ban a marosvásárhelyi református kollégiumban tanár, 1948-tól a kolozsvári Magyar Művelődési Intézetben, majd az ebből alakult Ion Andreescu Képzőművészeti Főiskolán a szobrászat tanára. 1948-ban Romániában a Petőfi-szobor pályázat és 1958-ban a nemzetközi Auschwitz-pályázat I. díját nyerte el. 1970-ben Portugáliába emigrált és Sintra városában telepedett le, ahol folytatta szobrászati tevékenységét. Kiállításai voltak Kolozsváron, Lisszabonban, Budapesten. /Új MÉL I. köt./

Érsemjén

Magyar falu, 1800 lakossal, kik kevés római katolikust és zsidót kivéve mind reformátusok, anyateplommal, több csinos úrilakkal. Határa 14500 hold. Tágas erdeje elpusztult, szőlője nincs. Földjének tized része kaszáló, kevés bozótos helyekkel és mocsarakkal vegyítve. Földje részben homokos, mely rozs és burgonya termesztésére alkalmas. Sok szarvasmarhát és sertést, kevesebb juhot tenyésztnek. /F.E./

A település szülöttei:

- **Kazinczy Ferenc**, kazinczi /Érsemjén, 1759. okt. 27.- Széphalom, 1831. aug. 22. v. 23./ költő, író. A sárospataki kollégiumban jogot és teológiát tanult, majd Kassán, Eperjesen és Pesten joggyakorlatot folytatott. 1784-től Kassán lakott, ahol aljegyzőként, majd az elemi iskolák felügyelőjeként dolgozott, illetve jelentős irodalmi munkát végzett. 1784-ben Orpheus néven Miskolcon belépett a szabadkőművesek közé. 1794-ben csatlakozott a magyar jakobinus mozgalomhoz, mely miatt 1795-ben halálra, majd királyi kegyelemként bizonytalan időre várfogságra ítélték. Spielbergben, Obrovicon, Kufsteinben, Munkácsra raboskodott. 1801-ben szabadult és Regmecen, 1804-től Érsemjénben, 1806-tól az általa Széphalomnak nevezett Bányaújszászban gazdálkodott. 1804-ben feleségül vette gróf Török Sophiet. Itt vált nyelvújítóvá és az irodalmi élet szervezőjévé, illetve vezéregyéniségévé. 1830 óta az MTA tagja volt. /MÉL I. köt. és Új MÉL III. köt./
- **Fia: Kazinczy Lajos** /Széphalom, 1820. okt. 20.- Arad, 1849. okt. 25./ Az 1848-as szabadságharcban honvédtábornok, ezért 1849-ben halálra ítélték és Aradon főbe lőtték. /MÉL I. köt./
- **Dobsa Ferenc** /Érsemjén, 1768. márc. 28.- Szibéria (?), 1813 után/ orvos. Tanulmányait Debrecenben és Kézsmárkon végezte. 1787-ben megyei szolgálatba lépett. Előbb Szepes, majd Bihar megye közigazgatásában dolgozott. 1795-ben a pozsonyi primási könyvtár és kéziratgyűjtemény őre, 1796-ban országgyűlési követ. 1802-ben Jénába ment az orvostudomány tanulmányozására. 1808-tól Szentpétervárra hívták meg orvosnak. Az „Orosz birodalmi orvosi névjegyzék”-ben nevét 1813-ig tartották nyilván. Állítólag Szibériába száműzték, és ott halt meg. /MÉL I. köt. és Új MÉL II. köt./
- **Kazinczy Sándor**, kazinczi és alsó redmeczi /Pásztó, 1801. jan. 1.- Érsemjén, 1861. aug./ földbirtokos Érsemjénben, vármegyei táblabíró. (Apja Kazinczy Miklós, Kazinczy Ferenc írónak testvére, a jakobinus szervezkedés kapcsán ő is fogságot szenved.) Sárospatakon jogot végez. 1848. aug. 1-től Bihar megye mozgósított lovas nemzetőrsztyájának századosa a

Családi sírbolt Érsemjénben

Délvidéken. 1849-ben alszázados a 12. Nádor huszárezredben, majd főszázados, ezrede tartalék századának parancsnoka a fegyverletételig. A szabadságharc után haláláig Érsemjénben gazdálkodik. /B.G./

- **Szunyogh Ágoston**, szunyoghi /Érsemjén, 1815.- ?/ Apja Szunyogh Dénes földbirtokos. Volt hadfi a 39. gyalogezredben. 1849-ben százados, a 4. honvéd vadászrezred Nagyváradon alakuló 3. századának parancsnoka. /B.G./
- **Fráter Loránd**, ippi és érkeserői /Érsemjén, 1872.- Budapest, 1930. márc. 13./ dalszerző. Ludovika Akadémiát végzett, 1906-ban mint huszárkapitány nyugalomba vonult. Már katonatiszt korában foglalkozott irodalmi és zenei tanulmányokkal. Országsszerte hangversenyeket adott, melyeken nagy sikerrel adta elő saját szerzeményű dalait, nótáit. Legtöbb nótájának szövegét is maga írta. Főleg az ún. középosztály körében népszerű dalaiból háromkötetes gyűjteményt adott ki. 1910-ben függetlenségi programmal országgyűlési képviselővé választották. 1928-ban Amerikában hangversenyezett. /MÉL I. köt./
- Ugyancsak a Fráter családhoz tartozik **Fráter József**, ippi, érkeserői és bélmezei /?, 1802.- Cséstelek, 1866. ápr. 18./ bihari földbirtokos. A sárospataki jogakadémián végez. 1841-től a Bihar megyei Csésteleken gazdálkodik. Részt vesz a szabadságharcban 1848-ban, századosi beosztásban. /B.G./
- Leánya: **Fráter Erzsébet** /Cséstelek, 1826. – Nagyvárad, 1875./ Madách Imre felesége, akit családja és barátai ellenzése dacára vett feleségül. A házasság azonban nem sikerült. Mialatt Madách a Kossuth titkárának, Rákóczy Jánosnak adott menedék miatt börtönben ült, felesége könnyelmű életet élt. Madách emiatt 1854-ben elvált tőle. /MÉL I. köt./
- **Dr. Csiha Kálmán** /Érsemjén, 1929. szept. 17./ református püspök. Birtokos családban született az Érsemjén melletti Barantótanyán. 1949-ben családjának minden tagját deportálták, ő csak azért menekült meg, mert más helységben tanult, s így nem tartózkodott otthon. Református lelkész lett. Az 1956-os forradalom után őt is letartóztatták Aradon és tízévi börtönbüntetésre ítélték. Később az Erdélyi Református Egyházkerület püspökévé választották. Sokat tett az egyházkerület és az egyetemes magyarság érdekében. 1993-ban megjelent Fény a rácsokon c. könyve, melyben börtönéveit eleveníti fel. /Bihari Napló, Nagyvárad, 2001. május 12.-13./

Gálospetri

Magyar falu, melynek egy része dombon, más része lapályon fekszik. Lakosainak száma 1069, akik közül 638 református, 288 görög katolikus, 84 zsidó, 51 római katolikus és 8 evangélikus. Református és görög katolikus temploma van. Határa 6000 hold,

melyből 2600 hold szántóföld, 1426 hold rét, 900 hold legelő, 74 hold erdő, 1000 hold nádas rét. Fekete porhanyós földje bőtermő, kölest, dohányt, káposztát is sokat termesztnek. Szarvasmarha és sertésenyésztése is jó karban áll. Határát az Ér vize több helyen átjárja, rétjei nagy részét is elönti. A faluban több olajútó is működik. /F.E./

Érmihályfalva

Magyar mezőváros. Van 2600 református, 100 zsidó, 90 római katolikus és 80 görög katolikus lakója, református temploma és zsinagógája. Határa 18000 hold, melynek egy része kövér fekete föld, nagyobb része homok. Termelnek búzát, rozsot, tengerit, burgonyát és sok dinnyét. Nevezetes terméke a kígyószér készítés. /? K.L./ /F.E./

A település szülöttei:

- **Kuthy Lajos** /Érmihályfalva, 1813. jan. 9.- Nagyvárad, 1864. aug. 27./ regény- és drámaíró, az MTA levelező tagja (1843). Teológusnak indult, majd pályát változtatva nevelő, joggyakornok, utóbb aljegyző lett Bihar megyében. 1836-37-ben az egyetemi ifjúsági mozgalomban való részvétele miatt egy évig börtönben ült. Szabadulása után Nagyváradon élt, majd Kolozsváron az országgyűlési hírlapot szerkeszti. 1838-ban Pestre költözött. 1843-tól gróf Batthány Lajos titkára. A miniszterelnökség irodaigazgatójává nevezték ki, majd miniszterelnöki osztálytanácsos. 1845-től a Kisfaludy Társaság tagja. Tíz évig a legdivatosabb írók egyike. Színdarabjai nem arattak sikert. A világosi fegyverletétel után rövid ideig bujdossott, majd behódolt az önkényuralomnak. Mikor megélhetési gondjai miatt 1853-ban megyei főbiztossági állást vállalt, a közönség és írói társai elfordultak tőle. Önmagával meghasonlottan, tönkremenne élre utolsó éveit. /MÉL I. köt./
Az 1846-ban megjelent prófétai látással írott regényében, a Hazai rejtelmekben megjósolta, miként fog Magyarország száz év alatt a mai reménytelen állapotába jutni. /Dobszay Károly: Kuthy Lajos jövődöleése Magyarország rabszolgasorsáról – Kapu XXII. évf. 2009. március/
- **Osváth Ferenc** /Érmihályfalva, 1821.- ?/ Gimnáziumban tanult. 1838-tól közvitész, tizedes, majd 1848-ban őrmester a 8. Koburg huszárezredben. 1848 októberében hadnagy a Nagyváradon alakuló 27. honvédszászlóaljban. 1849-ben főhadnagy a 14. Lehel huszárezrednél, majd alszázados, százados, főszázados és századparancsnok a 7. Reuss huszárezredben a bácskai hadtestben. /B.G./
- **Nagy Zoltán**, 1902-ig Grósz /Érmihályfalva, 1884. máj. 15.- Budapest, 1945. júl. 4./ költő, író, kritikus. A debreceni jogakadémia, a budapesti egyetemen és Párizsban jogot tanult, 1907-ben a budapesti egyetemen jogtudomány doktori oklevelet szerzett, majd Budapesten ügyvédi vizsgát tett. 1910-től Budapesten, 1911-21-ben Debrecenben ügyvéd, a Tanácsköztársaság idején támogatta az új hatalmat, 1921-44-ben ismét Budapesten folytatott ügyvédi gyakorlatot, a német megszállás (1944. márc. 19.) után származása miatt eltiltották hivatása gyakorlásától. A nyilasterror túlélte, de néhány hónap múlva rablőgyilkosság áldozata lett. A Nyugat ún. első nemzedékéhez tartozott. Kiváló portrékban mutatta be író kortársait. /Új MÉL IV. köt./
- **Papp Gyula**, 1945-ig vitéz /Érmihályfalva, 1888. jan. 1.- Budapest, 1954. márc. 4./ geodéta. 1906-tól földmérési felügyelősegeken, majd az Állami Háromszögelő Hivatalban dolgozott főmérnöki, műszaki tanácsosi, majd miniszter tanácsosi beosztásban. Megtervezte Budapest új háromszöghálózatát, s a felmérést vezette. 1941-46 között Májai Péterrel új módszert vezetett be a hossz- és szögmérések hibáinak együttes kiegyenlítésére. A Háromszögelő Hivatal vezetője volt. /MÉL II. köt. és Új MÉL V. köt./

- **Zelk Zoltán**, azelőtt Zelkovits /Érmihályfalva, 1906. dec. 18.- Budapest 1981. ápr. 23./ költő, író. A Magyar Írók Szövetségének elnökségi tagja (1951-től), Baumgarten- (1948), Kossuth- (1949, 1954), József Attila- (1951, 1974), SZOT-díj (1980). Falusi zsidó kántor fia volt, autodidakta módon képezte magát. Inasnak állt, majd alkalmi munkából élt. 1921-től részt vett az erdélyi ifjúságmozgalomban, 1925-től Magyarországon élt, 1926-ban letartóztatták, és Romániába toloncolták. 1928-ban visszaszökött, és álnéven élt. 1925-től Kassák Lajos Dokumentum és Munka c. folyóirataiban, 1928-tól a Nyugatban és más ismert folyóiratokban, napilapokban publikált. 1937-ben rövid időre ismét letartóztatták. 1942-44-ben munkaszolgálatos, 1944-ben sikerült megszöknie, ezután a szovjet csapatok bevonulásáig illegálisan élt. 1945-52-ben a MKP, majd az MDP tagja. 1945-52-ben a Szabadság c. lap rovatvezetője, a Népszava munkatársa és az Athenaeum kiadó lektora volt. 1952-56-ban a Kisdobos c. újság szerkesztője. Az 1956-os forradalomban való részvétele miatt 1957-ben államellenes tevékenység vádjával 3 évi börtönbüntetésre ítélték. 1958-ban szabadon engedték. 1962-től irodalmi munkásságából élt. Mintegy 24 verses-, 13 gyermek- és 3 prózai kötete jelent meg. /Új MÉL VI. köt./
- **Kondor Imre** /Érmihályfalva, 1911. jan. 3.- Budapest, 1990. júl. 19./ filozófiai író, könyvtáros. A debreceni Ady Társaság titkára, a Nemzeti Parasztpárt Politikai Bizottság tagja (1945-49). 1919-ben családjával Romániából menekültként került Debrecenbe. 1929-34-ben a debreceni egyetemen magyar-latin, majd filozófia szakon tanult, 1934-ben bölcsészdoktori oklevelet szerzett, 1934-től a debreceni egyetemen díjtalan gyakornok, majd fizetés nélküli tanársegéd, 1941-től a filozófiatörténet magántanára. A debreceni népi mozgalomhoz csatlakozva 1942-45-ben a kassai állami és városi könyvtár igazgatója volt. 1945-ben visszatért Debrecenbe. 1945-től a Nemzeti Parasztpárt tagjaként nemzetgyűlési, 1947-49-ben országgyűlési képviselő volt. 1949-től Budapesten a műszaki egyetem könyvtárának munkatársa, 1951-től igazgatója. Az 1956-os forradalom idején adott interjúban megbélyegezte a felsőoktatást, bár az interjú már nem jelenhetett meg. (Magyar Nemzet, 1956. nov. 4.). 1957-ben fegyelmit kért maga ellen, 1958 elején elbocsátották, 1958 őszétől az Országos Pedagógiai Könyvtárban dolgozott, 1976-ban osztályvezetői beosztásban nyugdíjazták. 1976-86-ban a Pedagógiai Múzeumban teremőr volt. /Új MÉL III. köt./
- **Máté Imre** /Érmihályfalva, 1936. febr. 14.- Érmihályfalva, 1989. dec. 8./ költő. Székelyhídon érettségizett. Szülőhelyén a középiskola könyvtárosa volt. Első írásait a nagyváradai Fáklya közölte 1956-ban, majd a Napsugár, Utunk, Korunk, Bányavidéki Fáklya, Szatmári Hírlap, Előre és az Ifjúság hasábjain jelentek meg. /RMIL III. köt./
- **Nagy E. József** /Érmihályfalva, 1951. máj. 30./ vegyészmérnök, egyetemi docens, szakíró, műfordító. Iskoláit szülővárosában végezte, 1969-ben érettségizett, a bukaresti Politechnikai Főiskola Ipari Kémia Karán vegyészmérnöki diplomát szerzett 1974-ben. Pályafutását a bukaresti gumifeldolgozó vállalatnál kezdte, majd a zilahi gumiabroncs gyárban dolgozott. 1980-tól egyetemi oktató a bukaresti Politechnikai Főiskola Ipari Kémia Karán, ahol jelenleg egyetemi docens. 1998-ban doktori címet szerzett. Szakdolgozatai román és külföldi folyóiratokban jelentek meg, egyetemi tankönyvek társszerzője. 1970-ben kezdte tanulni az eszperantót, melyet kiválóan elsajátított. Magyar és román irodalomból fordított eszperantóra és eszperantó irodalomból mindkét nyelvre. /RMIL IV. köt./

Dr. É. Kovács Lajos

Csermely-utam vargabetűi

Szemelvények Balácsi Dénes, székelyszentléleki nyugalmazott tanár
őnéletrajzi jellegű visszaemlékezéseiből (IV.rész)

Aprószentek napján figuráztam

Karácsonykor, december tizenkettedikén már betöltöttem volt a két évet, a János napot a házukban köszöntő cigány muzsikaszó hallatára figurázni kezdtem. Olyan ritmus szerint jártam a táncot, hogy az feltűnt a jelenlévőknek. Anyám ezt sokszor emlegette az aprószentekelési szerepléssel együtt. Karácsony negyednapján, aprószentek ünnepén (az unitárius vallású faluban elhalványult a betlehemi gyermekgyilkosságra emlékeztető tartalom, inkább a Dávid napi mókázás, tréfálkozás, egymás ugratása állt közelebb, mint azt lásd a kénosi pástilusban, a bolondot járatásról szóló paszkvillusban*) a helyi hagyomány szerint a falunk apraja és nagyja, korcsoportok szerint, aprószentekelni indult. A reggeli órákban a gyermekek, utána a legények, majd dél felé a férfiak járták a házakat megsütött (csavart, suhogósra tekert) borókafenyő vagy fonott fűzfavessző korbáccsal, pálcával, és a következő versmondás kíséretében megsuppogtatták a szebbik nembeliek szoknyáit, eseteként a férfiak nadrágját is.

Aprószentek, Szent Dávid,
Éljen maga sokáig,
Pénzben járjon bokáig
Százestendő koráig!

(A tréfásabb legények mókás szöveget toldottak még hozzá a nyikómenti Székelyszentléleken és környékén: Aprószentek, Szent Dávid, Pálfalván Pintyi Dávid, Farkaslakán Supi Dávid, Kisfaludban Csunyi Dávid stb.... Ki milyen leleményes és találékonny volt a felsorolásban, azzal váltott ki derűtséget a hallgatóságban. Közben az aprószentekelő pálcával a gerendát fente. Azt mondta, hogy egy kis mustármagot szed le onnan, amelynek elhintésére engedélyt kért a tisztelt háziaktól.)

A gyermekek jutalma az aprószentekelésért alma, dió, kalács vagy aprópénz, a legényeké és a férfiaké itallal és kaláccsal való kínálás volt. A férfiak társaik aprószentekelésbe való behívásakor a meglepetésszerű rajtaütésre is vadásztak. Ha csak módját ejthették, az ágyból szedték ki a húzódozó, már kimaradni szándékozó komát, barátot. Jól kiporolták a gatyáját, és magukkal vitték az ünnepet köszöntő csapattal.

A házalás befejezése után az emelkedett hangulatú csoportok a táncolóházban (művelődési otthonban) kötöttek ki, ahol beállott a fergeteges mulatság. Ilyenkor megjelent a falu fiatalja és vőnye egyaránt. Így kerültem én is anyám és nagyanyám társaságában a községházba, ahol mindenki táncolt. Hamar kiszabadulhattam a szüleim keze közül, mert egyszer arra lett figyelmes anyám, hogy a falu tekintélyes gazdaembere, Máthé Elek bácsi, nagy buzgalommal kezdte félreseperni a táncolókat a terem közepéről, ahol én figuráztam, így óva meg engem a letaposástól, és egyben a jelenlévők figyelmét igyekezett a rendkívüli jelenségre irányítani. Ez is régen, két-három éves koromban történhetett.

Fene egye meg a nagygazdát!

Máthé Elek bácsihoz még két emlékem kapcsolódik. Apámnak én voltam a kifutófiúja. Az elkészült lábbeliket küldte haza tőlem, természetesen a munkadíjat is átvettem, és elszámoltam vele a mesternek. A környező falvakat: Bágyot, Szentpált, Szentpétert, Szentmártont, Karácsonyfalvát, Almást, sőt még Lövétét is meg-

jártam tizenkét éves koromig. Mindenik utamhoz fűződik valami emlékem. Elmondhatom, hogy ezeket az utakat járva nőttem fel, lettem magabiztos emberré.

Az első esetből mind a három szereplő levonta a maga számára a hasznos tanulságot. Apám azzal szalasztott Máthé Elek bácsihoz, hogy kérjem meg a bakancstalpalás munkadíját. Nem először jártam ott ebben az ügyben. Ez máskor is előfordult, hogy valami miatt halogatták a kuncsaftok a fizetést. Apám bosszankodva jegyezte meg, hogy a cukorrépa-leadás után kapott pénzből ígérte Elek bá' a tartozás kiegyenlítését, de azóta, már eltelt egy jó hét. Azt is hozzátette, hogy egy szegény emberre nem kellett volna ennyit várni. Indulatosan azt is mondta, hogy a fene egye meg a smucig nagygazdáját! De ezt hangosan gondolkozva dohogta, mintegy magának.

Én a következő szöveggel állítottam be hozzá:

– A fene egye meg a nagygazdáját, egy szegény emberre nem kellene ennyit várni! Miért nem adja meg azt a pénzt, már rég megkapta a cukorrépa árát!

Elek gazda szinte előttem nálunk termett.

– János, mire tanítod te a fiadat, hát itt van a pénzed, eddig is én adtam meg az adósságomat, nem kellene azért ilyent üzenni az embernek.

– Mit mondtál te Elek bácsinak? Nem azért küldtelek, hogy juttasd eszébe... – támadt nekem apám, amint a házba beléptem. A szó belém rekedt, s rögtön megértettem azt, hogy jobb is, ha nem szólok semmit. Fontos az, hogy apám elé dobta tartozását az öreg.

A második az ő tragikus haláláról szól. 1944 szeptemberében, amikor az első orosz katona reggel korán megdöngötte a falu központjában emelt módos gazda vakolt kőkapuja gyalognylőjét, hogy engedje be, úgy megijedt Máthé Elek gazda az idegentől, hogy ott helyben összeomlott és meghalt. Más áldozata nem volt a falunkban az átvonulásnak.

Háborús emlékek

A háborúból, az igazi harcokból keveset láttunk. Apámat, mint négygyermekes családfenntartót hazaengedték az ukrán frontról. Első dolga az volt, hogy a dombra mászó csűrkertünkben bunkert, óvóhelyet ástunk. Ő tudta, hogy nagy hadmozgások lesznek, s ha futnunk kell, legyen egy elsődleges menedékhelyünk. Valójában köves-homokos oldalba vájt verem lett az, amelyet cserefa gerendákra terített kukoricakóréval, majd szalmával fedtünk be. (A hadak átvonulása után pityókat tároltunk benne, amíg használható volt.) Egyszer került sor az odamenekülésünkre, amikor felettünk két repülő elkezdte löni egymást. Anyám pattogó vezényszavakkal riasztott az óvóhelyre. Onnan lestük az égiháborút. Rövid ideig tartott a tűzpárbaj. Az egyik repülő füstölni kezdett, s meredeken kezdett ereszkedni, anyám szerint Brassó irányába. – Vajon, ki tudott-e szökni a pilóta, vagy benne fog égni? – sóhajtott fel anyám, mintha apánkra gondolt volna. Nem láttuk a sebes akcióban a gépek jelzéseit, de anyámnak a bennük levők mind katonák voltak, akikre otthon feleségek és gyermekek vártak. Apámat SAS-behívóval (SAS-behívó, névre szóló katonai behívóparancs a második világháborúban Magyarországon a nem tényleges állományúak számára; nevét az első szavak: „Sürgös, azonnal siess” kezdőbetűinek összeolvasásából kapta) rendelték a Görgényi Havasokba. Nem merte megreszkírozni, amit sokan mások, a kará-

* Pasquillus: meghatározott személy ellen intézett, durva hangú prózai vagy verses gúnyirat

csonyfalvi vagy az oklándi nagy erdőkre felvonuló rejtőző társai megpróbálták, hogy a SAS-behívóval a zsebében megvárja az oroszok bevonulását. Az ukrán fronton része volt egy kikötésben azért, hogy egy járőrszolgálat alkalmával a fán fészkelő partizánok által kilőtt bajtársukat nem tudták visszahozni a támaszpontjukra. A szakaszvezetőjüket azonnal lefokozták és hadbíróság elé állították. A magyar hadseregben irgalmatlan fegyelmet tartottak. Fájó szívvel hagyta itthon a népes családját, és az Istenre bízta a sorsunkat. Itthon nemsokára olyan hír jött, hogy az oroszok közel vannak, talán már Erdővidékről is elindultak, mert a németek robbantják fel a hidakat. A velünk szembeni réten saját kocsijukat is felgyújtották a németek, mert nem volt elég benzinjük, s inkább elpusztították, mintsem az utánuk jövő ellenségnek hagyják. A hadak elvonulása után sok alkatrészt, fémét és lemezdarabot felhasználtak az ezermester falumbeliek. A szentpáli Dimény Zsiga gépész egy teherkocsit hozott össze az imitt-amott elmaradt autóröncsokból.

Egy másik szentpáli ember, hátrahagyott székely határőr, aki fel kellett volna robbantsa a Homoród-hídját, megreszkírozta a parancs megtagadását, utolsónak maradt vissza s elvágta a gyújtószinórt. Így maradt meg az Oklánd felé vezető úton a vasbeton szerkezetű Homoród-hídja. Ő, Bartha Dénes bátyám, kiáltotta be nekünk, a rokonnak visszavonulás közben, hogy bújunk el jól, mert reggelre megérkeznek az oroszok.

Az éjszakát a Máriskó kőházának pincéjében töltöttük. Oda zsúfolódtunk össze, a szomszédság asszony- és gyermeknépe. Valaki rosszul lett, s kámforos vagy sósborszeszes üveget dugtak az orra alá. Az elütötte a kezével az üveget, mert nem bírta a szokatlan és erős szagot. Megtelt a szűk pince az émelyítő és kábító illattal. Anyám kézen fogott s kivezetett engem a pincetorkába, a lépcsőre. A távoli ágyúörgések egyre közeledtek. Hosszú tűzcsíkot rajzoltak az ágyúgolyók az égre. Olyanok voltak, mint Máriskó rémmeséinek a lidércei.

– Figyeld csak, Déncsi, onnan az Oklándi-tetőről indulnak, s Kénosi-tető felé süvöltenek a golyók – magyarázta halkan, de különösebb félelem nélkül anyám.

Lehet, nagyon uralkodott magán, hogy engem megnyugtasson, mert a légi csata követésekor meglátszott rajta, hogy nagyon megijedt. Jól begöngyölt valami pokrócfélébe, hogy ne fázzak. Elszenderedhettem a melegben. Egyszer felébresztett anyám, amikor elment a hátvéd motorkerékpáros. A vén Mihály bácsi, aki megjárta volt a múlt háborút, mintha magában beszélt volna, kibökte: –Virradatra itt lesznek az oroszok!

Úgy is történt. A hajnali csepergőben kiabálás, csattogás, patogás, érthetetlen, vegyes lármaféle hallatszott a Szentpáli-tó irányából. Szentpálból ki is bontakozott egy lovas alakja, s utána szekerek sora ereszkedett le Mátyás Dénes kovács dombjáról. A kapu mögül leskelődtünk. Félelmünket legyőzte a kíváncsiságunk. Az első, akit soha sem felejték el, egy sötét képű, furcsa tekintetű, kereksapkás idegen katonaféle volt, aki a nagy egyes ló után a szekér fenekén ült, mint nálunk a kóborosok, s a szekere oldalához fel volt erősítve lécre egy piros képráma, amelyben szintén kereksapkás, fekete bajuszos, kemény tekintetű katona képe komolykodott.

– Ne, az Sztálin! – szinte kiáltotta Máriskó. Ők, az urával s a leányával a második bécsi döntés után kimentek volt Pécsre, szolgálni. Ott a mozihíradókból jól ismerte az oroszok nagy vezérét. Nekem is eszembe jutott egy plakát a faluházából: a karikatúra egy véres karmú szörnyeteget ábrázolt, amelyik a Kárpátok sziklabérceire akart felkapaszkodni, és szembe találta magát a derék, ifjú magyar honvéddal. A plakátnak semmi köze sem volt ehhez az ünnepélyes külsejű, csupa fényes, aranycsillagos hadvezérhez. Akkor nem sejtettem, hogy a tanítóképző első évében pioníroktatóm biztatására verssel köszöntöm a Generalisszimusz, születésnapján. A rímelvénymem egy Mécs László-hamisítvány volt, de ezt

szavaltatta az oktató a nagy december 21-i ünnepélyen. A sors íróniája folytán az oktató (Fülöp G. Dénes) és a neveltje 1956-ban a Protestáns Teológia hallgatóiként élték át a Sztálin-szobrokat döntőgető földindulást.

Görgényüvegcsúri csata

Apáméknak Görgényüvegcsúrnél a románok átállása következtében beözönlő oroszokat kellett feltartóztatniuk. Az ellenség feltartóztatására meg is építette a beton kazamatákat és a tankakadályokat a székely határőrség, de ezek szinte hasznavehetetlenek lettek, mert a vaslábi románok nem az ezek felé vezető műutakon, hanem az általuk jól ismert nevenincs árkokon, patakokon és ösvényeken vezették át az oroszokat. Görgényüvegcsúrnél azonban kemény magyar ellenállásba ütköztek a bevonulók. Nemcsak apám, de a szomszédunk, Péri Dénes bácsi is elmesélte, hogy milyen borzalmas ütközet helye volt a Görgény völgye. Csupa emberi és állati hullá hevert egymás hegyén-hátán. Tetemről tetemre lehetett lépni, de a földre nem. Üvöltés, jajveszékélés, ordítás, harci láрма és az alacsonyán rajtoló vadászgépek sortúze úgy aratta az élőket, mintha kaszálták volna. Itt végezte szanitéc mentőszolgálatát apám. Világvégi hangulat uralkodott. Még az egérlyukba is bebújtak volna a menekülők. A sebesültek szanitécért ordítottak. Az egymással ellentétes parancsok úgy röpködtek, mint a süvítő golyók. Az oroszok özönét nem lehetett megállítani. Mint a mesében, a lekaszaboltak helyébe mindig újak tódultak ki az erdőből. (A II. világháború tönkretette a falut is. Szegénység és éhség lett úrrá. Az orosz katonák öt hétig tanyáztak itt. A falu melletti Oszoj nevű helyen kegyetlen harcok dúltak. Ennek bizonyítéka a faluban lévő orosz temető, amelyben 1170 közkatona és 18 altiszt, tiszt nyugossa örök álmát. – Görgényüvegcsúr honlapjáról és a helyiek elbeszélései alapján - BD.)

A magyarok is úgy hulltak, mint a szél törésben az erdő fái. Egy éger- és rekettyefűzfá bokrokkal szegélyezett vízmosás szakadékos árkába vonszolta be a legközelebbi sebesült bajtársát apám. Innen aztán az árok medrében vitte be, a falujabeli Felső Orbán Balázs segítségével, az elsősegély-nyújtási helyre a tüdőlővést szenvedett csapattársát. Lehetséges, hogy ezek az oroszok, akik a kapunk előtt olyan siralmas állapotban vonultak át, a dél-erdélyi, sepsiszentgyörgyi csata szétvert seregének maradvékai voltak. Egyáltalán nem hasonlítottak a németekhez, mintha nem is katonák lettek volna. A ruházatuk nagyon vegyes volt. A kopott sátorlapszín volt az uralkodó. Mihály bácsi helyre tette a mi csodálkozásunkat:

– Ez az előhad, a csöcselék, nem valódi katonák!

Nemsokára megjelent az igazi katona is, lóháton, géppisztollyal az oldalán, egy alig huszonéves siheder. Az ajkai közé fogott begörbített ujjával olyant süvöltött, hogy a fülünkhöz kap-

tunk. Ráadásul egy sorozatot a levegőbe eresztett a géppisztolyából, s egyszerre megdermedt a világ körülötte. Rikácsoló hangon kiabált a beözönlőknek, s azok megértették, hogy nem tréfál, mert a házunk előtti rétre kezdték beterelni lovaikat, szekereiket.

Ismét szállóvendégeknek örvendhettünk, de nem rohantunk ki a fogadásukra. Meghúzódtunk a kapukon belül, az asszonyok elbújtak, rejtőzködtek, vagy maszkurává vedlettek. Mindenki slampos, kócos, kormos, fekete vagy legalább sötét ruhás vénbanyának akart látszani, mert az volt a híre, hogy ezek a ruszlik rég eljöttek hazulról, és nagyon ki vannak éhezve a fehérnépekre.

Az egyik kisgyermekes asszony mindig készenlétben tartotta a baba bilijét, s amikor véletlenül észrevette, hogy jön egy katona, rögtön a bilire nyomta a síró csöppségét, s köszöntötte a betolakodót: – Szoldati, fosik a gyermek, fosik, fosik! – s a katona is ismételte, hogy fosik, fosik! Úgy tett az asszonyka, mintha az orrát csavarná a bűz, a katona is utánozta őt kifelé menet, s undorral fordult ki az ajtón. De nem mindig sikerült ilyen simán megúszni a látogatást.

Sztálinvásár

Sztálinvásár (nem Sztálinvárosról van szó, erről majd később) Székelyudvarhelyen volt, igazi nevén szabadrablás. A városka tehetősebb polgárai, akik megengedhették maguknak, hogy elmeneküljenek vagy a havasi tanyákon elbújjanak a hadak átvonulásának idejére, otthon hagyták üzleteiket, raktáraikat és lakásaikat. Az élelmes és jól tájékozódott szomszédfalusiak szekerekkel hordták haza a ruhaneműt, bútort, élelmet, lábbelit, könyvtárakat, és ami mozgatható volt. Ez az ideiglenes városi rendfenntartás megszervezéséig folytatódott. Történt, hogy a gyepesi ember, aki a Szarkakő alatti ösvényen ereszkedett be a Szent Imre utcán, az első embertől, akivel találkozott, megkérdezte, hogy hol lehetne lábbeli felsőrészt szerezni. A városi polgár fordulatból úgy fenékén billentette a fosztogatót, hogy az orrán csúszott.

– Itt az alsórész, s legyen elég már! – hangzott a kíséző szöveg a mulatsághoz az újdonsült népőr részéről.

A Sztálinváros név felvétele után a homoródminti székely hazatért feketéző útjáról. Vajat, sajtot és húst árult Brassóban. Kérdezi a komája, hogy mit látott Brassóban. Már a Sztálin szobor is állt a hajdani Hosszú utcával szemben.

– Láttam Sztálint, komám!

– S aztán?

– Azt mutatja, hogy így maradtok, mint az ujjam! (A szobor felemelt mutatóujjára értette.)

Az államosítás után következett a kollektivizálás a Homoród mentén. A szentmártoni nagy malmot és a szentpáli olajütőt állami kézbe vették. Szentpált és Recsenyédet 1952-ben szervezték

be a kollektív gazdaságba. Sokan azt érezték, hogy úgy maradtak, mint a Sztálin mutatóujja Brassóban, csórén.

Közvetlenül az oroszok bejövetele előtt történt. Mindenki igyekezett beszerezni, amit csak lehetett, mert az oroszok elvisznek mindent, s nagy lesz a szükség. A homoródújfalvi vénleány is elment a szövetkezeti boltba, és tíz méter lámpabelet kért.

– Minek neked annyi lámpabél, Ráki? – érdeklődött az egyik vásárló.

– Megelőzőm magam vele.

Hamar szólásmondás lett belőle: Megelőzőm magam, mint Ráki a lámpabéllel. Ki-ki a maga módján értelmezi ma is a mondást. Senki sem tilthatja meg neki, hogy ne mosolyogjon olyankor.

Az ukrán menekültek átvonulása nagyon beárnyékolta szememben a fényes-kényes német katonai egyenruhát. Német fegyveres és farkaskutyás örök kísérték a lerobbant, szekerekkel vagy gyalogosan, elkinzottan, éhesen, rongyosan, porosan és betegen lézengő öregeket, gyermekeket és asszonyokat. A még megmaradt értékeiket: gyűrűiket, fülbevalóikat és használati tárgyaikat kínálták cserébe élelemért. Anyám beszélt németül és románul. Ő volt a tolmács, mert a közelünkben, a faluvégén egy rövid pihenőt engedélyeztek az örök. Mit kértek szegények? Kenyeret, tejet, szalonnát, zsírt, s ami éppen elérhető volt a számukra, s a lovaknak szénát. Volt, aki adta ingyen, amije volt, mert sajnálta a szerencsétleneket. Anyám szabadon fordította egy özvegy ukrán asszony panaszát. Elmondta, hogy a megszálló németek rövid időt adtak a csomagolásra. Azt mondták, hogy viszik őket Németországba munkára. A férje kijelentette, hogy nem mozdul el a szülőföldjéről. A határidő leteltével a faluközpontban agyonlőtték azt, aki ellenszegült a parancsnak. A kisfia szájmuzsikáját nyomta a kezembe. Anyám egy jó tábla szalonnával viszonzta az ukrán asszony ajándékát. Másnap jött a hír, hogy a szentpáli tónál volt az éjjeli szállásuk, s néhányukat lelőtték az örök, pedig csak a nagydolgukra akartak félremenni, mert elérte a legyengült embe-
reket a hastífusz.

Az egyik butácska leányzó ekkor sóhajtott fel úgy, hogy sokáig emlegették a falunkban:

– Oh, bár bögné el magát egy tehén, erősen kíváncsi vagyok, hogy bögnék az ukrán tehenek!

– Herr kamerád, Feri! – kiáltotta le nekem a repülőről a holtövényi szász gazdám fia, Rudika. Úgy megijesztette a marhákat, amint a legelő felett egy kört leírt és integetett nekem, alig tudtam elejükbe kerülni, nehogy lerohanjanak a szentpáli tóba.

– Menyünk Sztálingrádig, elintézzük a muszkákat, s jövőnk vissza, mert Anglia s Amerika még hátra van! – mesélte a csordapásztor apámnak egy este, míg neki a bocskorát varrta. Apám olyan komolyan hallgatta, mint a templomban a papot, csak az önkéntes inasunkat fogta el a prüszkölhetnékje.

(Válogatta B. Osvát Ágnes) Következő számunkban folytatjuk

Ferenczes István

Te miért?

*Menekül riadtan a gyöngye őzcsapat,
áttörik a cserjét az árva gímek is,
mikor az erdőt ellepik a dűvadak
kiesebb ligetbe húz a tengelic,*

*rigó, nyírfajd, hóbagoly, gerle, vadgalamb
fölszáll, mert fészket szétverik, elszalad
mi él, más hazát keres... Te miért maradsz?*

B. Osvát Ágnes rovata

Eleven hagyomány

REVICZKY GYULA

(Vitkóc, 1855. április 9. – Budapest, 1889. július 11.)

„Hazugságot sosem írtam,/ Az igazság hangja legszebb./ Vissza-
zendül dalaiban/ Vallomása életemnek./ Egy hitem van, egy ve-
zérem,/ Az igazság, ezt imádom./ S mégis, amit átaléltem,/ A mért
küzdök, hazug álom.”

(Reviczky Gyula)

Reviczky Gyula

Reviczky Gyula a magyar szimbolizmus, a modern irodalom korai előfutára volt, Adyék fellépése előtt a legkövetkezetesebben és legnagyobb hatással készíti elő a modern magyar költészetet. Sajnos, jelentőségét csak halála után ismerték fel.

Egy könnyelmű arisztokrata, Reviczky Kálmán gróf, testőrtiszt és egy szlovák cseléd lány, Balek Veronika törvénytelen gyermeke volt, de ő ezt sokáig nem tudta. Mivel anyja eltűnt, apja magához vette, s nem lévén saját gyermekük, apjának a felesége magáénak vállalta. A gyöngéd és jóságos nevelőanya azonban korán meghalt, a felelőtlen apa pedig elfelejtette fiát törvényesíteni. És amikor apja is meghalt, akkor derült ki, hogy a családi vagyonból neki semmi nem jár, sőt nem is hívják Reviczkynek, igazi neve Balek Gyula. Ott állt szegényen és nemesség nélkül a nemesek Magyarországon. Így aztán a tehetséges és tehetségéhez

nagyműveltségűnek is mondható fiatalember – aki 1874-ben engedélyt kap az apai vezetéknév viselésére, – tehetségéből és tudásából szeretne megélni a kiegyezés utáni fővárosban. Sajnos, senkinek nem kell, érdekes esszéi, amelyekből egy korszerű esztétika körvonalai bontakoznak ki, visszhangtalanok maradnak. Versei, amelyekben szinte programszerűen szakít a divatos epigonizmus népnemzeti hangvételével, kezdetben alig kapnak helyet az újságokban és a folyóiratokban, s ha megjelennek, a befolyásosak ellenszenvével találkozhatnak. A hivatalos irodalom a kozmopolitizmus bélyegét üti arra, aki ki akar szakadni a provincializmusból. Az írástudók akkoriban vívták meg az első világnézeti harcot a kozmopolitizmus körül, egy későbbi nagy áttörés előcsatájaként. Reviczky emelt fővel vállalja saját nézeteit, sőt egy hírhedt versében szembefordul még Arany Jánossal is. A keszeg, de bátor szellemű Reviczky Gyula nem mérkőzhetett tehetségben Arannyal, s nem tudta megrendíteni majordomusának, Gyulai Pálnak a hatalmát, elvileg mégis neki volt igaza. Akármilyen ízesen szóltak magyarul a tanítványok, utánzásuk avatagon hangzott már a kezdő hangolásnál. „A lantot, a lantot/ Szorítsd kebeledhez/ Ha jó a halál!” Reviczky kortárs nyugati bölcselőket olvas, az általános, emberi költészet programját hirdeti. A fiatalok, a mást akarók ekkor kezdik benne látni vezérüket, de ebből sajnos nem lehetett megélni. Így hát vidékre kényszerül, ahol a Temes megyei Dentán házitanítóságot vállal, hogy fenntarthassa magát. Ott találkozik a nagy szerelemmel, Bakalovich Emmával, aki érzelmeiben ha nem is zárkózik el a költőtől, de értésére adja, hogy reménytelen az ábrándozás: egy úrilány sehogy sem mehetne férjhez a bizonytalan származású és bizonytalan létalapú költőhöz. A szellem világában nem múlik el semmi nyomtalanul: a legkisebb igazság is újjáteremtídi időnként a maga hitvallóit és vértanúit. Nemcsak a magyar közéletnek, a magyar irodalomnak, ezzel együtt a magyar költőknek, íróknak a magánéletében is megvan a maga hagyományos sérelmi politikája.

Reviczky Gyula költészetének alaphangját ez az akadálytömeg – társadalmi, megélhetési, szerelmi reménytelenségek – formálja. Természetes, hogy érzékenyen veszi tudomásul a divatos Schopenhauer-féle pesszimista filozófiát, anélkül, hogy osztozna a német bölcselő világmegvetésében. Ő szereti a világot, az embereket és eszméket, szüntelenül vitatkozik Schopenhauerral, de minduntalan visszamenekül hozzá. Szomorú hangú költőként tér vissza Budapestre. Schopenhauer – maga is inkább tragikus költő, mint bölcselő – marad a kedvence. De Reviczkyt csak a hangulat vitte rá néha a filozófiára és politikára, egyik sem volt igazán eleme. Egy tükrös kávéházban vagy szerkesztőségi szobákban kell elképzelni, ha valódi elemében, füstös, poros nomád szállásain akarjuk látni. A hirtelen cseperedő Duna-parti nagyvárosban, ahol egy vasmosdó mellett, hónapos szobában haltak meg az író és szerkesztő urak.

A Pest-Budáról Budapestre változó ifjú fővárosnak ellenállhatatlan varázsa volt a fiatalokra. Ázva, fázva, nyomorogva is az

élet fő sodrában érezték magukat. Még annak is volt varázsa, hogy kegyetlenebbül bánt az emberekkel, mint a komázgató, kedves vidék. Reviczky nemzedéke a Bach-kor másfél évtizedes önkéntes falusi száműzetése után visszavágyott a nagyvilágba, s a nagyvilágnak a főváros volt a kivilágított kapuja. Közben megírja *Apai örökség* című regényét. Ebben a sok önéletrajzi elemből épített ember- és korábrázolásban valami merőben más szólal meg, mint a kor egész hazai regényirodalmában. Legközelebbi rokonai az orosz realisták, különösen Turgenyev, akiért lelkesedik. A költő-esztéta Reviczky ezzel a művével az első modern magyar regényt írta meg. Sajnos, ez is visszhangtalan irodalmi tett volt akkoriban.

Azonban a fővárosba visszaérkező költő most már kezd érdekes lenni. A fiatal nemzedék valami újat vár a költészettől, és ennek első hangjait Reviczky üti meg. Végre egy igazi nagyvárosi költő a nagyváros hangulataival, a mellékutcák szenvedő kisembereivel, az elesettekkel. Alázatos keresztényi szeretettel fordul minden megszorított felé. Magához öleli az utcasarkok végtelenül bűnös leányait, szeretni akarja azokat is, akik neki magának ártanak. „*Legyenek áldva mind, akik/ Szívemet összetépték*” – írja egyik szomorú dalocskájában. „*Ki szomorú nem volt, az mind pogány*” – hirdeti színpompás költeményében, a *Pán halálában*. Ez a szomorú és szomorúságot vállaló költészet nem forradalmi, de forradalmasító. Ez a dallamos szomorúság tanúvallomás, amely vádol. Ezek az eddig, minálunk ismeretlen nagyvárosi témák a modernség és a nagyvilágiasság ízeit és illatait hozzák az áporodott irodalmi életbe. Reviczky érdeklődve fordul a kor világirodalma felé, és Baudelaire-t is először ő fordítja magyarra.

Élete szép lassan kezd elviselhetővé, anyagilag is biztosítottá válni. Újságoknál dolgozik, irodalmi cikkeket és kritikákat ír. Versei rendszeresen jelennek meg. Versesköteteinek sikere van. De a sok nélkülözés tönkretette az egészségét. Eléri a végzetes betegség, az akkor még reménytelen, gyógyíthatatlan tüdővész. Barátai mindent megtesznek, hogy meghosszabbítsák életét, külföldi üdülőhelyekre is eljut. A fiatal költők már úgy veszik körül, mint szellemi vezérüket. És ekkor következik a végzetes, nagy szerető, szerelme lángokra lobbant és meggyötör. Reviczky Jászaitól ismeri meg Ibsen műveit, együtt kezdik fordítani az Ibsen-drámákat. *A Babaotthonnak* Reviczky adja a nálunk közismert *Nóra* címet.

A harmincadik életévén túllépő költő tehát ekkor már az irodalmi élet középpontjában áll. Bánatos versei széles körökben népszerűek, olyannyira, hogy nem egy költeményét országszerte szavalják. Tele van munkakedvvel és életkedvvel, de már nem le-

Reviczky Gyula síremléke

het segíteni rajta. Ráadásul, amikor már nagyon beteg, Jászai Mari is elhagyja az akkor még diákkorú Szomorú Dezső kedvéért. Ezzel a végső szomorúsággal hal meg, rideg kórházi környezetben, harmincnégy éves korában, 1889-ben. Nincs szomorúbb látvány az Alvilágban, mint a dalra született költők és muzsikusok korán elnémult, halovány csoportja.

Bár kevés igazi nagy verse van, jelentősége mégis óriási. Ő is ama fontos kezdeményezők köré tartozik, akik magatartásukkal, életművük egészével nagyobb történelmi súlyúak, mint egyes műveik összességével. Esszéiből nem tudott kibontakozni egy merőben új esztétika, de szempontja mégis valami egészen más volt mint Gyulai Pálé, és előkészítette a századforduló új, szélesebb látókörű kritikáját. Leginkább a humor fogalma izgatta, amely az ő megfogalmazásában felülemelkedést, megértő, szelíd bánatot jelent. Jellemző különösség, hogy Jézust az emberiség nagy humoristájának tartja. Prózai epikája sem éri el a

kor legmagasabb művészi átlagát, Mikszáth sokkal nagyobb elbeszélőművész, mégis Reviczky regényének több köze van a XX. század regényeinek lélektani és társadalmi szempontjaihoz.

Legfontosabb azonban mégis a költészete. Van egy közkeletű hiedelem, hogy Reviczky ugyan viszonylag modern hangvétellű és meghitt, szívhez szóló hangú lírikus, de költészete nélkülözi a költői képeket. Ez csak részben igaz. Pompás költői látomása, a Pán halála nagyon is színpompás, szemléletes. Felidézett gyermekkori emlékei – például az *Imakönyvem* szomorú szakaszaiban – képszerűen bontakoznak az olvasó elé. A kor egész költészetében, a szinte ismeretlen Komjáthy Jenő mellett, neki van a legkevesebb köze a hazai irodalmi hagyományokhoz. Az ő világa az új keletű nagyváros, rokonsága és ihletője a kor modern világirodalma. A legkomorabb témákhoz is dallamos könnyedséggel nyúl, érzelmessége néha a szentimentalizmushoz közeledik, de máskor ódai magasságokat és elégiai mélységeket ér el.

Hatása igen sokágú. A nemsokára kialakuló hazai kabaréköltészet ugyanúgy őt folytatja, mint az induló Ady. Nem egy korai Ady-versről lehetne azt hinni, hogy Reviczkytól való. A századforduló programszerűen nagyvárosi lírája – Heltai, Makai – közvetlenül Reviczkyt folytatja, de ugyanúgy ő ad ösztönző hatást Komjáthy filozófiai lírájának. Ha a klasszikus nemzeti irodalmat Arannyal fejezzük be, akkor a modern magyar irodalmat Reviczkyval kell kezdeni. S ha voltak mellette vele egynagyságúak, sőt nála nagyobb költők, még sincs semmi túlzás abban, ha azt mondjuk, hogy az Arany utáni és az Ady előtti magyar költészetnek ő a főalakja.

(Összeállította: BOÁ)

Tamási Áron

Dög a természetben

Az ég kék arca be van esve. Csipkék úsznak előtte. A nap köztük baktat a déli tetőre.

Szeptember vége van.

A város arca is be van esve. Csipkék úsznak terein. Bors Feri köztük baktat a főtéri sarok felé. Délelőtt tíz óra van.

Feri megáll a sarkon. Az embereket hömpölygeti el mellette a gond és a vágy. Egy láthatatlan és megbolondult folyó hömpölygeti őket. Férfit a nő után, románt a magyar után, borút a fény után.

Feri áll és csírázik a lelke, mint az erőltetett babszem. Kicsi, barna és buksi.

– Szervusz, Batu kán! – köszönt rá valaki.

– Szervusz, Dénkó!

Dénes ügyvéd és szomszédfalusi.

– Vársz valakire? – kérdi.

– A világ végire – mondja Feri.

– Ha meghalok, segíték neked.

– Akkor én is igen a férgeidnek – szúrja vissza Feri. Egészségesen és darabosan nevetnek.

– Festettél-e sok képet a nyáron? – érdeklődik Dénes.

– Még festhetek – mondja Feri.

– Hát állj neki, s fess!

– Hányat?

– Egyszer egyet s ismét egyet.

Feri úgy nézi Dénest, mint a bolondot. Nézi és kacag. Az arca kipirul, a szeme nedves lesz. Minden porcikája részt vesz az élvezetben.

Az emberek irigykedve és kíváncsian néznek oda. Azt hiszik, hogy valami országos viccet eresztének meg.

Dénes megvárja türelmesen, amíg Feri kizuhogja magát.

– Abba tudnád-e hagyni? – kérdi akkor. – Egy fél képet festettél volna evvel az egy erővel.

– Nagy Bolyai vagy – mondja Feri.

– Nagy biza.

A kedv elhanyaglik, a szó elakad. A szellem nem repül tovább, az idegek szárnyán. S így már nem érdekes.

Feri búcsúra nyújtja a kezét.

– Valami búvóhelyet nem tudsz? – kérdi meg mellékesen.

– Micsoda búvóhelyet?

– Nekem valót, egy- két hétre.

– Menj ki a somkúti nyaralómba. Üres az egész ház.

Ferinek megtelik alkotó fénnel a szeme.

– Emmá beszéd! – mondja.

Egyedül marad, és lázasan az örömtől. Egész nyáron csak mászkált dologtalanul, kinyitva a fénynek, a gondolatoknak és a terveknek, mint a medence. Most ujjong feszülő erővel. Duzzad és virít.

Olyan, mint az éretlen kacagó gyümölcs.

Egész nap készül. Fut, vásárol, kajtat, csomagol. Ecsetjeit mind tisztára mossa, és vásznakat feszít. Füttyül és dudorászik. Néha szövik is egyet-egyed, és olyan időtlen ilyenkor, mint a mackó.

Másnap vonatra cipekedik, hogy Somkútra menjen. Három óra alatt ott van. A ház egyedül áll egy dombos erdőnek a szélén. Csend van, és szín van. Az ég kékre derült és kereken csókolódzik a hegyekkel. Feri berendezkedik nagyjából a házban, s aztán kimegy és a kaszálókon felfelé baktat. Ingben és meztelen nyakkal törtet a fák közt.

Kiér a tetőre, megáll és visszafordul. Csodálatos panoráma fekszik előtte. Tiszta paradicsomi táj. Bátor és mégis kedélyes ország. Alul hullámosan kanyarog a völgy: az ölében összeér két oldalról a hegyek tenyere, melybe arany módjára csorog a fény.

Már látszik, hogy nyílik az ősz.

Pír verődik ki néhol az erdők arcára. A nyárfa susogva beszél, a diófa sárgul. A bükkös tömötten és erőszakosan nagy földeket lep bé: fái kedély és bátorság nélkül puszognak, mintha egyszerű, zsugori nyárspolgárok gyülekezniének a téli gondok előtt. A búros tölgyfákról ezerszámra üresen lóg kicsi szárán a makkház: úgy harangoznak a gyenge szélben, mint hatalmas szabadtéri kirakatokban a füli-függők, melyből kinézték az ékkövet már a kapzsi disznók.

A bokrok alatt mókusok és rigók zörgetik az avart. Kicsiben is szép, nagyban is szép.

Feri sokáig issza fülével a csendet, szemével a színt és a méreteket. Aztán kézállást csinál örömeiben, és hanyatt ereszti magát. Órákig az égre bámul és vajúdik. Másnap berendezkedik a tetőn, és munkába kezd.

Lázban és szakadatlanul dolgozik. Nap nap után. Az ötödik délben egy úr tűnik fel a ház tájékán. Keseregve forog egy ideig, aztán meglátja Ferit a dombon és egyenesen nekitart. Kicsi termetű és vékony. Az arca keskeny és sápadt. Gondosan van öltözve és úgy lépked, mint a macska.

Feri látja, hogy jön, de nem hagyja abba a munkát.

Az úr odajön, megáll, a kalapját leveszi és egyfolytában ezeket mondja:

– Szíves elnézését kérem ezért az előre be nem jelentett látogatásért, és a magam részéről mindjárt kijelentem, hogy őszinte örömömre szolgál, hogy éppen intenzív munkában találom önt, mert ha nem tévedek, Bors Ferenc festőművész úrhoz van szerencsém, ugyebár?

Feri gyanúsán nézi a hosszú mondat alatt.

– Úgy hívnak – feleli.

– Én Szomori vagyok – mondja a vendég, kezel és felteszi a kalapját. Aztán megnézi néhány pillantással a képet, és így folytatja: – Bors úrnak fogalma sincs sem rólam, sem a jövőtelem célját illetően, de biztos vagyok abban, hogy mindjárt nem fog olyan bizalmatlanul nézni, hanem örülni fog. Én ugyanis szintén festőnek indultam, de aztán jobbnak láttam azzal foglalkozni,

hogy más tehetséges és főleg fiatal festőket adminisztráljak, illetőleg oda juttassak, a jól megérdemelt hírnévhez és vele együtt az anyagi boldoguláshoz A Művészek Csarnoka című lapban egy tanulmány jelent meg önről, néhány reprodukcióval együtt, és rögtön elhatároztam, hogy önt a hónom alá veszem vagy országosan felfedezem, ha ez jobban tetszik.

– Hát ez hogy megy? – kérdi Feri.

– A felfedezés?

– Ez az egész, amit mond.

– Hát ez nagyon egyszerűen, kérem. Ön festi a képet, lehetőleg minél többet, én pedig gondoskodom a reklámról és az eladásról. Természetesen nem kell meglepődnie azon, ha néha megjegyzéseket teszek a képre.

– Tegyen – mondja Feri.

– És egy-két észrevételt, miközben készíti.

– Mit készítek?

– A képet.

Feri barátságtalanul veti oda: – Én nem készítek képet.

– Hát?

– Én festek képet.

– Az mindegy, kérem folytatja Szomori -, hogy az ember készíti-e vagy festi a képet, csak az jó legyen. Különben is a dolognak ez a fele nem nagyon lényeges, mert remélhetőleg nemigen fog sor kerülni rá. Tudniillik abban az esetben, ha megállapodunk, akkor meg fogjuk együtt beszélni a témákat satöbbi.

Feri mosolyog.

– Hogy szeretne megállapodni?

– Ötven százalékra. És hogy tíz éven keresztül csak rajtam keresztül adhat el képet.

– Hát állapodjék meg.

– Hogy érti ezt?

– Né, azt a vackorfát látja-e ott? – mutatja Feri.

– Igen, hogyne.

– No, ha látja, akkor állapodjék meg avval.

Szomori tréfára veszi a dolgot és kedveskedve fogja meg a Feri karját.

– Az ilyen magafajta művészek mind önfejük és nyerek.

– Az a – mondja Feri.

– Együtt jár az östehetiséggel.

– Együtt, mint a tetű a vakaródzással.

Egy mókus villan elé a bokorból. Szaglászik, és kecsesen ugrál az avarban.

– Ni-ni, egy patkány! – mutatja Szomori.

– No, jól nézze meg, mert itt a patkány is ilyen.

– Tényleg, milyen! Le kellene festeni!

A mókus észreveszi őket, és eliramlik a bokrok alatt.

– Miért nem szólt hamarabb! – mondja Feri.

– Lefestette volna?

– Én le, abba helybe.

– Most már késő.

– Menjen utána, s térítse ide!

– Mit gondol, hiszen azt nem lehet!

– Azt nem, aki nem tudja.

Könnyedén vannak, és nevetnek. Szomori odakerül a kép elé és nézi. Komoly, szakértő pózával vizsgálja.

– Maga a színeket meghamisítja – jegyzi meg egy idő múlva.

– Én meg, s azért mégsem zárnak a tömlöcbe.

– S miért hamisítja meg?

– Én azért, mert nem a maga szemével festek.

– S ni, itt ezek a fák is! Hát így nem szabad festeni!

Feri forrni kezd.

– De magának szabad innét elmenni – mondja.

– Ez nem felelet, kérem. Tessék csak ideadni azt az ecsetet!

– Melyiket?

– Azt, amelyik a kezében van.

A szemük összevillan.

Ferinek egyszerre kiszárad a torka. Nem szól, csak odaadja az ecsetet. Már a szemöldöke ugrál. És ugrál körül a paradicsomi táj is. A fák vigyorognak és a hegyek röhögnek.

Szomori megmártja bőven az ecsetet, és egyetlen vonással keresztülhúzza a fákat. S ebben a pillanatban Feri előtt elhomályosul a világ, majd robbanásszerűen kigyúl. Egy rettentő ütéssel leteríti a jövevényt. Aztán leomlik a csend.

Szomori mozdulatlanul és agyontorzulva fekszik, mint a halott. Derengésszerű ciccakkokban eszméli a világot, és fekszik, mint a tenger fenekén.

Feri megkerüli és nézi. Aztán megállapodik a lábainál és úgy vizsgálja, mohón. Nem tudja, halott-e vagy ájult. Csak azt látja, hogy nyomorultul, sárgán, torzulásba dermedve fekszik Szomori. Egy kicsit összekunkorodva, mint a hernyó.

Ledobja a megkezdett képet, új vásznat tesz és festeni kezd a leütött szakértőt. Lázban, örült idegekkel dolgozik. Amikor megvan, odavágja az ecsetet és leroskad a földre.

Kész van? – ül fel abban a percben Szomori.

Ferinek is kilobban az arcán az öröm s odaugrik.

– Hát maga él?

– Hát persze, hogy élek.

Nevetnek.

– Mindig élt a mejjbevigás után?

– Nem mondom, egy ideig csak félig éltem, de aztán lassan eszméltre tértem egészen.

– Hát miért nem szólt akkor?

– Na hallja! Láttam, hogy engem fest, és tudom, hogy nem szereti, ha zavarják.

Felkel Szomori és nézi a képet.

– Remekmű! – mondja..

Feri nevetgél, mint a gyermek.

– Mi a címe? – kérdi Szomori.

– Ennek a képnek?

– Igen.

– „Dög a természetben” – mondja Feri és zuhogva nevet.

A hegyek is, mint kifestett, nagy komédiások, véle nevetnek.

És a búcsúzó nap megveregeti apai szeretettel a vállát.

Aranykötésű imakönyvet/ Hagyott rám örökölt anyám,/ Kis Jézus ingben, glóriában/ Van a könyv első oldalán.//(...) Föl nem panaszlom a világnak,/ Csak szellemednek, jó anyám,/ Milyen kopár volt ifjúságom,/ S hogy mennyi bánat szállt reám. (Reviczky Gyula: Imakönyvem)

Reviczky Gyula

A filiszteusokhoz

<i>Csak hagyjatok, ha nem szerettek, Én úgyse tartok véletek! Nem kértem tőletek tanácsot, Nem mondtam én, hogy szenvedek. Isten küldé e küzködést rám; Imádság felsíró szavam. A kit az Isten látogat meg, Az nem lehet boldogtalan!</i>	<i>Utálom a kufár világot, Nem hajhászom nagyúr kegyét. Ne gúnyoljátok hát kabátom'; Hisz' az tinéktek mit se vét. Reményem, üdvöm, büszkeségem, Egész lelkem dalomba' van. Kit homlokán csókkolt a múzsa, Az nem lehet boldogtalan.</i>
---	--

*A vágyak mámorát, ez édes
Keservet ti nem érzitek.
Kétségimmet hát mért közöljem
És álmimat tivéletek?...
Zokogva bár, de mégis érzem,
Boldog csak én vagyok magam!
Ki egy világot hord szívében,
Az nem lehet boldogtalan!*

*Mert lelkem' soha el nem adtam,
S nem vettem példát rólatok;
Azért én a ti szemetekben
Czigányos és különcz vagyok.
Jó tudnom, hogy világotokban
Lelkem bitang és hontalan.
Ki hű marad az ideálhoz,
Az nem lehet boldogtalan!*

*S mi minden válhatnék belőlem!
Hogy fölvihetném dolgomat,
Ha a jövőre volna gondom.
S szívemre venném sorsomat.
De jobb szabadnak lenni, bármily
Szegényen és magánosan.
Ki nem szorult az emberekre,
Az nem lehet boldogtalan!*

*Kik az én sorsommal törődnek,
Mind égi-légi szellemek.
Óh, szent gyönyör!*

*óh, boldog élet!
Hogy én is szállhatok velek!
Egy szebb világ van ott; lakói
Jók s boldogok mindannyian.
Ki bízik tiszta szellemekben,
Az nem lehet boldogtalan!*

*Hagyjatok hát! Nem egy világból
Valók vagyunk mi, hagyjatok!
Angyal vagy ördög, nem tudom, de
A ti testvérték nem vagyok.
Közétek úgy se szállok én le:
Erőködéstek hasztalan.
Ha én is sorsotokra jutnék:
Akkor volnék boldogtalan!*

B. Osvát Ágnes

Fakó fények között

*Tündérkezek pergetik hajadra
fehér csillagocskák zsibbadó, alélt raját.
Amikor születnek, még nem sejtik,
hogy máris elérték életük alkonyát.
Szabad-e őket szabadon szeretni?
Mondd, érdemes-e még igaznak lenni?*

*Fakó fények körül szédülten keringő
félajult hópihéek lebegnek,
akár az álmok: jönnek és elmenetelnek,
csak keresztülgázolnak a lelken,
s itthagynak lecsupaszítva mindent benned.
Mondd, érdemes-e még igaznak lenned?*

*Nem felel senki. A hatszögű csillagok
arcodra, hajadra telepednek,
majd lassan, - akár a könnyek -,
szétolvadnak és leperegnek.
Hazug szemfényvesztés, akár az álmod.
Mondd, szabad-e a szót igaznak találnod?*

Tavasztündértől a Manók Országáig

Egyszer volt, hol nem volt, élt az öreg fa odvában egy nevetős kedvű, mindenre rácsodálkozó szemű kislány. Aztán, egy szép nap, – mivel folyton hajtotta a kíváncsiság, – felkerekedett és útnak indult, hátha végre találkozhatna már a Tavasztündérrel, akit olyan régen várt már, de aki úgy látszik, nem akart még ideérni. Így hát a kislány hosszú útra tért, talán a mesék hídjának is a túlsó partjára ért. Egy sziklás kaptatón egyszer csak összetalálkozott a kövirózsával. Rámosolygott és azt kérdezte tőle:

– Miért hívnak téged rózsának, amikor még csak nem is hasonlítasz a bársonyos szirmú rózsához? A kövirózsa szomorúan felelt: – Ó, ha tudnád, milyen sok időnek kellett eltelnie, és mennyi szenvedésen kellett keresztül mennem addig, amíg a puha bársonyos szirmaim így megvastagodtak, a leveleim és a száram elsorvadtak, csak a formám maradt meg emlékeztetőül, hogy milyen is voltam én valamikor. Így élek már ezután, kövek közé ékelődve, rideg, sziklás oldalakon, és csak álmaimban járok vissza a kertek mélyére, ahol valamikor megszülettem.

A kislány kicsit elcsodálkozott, kicsit elszomorodott a kövirózsa sanyarú sorsán, azt még megkérdezte tőle, hogy nem látta-e a Tavasztündért, de mivel választ nem kapott, továbbmenve egy tündöklő mezőre ért, ahol sűrűn egymás mellett pompáztak a sárga virágok és tarka pillangók hada cikázott egyikről a másikra. A kislány nem is mert hozzájuk szólni, azt látta, hogy itt már biztosan végiglibbent nemrégiben a Tavasztündér, és csak álldogált egy ideig, nem tudta, mit is csináljon. Majd megpróbált felkapaszkodni az egyik virág szárán, de minduntalan visszacsúszott, mígnem egy szöcske megsajnálta és felsegítette a virág szirmaira. Boldogan huppant le, majd megszólított egy fehér lepkét.

– Mondd csak, nem lennél olyan kedves kölcsön adni nekem legalább egy órára a szárnyadat? Szeretnék én is röpködni egy keveset, mert szeretném felülről is látni a szép virágokat, de olyan kicsi vagyok, hogy szárnyak nélkül ezt nem tudom megtenni. A lepke elcsodálkozott a szokatlan kérésen, aztán elgondolkodva így válaszolt:

– Sajnos nem adhatom, mert szárny nélkül én elpusztulok, hiszen ha kölcsön adnám neked, akkor ki kéne tépnem magamból tövestől a szárnyaimat és azt nem élném túl, úgyhogy maradj meg kislánynak és annak örülj, amennyit így is láthatsz a világból.

A kislány kicsit elszontyolódott a válaszon, de jó természete lévén, elkacagta magát, majd szép lassan lecsúszott a virág szárán és tovább vándorolt. Ment, sokáig mendegélt, míg egy patak partjára nem ért. A patak mellett hatalmas kősziklák meredtek az égre, a kislány azt gondolta, hogy ilyen nagy sziklákon túl már csak a világ vége következhet. Elgondolkodva kapaszkodott fel egy lapos kőre, ami egykedvűen álldogált a víz partján és csak nézte, nézte tűnődve a csobogó patakot, a pajkosan habzó vízfodrokat, majd leszállt a kőről és félénken belemártotta a lábcskáját a vízbe.

– Jaj, ez hideg, kapta ki rögtön a lábát, és buzgón törölgetni kezdte a patak parti selyemfűvel, míg meg nem száradt.

– Ne ijedj meg tőlem, - nevetett rá a patak -, ilyenkor, tavasszal még kicsit hideg a vizem, de később, ha jobban felmelegszik az idő, már fürödni is lehet bennem.

A rajzokat készítette: Nagy Imola Dóra, VI. o. Eger, Eszterházy Károly főiskola, gyakorló rajziskolája

– De hova szaladsz te egyfolytában? - kérdezte a pataktól a kislány. – És miért vannak benned ilyen hatalmas kövek, ezek soha nem kopnak el?

– Nagyon keveset kopnak az idő múlásával, de látod, ezek a kövek jelzik az örökkévalóságot, az én vizem pedig a múlandóságot. Azért szaladok, hogy hamarabb elérjek a folyóba, aztán a folyóval együtt a nagy tenger vizébe. A kövek viszont mindig itt maradnak, mint a múlt súlyos örökségei, amihez kötődik minden kis cseppem. És bármennyire is változnak, újulnak az én cseppecskéim, tudom, hogy ezeket a köveket örökké itt találom és mindig a barátaim maradnak, bármi is történjék velem- fejezte be a patak a mondókáját.

– Igaz, igaz lehet, amit mondasz -dünnyögte a kislány, egyszer, amikor még a fa odvában laktam, hallottam, hogy az erdőbe kiránduló fiatalok énekeltek, szavaltak és emlékszem, hogy egyikük egy versben valami olyasmit is mondott, hogy „a víz halad, a kő marad”. Ennyit megjegyeztem a versből, mert nagyon tetszett nekem.

A patak elismerően csobogott, majdhogynem megtapsolta a kislány tudományát, ő pedig visszakapaszkodott a nagy kőre és vidáman nézelődött tovább, szerteszét. Miután megpihent, kis ideig még nézelődött, majd elkészönt a pataktól, de annyit még megkérdezett tőle, hogy nem látta merre ment a Tavasztündér? De a patak nem tudta, mert a tündér kora hajnalban suhant el mellette, még nem volt fölkelve a nap sem, így nem láthatta, merrefelé vette az útját.

A kislány egy ideig még botorkált a patakparti kövek között, majd arrafelé vette az útját, ahonnan pirosani látott valamit, és ahogy közeledett, egyre csak nőtt a nagy pirosság. El nem tudta képzelni, mi az a sok piros, amikor egészen közel ment, akkor látta, hogy rengeteg piros virág, de mind olyan magasan vannak, hogy ő csak csavargatja a nyakát felfelé, de bizony most jól fogna

a pillangó szárnya, hogy felülről is láthatná ezeket a különös virágokat. Bánatosan huppant le a tövükbe és odafordult egy kis sárga virághoz.

– Mondd csak, mik ezek a szép nagy piros szirmok odafönt?

– Ezek a pipacsok, hát nem ismered őket? – felelte a kis virág szerényen.

– Pipacsok? – tényleg, egyszer mesélt róluk valamit nagymám, de az már nagyon rég volt és elfelejtettem, vidámodott fel a kislány arca a felismeréstől.

– Ez azt jelenti, hogy itt már régebb járt a Tavasztündér, nem tudnád megmondani, hogy hol találkozhatnék vele? – Nem tudom, – felelt a kis sárga virág, – ide már csak jövőben fog újból eljönni. Azzal elfordult a kislánytól és tovább folytatta a már megkezdett beszélgetést a szép, barátságos kis katicabogárral.

A kislány elbámészkodott egy kis ideig a katica pöttyein, számolgatta az ujjacskáin őket, megcsodálta a piros szárnyacskáit, és azon gondolkodott, hogy megpróbálja-e tőle is kölcsönkérni kis ideig a szárnyakat, de aztán visszagondolt a pillangó válaszára és mégsem mert újra megkockáztatni egy ilyen kérdést. Kis ideig elüldögélt a pipacsok tövében, de amikor látta, hogy senki nem törődik vele, felállt és továbbállott.

Bandukolt, botladozott a fűben, nemsokára újból egy sárga virággal teli mezőre érkezett. A szépen kinyílt virágok mind azt sugallták neki, hogy bizony itt is már rég végiglebeghetett a Tavasztündér, ki tudja, merre járhat azóta. Reménytelenül ült le újból a virágok tövébe, amikor egy tücsök hozzászólt. – Miért lógatod az orrod, te kislány, egy ilyen gyönyörű napsütéses délelőtt? – Én a Tavasztündérrel szeretnék találkozni, – mondta a kislány, – de látom, az idén már nem fogom utolérni, hiába gyalogoltam annyit. És az odvas fa, ahol lakom, olyan messze van már innen, hogy nem is tudom, hogy fogok hazaérni, az utat is elfelejtettem arra felé.

– Na, ez nem jó hír, – bólogatott a tücsök fontoskodva, – de tudod mit? Muszáj neked újból ott laknod? Tudok egy helyet, ahol sokkal jobban éreznéd magad és ott rengeteg barátod is lehetne.

– Hol van az a hely? – kérdezte felcsillanó szemmel a kislány.

– Csak indulj el és menj, amíg ennek a sárga virágos mezőnek a végére érsz. Onnan már nincs messze egy kis hegyipatak, azon ha keresztül tudsz menni, hamarosan elérsz a manók országába. Még az is lehetséges, hogy ott találkozol a Tavasztündérrel is, mert ő egész nyáron ott szokott vendégeskedni a manók birodalmában.

A kislánynak erre a jó hírre örömeiben fülög nyúlt a szájacskája. Csak nevetett és nevetett, még egy puszit is nyomott a meglepett tücsök szénfekete pofijára, aki viszont ettől felvidulva, vidáman hegedülni kezdett. A kislány erre a hegedűnótára, tánclepesben indult tovább, és hamarosan el is ért a sárga virágmező szélére. Ott óvatosan körülnézett, amikor kicsit távolabbról mintha víz-

csobogást hallott volna. Arra felé indult és nemsokára meglátta a kis patak vidáman csillogó, csörgedező habjait. Most már szaladni kezdett, éppen csak az ejtette gondolkodóba, hogy vajon miként fog átjutni a túlsó partra.

Ült hát a parton elgondolkodva, amikor bajuszos kis pofi dugta ki a fejét a vízből és hozzá szólt: – Segítségre van szükséged? – prüszkölt felé a kis bajuszos.

– Te ki vagy? – kérdezte kíváncsian a kislány.

– Én a hód vagyok, ennek a területnek az ura és parancsolója. De szívesen segítek rajtad, ha kívánsz.

– Kedves hód, a túlsó partra szeretnék átjutni, mert a Manók országába igyekszem, de nem merek belépni a hideg vízbe.

– Egyet se búsulj, – rikkantott a hód –, gyere velem, nemrég készítettem ágakból egy hidat, csak pár lépésnyire van innen.

A kislány felugrott és elindult a patakparton lefelé, s hamarosan meglátta a hód által épített hidacska. Előbb félve, majd egyre bátrabban kezdett lépegetni az ágakon, majd szerencsésen huppan le róla, mostmár a túlsó parton. Vidám nevetéssel köszöntö meg a hódnak a kedvességét és elindult a fenyvesek felé, ahol a Manók birodalmát sejtette.

Nem kellett sokáig mennie, amikor innen is, onnan is, minden fatörzs mögül huncut kis lények dugták elő a fejüket, majd nevetve húzódtak vissza az erdő sűrűjébe. Bármerre fordította a fejét, úgy érezte, minden virág, sőt minden fűszál mögött ott áll egy-egy kis manó és mindenik őt nézi. Szeretett volna már szóba elegyedni valamelyikkel, de mire megszólalt volna, mindig kacagva eltűntek. A kislány már-már sírva fakadt, hogy senki nem akar itt szóbaállni vele, amikor hirtelen kedves arcocská tűnt fel előtte, aki rászólt: – Isten hozott, te kislány, kit és mit keresel te itt, a Manók országában?

– A Tavasztündért keresem, úgy hallottam, hogy itt nálatok szokta tölteni az év nagy részét, vele szeretnék találkozni – rebegte megszeppenve a kislány.

– Akkor jó helyen jársz, – felelte neki a kedves kis manó, gyere nyugodtan utánam, én mutatom neked az utat, és ha megtetszik neked itt nálunk, akár itt is maradhatsz, ameddig csak akarsz.

A kislány most már egészen felvidámodott, boldogan lépkedett a manócska nyomában, aki elvezette őt a Tavasztündér elébe. Ámulva nézett körül, ennyi szépséget soha életében még nem látott és soha ennyi kedvesen mosolygó arcocská nem vette még körül.

– Szeretnék örökre itt maradni közöttetek, ha megengeditek – rikkantott fel vidáman a kislány, – és attól fogva nagy örömmel élt tovább a Manók országában, semmire nem volt gondja többé azon kívül, minthogy boldognak érezze magát. Ebben pedig nem volt hiány, hiszen egyéb dolga sem volt, csak örülni az életnek és valahányszor vízért mentek le a patakpartra, és leült pihenni valamelyik lapos kőre, mindég elmesélte a manóknak, amire a másik patak tanította, hogy a víz halad, de a kő marad... Ami ugye, az örökkévalóságot jelképezi.

B. Osvát Ágnes

Kellemes Húsvéti ünnepeket, jó vakációzást kíván és továbbra is szeretettel várja leveleiteket, javaslataitokat a szerkesztő néni, az alábbi címmre:

B. OSVÁT ÁGNES

540.477 Marosvásárhely (Targu Mures),
str. Armoniei nr. 22 ap. 13, jud. Mures, România.
Telefon: 00 40 265/249918, 00 40 365/803670,
00 40 770/173128, 00 40 731/187638
E-mail: osvatagnes@gmail.com

Kérjük, ne feledje!
Az Ön SZJA-nak 1%-a is
hozzájárul lapunk fennmaradásához.
Adószámunk:
19110114-1-03

Felhívás az **Átalvető** Előfizetésére

Belföldi éves előfizetési díj 1.500 HUF
Külföldre: Európában 10 EUR
Tengeren túlra 20 USD

Az éves előfizetéseket egyszerű
(rózsaszínű) postai utalványon kérjük
feladni a következő címre:
EKOSZ 7101 Szekszárd 1.
Postafiók: 480

(Külföldi olvasóink eddig is megtalálták
a módját a valuta elküldésének, vagy
itteni rokonaik, barátaik révén juttatták
el a megfelelő összeget forintban.)

Olvasóink figyelmébe!

Jelen lapszámunk 39. oldalán olvasható
támogatóink névsoros **jegyzéke**. A
lista hossza, az adományok mértéke az
anyagi vonatkozáson túlmutatóan az
eszmei azonosságot jelzi, erőt és bátorítást
ad a szerkesztőknek további munkájuk-
hoz, és – nem utolsó sorban – erdélyi
olvasóink felé az együvé tartozás érzését, a
segíteni akarás szándékát üzeni. Szívből
köszönjük!

Sajnos ezzel egyidőben kell hírt adnunk
arról a szomorú tényről, hogy decemberi,
előfizetésre vonatkozó felhívásunkra a
címlistánkon szereplők közül többen nem
jelezték vissza. Feltételezzük, hogy az
esetek zömében figyelmetlenségről van
szó csupán, ezért nekik is változatlanul
elküldjük most lapunkat, ismételten
mellékelve a figyelemfelkeltő postai
befizetési utalványt. (Ha időközben
rendezték előfizetésüket, kérjük, tekintsék
azt semmisnek.)

Amennyiben jelen felhívásunk is siker-
telen maradna, nagy fájdalommal leszünk
képtelenek címlistánkról törölni az
érintetteket, hiszen ez már annak a jele

lesz, hogy ők nem óhajtják tovább a lapot,
amit senkire ráerőszakolni nem lehet, de
az adományozókkal szemben is méltány-
talan lenne az általuk küldött összeget e
célra felhasználnunk.

Ismételten elmondjuk: nem részesülünk
semmilyen hivatalos támogatásban, a lap
– példátlan módon – önfenntartó, ami
feltételezi olvasóink együttműködését.
Biztosak vagyunk benne, hogy Önök
összetartó családként viszonyulnak to-
vábbra is közös szellemi műhelyünkhöz,
az **Átalvető**höz.

Tisztelettel és igaz barátsággal

- a szerk.

ÁTALVETŐ ONLINE
Lapunk az interneten a
www.erdelyikor.hu
címen olvasható, és az új lapszám
megjelenésével cserélődik.

Felhívjuk támogatóink figyelmét,
hogy a támogatásként küldött összegről
kérésükre az adóalap csökkentésére
felhasználható APEH-igazolást állítunk ki.
Ehhez az előfizetési címre kérjük megküldeni
az adóalany nevét, címét, adószámát.